

De wettelijke regelingen van de rechtspersoonlijkheid bezittende privaatrechtelijke inlandsche vereenigingen in Ned.-Indië

<https://hdl.handle.net/1874/359596>

10 A. g. m. 192, 1942

**DE WETTELIJKE REGELINGEN VAN DE
RECHTSPERSOONLIJKHEID BEZITTENDE
PRIVAATRECHTELIJKE INLANDSCHE
VEREENIGINGEN IN NED.-INDIË**

door

Mr. S. VAN DER BIJ

★

at

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

3147 375 8

Diss. Utrecht 1942

**DE WETTELIJKE REGELINGEN
VAN DE RECHTSPERSONLIJKHEID BEZITTENDE PRIVAAT-
RECHTELIJKE INLANDSCHE VEREENIGINGEN IN NED.-INDIË**

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN
DOCTOR IN DE RECHTSGELEERDHEID AAN
DE RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT, OP
GEZAG VAN DEN WAARNEMENDEN REC-
TOR-MAGNIFICUS L. VAN VUUREN, HOOG-
LEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN
EN WIJSBEGEERTE, VOLGENS BESLUIT VAN
DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT, TEGEN
DE BEDENKINGEN VAN DE VEREENIGDE
FACULTEITEN DER RECHTSGELEERDHEID,
EN DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE, TE
VERDEDIGEN OP WOENSDAG 3 JUNI 1942,
DES NAMIDDAGS TE 4 UUR

DOOR

Mr. SYBRANDUS VAN DER BIJ

GEBOREN TE DEVENTER

DRUK: „ALBÉDON”, HOOISTRAAT 4, DEN HAAG

Promotor: Prof. Dr. J. F. A. M. Buffart.

AAN MIJN VROUW.

VOORWOORD.

Een bespreking van het recht der rechtspersoonlijkheid bezittende privaatrechtelijke Inlandsche vereenigingen in Nederlandsch-Indië, met uitzondering van het adatrecht, is het doel van dit geschrift. Noodzakelijkerwijs zal in het geschiedkundig overzicht echter wel de oorspronkelijke toestand, waarin alleen het adatrecht ten aanzien van het onderhavige onderwerp gold, ter sprake moeten komen.

Uit den titel blijkt reeds, dat stichtingen geen behandeling zullen vinden, waar deze niet vallen onder het begrip „vereeniging”. De Inlandsche stichtingen worden geheel beheerscht door het adatrecht, zoodat een beschouwing hierover niet in het kader van deze bespreking zou passen.

Het begrip „vereeniging” wordt hier aanvaard in de ruime beteekenis van „een tot eenig doel verbonden groep van personen”¹⁾, zoodat de Inlandsche maatschappij op aandeelen onder dit begrip valt.

De regeling van de rechtspositie der kerken en kerkgenootschappen (S. 1927, Nrs. 156 en 532) zal buiten beschouwing worden gelaten. Het kan betwijfeld worden of het recht van deze vereenigingsvormen tot het privaatrecht behoort²⁾. Bovendien geldt de regeling voor alle bevolkingsgroepen, zoodat zij wel recht voor de Inlandsche kerken en kerkgenootschappen geeft, doch niet in haar geheel speciaal voor deze is bedoeld. Een en ander daargelaten, past een bespreking van deze regeling, wegens het nauwe verband met kerkelijke vraagstukken, m.i. ook beter in een werk over het kerkelijk recht. In bedoeld kader wordt deze regeling van 1927 dan ook reeds besproken in het proefschrift van C. Lion Cachet³⁾, waarnaar hierbij verwezen worde.

Het hoofddoel van dit proefschrift is een beschouwing te geven over de jongste wettelijke regelingen van de Inlandsche maatschappij op aandeelen (S. 1939, No. 569) en van de Inlandsche vereeniging (S. 1939, No. 570).

De ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen (S. 1939, No. 571) zal niet behandeld worden. Wel komt zij hier en daar natuurlijk ter sprake. Er is over deze ordonnantie een beschouwing verschenen van Prof. Dr. J. F. A. M. Buffart in het Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie van 22 Februari 1941, No. 3713 onder den titel: „Een vereenvoudigd faillissement voor inlandsche rechtspersonen in Nederlandsch-Indië.” De hoofdzaken van

¹⁾ Verder in dit werk komen de woorden „Inlandsche vereeniging” veelvuldig voor met de beteekenis van de specifieke associatiefiguur, welke door deze woorden wordt aangeduid. Dit blijkt echter steeds wel uit het verband, waarin deze woorden gebruikt worden.

²⁾ Wel rekent de regeling van de (Europeesche) rechtspersoonlijkheid van privaatrechtelijke vereenigingen (S. 1870 No. 64) dit stilzwijgend tot het privaatrecht. In art. 10 (zooals dit artikel is aangevuld bij S. 1927 no. 157) van die regeling wordt n.l. gezegd: „De bepalingen der voorgaande artikelen zijn evenmin van toepassing op kerken of kerkgenootschappen en hunne zelfstandige onderdeelen.” Werden kerken en kerkgenootschappen niet als privaatrechtelijke vereenigingen beschouwd, dan vielen zij van zelf niet onder de regeling en was deze bepaling overbodig geweest.

³⁾ C. Lion Cachet: Land en kerk in Nederlandsch-Indië, Historisch-Staatsrechtelijke Schets. Proefschrift Leiden 1933. Blz. 121 en volgende.

de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening zijn hierin besproken. Naast deze recente beschouwing van Prof. Buffart zou feitelijk alleen nog plaats zijn voor een uitvoerige behandeling van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening. Het komt mij voor, dat het onderhavige werk te wijdoopig zou worden, en wel zonder noodzaak, indien hierin nog een uitgebreide behandeling van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening zou worden opgenomen.

De onderlinge waarborgmaatschappij is, evenals in het Europeesche recht ¹⁾, niet wettelijk geregeld, zoodat deze vereenigingsvorm niet ter sprake komt.

Een uitvoerige behandeling van de „Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen” (S. 1927, No. 91), zou een werk op zich zelf eischen. Over de Inlandsche coöperatieve vereeniging is echter reeds vrij veel literatuur verschenen. Een algemeen werk is het proefschrift van Krafft: „Coöperatie in Indië” (1929). In 1927 verscheen een uitvoerige toelichting van de hand van Prof. Dr. J. H. Boeke op de „Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen”. De ordonnantie van S. 1927, No. 91 wordt hierin artikelsgewijs behandeld. Ook over de voorgeschiedenis van deze ordonnantie zijn gegevens te vinden in andere geschriften van Prof. Boeke, terwijl tevens het Verslag van de Coöperatie-commissie een goed beeld geeft.

Toch behoort een korte bespreking, welke een globalen indruk geeft van de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen en van haar voorgeschiedenis, in dit geschrift thuis om de stof systematisch af te ronden. Die voorgeschiedenis geeft aanwijzingen over de oorzaken van het feit, dat de Inlandsche coöperatieve vereeniging afzonderlijk eerst is geregeld.

Ter wille van de volledigheid nog een opmerking. Uitvoeringsbepalingen, voorzoover deze voor de karakteristiek van de ten grondslag liggende regelingen niet van belang zijn, zullen buiten beschouwing blijven. Alleen de belangrijke wettelijke regelingen zullen besproken worden.

Tenslotte zij nog vermeld, dat met de verwijzing naar de bladzijden van een desbetreffende Memorie van Toelichting, een Afdeelvingsverslag en een Memorie van Antwoord, de bladzijden bedoeld zijn van de Wetgevingsbijlage No. 38 van het Indisch Tijdschrift van het Recht (deel 150, afl. 2, 3 en 5).

¹⁾ Met uitzondering dan van de, in dit opzicht, niets zeggende artt. 286 en 308 van het Ind. Wetboek van Koophandel.

HOOFDSTUK I.

DE TOEPASSELIJKHEID VAN HET EUROPEANENRECHT.

In het algemeen is het Europeanenrecht betreffende rechtspersonen niet op Inlanders van toepassing. Op enkele uitzonderingen na zijn de Titel 9 van het derde boek van het Burgerlijk Wetboek en het Kon. Besluit in S. 1870 No. 64 dan ook niet van kracht voor Inlanders. Een uitzondering op dezen regel is neergelegd in S. 1904 No. 272, waarbij is bepaald:

„De rechten en verplichtingen, voor Inlanders voortvloeiende uit de toetreding als lid, of de deelneming aan het bestuur eener vereeniging, op den voet van het Kon. Besluit van 28 Maart 1870 No. 2 (S. no. 64) als rechtspersoon erkend, worden beoordeeld volgens het Burgerlijk Wetboek voor Nederlandsch-Indië.”

Deze uitzondering kan zoowel aanwezig zijn in het geval van een z.g. gemengde vereeniging, waarvan de leden bestaan uit niet-Inlanders en Inlanders, als in het geval dat uitsluitend Inlanders deel uitmaken van een vereeniging, welke (Europeesche) rechtspersoonlijkheid heeft verkregen.

Analoog hieraan, hoewel verschillend in redactie, is de bepaling van art. 2 lid 2 van de Algemeene Regeling op de Coöperatieve vereenigingen 1933, ¹⁾ welke luidt:

„De rechten en verplichtingen voor Inlanders voortvloeiende uit de oprichting van of toetreding als lid tot eene coöperatieve vereeniging, worden beoordeeld naar de voorschriften van het burgerlijk recht en het handelsrecht voor Europeanen.”

Ook deze bepaling vindt toepassing zoowel bij gemengde coöperatieve vereenigingen als bij coöperatieve vereenigingen, welke alleen Inlanders tot leden hebben.

Voorts kan een Inlander zich op den voet van S. 1917 no. 12 jo. 528 (Regeling nopens de vrijwillige onderwerping aan het Europeesch privaatrecht) vrijwillig onderwerpen aan het Europeesch privaatrecht, hetzij algeheel, hetzij voor het in art. 18 van de genoemde Regeling bepaalde deel van het Europeesch privaatrecht, hetzij voor een bepaalde rechtshandeling. Aan het Kon. Besluit in dat S. 1917 no. 12 is bij S. 1939 no. 572 jo. 717 een § 4 onder het hoofd „Rechtspersonen” toegevoegd, houdende invoeging van twee nieuwe artikelen (artt. 30 en 31) ²⁾. Het doel van deze aanvulling was iedere onzekerheid op te heffen over de

¹⁾ Deze regeling kwam in de plaats van de eerste wettelijke regeling der coöperatieve vereenigingen van 1915 (S. 1915 no. 431), welke ook voor alle bevolkingsgroepen gold.

Art. 22 van de, thans vervallen, regeling van 1915 luidde:

„De rechten en verplichtingen voor Inlanders en Vreemde Oosterlingen voortvloeiende uit de oprichting van of toetreding als lid tot eene coöperatieve vereeniging, worden beoordeeld naar de voorschriften van het burgerlijk recht en het handelsrecht der Europeanen.”

²⁾ De ordonnantie in laatstgenoemd staatsblad behoorde tot een complex van ordonnaties, welke onderling verband hielden en die gelijktijdig in werking traden (zie hieronder de opsomming op blz. 39).

toepasselijkheid van de regeling in S. 1917 no. 12 op Inlandsche rechtspersonen, op Java en Madoera gevestigd, en tevens het treffen van voorzieningen voor het geval deze rechtspersonen van de gelegenheid tot vrijwillige onderwerping gebruik wenschen te maken¹⁾). Immers verzette de redactie van de regeling in S. 1917 no. 12 zich reeds vóór de laatstgenoemde wijziging niet — naar het oordeel der regeering¹⁾ — tegen deze vrijwillige onderwerping door rechtspersonen. De ontwerp-aanvulling van de regeling 1917 heeft de regeering practisch woordelijk overgenomen van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen²⁾. De weinige afwijkingen zijn hieronder vermeld. De Memorie van Toelichting is dan ook volkomen gelijk aan de door deze commissie voorgestelde memorie van toelichting. De behandeling in den Volksraad leidde niet tot wijziging van de voorgestelde aanvulling. Wel liet de regeering in de considerans de woorden „op Java en Madoera gevestigd” vervallen, overeenkomstig de wensch in het afdeelvingsverslag geuit³⁾. Hoewel de schrapping van deze woorden in de considerans bij de andere, gelijktijdig voorgestelde ordonnanties, geen verandering bracht in de werkingssfeer, welke daar toch tot Java en Madoera beperkt bleef, stond de zaak hier iets anders. In het nieuwe art. 31 van S. 1917, No. 12 komt n.l. niet de beperking tot Java en Madoera voor. Aangezien de considerans nu ook zwijgt over deze beperking, zou men kunnen aannemen, dat art. 31 — zooals de geheele oorspronkelijke regeling op de vrijwillige onderwerping — voor gansch N.-Indië geldt. Dit zou echter in strijd met de bedoeling zijn, omdat de M. v. T.⁴⁾ uitdrukkelijk spreekt over het treffen van voorziening voor het geval Inlandsche rechtspersonen *op Java en Madoera gevestigd*, van de gelegenheid tot vrijwillige onderwerping gebruik willen maken.

Andere wijzigingen werden in de ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de regeling 1917 niet aangebracht. Wel werd door den Volksraad met algemeene stemmen een motie aangenomen — welke ook deze aanvullende ordonnantie geldt — waarin de regeering werd uitgenoodigd na afkondiging zoo spoedig mogelijk voorstellen te doen tot herziening der verschillende, gelijktijdig voorgestelde ordonnanties, in dien zin, dat de werkingssfeer zou worden uitgebreid tot geheel N.-Indië⁵⁾. Maar daar bleef het ook bij.

Deze aanvulling van de regeling in S. 1917, No. 12, afgekondigd in S. 1939, No. 572, trad in werking op hetzelfde tijdstip als de andere, gelijktijdig voorgestelde ordonnanties, n.l. op 1 Februari 1940 (S. 1939, No. 717)⁶⁾. De paragraaf 4, welke daardoor aan de Regeling 1917 nopens de vrijwillige onderwerping aan het Europeesch privaatrecht is toegevoegd, bestaat uit de artikelen 30 en 31. De considerans van de aan-

¹⁾ M. v. T., blz. 91.

²⁾ Men vergelijke het „Verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen”, blz. 158, 159. Zie over deze commissie hieronder blz. 34.

³⁾ De wensch hiertoe in het afdeelvingsverslag (blz. 104) geuit, was meer speciaal bedoeld met betrekking tot de gelijktijdig voorgestelde ordonnanties op de Inlandsche maatschappij op aandeelen en de Inlandsche vereeniging, ten einde uitbreiding van de werkingssfeer dezer ordonnanties tot geheel Ned.-Indië gemakkelijker te maken. Bij het ontbreken van de beperking tot Java en Madoera in de considerans, kunnen de ordonnanties n.l. op eenvoudige wijze pasklaar gemaakt worden voor geheel N.-Indië.

⁴⁾ M. v. T., blz. 91.

⁵⁾ Volksraadstukken 1939—1940. Bijl. ond. 22. Stuk 6.

⁶⁾ Mr. W. A. Engelbrecht: De N.-Indische wetboeken, uitgave 1940, blz. 178, vermeldt, dat de datum van inwerkingtreding nog niet is afgekondigd. Dit is een abus.

vullende ordonnantie vermeldt alleen, dat de Gouverneur-Generaal de regeling nopens de vrijwillige onderwerping aan het Europeesch privaatrecht wil aanvullen met een bepaling op die onderwerping door Inlandsche rechtspersonen. Geheel juist zijn deze bewoordingen niet, want het gaat niet om een aanvulling met *een* bepaling, doch om aanvulling met verschillende bepalingen.

In art. 30 wordt de gedeeltelijke onderwerping van Inlandsche rechtspersonen aan het Europeesch privaatrecht behandeld; in art. 31 de onderwerping voor een bepaalde rechtshandeling. Hoewel de term „gedeeltelijke onderwerping” is ingeburgerd en de regeling nopens de vrijwillige onderwerping ook deze term gebruikt¹⁾, valt deze uitdrukking steeds weer op, omdat ze gebruikt wordt ter onderscheiding van de „onderwerping voor een bepaalde rechtshandeling”, terwijl de laatstgenoemde soort van onderwerping bij normale woordenkeus toch even goed gedeeltelijke onderwerping is.

De gedeeltelijke onderwerping van Inlanders aan het Europeanenrecht is geregeld in § 2 van het K.B. in S. 1917, No. 12. Het in § 2 bepaalde is nu op Inlandsche rechtspersonen van overeenkomstige toepassing, voor zoover hiervan in art. 30 niet wordt afgeweken (art. 30, lid 5). Art. 30 vangt aan met de bepaling van lid 1, dat Inlandsche rechtspersonen op Java en Madoera gevestigd, zich gedeeltelijk kunnen onderwerpen aan het voor de Europeanen vastgestelde burgerlijk en handelsrecht, met inachtneming van de verder in art. 30 gegeven bepalingen. De gedeeltelijke onderwerping wordt in art. 18 omschreven als de vrijwillige onderwerping van Inlanders aan dat gedeelte van het voor de Europeanen vastgestelde burgerlijk en handelsrecht, hetwelk bij art. 1 van de „Bepalingen, betreffende het burgerlijk en handelsrecht der Vreemde Oosterlingen, andere dan Chineezee (Ind. S. 1924, No. 556)” op die Vreemde Oosterlingen toepasselijk is verklaard, voorzover het niet reeds op hen toepasselijk is.

In de ontwerp-aanvullingsordonnantie van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen kwamen de woorden „op Java en Madoera gevestigd” in art. 30, lid 1, niet voor. Misschien heeft de commissie zich op het standpunt gesteld, dat de aanvulling, wat haar werkingsfeer betreft, los gedacht kon worden van de regelingen op de Inlandsche maatschappij op aandeelen en de Inlandsche vereeniging, omdat de aanvullings-ordonnantie betrekking heeft op alle rechtspersonen. Mogelijk heeft de commissie ook overwogen, dat de regeling van 1917, S. No. 12 voor heel Indië geldt, zoodat het systematisch fraaier is de aanvulling ook voor dit geheele gebied te doen gelden. Hoe dit zij, het rapport van de commissie geeft geen verdere aanwijzingen over de opvattingen dienaangaande van de commissie. M.i. is het niet juist gezien geweest, dat de regeering de aanvullingsregeling, welke alleen bedoeld is voor Java en Madoera, toegevoegd heeft aan het K.B. van 1917, No. 12, dat voor geheel Indië geldt.

In art. 30, lid 2, wordt gezegd, dat de in art. 2 genoemde verklaring van onderwerping namens de rechtspersoon wordt afgelegd door den gene, die gerechtigd is haar te vertegenwoordigen, onder overlegging van een extract uit de notulen van een algemeene vergadering of daarmee gelijk te stellen orgaan, waaruit blijkt, dat het besluit tot vrijwillige onderwerping door die vergadering is genomen. Geheel juist is deze

¹⁾ Men zie het opschrift van § 2 en de artikelen 19, 21, lid 2, 24 en 25 van de Regeling nopens de vrijwillige onderwerping aan het Europeesch Privaatrecht (S. 1917 No. 12).

bepaling van art. 30, lid 2 niet, omdat *de in art. 2 genoemde verklaring van onderwerping* spreekt over de algeheele onderwerping (d.w.z. over de onderwerping aan het geheele voor Europeanen vastgestelde burgerlijk- en handelsrecht). Weliswaar verklaart art. 19, dat de gedeeltelijke onderwerping geschiedt door het afleggen (in persoon) van een daartoe strekkende verklaring op de wijze bij art. 2 aangegeven, doch deze laatste bepaling kan m.i. niet de formeele onjuistheid van de redactie van art. 30, lid 2, verhinderen. In art. 30, lid 2, wordt gesproken over „een algemeene vergadering of daarmede gelijk te stellen orgaan.” Deze terminologie is gebezigd, omdat de onderwerping geregeld wordt voor rechtspersonen in het algemeen (dus b.v. ook stichtingen en onderlinge waarborgmaatschappijen) en niet alleen voor Inlandsche maatschappijen op aandeelen of vereenigingen, zoodat het niet zeker is dat de hoogste macht, die in aanmerking komt voor het besluiten tot onderwerping, wel „algemeene vergadering” kan heeten¹⁾. Volgens de M. v. T.¹⁾ kan aan de betrokken autoriteiten gevoeglijk de beslissing worden overgelaten of aan het in lid 2 van artikel 30 voorgeschrevene op behoorlijke wijze is voldaan.

In art. 30, lid 3, wordt bepaald, dat bij de verklaring van onderwerping aan den in art. 3 genoemden ambtenaar moet worden opgegeven de naam en vestigingsplaats van de rechtspersoon, onder overlegging, zoo die bestaan, van de acte van oprichting, de beschikking van erkenning als rechtspersoon en de statuten. Art. 30, lid 3 zegt uitdrukkelijk, dat het afwijkt van het bepaalde bij art. 3. De woorden „zoo die bestaan” zijn in lid 3 ingevoegd om alle rechtspersonen te kunnen bestrijken¹⁾.

Op de bevoegdheid van de rechtspersoon om gronden te bezitten en op haar interne verhoudingen blijft het recht van toepassing, dat vóór de onderwerping voor de Inlandsche rechtspersoon gold (art. 30, lid 4). De onderwerping brengt dus geen wijziging in het recht om gronden te bezitten, voorzover dit grondbezit aan de rechtspersoon is toegestaan²⁾. Deze bepaling sluit aan bij art. 16, hetwelk vaststelt, dat de algeheele onderwerping van Inlanders aan het Europeanenrecht de bevoegdheid tot uitoefening van Inlandsche rechten op den grond onverkort laat.

Volgens de M. v. T.³⁾ schijnen de woorden „interne verhoudingen” voldoende duidelijk weer te geven, dat de onderwerping alleen treft de rechtsverhouding tot derden, niet die van de leden van de rechtspersoon als zoodanig tot het lichaam zelf of van de leden als zoodanig tot bestuur, commissarissen enz. Het laatste blijft alles beheerscht door de eigen regeling³⁾. Slechts op vermogenshandelingen met derden of tegenover derden wordt het Europeesche recht toepasselijk³⁾.

Na de gedeeltelijke onderwerping aan het Europeanenrecht op den voet van art. 30 is iedere Inlandsche vereeniging⁴⁾ en iedere Inlandsche maatschappij op aandeelen verplicht aan haar naam toe te voegen de letters O.E.R. (Onderworpen Europeesch Recht). Bij niet naleving van dit voorschrift zijn de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk voor de

1) M. v. T., blz. 91.

2) In de regelingen op de Inlandsche vereeniging en de Inlandsche maatschappij op aandeelen is dit grondbezit belangrijk beperkt.

3) M. v. T., blz. 92.

4) Men bedenke hierbij, dat de Inlandsche coöperatieve vereeniging niet begrepen is onder den term „Inlandsche vereeniging.”

daaruit voortvloeiende nadeelen (art. 30, lid 6). Deze bepaling van lid 6 geldt niet voor alle Inlandsche rechtspersonen, doch alleen voor de Inlandsche vereeniging¹⁾ en de Inlandsche maatschappij op aandelen. De verplichte toevoeging van de letters O.E.R. achter den naam berust op den wensch de rechtszekerheid voor met de rechtspersoon handelende derden te vergrooten²⁾. De commissie voor Inlandsche rechtspersonen had in haar ontwerp³⁾ voorgesteld of de letters O.E.R. of de letters T.W.B. (Ta'loek wet blanda⁴⁾) verplicht te stellen als toevoeging achter den naam. In het regeeringsontwerp is dit terecht niet overgenomen, omdat gemakkelijk misverstand zou kunnen ontstaan.

Het tweede artikel van § 4 — art. 31 — zegt alleen, dat op Inlandsche rechtspersonen het bepaalde van § 3 van de regeling nopens de vrijwillige onderwerping toepasselijk is. In de bedoelde § 3 wordt de onderwerping voor een bepaalde rechtshandeling geregeld. De in § 3 gegeven regeling is als volgt: Inlanders kunnen zich vrijwillig voor een bepaalde rechtshandeling onderwerpen aan de niet op hen toepasselijke voorschriften van het burgerlijk- en handelsrecht der Europeanen ten aanzien van zulk een rechtshandeling (art. 26). De onderwerping geschiedt bij de akte, welke van de gedane handeling wordt opgemaakt, of bij een afzonderlijke akte. Indien de akte, waarbij de onderwerping geschiedt, een onderhandsche is, zal deze, om in rechten te kunnen gelden, steeds voorzien moeten zijn van een verklaring, af te geven door een notaris of een anderen bij ordonnantie aan te wijzen ambtenaar. Deze verklaring moet inhouden, dat de notaris of de ambtenaar den ondertekenaar van de verklaring kent, dat de inhoud der akte aan den ondertekenaar duidelijk is voorgehouden en dat daarna de ondertekening in tegenwoordigheid van den notaris of ambtenaar heeft plaats gehad (art. 27). De onderwerping voor een bepaalde rechtshandeling strekt zich uit tot de bepalingen van het burgerlijk recht en het handelsrecht der Europeanen, welke met de wettelijke bepalingen, die de rechtshandelingen beheerschen, onmiddellijk verband houden (art. 28). Zoo dikwijls Inlanders een in het burgerlijk- of handelsrecht der Europeanen geregelde rechtshandeling verrichten, die in het voor hen geldende recht niet is geregeld, worden zij verondersteld zich vrijwillig te hebben onderworpen aan de desbetreffende, niet op hen toepasselijke voorschriften van het burgerlijk- en handelsrecht der Europeanen (art. 29). Deze laatste bepaling is ook voor Inlandsche rechtspersonen van veel belang, want indien zij een rechtshandeling verrichten, welke in het voor Inlanders geldende recht niet bekend is, zijn zij daardoor automatisch onderworpen aan de desbetreffende voorschriften van het Europeanenrecht.

Art. 31 geeft geen afwijkingen — zooals art. 30 wel doet ten aanzien van de bepalingen van § 2 — van de bepalingen van § 3.

De algeheele onderwerping aan het Europeanenrecht van § 1 (S. 1917, No. 12), is voor Inlandsche rechtspersonen niet geregeld. Toch is deze algeheele onderwerping wel mogelijk blijkens regeerings-uitlatingen bij verschillende gelegenheden. Zoo zegt de M. v. T.⁵⁾ — onder verwijzing naar een overeenkomstige mededeeling⁶⁾ van de regeering bij

¹⁾ Men bedenke hierbij, dat de Inlandsche coöperatieve vereeniging niet begrepen is onder den term „Inlandsche vereeniging.”

²⁾ M. v. T., blz. 92.

³⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 159.

⁴⁾ Dit is de Maleische vertaling van: „Onderworpen Europeesch Recht.”

⁵⁾ M. v. T., blz. 91.

⁶⁾ Bijlagen Handelingen Volksraad 1927—1928, Onderwerp 63, stuk 5, blz. 2.

de behandeling in den Volksraad van een wijziging in het K.B. op de rechtspositie der kerkgenootschappen — dat de redactie van de regeling op de vrijwillige onderwerping aan het Europeesch privaatrecht zich niet verzet tegen een onderwerping door rechtspersonen (derhalve ook niet tegen een algeheele onderwerping).

Een restrictie, zooals bij de gedeeltelijke onderwerping is gemaakt ten aanzien van het toepasselijk blijven van het inheemsche recht op de interne verhoudingen van de rechtspersoon, geldt bij de algeheele onderwerping echter niet. In geval van algeheele onderwerping krijgt de rechtspersoon dus een zuiver Europeesch karakter.

Bij de behandeling in den Volksraad ¹⁾ van de ontwerp-ordonnantie (S. 1927, No. 532) tot aanvulling van de Regeling van de rechtspositie der kerkgenootschappen (S. 1927, No. 156), werd er in het Afdeelvingsverslag op gewezen, dat in de Regeling op de vrijwillige onderwerping blijkbaar niet is gedacht aan *algeheele* vrijwillige onderwerping van rechtspersonen, doch alleen aan die van fysieke personen. Men vestigde hierbij speciaal de aandacht op de artt. 1, 2, 3, 8, 10, 14 en 15 van de Regeling op de vrijwillige onderwerping. De regeering antwoordde hierop in de M. v. Antwoord ²⁾:

„Waar men evenwel te maken heeft met kerken, kerkgenootschappen of zelfstandige onderdeelen daarvan, die hun erkenning als rechtspersoon juist niet aan het bepaalde bij Staatsblad 1870, No. 64, maar aan eigen kracht danken, is voor die lichamen de eenige weg om, hoewel onder adatrecht ontstaan, het Europeesch privaatrecht op zich van toepassing te krijgen, de vrijwillige onderwerping van Staatsblad 1917, No. 12. Uiteraard kan daarbij aan enkele vereischten die alleen op natuurlijke personen betrekking kunnen hebben, niet worden voldaan.

Eenige practische moeilijkheid ontstaat daardoor echter niet en het zou naar de meening der Regeering dan ook geen juiste hanteering der wet zijn, indien men die onderwerping onmogelijk achtte, alleen omdat de betrokken regeling aan dit bijzondere geval klaarblijkelijk niet heeft gedacht.”

Uit een en ander blijkt m.i. wel, dat de algeheele onderwerping van rechtspersonen, ofschoon niet uitdrukkelijk geregeld, toch mogelijk is. Men zou zich kunnen voorstellen, dat de laatst aangehaalde regeeringsuitspraak niet meer zou gelden, omdat ze werd gedaan op een tijdstip toen nog geen speciale regeling van de vrijwillige onderwerping van rechtspersonen bestond of aanhangig was. In de Memorie van Toelichting ³⁾ op de ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van de regeling nopens de vrijwillige onderwerping, verwijst de regeering echter uitdrukkelijk naar haar vroegere uitspraak (zie boven) en bevestigt deze hiermede.

Een andere vraag dan die of de algeheele onderwerping van rechtspersonen mogelijk is, is echter of de algeheele onderwerping voor rechtspersonen aan het Europeesch recht veel zin zou hebben. Immers, wat voor zin zou zoo'n onderwerping aan bepalingen betreffende den burgerlijken stand, het huwelijk, de voogdij enz. en het intestaat erfrecht hier hebben voor rechtspersonen, terwijl er bovendien alleen verlies tegenover zou staan?

¹⁾ Bijlagen Handelingen Volksraad 1927—1928, Onderwerp 63, stuk 4, blz. 2.

²⁾ Bijlagen Handelingen Volksraad 1927—1928, Onderwerp 63, stuk 5, blz. 2.

³⁾ M. v. T., blz. 91.

HOOFDSTUK II.

DE OORSPRONKELIJKE RECHTSPOSITIE DER INLANDSCHE VEREENIGINGEN IN DE SFEER VAN HET ADATRECHT.

Zooals reeds gezegd, gold oorspronkelijk, buiten de gevallen van toepasselijkheid van het Europeanenrecht, uitsluitend het adatrecht. De door mij geraadpleegde schrijvers, die zich ter zake uitlaten over het adatrecht, zijn alle ¹⁾ van meening, dat weliswaar geen rechtspersoonlijkheid volgens de westersche juridische maatstaven kan worden aangenomen te bestaan, doch dat de privaatrechtelijke vereenigingen niettemin volgens het adatrecht in feite rechtspersonen zijn. Aan welke eischen moet worden voldaan, wil die rechtspersoonlijkheid bestaan, blijkt niet.

Van Vollenhoven ²⁾ zegt over de rechtspersoonlijkheid, o.m. van Inlandsche vereenigingen:

„De rechtspersoonlijkheid van oostersche lichamen en instellingen baart slechts moeite, zoo lang men den in Nederland gangbaren maatstaf aanlegt. Een uitzondering op die moeite ontmoet men enkel op twee eilanden: op Bali, en op het volledig Indonesisch gekleurde Madagaskar. Op Bali onderscheidt men sinds langs de bandjar, dēsa of soebak als religieus-staatkundige gemeenschap (cité) met haar eigen bandjar-, dēsa- of soebak-kas en haar eigen agrarische bandjar-, dēsa- of soebak-rechten, van de bandjar, dēsa of soebak als topografisch complex; en wel door de eerste *op één lijn te stellen met vrijgevormde rechtspersonen* ³⁾ en ze te noemen sekaha bandjar, sekaha dēsa, sekaha soebak (letterlijk: bandjar-, dēsa-, soebak-vereeniging), en door daartegenover de tweede eenvoudig aan te duiden als bandjar, dēsa, soebak.”

En verder ⁴⁾:

„Het Indonesisch denken op dit stuk nadert dat der oude Romeinen en der oude Germanen, bij wie het recht van een municipium dooreen liep met dat der municipes, het recht van mark of dorp met dat der marke- of dorpsgenooten; het wordt waarschijnlijk bevredigd, als men bereid is met Planiol en Molengraaff in rechtspersoonlijkheid enkel een verkorte zegswijs te zien om een saamgestelden toestand bijeen te vatten en om te constateeren, dat ergens een aparte boedel bestaat.”

In aansluiting hierop vraagt van Vollenhoven ⁴⁾ zich af, of het mandaat van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen wel practisch was geformuleerd, en of haar opdracht niet liever had moeten

¹⁾ Alleen Prof. Zeylemaker spreekt zich ten aanzien van de rechtspersoonlijkheid der privaatrechtelijke vereenigingen niet zoo stellig uit, ofschoon hij de rechtspersoonlijkheid van publiekrechtelijke lichamen aanneemt.

²⁾ Het Adatrecht van Nederlandsch-Indië, Dl. II, pg. 545.

³⁾ Cursiveveering van mij, v. d. B.

⁴⁾ Prof. Mr. C. van Vollenhoven, Het Adatrecht van Nederlandsch-Indië, Dl. II, pg. 546.

volstaan met uitgemaakt te willen zien in welke gevallen inlandsche menschengroepen en inlandsche instituten een eigen vermogen, kas of boedel kunnen hebben, en met welk rechtsgevolg. De nadruk zou dan zijn komen te liggen op de practische vraag, hoe het met afzondering (instelling), beheer, rechten, rechtsverplichtingen en opheffing van zulke boedels of kassen zou hebben te gaan.

Rechtspersoonlijkheid in westerschen zin acht van Vollenhoven dus bij Inlandsche lichamen in het algemeen niet aanwezig, wel blijkbaar een oosterschen vorm van rechtspersoonlijkheid. Op Bali, waar het Inlandsche vereenigingsleven vóór den modernen groei van het Inlandsche vereenigingsleven, reeds veel meer dan elders tot ontwikkeling was gekomen, acht hij het blijkbaar wel mogelijk den maatstaf, in Nèderland gangbaar bij de beoordeeling van de aanwezigheid van rechtspersoonlijkheid, aan te leggen. Iets anders kan ik uit het hierboven geciteerde (pg. 14) niet lezen.

Prof. Zeylemaker ¹⁾ stelt de vraag uitdrukkelijk:

„Kent het adatrecht rechtspersoonlijkheid?” En zijn antwoord, dat het geheele probleem zeer verheldert, luid ¹⁾:

„Dergelijke vragen zijn eigenlijk onmogelijk op te lossen. Het is als met de vraag of het adatrecht persoonlijke en zakelijke rechten kent. Precies als in het Europeesche recht niet, maar men vindt allicht iets, wat er zooveel op gelijk, dat men bij wijze van vergelijking den naam er op kan toepassen. In dien zin kan men stellig aannemen, dat ook het adatrecht zijne rechtspersonen had en heeft. Men denke als voorbeeld slechts aan publiekrechtelijke gemeenschappen als de dessa. Misschien ook, dat onder de meer private personengemeenschappen er zijn, die dit karakter hebben of benaderen.

Hierop behoeft niet te worden ingegaan; voldoende blijkt, dat de inlandsche rechtspersoonlijkheid niet geheel een nieuwe vinding is, die in het inheemsche recht een plaats eerst zal moeten veroveren.”

Verder zegt Prof. Zeylemaker ²⁾:

„Immers de vraag of rechtspersoonlijkheid van nature bestaat, of gevolg is van erkenning door de overheid, is nog geenszins uitgestreden, ook niet voor het Europeesche recht. Zonder uitdrukkelijke regeling blijft de vraag nog zwevend. Ook de vraag of privaatrechtelijke corporaties naar adatrecht rechtspersoonlijkheid toekomt is nog onopgelost, en wanneer zij in het voordeel der rechtspersoonlijkheid wordt opgelost, blijft de vraag aan welke eischen moet zijn voldaan, wil de rechtspersoonlijkheid gelden.

Bij al deze twijfel bleef de commissie ³⁾ niet anders over dan een eigen vorm met rechtspersoonlijkheid te scheppen voor de maatschappij op aandeelen en voor de vereenigingen een middel te scheppen om boven alle twijfel erkenning als rechtspersoon te verkrijgen.”

Zooals in noot ¹⁾ op pag. 14 reeds gezegd is, spreekt Prof. Zeylemaker zich ten aanzien van de rechtspersoonlijkheid van de privaatrechtelijke

¹⁾ Indisch Genootschap, 1932, pg. 315: „Inlandsche Rechtspersoonlijkheid en Inlandsch Vereenigings- en Vennootschapswezen in Nederl.-Indië,” ingeleid door Prof. Mr. Jb. Zeylemaker Jzn.

²⁾ Indisch Genootschap 1932, pg. 315 en 316.

³⁾ Bedoeld is de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen 1929, v. d. B.

vereenigingen dus niet stellig uit, ofschoon hij de rechtspersoonlijkheid van publiekrechtelijke lichamen aanneemt.

Duurvoort is van meening¹⁾ „dat elke vereeniging, die zich als zoodanig aandient, rechtsbevoegd is, hebbende eigen rechten, eigen verplichtingen. Hoever echter de grens tusschen de rechten der leden en die der vereeniging is doorgetrokken, vond ik nergens aangegeven.”

Prof. Mr. B. ter Haar zegt²⁾:

„Welke de rechtspositie is van de groepen, die zich als vereenigingen hebben georganiseerd, kan voor de verscheidenheid, die de werkelijkheid laat zien, niet in één formule gevangen worden. In heel veel gevallen doet zulk een vereeniging zich voor als een zelfstandige eenheid, namens welke het bestuur ook in rechte handelt, welke geld en een gebouw en gronden bezitten kan en als hoedanig zij dan ook in het rechtsverkeer wordt erkend door een ieder, die vrij is van westerse rechtspersoonlijkheidsproblemen (hetgeen niet van alle instanties gezegd kan worden). De aansprakelijkheid van het verenigingsbezit voor verenigingsverplichtingen en het zelf eisen en verweren voor den rechter gaan daarmee samen.

In wettelijke bepalingen vond het bestaan van inlandse rechtspersonen sinds lang erkenning (landschappen, streekgemeenschappen, dorpen, christen-gemeenten, zelfstandige onderdelen van een kerk, Minangkabause families, kooperatieve vereenigingen). Een regeling, die de erkenning van vereenigingen en maatschappen als inlandse rechtspersonen gaat verbinden aan bepaalde voorwaarden van materiëlen en formelen aard is (1938) gelukkig in voorbereiding.”

In een overzicht voor Midden-Java zegt Mr. O. van Bockel³⁾:

„De inlandsche vereenigingen zijn — gelijk wij zullen zien — zoodanig georganiseerd, dat aan hare rechtspersoonlijkheid redelijkerwijs niet kan worden getwijfeld, zoodat deze krachtens de beginselenwet behoort te worden erkend. Niettemin wordt die rechtspersoonlijkheid onder de werking van aangeleerde West-Europeesche rechtsopvattingen betwijfeld; tengevolge waarvan deze vereenigingen, welke hoe langer hoe verder en fijner de webbe weven van haar rechtsbetrekkingen, in haar uitwendige werkzaamheid worden bemoeilijkt en die moeilijkheden of met lapmiddeltjes of uiteindelijk met het aanvragen van rechtspersoonlijkheid op den voet van Stbl. 1870, No. 64 moeten trachten te ondervangen.”

In het recente werk van Mas Mr. M. M. Djodjodigoeno en Raden Mr. Tirtawinata⁴⁾ over het adatprivaatrecht van Middel-Java wordt het volgende geconcludeerd:

„Uit de bovenstaande gegevens is ons gebleken, dat zulke vereenigingen⁵⁾ naar volksovertuiging en een eigen vermogen kunnen hebben en rechtshandelingen kunnen verrichten.

1) S. F. Duurvoort, Rechtspersonen in de Nederlandsche Koloniën, Proefschrift Leiden 1916, pg. 91.

2) Prof. mr. B. ter Haar: Beginselen en stelsel van het adatrecht, pg. 137.

3) Adatrechtbundel XIX pg. 267.

4) Het Adatprivaatrecht van Middel-Java, Uitgave van het Departement van Justitie, 1940, blz. 127.

5) Te weten: vereenigingen die niet wettelijk erkenning als rechtsperson hebben gevonden.

Het komt ons voor, dat, waar deze beide vereischten aanwezig zijn, geen bezwaar bestaat om in de gevallen, dat de vereeniging partij is, de rechtspersoonlijkheid en dus ook de mogelijkheid in rechten op te treden voor de vereeniging aan te nemen."

Uit het Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen (1931) blijkt duidelijk dat *in de maatschappelijke practijk* veelal groote moeilijkheden ontstonden, doordat de vereenigingen niet als rechtspersonen werden aangemerkt. Men leze slechts de volgende uiteenzetting van de Commissie ¹⁾, welke de Memorie van Toelichting op de ontwerp-regelingen inzake de Inlandsche Maatschappij op Aandeelen en de Inlandsche vereeniging goeddeels tot de hare maakte ²⁾:

„Met grooten nadruk werd in het vooronderzoek door de vertegenwoordigers van de vereenigingen betoogd, dat zij door het ontbreken van de mogelijkheid om binnen het kader van het inheemsche recht rechtspersoonlijkheid te verkrijgen, in allerlei moeilijkheden kwamen. Werkende zonder erkenning wordt de vereeniging niet als rechtens bestaande aangemerkt, zoodat zij in procedures, bij het deponeren van gelden bij afdeelingsbanken, en vooral bij het verkrijgen van grondbezit niet onder haar eigen naam kan optreden. Een der bestuurders moet in dergelijke gevallen optreden als partij bij verbintenissen, hij deponert gelden op zijn naam bij eene bank, gronden worden op zijn naam gekocht en in de landrente-registers ingeschreven enz.....

De Commissie was eenstemmig in de erkenning, dat de hier naar voren gebrachte bezwaren voor een deel of alle gegrond waren en dat het wenschelijk zou zijn de verbetering van den toestand ter hand te nemen."

Het Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen geeft verder voorbeelden te over. Eenige voorbeelden zullen wij hier laten volgen:

1. „Ter staving hiervan deelt hij ³⁾ mede, dat de indertijd bestaande vereeniging Among Tani, een landbouwvereeniging, welke geen rechtspersoonlijkheid ⁴⁾ bezat, ontbonden is, omdat zij geen gronden op eigen naam kon koopen en hierdoor vreesde men voor moeilijkheden, b.v. bij het overlijden van een der leden, aangezien de gronden der vereeniging op naam stonden van individueele leden. Rechtspersoonlijkheid ⁴⁾ is niet aangevraagd, omdat men geen gronden op naam van de vereeniging zou kunnen verkrijgen" ⁵⁾.
2. „De vereeniging Mardi Tanih stelt zich ten doel winst te behalen middels het verkoopen van padi. De haar toebehoorende gronden staan op naam van individueele leden.... Dit nu

¹⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, Batavia 1931, pg. 6.

²⁾ Wetgevingsbijlage 38 van het Indisch Tijdschrift van het Recht, pg. 36, 37.

³⁾ De Patih van Bondowoso.

⁴⁾ Bedoeld is hier rechtspersoonlijkheid op den voet van S. 1870 no. 64, v. d. B.

⁵⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, pg. 35. Zooals bekend is, kunnen niet-Inlanders, dus ook Europeesche rechtspersonen, in het algemeen geen grond in eigendom — een recht van eigendom gelijk aan ons eigendomsrecht heeft de Inlander overigens ook niet — of bezit verkrijgen tengevolge van het stelsel van het Ned.-Indisch Agrarisch Recht.

voelt zij als een ongewenschten toestand, en daarom zou zij dan ook gaarne een regeling zien, waardoor het mogelijk is inlandsche rechtspersoonlijkheid bezittende vereenigingen op te richten. Bovendien heeft een zelfstandige vereeniging volgens haar grootere credietwaardigheid." ¹⁾

3. „De vereeniging Arisan Grijo heeft de haar toebehoorende gronden en huizen laten inschrijven op naam van den voorzitter, omdat het dessa-hoofd geen inschrijving op naam van de vereeniging, welke geen rechtspersoonlijkheid bezit, toelaat, terwijl de afdeelingsbank weigert geld aan te nemen op naam van, of te leenen aan de vereeniging" ¹⁾).
4. „De Particuliere Hollandsch-Indische Schoolvereeniging, welke nog geen rechtspersoonlijkheid bezit, voelt, nu zij zich gaat uitbreiden, hieraan sterk behoefte. Zij wijst er op, dat de Afdeelingsbank geen crediet aan een vereeniging wil geven, omdat de gronden niet op naam van de vereeniging staan" ²⁾).
5. „De Vereeniging Eko Darma, een begrafenisonderneming, blijkt een onderlinge verzekeringsmaatschappij te zijn. Zij acht rechtspersoonlijkheid een vereischte, opdat de vereeniging zelfstandig kan optreden" ³⁾).
6. „De Perkoempoelan Pegawai Bestuur Boemipoetra acht rechtspersoonlijkheid in het algemeen gewenscht, eerstens vanwege de aansprakelijkheid tegenover derden, tweedens als blijk van de gezindheid der Regeering tegenover dergelijke vereenigingen" ⁴⁾).

Ook is het van belang, dat het Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen o.a. de volgende gronden, waarop Inlandsche rechtspersoonlijkheid gewenscht werd geacht door de geraadpleegde vereenigingen, opsomt ⁵⁾:

- „c. om als eenheid in rechten te kunnen optreden, hoofdzakelijk tegenover de leden voor het afdwingen van de nakoming van hunne verplichtingen, maar ook meer in het algemeen.
.. .. .
Speciaal wegens de moeite om gelden op naam der vereeniging te deponeren."
- „d. voor de aansprakelijkheid tegenover derden".
- „e. voor vergrooing der credietmogelijkheid".
- „h. opdat de belasting zal drukken op alle leden en niet op een persoon, die voor de vennootschap handelt."

Echter hoe de maatschappelijke practijk veelal ook was, daarmede is de opvatting van de schrijvers over het adatrecht niet terstond ontzenuwd.

M.i. kan uit de vrijwel volledige unanimiteit dezer schrijvers veilig geconcludeerd worden, dat in de inheemsche wereld, zoolang de vereeniging niet te maken had met westersche of onder westerschen invloed staande personen of instanties, zij in haar milieu stellig een overeen-

¹⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, pg. 36.

²⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, pg. 42.

³⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, pg. 43.

⁴⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, pg. 44.

⁵⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, pg. 46, 47.

komstige plaats innam als een Europeesche rechtspersoon in het Europeesche milieu. Kreeg de vereeniging echter aanraking met westersche of door het westen beïnvloede elementen — misschien alleen lieden die iets van de (Europeesche) rechtspersoonlijkheid van vereenigingen op den voet van S. 1870, No. 64 gehoord hadden — dan kwam de vraag of de vereeniging rechtspersoonlijkheid bezat, naar voren.

De westersche elementen vatten deze vraag waarschijnlijk ten onrechte op in den zin van „Europeesche” rechtspersoonlijkheid, waarbij het Kon. Besluit van 1870, S. No. 64 wel verwarrend zal hebben gewerkt. Blijkens de Memorie van Toelichting¹⁾ op de ontwerp-regelingen in zake de Inlandsche maatschappij op aandeelen en de Inlandsche vereeniging was de rechtspraak over deze vraag onzeker. De memorie zegt:

„Ten aanzien van de vereenigingen en tot op zekere hoogte ook ten aanzien van de vennootschappen kan de vraag worden gesteld, of het scheppen van nieuwe vormen noodig is, en of niet veeleer in het inheemsche recht beide vormen reeds thans als rechtspersonen moeten worden erkend. Deze twistvraag kan buiten beschouwing blijven. Zelfs al zou rechtspersoonlijkheid van vereeniging en vennootschap reeds thans moeten worden aangenomen, de rechtspraak is te onzeker op dit punt, en de criteria, die zouden moeten doen besluiten tot het aannemen van het bestaan der rechtspersoonlijkheid zijn te onvast, dan dat het in elk geval noodig is, vormen te scheppen, waarvan de rechtspersoonlijkheid zal vaststaan.”

De rechtsonzekerheid, naast de misvatting van het Kon. Besluit van 1870, S. 64, moest, zooals van zelf spreekt, oorzaak er van worden, dat in de maatschappelijke praktijk de rechtspersoonlijkheid van de Inlandsche vereenigingen, althans zoodra deze met westersche of door het westen beïnvloede personen of instanties in aanraking kwamen, niet werd aangenomen.

In dit verband zij nog opgemerkt, in navolging van Prof. Buffart²⁾, dat het bestaan van niet wettelijk geregelde Inlandsche rechtspersonen³⁾ voorondersteld wordt in den aanhef en in art. 1 van de Ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche Rechtspersonen (S. 1939, No. 571 jo. 717), dus door den ingrijpenden wetgever zelf. Hoewel dit uit den aanhef en uit art. 1 op zichzelf nog niet ondubbelzinnig blijkt — men zou misschien kunnen denken dat art. 1 zoo is geredigeerd opdat ook andere nog te scheppen rechtspersonen er in de toekomst onder zouden vallen — toonen de Memorie van Toelichting op het ontwerp dezer ordonnantie en vooral het Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen de bedoeling nader aan.

De Memorie van Toelichting zegt⁴⁾:

„Het is wenschelijk voorgekomen om deze regeling zoo te maken, dat alle rechtspersonen van deze regeling zullen kunnen gebruik maken. Zoo wordt deze ordonnantie een regeling van de gerechtelijke vereffening van alle Inlandsche rechtspersonen op Java en Madoera, uitgezonderd natuurlijk die, waarvoor een speciale regeling uitdrukkelijk is gegeven, zooals voor de coöpe-

¹⁾ Wetgevingsbijlage 38 van het Indisch Tijdschrift van het Recht, pg. 41.

²⁾ Prof. Dr. J. F. A. M. Buffart, in het Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie van 22 Februari 1941, No. 3713, pg. 2 en 3.

³⁾ Niet wettelijk geregelde Inlandsche rechtspersonen kunnen slechts rechtspersonen zijn, die beheerscht worden door het adatrecht.

⁴⁾ Wetgevingsbijlage 38 van het Indisch Tijdschrift van het Recht, pg. 86.

ratieve vereeniging van 1927, die slechts krachtens uitspraak van den Adviseur voor de Coöperatie kan worden ontbonden."

De aangehaalde zinsneden uit de Memorie van Toelichting zijn vrijwel geheel ontleend aan de ontwerp-Memorie van Toelichting, gevoegd bij het Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen.

Duidelijker dan de aanhef en art. 1 van de ordonnantie alsmede de Memorie van Toelichting, is de uiteenzetting van de Commissie op pg. 22 van haar Verslag. Hier wordt n.l. gezegd:

„Daar deze afwikkeling voor beide vormen van corporaties ¹⁾ dezelfde kan zijn en het de Commissie gewenscht voorkomt, dat ook andere inlandsche rechtspersonen ²⁾ die niet zijn ²⁾ publieke lichamen, op dezelfde wijze worden ²⁾ vereffend, ontwierp de commissie een afzonderlijke ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van inlandsche rechtspersonen."

Van nog te scheppen rechtspersonen is hier geen sprake. M.i. zegt dit nog meer dan de woordenkeus. Kennelijk heeft de Commissie bij deze zinsnede niet het oog gehad op toekomstige rechtsfiguren — althans niet in de eerste plaats — doch op bestaande. Waar de tekst van de ordonnantie en van de Memorie van Toelichting nog ruimte voor twijfel laat, neemt het verslag van de commissie dezen twijfel vrijwel weg.

Overigens is vroeger reeds herhaaldelijk het bestaan van vereenigingen als rechtspersoon door den wetgever erkend ³⁾.

Wanneer wij het voorgaande kort mogen samenvatten, dan hebben wij gezien, dat door de geraadpleegde schrijvers practisch algemeen wordt aangenomen, dat de rechtspersoonlijkheid van Inlandsche vereenigingen, zij het ook niet in westersche gedaante, in het kader van het adatrecht bestaat. Verder bleek het, dat deze rechtspersoonlijkheid in de practijk en in de rechtspraak, zacht gezegd, betwijfeld werd. Voor het ingrijpen van den wetgever bestond dus wel alle reden. Tenslotte trok het nog de aandacht, dat de ingrijpende wetgever zèlf het bestaan van Inlandsche rechtspersonen, buiten die welke thans wettelijk geregeld zijn, stilzwijgend aanneemt.

¹⁾ Bedoeld zijn de Inlandsche maatschappij op aandeelen en de Inlandsche vereeniging, v. d. B.

²⁾ Cursiveering van mij, v. d. B.

³⁾ Zoo wordt o.a. het volgende gezegd in de Mem. v. Antwoord bij de behandeling van de ontwerp-ordonnantie (S. 1927 no. 532) tot aanvulling van de Regeling van de rechtspositie der kerkgenootschappen (Bijlagen Volksraad 1927—1928, Onderwerp 63, Stuk 5, blz. 1):

„Erkenning door den wetgever van godsdienstige instellingen en eigegevoemde vereenigingen als rechtspersoon (subject van rechten) naar adatrecht kwam herhaalde malen tot uiting. Men zie o.a. Stbl. 1908 No. 542 (Credietverband) art. 3, 4°, Stbl. 1915 No. 98 (Agrarisch reglement Sumatra's Westkust) artikel 3, lid 4.

Voorts de andere agrarische reglementen en ook Stbl. 1916 No. 369 II aan het slot.

In Adatrechtbundel XXII, blz. 143 vindt men een voorbeeld van het optreden der Solosche credietvereeniging Bandaloemaksa als rechtspersoon."

HOOFDSTUK III.

DE INLANDSCHE COÖPERATIEVE VEREENIGING.

§ 1. De voorgeschiedenis.

Reeds op 7 April 1915 werd een Kon. Besluit afgekondigd (Ind. Stbl. no. 431) op de coöperatieve vereenigingen in geheel Ned.-Indië, geldend voor alle bevolkingsgroepen¹⁾. De regeling was in hoofdzaak een navolging van de Nederlandsche wet. Het feit, dat hiermede een zuiver Europeesche regeling met onbeteekenende wijzigingen ook voor Inlanders toepassing moest vinden in een maatschappelijk zoo geheel ander milieu, ontmoette reeds terstond fellen tegenstand²⁾. De regeling van 1915 eischte allerlei formaliteiten voor de oprichting van een coöperatieve vereeniging, hetgeen veel tijd en geld kostte.

„De statuten moeten in het Nederlandsch worden gesteld, er is de medewerking van een notaris voor noodig, er moet bewilliging op de oprichtingsacte worden gevraagd van den Gouv.-Generaal, het bestuur van de vereeniging heeft er voor te zorgen dat die akte en de bewilliging worden ingeschreven bij het residentiegerecht en openbaar gemaakt in de Javasche Crt. en dat daarvan in een Nederlandsch en een Maleisch nieuwsblad mededeeling wordt gedaan. Dat brengt ook allerlei uitgaven mee. De hulp van een notaris is duur en men vindt hem alleen op hoofdplaatsen, wat dus reiskosten beteekent; het Gouvernement eischt f 50,— aan zegelgelden voor de bewilliging; de openbaarmaking in de Javasche Crt. geschiedt evenmin gratis en de nieuwsbladen eischen eveneens betaling voor de daarin geplaatste advertenties. Dat met al deze formaliteiten veel tijd gemoeid is, spreekt van zelf.

Is echter die voorbereiding afgeloopen, dan wordt de vereeniging verder aan zichzelf overgelaten. Zij heeft eens per jaar haar rekening en verantwoording bij het residentiegerecht te deponeren. Maar dat is dan ook alles. Van leiding en voorlichting, van toezicht van overheidswege is geen sprake, althans ontbreekt elke regeling daaromtrent³⁾.

Juist dit stelsel van onthouding ten aanzien van leiding, voorlichting en toezicht was de groote grief, welke Prof. Boeke tegen de regeling van 1915 koesterde.

„Wil de coöperatie tot een levenwekkend beginsel worden in de Inlandsche samenleving, dan dient haar leiding in handen te blijven van een krachtig, bevoegd corps van speciaal opgeleide ambtenaren, gesteund door een ingrijpende wetgeving, dan moet het liberale beginsel: eerbiediging van het initiatief van belang-

¹⁾ Vervangen in 1933 (S. 1933 No. 108). Zie pg. 23.

²⁾ Boeke. Kol. Studiën 1916.

³⁾ Prof. Dr. J. H. Boeke. Stelsel en inhoud van de Regeling Inlandsche Coöperatieve vereenigingen, uitgave Volkslectuur, 1927, Serie No. 773, blz. 6.

hebbenden, onthouding van inmenging in particuliere aangelegenheden met bewustheid aan kant worden gezet en een einde worden gemaakt aan de openstelling van de coöperatie als een vrij jachtterrein voor Zondagsjagers. Coöperatie-bevordering derhalve als onderdeel van koloniale Gouvernements-politiek — of géén coöperatie”¹⁾).

Naar het oordeel van v. Vollenhoven gaf de regeling van 1915 door zijn hyper-Europeeschen inhoud aan de overgrootte massa der inlandsche bevolking steenen voor brood²⁾. „De minister zelf moest dit erkennen in zijn begrootingsmemorie van antwoord voor 1916 aan de eerste kamer”²⁾).

De moeilijkheden die de regeling van 1915 voor Inlandsche coöperaties in de practijk gaf en de critiek, welke vooral door Prof. Boeke, adviseur voor het Volkscredietwezen, werd uitgeoefend, hebben geleid tot een onderzoek op breede basis.

Bij Gouv. Besluit van 10 Juni 1920, No. 1, werd n.l. ingesteld een coöperatie-commissie, welke tot taak had „te onderzoeken, welke toepassing het instituut der coöperatie in den meest uitgebreiden zin hier te lande reeds heeft gevonden, zoomede welke betekenis het overigens voor Indië zal kunnen verkrijgen en met welke middelen daaraan uitbreiding zal zijn te geven”³⁾).

Er waren nog andere factoren, welke de aandacht op de coöperatieve vereenigingen hadden gevestigd en welke daardoor hebben bijgedragen tot de instelling van de Coöperatie-Commissie. Zoo vermeldde de directeur van het Binnenlandsch Bestuur in zijn installatierede van de Coöperatie-Commissie⁴⁾, dat ook politieke leiders herhaaldelijk pogingen hebben aangewend om Inlanders tot coöperatie te brengen. Deze pogingen — waarbij naast gemis aan doorzicht vooral onberaden voortvarendheid meestal de groote fout was — waren, aldus de directeur van het B.B., vooral op Java en Madoera veelal gedoemd tot mislukking, omdat bij den Inlander nog niet de juiste begrippen aanwezig zijn om tot eene vruchtbare oeconomische samenwerking te kunnen komen. De directeur dacht hierbij aan de vele op coöperatieven grondslag berustende winkel- en handelsvereenigingen, welke onder invloed van de Sarekat Islam beweging, in de eerste jaren daarvan, werden opgericht en, meestal door geheel ondeskundige leiding en wanbeheer, op eene mislukking zijn uitgelopen⁵⁾).

Geen wonder dus, dat het Gouvernement zich afvroeg, of het stelsel van onthouding vooral ten aanzien van vereenigingen met een politieken inslag wel kon worden voortgezet.

Uit de notulen van de Commissie-vergaderingen⁶⁾ blijkt, dat het toen acute duurtvraagstuk in de oogen van het Gouvernement nog een andere reden was voor de instelling van de Coöperatie-Commissie.

Naast al deze factoren — de onbevredigende regeling van 1915, die aanleiding was tot veel moeilijkheden en mislukkingen, de voortdurende critiek van Prof. Boeke, de politieke factor en het duurtvraagstuk —

¹⁾ Prof. Boeke, Kol. Studiën 1916, blz. 14.

²⁾ v. Vollenhoven. Het adatrecht van Ned.-Indië. Dl. III, pg. 526.

³⁾ Verslag Coöperatie-Commissie, Weltevreden, 1921, pg. 55. Installatie-rede, gehouden door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur.

⁴⁾ Idem, pg. 56.

⁵⁾ Verslag Coöperatie-Commissie, pg. 57.

⁶⁾ Verslag Coöperatie-Commissie, pg. 61. De opvatting hierover van Dr. Schmutzer en Prof. Boeke.

was nog een andere aansporing voor een betere regeling gelegen in het feit dat in Britsch-Indië (1912) en de Philippijnen (1917; echter speciaal voor landbouw-coöperaties e.d.) reeds een bevredigende oplossing was gevonden.

In 1921 bracht de Coöperatie-Commissie, waarvan Prof. Boeke voorzitter was, een uitgebreid verslag uit, dat den grondslag heeft gevormd voor de ontwerp-ordonnantie en de ordonnantie op de Inlandsche coöperatieve vereenigingen van 1927. Uit de voorgeschiedenis blijkt dus heel duidelijk, dat er tal van beweegredenen waren om een speciale regeling te treffen voor de figuur van de Inlandsche coöperatieve vereeniging in het bijzonder. Van den wensch om een algemeene regeling te treffen voor alle Inlandsche vereenigingen, in ruimeren zin, gedurende de voorbereiding van de ordonnantie op de Inlandsche coöperatieve vereenigingen, is mij niets gebleken.

Hoewel de opdracht aan de Commissie algemeen luidde, behoefde volgens het oordeel van de Commissie bij de regeling van het Coöperatiewezen enkel met de Inlandsche bevolking te worden rekening gehouden ¹⁾, aangezien voor de andere bevolkingsgroepen de bestaande regeling in hoofdzaak bruikbaar was. De Coöperatie-Commissie kwam tot de conclusie dat het Britsch-Indische voorbeeld navolging verdiende ²⁾. De Britsch-Indische en de Philippijnsche regeling vindt men als bijlage bij het rapport opgenomen.

Een ontwerp-ordonnantie is niet bij het verslag van de Commissie gevoegd. De Commissie heeft er mede volstaan den inhoud van de te ontwerpen regeling uitvoerig in beginsel aan te geven.

Deze ordonnantie van 1927 (S. No. 91) op de Inlandsche coöperatieve vereenigingen is artikelsgewijs besproken in het werkje van Prof. Dr. J. H. Boeke: „Stelsel en inhoud van de Regeling Inlandsche Coöperatieve vereenigingen”, Volkslectuur, Weltevreden 1927.

Over dit onderwerp is reeds velerlei voorlichting beschikbaar, in het bijzonder ook door de boven geschetste voorgeschiedenis van de ordonnantie. Hier zal dan ook worden volstaan met een korte bespreking van de ordonnantie, waarbij de voornaamste deelen van den tekst vermeld worden. Vooraf zullen de verschilpunten genoemd worden, die volgens Prof. Boeke met de regeling van 1915 (S. No. 431) bestaan.

Een vergelijking met de bepalingen van de algemeene regeling op de coöperatieve vereenigingen van 1933 (S. No. 108), welke op Europeesche leest geschoeid is en voor alle bevolkingsgroepen geldt, zou in een speciaal werk over de coöperatieve vereenigingen wel nuttig zijn. Aangezien hier echter de Inlandsche coöperatieve vereeniging slechts summier behandeld kan worden, zal een dergelijke vergelijking in het kader van dit boek achterwege moeten blijven. Des te eerder kan deze vergelijking nagelaten worden, omdat de regeling van 1933 geen invloed heeft kunnen uitoefenen op de voorafgaande regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen van 1927. De regeling van 1933 is blijkens de considerans tot stand gekomen, teneinde een regeling te verkrijgen welke in overeenstemming is met de wet van 28 Mei 1925 (Ned. S. 204), houdende nieuwe wettelijke regeling van de coöperatieve vereenigingen in Nederland. De toepassing van het concordantiebeginsel heeft ook hier derhalve geleid tot een regeling, welke zooveel mogelijk overeenkomt met de Nederlandsche regeling.

¹⁾ Verslag Coöperatie-Commissie, pg. 1 en 2.

²⁾ Verslag Coöperatie-Commissie, pg. 5.

Tenslotte nog een op zich zelf staande opmerking. § 4 van de Regeling nopens de vrijwillige onderwerping aan het Europeesch privaatrecht (S. 1939, No. 572, voegt § 4 toe aan deze Regeling van 1917, S. No. 12) is ook van toepassing op de Inlandsche coöperatieve vereenigingen. Voor de bespreking van de genoemde § 4 worde verwezen naar Hoofdstuk I, blz. 7 en volgende.

Prof. Boeke noemt de volgende punten, op welke de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen van 1927 zich onderscheidt van de regeling van 1915¹⁾ (S. 1915, No. 431):

- „1. de gang van zaken bij oprichting is hoogst eenvoudig en goedkoop (art. 7);
2. de opgerichte coöperatie is Inlandsch rechtspersoon, d.w.z. zij is bevoegd tot het aangaan van de rechtshandelingen welke aan Inlandsche natuurlijke personen zijn toegestaan (art. 3);
3. zij geniet verschillende geldelijke voorrechten, vooral ten aanzien van het zegelrecht (o.a. artt. 7, lid 5; 10, lid 1 en 12, lid 3);
4. zij is in sommige opzichten in haar vrijheid beperkt: de inrichting van haar boekhouding wordt door deskundigen vastgesteld (art. 17), zij moet een reserve vormen (art. 19) en deze, indien buiten het bedrijf belegd, bij bepaalde instellingen deponeeren (art. 20); indien zij een credietvereeniging van landbouwers is, zal de aansprakelijkheid van haar leden onbeperkt moeten zijn (art. 27); zij kan, als zij aandeelenkapitaal heeft, beperkt worden in de uitkeering van bedrijfsoverschotten aan haar aandeelhouders (art. 31);
5. aan de overheid zijn ten aanzien van deze coöperatieve vereenigingen verschillende bevoegdheden voorbehouden; zij mag, onder de noodige waarborgen tegen willekeur, erkenning weigeren (artt. 2, lid 2 en 8), zij mag de inrichting van de boekhouding voorschrijven (art. 17), zij heeft recht van contrôle op het bedrijf der vereeniging (artt. 22—25), zij heeft het recht van ontbinding, alweder onder de noodige waarborgen (art. 32, lid 3) en het recht om in dat geval de zaken van de vereeniging te vereffenen (art. 37).”

Prof. Boeke vervolgt dan²⁾:

„Inlanders, die zich bij hun aaneensluiting voor stoffelijke doeleinden aan deze beperkingen niet wenschen te onderwerpen, zijn echter in het geheel niet verplicht de „Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen” te volgen. Zij kunnen óf trachten het zonder rechtspersoonlijkheid te stellen, óf zich organiseeren overeenkomstig de beginselen van de regeling van 1915, dan wel volstaan met een gewoon zedelijk lichaam te vormen en rechtspersoonlijkheid aanvragen op grond van het Kon. Besluit van 1870, Ind. Staatsblad, No. 64. Er bestaat dus voor niemand aanleiding om zich in zijn bewegingsvrijheid belemmerd te gevoelen, doch men bedenke wel dat de verschillende voorschriften, die de nieuwe regeling voor de inheemsche bevolking geeft, uitsluitend de strekking hebben om haar te leeren de coöperatieve beginselen met vrucht toe te passen, dat die voorschriften, waar de coöperatieve aaneensluiting slaagt, zeker niet als drukkend worden gevoeld,

¹⁾ Stelsel en inhoud van de Regeling Inlandsche Coöperatieve Vereenigingen, Weltevreden, 1927, pg. 10 en 12.

²⁾ T.a.p. pg. 12.

terwijl zij in gevallen van mislukking of van onjuiste aanwending verhoeden, dat het kwaad voortwoekert, grooter afmetingen aanneemt en aan de gemeenschap vermijdbare schade berokkent.”

§ 2. De inhoud van de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen.

(S. 1927, No. 91).

De regeling geschiedde bij ordonnantie oude stijl. De Volksraad is blijkens de considerans niet gehoord.

De ordonnantie geldt voor geheel Indië, in tegenstelling tot de ordonnanties van 1939 op de Inlandsche maatschappij op aandeelen en de Inlandsche vereeniging, welke alleen gelden voor Java en Madoera.

Voor de oprichting van een Inlandsche coöperatieve vereeniging is noodig een akte van oprichting (art. 5). In art. 6 is voorgeschreven wat de akte moet bevatten. Een imperatief voorschrift dus. Een van de voornaamste vereischten van art. 6 is wel, dat de akte van oprichting moet bevatten de bepaling in welke mate en voor welken tijdsduur elk der leden persoonlijk aansprakelijk is voor de verbintenissen of het tekort der vereeniging; ook de voorwaarden van toe- en uittreding der leden moeten in de akte vermeld staan. De naam der vereeniging, welke in de akte moet voorkomen, bevat de aanwijzing van haar doel en de woorden „Inlandsch” en „coöperatief” of een Inlandsche vertaling daarvan. In de akte moet ook zijn bepaald, binnen welk gebied de coöperatieve vereeniging werkzaam zal zijn. Prof. Boeke zegt ten aanzien hiervan:

„De c.v. werkt krachtens haar grondbeginselen lokaal; haar persoonlijk karakter brengt mee, dat de leden elkander kennen, althans in staat zijn het doen en laten van het bestuur in het oog te houden. Er wordt nog wel eens tegen dit beginsel gezondigd, wanneer men de weldaden eener aaneensluiting aan een uitgebreid ressort wil doen deelachtig worden, dan wel hoopt door een grooter ledental de c.v. te versterken. Beide verwachtingen zijn noodwendig ijdel: ontbreekt eenheid en onderling verband tusschen de leden, dan moet de coöperatie een mislukking worden en vooral coöperatie onder Inlanders, wier horizon gewoonlijk zich niet buiten de grenzen hunner gemeente uitstrekt. Er is nog een voordeel aan deze begrenzing verbonden: dat de zegelverordening verschillende voorrechten verleent aan c.v.v., wier werkkring zich beperkt tot het gebied van een Inlandsche gemeente of daarmee overeenkomende gebiedseenheid”¹⁾).

Verder moet de akte bevatten: de omschrijving van het doel der vereeniging; de aanwijzing van den naam, de woonplaats en het beroep der oprichters; de regeling van het bestuur en de wijze waarop de gezamenlijke leden hun macht uitoefenen; de wijze waarop, met inachtneming van art. 19, het jaarlijksche bedrijfsoverschot zal worden besteed; de bepaling van het doel, waarvoor bij ontbinding van de vereeniging het batig saldo zal worden aangewend; de aanwijzing van den dag, waarop het boekjaar eindigt (art. 6).

¹⁾ Boeke. Stelsel en inhoud, pg. 58.

In tweevoud, en geteekend door de oprichters, wordt de akte aan den adviseur voor het Volkscredietwezen en de Coöperatie gezonden¹⁾ (art. 7.). Aan andere vormvereischten behoeft de akte niet te voldoen. De akte kan worden opgemaakt of in de landstaal, of in de Maleische of de Nederlandsche taal (art. 5).

Heeft de adviseur geen bezwaar tegen de oprichting, dan doet hij de oprichting inschrijven in een te zijnen kantore aanwezig, openbaar register. Ten kantore van den adviseur wordt een door den adviseur gewaarmerkt exemplaar van de akte bewaard. Het andere gewaarmerkte exemplaar ontvangen de oprichters terug. De datum van waarmede de akte wordt opgemaakt geldt als datum van oprichting. Indien de adviseur bedenkingen heeft of niet tijdig een beschikking neemt, staat aan de oprichters beroep open op het hoofd van het departement²⁾, waaronder de adviseur ressorteert (art. 8). Het register en de oprichtingsakten, welke ten kantore van den adviseur voor het Volkscredietwezen en de Coöperatie berusten, zijn voor een ieder kosteloos ter inzage. Ook kan ieder voor zijn rekening uittreksel of afschrift hiervan krijgen (art. 7). Daarnaast zorgt art. 21 voor verdere openbaarheid door te bepalen dat een ieder recht heeft op het vereenigingskantoor kosteloos inzage te krijgen van de oprichtingsakte en van de akten van statutenwijziging, terwijl ook ieder, voor zijn rekening, afschrift of uittreksel hiervan kan krijgen. Tevens heeft ieder *belanghebbende* recht op kosteloze inzage van het ledenregister, de jaarbalansen en de contrôle-verslagen, welke bedoeld zijn in art. 22. Ook kan ieder belanghebbende afschrift of uittreksel hiervan voor zijn rekening krijgen. (art. 21).

Voor statutenwijziging is een akte van wijziging noodig. De bepalingen van art. 7 over de inschrijving, waarmede de akte wordt opgemaakt door den adviseur en van art. 8 over het beroep op het hoofd van het Departement, gelden met de noodige veranderingen, ook voor wijziging van de statuten. Aan den adviseur moeten daarbij bescheiden worden toegezonden, waaruit blijkt dat de wijziging berust op een wettig besluit van de algemeene ledenvergadering (art. 9). Wat een wettig besluit van de algemeene ledenvergadering is, wordt nergens aangegeven. Beter had men kunnen spreken van een geldig besluit van de algemeene ledenvergadering, want krachtens art. 6 moet de akte van oprichting voorzien in de wijze, waarop de gezamenlijke leden hunne macht uitoefenen.

Onder coöperatieve vereenigingen worden in de regeling verstaan, vereenigingen welke zijn ingeschreven en openbaar gemaakt op de wijze in de regeling aangegeven (art. 1). Als verdere vereischten voor deze coöperatieve vereenigingen worden in art. 1 genoemd:

1. dat de in- en uittreding van leden is toegelaten.
2. dat, op den grondslag van gelijkheid, *in de eerste plaats* bevordering van de *stoffelijke* belangen der leden³⁾ ten doel gesteld is.

¹⁾ De Regeeringsalmanak 1939, 1e gedeelte, vermeldt op blz. 189 het volgende:

„Bij Gouvernements Besluit van 14 April 1934, No. 4 (Bb. 13253) is de instructie van den Adviseur voor Volkscredietwezen en Coöperatie (Bb. 11290) gewijzigd in dien zin, dat, hoewel deze hoofdamtenaar zijn tegenwoordige titel behoudt, hij ontheven wordt van alle bemoeiingen met het Volkscredietwezen.”

Op blz. 86 van de Wetgevingsbijlage 38 van het Indisch Tijdschrift van het Recht wordt in de Memorie van Toelichting op de ontwerp-ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen echter gesproken van den „Adviseur voor de Coöperatie”.

Waar verder in de regeling 1927 over den adviseur wordt gesproken, is de genoemde ambtenaar bedoeld (art. 4).

²⁾ D.i. het departement van binnenlandsch bestuur (S. 1924 No. 576 art. 4).

³⁾ Cursiveering van mij, v. d. B.

Opmerkelijk is dat art. 1 zegt, dat onder coöperatieve vereenigingen worden verstaan vereenigingen van Inlandsche natuurlijke of rechtspersonen. Dit is het oudste mij bekende geval, dat in het wettelijk recht Inlandsche privaatrechtelijke rechtspersonen uitdrukkelijk met name worden genoemd¹⁾.

Aanvullend bepaalt art. 2, lid 1, dat een vereeniging, welke overigens aan de vereischten voldoet, haar karakter niet verliest, indien de *statuten* haar veroorloven haren werkkring tot derden uit te strekken. In bijzondere gevallen kan de adviseur voor het Volkscredietwezen en de Coöperatie echter de inschrijving weigeren, als hij meent dat de werkkring van de coöperatie tot de leden beperkt moet blijven (art. 2, lid 2).

Met betrekking tot de rechtspersoonlijkheid wordt niet letterlijk gezegd, dat de Inlandsche coöperatieve vereeniging rechtspersoon is, zooals naderhand wel is geschied ten aanzien van de Inlandsche maatschappij op aandeelen (art. 2, S. 1939, No. 569) en ten aanzien van de ingeschreven Inlandsche vereeniging (art. 2, S. 1939, No. 570). Echter verklaart art. 3, lid 1 van de regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen, dat een Inlandsche coöperatieve vereeniging bevoegd is tot het aangaan van de burgerlijke handelingen, welke aan Inlandsche natuurlijke personen zijn toegestaan. Hiermede wordt dus de Inlandsche coöperatieve vereeniging als Inlandsch rechtspersoon gekenschetst. Ook de coöperatieve vereeniging op den voet van S. 1915, No. 431, werd beschouwd als rechtspersoon, doch dan als een Europeesche rechtspersoon.

Het tweede lid van art. 3 luidt:

„Zij²⁾ wordt geregeld door de overeenkomsten van partijen, door de bepalingen dezer regeling, zoomede door het burgerlijk en handelsrecht der Inlanders.”

De bepalingen der regeling behooren eveneens tot „het burgerlijk en handelsrecht der Inlanders”, zoodat in art. 3, lid 2 beter gezegd zou kunnen worden: „het overige burgerlijk- en handelsrecht der Inlanders.” Het is echter niet onmogelijk, dat met den term „het burgerlijk en handelsrecht der Inlanders” alleen het adatrecht is bedoeld. Indien zulks het geval is, is deze wijze van redactie beter te begrijpen. Zij sluit dan aan bij art. 15 Wetboek van Koophandel inzake vennootschappen, evenals de redactie van lid 1 van art. 3 overeenkomt met art. 1654 B.W. omtrent zedelijke lichamen.

Toetreding en uittreding van leden worden alleen bewezen door de aantekening daarvan in een vereenigingsregister, dat ter plaatse van haar vestiging door elke vereeniging moet worden aangehouden (artt. 10 en 11).

De hoogste macht in de coöperatieve vereeniging is de algemeene ledenvergadering (art. 14). Het bestuur wordt uit en door de leden gekozen (art. 15). Het bestuur vertegenwoordigt de vereeniging in en buiten rechte, doch bij de statuten kan wel worden bepaald, dat het bestuur onder zijn verantwoordelijkheid de vertegenwoordiging der vereeniging, voor zooveel het dagelijksch beheer betreft, aan een of meer leden dan wel aan een ander persoon of andere personen kan opdragen (art. 16).

1) S. F. Duurvoort haalt op blz. 50 van zijn proefschrift (Leiden 1916): „Rechtspersonen in de Nederlandsche Koloniën” aan het Ind. Stbl. 1908 No. 524, artt. 3 en 8, waarin wordt gesproken over „andere Inlandsche burgerlijke gemeenschappen” en het Ind. Stbl. 1915, No. 98, art. 16, lid 1, dat gewaagt van „Inlandsche rechtseenheid van anderen aard.”

2) D.w.z. de coöperatieve vereeniging.

De te voeren boekhouding wordt den vereenigen door of vanwege den adviseur voor het Volkscredietwezen en de Coöperatie voorgeschreven (art. 17). Ten minste eenmaal per jaar moet het bestuur in een algemeene vergadering rekening en verantwoording afleggen (art. 18). Van het in elk boekjaar gekweekte zuivere bedrijfsoverschot moet ten minste een vierde gedeelte in een reservefonds worden gestort, totdat dit de in de statuten aangegeven grens heeft bereikt, waarna de stortingen kunnen worden beperkt tot hetgeen noodig is om het fonds op peil te houden. Echter kan de adviseur in bijzondere gevallen afwijking van dezen regel toestaan. Het reservefonds mag tijdens het bestaan van de vereeniging niet onder de leden worden verdeeld. (art. 19). Het reservefonds moet te allen tijde beschikbaar blijven, voorzover het buiten het bedrijf wordt belegd. Belegging van het fonds bij andere instellingen dan de Centrale Kas voor het Volkscredietwezen of de Gouvernements Postspaarbank behoeft voorafgaande goedkeuring door of vanwege den adviseur. (art. 20).

Contrôle wordt uitgeoefend door den persoon, die daartoe bij algemeene of bijzondere instructie schriftelijk gemachtigd is door den adviseur. De adviseur is dus vrij in zijn keuze van den controleerenden persoon. De bestuurders der vereeniging zijn verplicht den aangewezenen in de gelegenheid te stellen tot uitoefening der contrôle (art. 22). Ten minste eenmaal per jaar moet contrôle worden uitgeoefend. Dit volgt uit art. 18, waarin het contrôleverslag genoemd wordt. De contrôle gaat zeer ver. Zij wordt uitgeoefend op het geld, de geldswaarden en de nauwgezetheid en juistheid der boekingen, op het geldelijk beleid, op de rechtmatigheid van de bestuurs- en beheervoering en zelfs op de doelmatigheid van de bedrijfsvoering. De contrôle geschiedt op de wijze door den adviseur bepaald. Een schriftelijk verslag wordt uitgebracht over het resultaat der contrôle en de wijze waarop de contrôle is geschied. Het verslag wordt ter kennis van de leden gebracht. Desverlangd wordt aan den adviseur een afschrift van dit verslag toegezonden (art. 22).

De adviseur moet (art. 23) een of meer deskundigen aanwijzen om de vereeniging te controleren indien:

1. een vereeniging niet in staat of weigerachtig is zich op de voorgeschreven wijze te doen controleren.
2. de gevoerde contrôle naar het oordeel van den adviseur niet aan de gestelde eischen beantwoordt.
3. indien de meerderheid van het bestuur of ten minste een derde der leden zulks schriftelijk verzoekt.

Ook is de adviseur verplicht een vereeniging te doen controleren op schriftelijk verzoek van een *crediteur* der vereeniging. De kosten hiervan worden door den adviseur geheel of ten deele aan den crediteur in rekening gebracht. Alvorens de contrôle te doen geschieden, is de adviseur bevoegd storting te eischen van een door hem te bepalen bedrag ter verzekering van de kosten. (art. 24).

De bestuurders zijn verplicht, op vordering van den adviseur en van de bevoegde contrôle-instantie, inzage te verleen van al de boeken, rekeningen, schriften en zekerheidsstellingen van de vereeniging, alsmede om de aanwezige gelden te toonen. Zelfs zijn de personen, die met de contrôle belast zijn, bevoegd een algemeene ledenvergadering bijeen te roepen, de agenda dezer vergadering vast te stellen, haar bij te wonen en daarin het woord te voeren (art. 25). De personen, belast met de contrôle op de vereenigen, zijn verplicht tot stipte geheimhouding

tegenover derden van het door hen bij hunne contrôle bevondene (art. 26).

De aansprakelijkheid der leden is bij een credietvereeniging van landbouwers ¹⁾ onbeperkt. (art. 27). Prof. Boeke motiveert dit als volgt ²⁾:

„Een dergelijke aansprakelijkheid is welbeschouwd een logisch gevolg van het persoonlijk karakter der c.v., die zich in dit opzicht met de vennootschap onder firma laat vergelijken. Hoe grooter plaats de c.v. in het leven der leden inneemt, hoe nauwer de band tusschen de leden is, hoe beperkter het ressort waarbinnen de vereeniging werkt en hoe geringer het aantal leden, des te meer aanleiding bestaat er om de aansprakelijkheid niet te beperken. Al deze factoren komen samen in de landelijke credietvereenigingen. Bovendien ontbreekt hier het gereede geld, wat elders wel tot aandeelvorming en daarmee beperking van de aansprakelijkheid leidt. Vandaar de regel in art. 27 gesteld. De drie daarin opgesomde voorwaarden moeten samentreffen, zal het voorschrift van toepassing zijn; landelijke credietcentrales vallen er dus niet onder.”

De aansprakelijkheid bestaat alleen tegenover den vereffenaar, tenzij bij de statuten anders is bepaald. De aansprakelijkheid bestaat dan alleen, indien en voorzoover bij de vereffening blijkt, dat de baten der vereeniging ontoereikend zijn ter voldoening aan hare verbintenissen (art. 28).

De aansprakelijkheid strekt zich uit tot allen, die tijdens de uitspraak van den adviseur tot ontbinding van de vereeniging leden waren of in het boekjaar aan die uitspraak voorafgaande hebben opgehouden leden te zijn. Uitgetreden leden zijn niet aansprakelijk voor schulden na het tijdstip hunner uittreding ontstaan, tenzij de statuten anders bepalen (art. 29). De artikelen 28 en 29 moeten m.i. geacht worden algemeen te gelden, dus niet alleen in het geval van onbeperkte aansprakelijkheid. Een aanwijzing hiervoor is, dat het opvolgende art. 30 aanvangt met de woorden: „waar de aansprakelijkheid onbeperkt is. . .”. Bovendien zou, indien de artikelen 28 en 29 niet algemeen golden, niets bepaald zijn — behoudens dan het voorschrift van art. 6 onder 4e — over de aansprakelijkheid bij andere Inlandsche coöperatieve vereenigingen dan de in art. 27 bedoelde credietvereenigingen van landbouwers. Dit is niet aan te nemen, ook reeds omdat het opschrift van het 8ste Hoofdstuk algemeen luidt.

De plaats van de artikelen 28 en 29 binnen het hoofdstuk VIII is niet fraai. Logischer zou zijn geweest eerst de algemeen geldende bepalingen over de aansprakelijkheid op te nemen en daarna de bepalingen over de onbeperkte aansprakelijkheid.

Indien de aansprakelijkheid onbeperkt is, geldt zij, tenzij de statuten anders bepalen, voor gelijke deelen. Kan op een of meer der leden of oudleden zijn evenredig aandeel in het tekort niet worden verhaald, dan zijn voor het ontbrekende de overige leden en oudleden mede voor gelijke deelen aansprakelijk. De vereffenaar bepaalt of dit geval aanwezig is. De aansprakelijke personen zijn gehouden tot onmiddellijke betaling van hun aandeel in den omslag, vermeerderd met vijftig ten

¹⁾ De ordonnantie omschrijft deze als: „vereeniging, die mede of bij uitsluiting beoogt het verstrekken van voorschotten of crediet aan hare leden en waarvan de meerderheid der leden landbouwers zijn en geene coöperatieve vereenigingen lid zijn.”

²⁾ Stelsel en inhoud 1927, pg. 100 en 102.

honderd, of zooveel minder als de vereffenaar voldoende acht, tot voorloopige dekking van een naderen omslag voor de kosten van invordering en voor het aandeel van hen, die in gebreke mochten blijven aan hun verplichting te voldoen. (art. 30).

Als enig artikel staat art. 31 in Hoofdstuk IX onder het misplaatste hoofd: „voorrechten der vereeniging.” Het behelst, dat, wanneer noodig, de adviseur uitkeering uit de bedrijfsoverschotten aan de aandeelhouders van coöperatieve vereenigingen kan beperken. In dit artikel wordt gesproken van „aandeelhouders”, terwijl verder in de ordonnantie van „leden” wordt gerept.

Art. 31 gaat dus geenszins over een voorrecht van de vereeniging. Het opschrift van het Hoofdstuk IX mag men wel eens wijzigen of het artikel 31 elders in de regeling onderbrengen. Thans staat men verbaasd dat een dergelijke slordigheid kan voorkomen. Men zie de toelichting op art. 31 door Prof. Boeke ¹⁾.

De wijze waarop de ontbinding en vereffening is geregeld, verdient wel de aandacht, aangezien deze nog al afwijkt van de wijze, waarop deze zijn geregeld bij de andere Inlandsche rechtspersonen.

Een Inlandsche coöperatieve vereeniging kan niet ontbonden worden dan krachtens uitspraak van den adviseur. De adviseur is verplicht de ontbinding uit te spreken, wanneer hem, krachtens wettig ²⁾ besluit van de algemeene ledenvergadering, het verzoek daartoe wordt gedaan.

Tevens is hij bevoegd de ontbinding uit te spreken, indien hij op grond van de bevindingen bij inspectie of contrôle van oordeel is, dat de toestand der vereeniging van dien aard is, dat ze behoort te worden ontbonden (art. 32). De adviseur is dus in het laatste geval volkomen vrij gelaten bij de beoordeeling. Wel moet de adviseur, alvorens de ontbinding uit te spreken, kennis geven van zijn voornemen tot ontbinding aan de vereeniging en aan het hoofd van het departement, waaronder hij ressorteert ³⁾. Het bestuur of ten minste $\frac{1}{3}$ deel van de leden kan zijn bezwaren tegen de voorgenomen ontbinding dan voorbrengen bij het departementshoofd. Na het verstrijken van den termijn voor het indienen van bezwaren deelt het departementshoofd den adviseur onmiddellijk mede of bezwaren zijn voorgebracht en in het bevestigende geval, of hij zich al dan niet met de voorgenomen ontbinding kan vereenigen. Zijn beslissing naar aanleiding van voorgebrachte bezwaren brengt het departementshoofd ter kennis van de vereeniging. Eerst na mededeeling van het departementshoofd, hetzij dat geen bezwaren zijn voorgebracht, hetzij dat hij, ondanks de voorgebrachte bezwaren zich met de voorgenomen ontbinding kan vereenigen, kan de adviseur de ontbinding uitspreken (art. 33). Het departementshoofd wordt dus niet alleen altijd in de voorgenomen ontbinding gekend, doch zelfs is hij de beslissende instantie, indien er bezwaren zijn voorgebracht. In geval van ontbinding der vereeniging blijft zij bestaan alleen zoooverre dit voor haar vereffening noodig is.

De adviseur stelt, indien daaraan behoefte bestaat, tegelijk met het uitspreken der ontbinding een of meer personen aan, die met uitsluiting van het bestuur met de vereffening worden belast (art. 34). Er zijn geen vereischen gesteld, waaraan deze personen moeten voldoen. De adviseur is geheel vrij in de keuze van de personen.

¹⁾ Stelsel en inhoud, pg. 110, 112.

²⁾ Zie pg. 26 over de woorden „wettig besluit.”

³⁾ D.i. het departement van binnenlandsch bestuur.

Hoewel volgens de tekst van de ordonnantie de adviseur alleen een of meer vereffenaars aanstelt, indien daaraan behoefte bestaat, is het blijkbaar de bedoeling, dat deze aanstelling toch wel altijd geschiedt. Er wordt niet geregeld hoe de vereffening zal geschieden als er geen vereffenaar wordt aangesteld. Toch is de aanstelling van vereffenaars niet bindend voorgeschreven, zoodat wel moet worden aangenomen, dat, als deze aanstelling achterwege blijft, het bestuur de vereffening ter hand moet nemen. Regels voor deze vereffening door anderen dan den door den adviseur aangestelden vereffenaar ontbreken echter. De statuten zouden hierin m.i. kunnen voorzien. Uit de toelichting op art. 34 door Prof. Boeke ¹⁾ blijkt evenwel dat het de bedoeling is steeds een of meer vereffenaars aan te stellen. Hij zegt n.l.:

„Van het oogenblik af, dat het besluit tot ontbinding gevallen is, neemt de overheid de zaak in handen, houdt de coöperatieve vereeniging op te werken, heeft het bestuur niet langer de bevoegdheid de c.v. te vertegenwoordigen, maar treedt de vereffenaar in zijn plaats.”

De adviseur doet de uitspraak van ontbinding en de aanstelling van vereffenaars in het officieel nieuwsblad, de Javasche Courant, openbaar maken (art. 35).

De door den adviseur aangestelde vereffenaar heeft de volgende bevoegdheden (art. 37):

- a. ten behoeve van de vereeniging eischende en verwerende in rechte op te treden en rechtshandelingen te verrichten.
- b. leden en gewezen leden op te roepen, zoowel individueel als in vergadering.
- c. de bijdragen vast te stellen, welke de leden en gewezen leden der vereeniging moeten betalen.
- d. te bepalen door wie en in welke verhouding de kosten van vereffening moeten worden gedragen.
- e. aan een eventueel batig slot de voorgeschreven bestemming te geven en over de boeken en het archief naar zijn beste weten te beschikken.

Niets is geregeld over het inbrengen van bezwaren tegen de beslissingen van den vereffenaar, noch over verzet of beroep tegen deze beslissingen.

Wel moet de vereffenaar een schriftelijk verslag uitbrengen omtrent de vereffening zoo dikwijls als de adviseur zulks verlangt en na afloop van de vereffening (art. 37, lid 2). Eenigerlei bevoegdheid om de beslissingen van den vereffenaar op zij te zetten, is echter niet aan den adviseur toegekend. Indien de vereffenaar in ambtelijke functie aan den adviseur ondergeschikt is, zal dit niet tot moeilijkheden behoeven te leiden. Aangezien de adviseur geheel vrij is in het benoemen van een vereffenaar, behoeft de vereffenaar echter geenszins een aan den adviseur ondergeschikt ambtenaar te zijn.

Prof. Boeke schrijft ²⁾: „De adviseur heeft een wakend oog op de afwikkeling van zaken te houden.” Wettelijk is den adviseur echter geen bevoegdheid gegeven om in te grijpen. De vereffenaar heeft nog wel met den adviseur te maken, omdat de adviseur de door de vereeniging te vergoeden vereffeningskosten vaststelt (art. 37, lid 3). Aan de

¹⁾ Stelsel en inhoud van de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen 1927, blz. 122, 124.

²⁾ Stelsel en inhoud van de Regeling Inlandsche coöp. vereenigingen 1927, blz. 126.

wettelijke machteloosheid van den adviseur ten opzichte van den vereffenaar verandert dit echter weinig.

Het valt op, dat toezicht van den landraad of van den voorzitter van den landraad, zooals bij de gerechtelijke vereffening van andere Inlandsche rechtspersonen wordt uitgeoefend¹⁾, hier ontbreekt.

De kosten van vereffening zijn bevoorrecht boven alle andere schulden der vereeniging (art. 37, lid 4).

Art. 39 zegt, dat de boeken en registers der vereeniging, behoudens het bepaalde bij art. 10, worden beschouwd als koopmansboeken. Bij de jongste wijziging van art. 167 van het Inlandsch Reglement en art. 296 van het Rechtsreglement Buitengewesten (S. 1938, No. 276) heeft men de gelegenheid voorbij laten gaan art. 39 van de regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen te doen vervallen.

Vóór deze laatste wijziging spraken de genoemde artikelen van het Inlandsch Reglement en het Rechtsreglement Buitengewesten over de bewijskracht van koopmansboeken. Art. 167 van het Inlandsch Reglement en art. 296 van het Rechtsreglement Buitengewesten zeggen thans, dat het den rechter vrij staat ten voordeele van ieder aan diens boekhouding zoodanige bewijskracht toe te kennen, als hij in ieder bijzonder geval zal vermeenen te behooren. Art. 39 kan dus thans gemist worden. In zijn toelichting²⁾ legt Prof. Boeke verband tusschen art. 11 van het Wetboek van Koophandel en art. 39 van de regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen. Dit is een misvatting, want het Wetboek van Koophandel is niet van toepassing op de Inlandsche coöperatieve vereenigingen (zie art. 3 der regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen). Het verband bestond wel tusschen art. 39 en de oude artikelen 167 van het Inlandsch Reglement en 296 van het Rechtsreglement Buitengewesten.

§ 3. Besluit.

Samenvattend kunnen wij zeggen, dat drie punten in de regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen bijzonder opvallen³⁾:

- 1°. de zeer groote bevoegdheden van den adviseur en van de door hem aangewezen en aan hem ondergeschikte contrôle-instanties.
- 2°. de onbeperkte aansprakelijkheid bij credietcoöperaties van landbouwers.
- 3°. de regeling van de vereffening, waarbij alle macht in handen van de(n) vereffenaar(s) is gelegd, zonder toezicht van een instantie, welke wettelijk tot ingrijpen bevoegd is, en zonder de mogelijkheid van verzet en hooger beroep tegen de beslissingen van de(n) vereffenaar(s). Dat toezicht en die mogelijkheid van verzet en hooger beroep zijn wel geregeld in de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen (S. 1939, No. 571).

¹⁾ Zie de artt. 3 en 10 van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen (S. 1939, No. 571).

²⁾ Stelsel en inhoud van de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen 1927, blz. 130.

³⁾ In negatieven zin valt het op, dat de regeling geen beperking van het grondbezit van de Inlandsche coöperatieve vereeniging inhoudt, terwijl deze beperking van het grondbezit in de regelingen van de I.M.A. en de Inlandsche vereeniging juist zeer op den voorgrond treedt.

Het verdient m.i. alleszins aanbeveling de regeling van de vereffening in de ordonnantie op de Inlandsche coöperatieve vereenigingen in dit opzicht aan te vullen.

De regeling op de Inlandsche coöperatieve vereenigingen legt schier alle macht in handen van de Overheid. Van de wijze waarop deze macht gehanteerd wordt, hangt alles af. De wettelijke regeling geeft alle waarborgen, dat de Overheid snel en krachtig kan ingrijpen, als de gang van zaken haar niet bevalt.

Waarborgen voor de zelfstandigheid der vereeniging, een redelijke mate van onafhankelijkheid van de Overheid en een onpartijdige en werkelijk deskundige behandeling, geeft de wettelijke regeling niet. Veel leiding en weinig rechten. Zeker, de regeling is afgestemd op het bijzondere milieu, waarin zij moet werken. Een eenvoudige regeling, welke meer waarborgen geeft tegen ongerechtvaardigd optreden van de Overheid, aan de vereenigingen en aan de leden — die tenslotte hun geld wagen — ware m.i. echter zeer wel mogelijk geweest. Van het stelsel der overheidsonthouding is men overgegaan naar het stelsel van schier onbepaalde mogelijkheid tot ingrijpen door de Overheid, zonder de noodige waarborgen tegen willekeur. De stap is begrijpelijk, aangezien het stelsel van overheidsonthouding ongewenscht was.

Waar een regeling als de onderhavige echter toe leidt, blijkt uit de Memorie van Toelichting ¹⁾ op de ontwerp-ordonnanties ten aanzien van de Inlandsche Maatschappij op Aandeelen en de Inlandsche vereeniging. Hier wordt n.l. gezegd:

„Voorts heeft de praktijk in Nederl.-Indië thans reeds aangetoond, dat de coöperatieve vereenigingen ook den vereenigingsvorm zonder rechtspersoonlijkheid verkiezen boven een erkenning als rechtspersoon, wanneer daaraan dwingende voorschriften, die zij niet wenschen, worden verbonden.”

¹⁾ Wetgevingsbijlage 38 van het Indisch Tijdschrift van het Recht, pg. 41.

HOOFDSTUK IV.

DE INLANDSCHE MAATSCHAPPIJ OP AANDEELEN.

§ 1. De voorgeschiedenis.

Bij besluit van den Gouverneur-Generaal dd. 14 Mei 1929, No. 4 x werd ingesteld de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen. Voorzitter van de Commissie was Prof. Mr. Jb. Zeylemaker Jzn. De opdracht¹⁾ aan de Commissie was de regeering van advies te dienen nopens de vraag, of het mogelijk en wenschelijk is om, in de eerste plaats in verband met de behoeften van Java en Madoera, naast en tot consolidatie van hetgeen op dit gebied reeds bestaat, wettelijke regelingen in het leven te roepen nopens:

- a. rechtspersoonlijkheid van Inlandsche vereenigingen in het algemeen;
- b. Inlandsche vennootschappen op aandeele, in het bijzonder;
- c. de rechten en bevoegdheden van zulke Inlandsche rechtspersonen t.a.v. den grond;

alsmede om, voorzoover deze vragen bevestigend worden beantwoord, zoodanige wettelijke regelingen te ontwerpen. De commissie werd tevens uitgenoodigd om, wanneer de mogelijkheid en wenschelijkheid der sub a, b en c bedoelde regeling door haar zou worden beaamd, zoo spoedig mogelijk, als eerste deel van haar advies, een algemeene regeling der inlandsche vennootschappen op aandeele voor te stellen.

De Commissie kreeg derhalve allereerst de vragen, genoemd onder a, b, c, te overwegen. Het gouvernement stelde immers de mogelijkheid en wenschelijkheid van het ontwerpen van regelingen als vraagpunt. Uit de opdracht blijkt wel, dat het gouvernement zelf neigde naar de wenschelijkheid van het ontwerpen van regelingen. Tevens ziet men uit de opdracht, dat de Indische regeering in de behoeften op Java en Madoera het eerst zou willen voorzien en dan nog vnl. ten aanzien van de Inlandsche vennootschappen. De spoed, welke het Gouvernement aan de Commissie verzocht om eventueel, als eerste deel van haar advies, een algemeene regeling der Inlandsche vennootschappen op aandeele voor te stellen, staat wel in tegenstelling tot de jarenlange rust, welke van de zijde van het gouvernement op het verslag van de Commissie volgde.

De directe aanleiding tot het instellen van de Commissie was het geval met de op te richten Bank National Indonesia.

Prof. Zeylemaker vermeldt dit²⁾:

„Acuut werd het geval, toen men stond voor de oprichting van de Bank National Indonesia te Soerabaja, gedachtekind van de

¹⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, Landsdrukkerij 1931, Batavia, pg. 1.

²⁾ Prof. Mr. Jb. Zeylemaker Jzn., Indisch Genootschap 1932, pg. 321.

Indonesische Studieclub aldaar, welke men natuurlijk om allerlei redenen geheel in de inheemsche rechtssfeer wilde houden, en die bovendien niet de mogelijkheid van het verkrijgen van pandrecht en inlandsch bezitsrecht op daarvoor in aanmerking komende gronden kon ontberen. Immers de bank stelde zich voor credieten te verlenen aan inheemsche ondernemers, en deze zouden wel in de allereerste plaats landbouwendernemers zijn, die als waarborg in hoofdzaak grondbezit hadden aan te bieden, terwijl ook in andere gevallen grondbezit wel een belangrijk deel van het onderpand zou moeten uitmaken.

Dat de, als een vrij groote onderneming gedachte, bank rechtspersoon zou moeten zijn, stond van den aanvang af als een noodzakelijkheid vast. Het kapitaal moest komen van nemers van aandelen, die overal verspreid waren en die zeker niet meer risico wilden dragen dan het bedrag van hun aandeel. Daar was de moeilijkheid in haar vollen omvang, en de belanghebbenden wendden zich tot de regering om een oplossing.

Hun vraag was een vorm te geven, waarin zij zich konden organiseeren, zoodat zij rechtspersoon werden, in inheemsche sfeer, onderworpen aan en levende naar inheemsch recht, en gerechtigd tot de uitoefening van het inlandsche bezitsrecht.

De regering had deze vraag onder de oogen te zien, en de commissie voor inlandsche rechtspersonen was het resultaat daarvan."

Prof. Zeylemaker ¹⁾ vervolgt dan:

„Het heeft velen verwonderd, dat de regering zoo terstond en zoo bereidwillig inging op dit verzoek van een klein aantal personen, die geen ander belang konden aanwijzen, dan hun eigen belang bij de oprichting van de Bank National Indonesia, welke oprichting ongetwijfeld politiek een zaak van groote beteekenis was, maar zakelijk geen bijzondere beteekenis had. Ik hoop, dat het hiervoren betoogde voldoende is om te doen inzien, dat zij, die zich aldus tegenover de zaak stelden, de verhoudingen onjuist zagen.

Het kan heel wel zijn, dat de Indonesische Studieclub zelf alleen voor dit geval de moeilijkheid voelde en de zaak niet breeder zag, maar in wezen was het een geval, waarin toevallig een algemeen bestaande, zij het dan nog niet sterk gevoelde, tekortkoming, van het inheemsche recht voor den dag kwam. Geen vorm om zich in het inheemsche recht als rechtspersoonlijkheid hebbende vennootschap te organiseren.

De regering heeft gelukkig de zaak wel van deze zijde gezien en hare plicht gevoeld om deze leemte aangevuld te krijgen zoo het eenigszins mogelijk zou zijn.

Toch is zij omzichtig te werk gegaan en heeft het vraagstuk in studie gegeven aan de benoemde commissie."

Uit deze toelichting van den voorzitter van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen blijkt dus wel heel duidelijk, dat het geval van de Bank National Indonesia den directen stoot tot de instelling van de Commissie heeft gegeven.

De Commissie besloot al dadelijk ²⁾ een onderzoek in te stellen ten einde te trachten gegevens te verkrijgen omtrent den feitelijken om-

¹⁾ Prof. Mr. Jb. Zeylemaker Jzn., Indisch Genootschap 1932, pg. 321, 322.

²⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, blz. 3.

vang van het Inlandsche vereenigingswezen en zooveel mogelijk op de hoogte te komen van de ondervindingen der daaraan deelnemende personen.

Een aantal uitspraken van de belanghebbenden werden reeds vermeld op blz. 17 en 18.

Op grond van de resultaten van dit onderzoek kwam de Commissie tot de overtuiging ¹⁾, dat wettelijke regelingen zoowel ten aanzien van de rechtspersoonlijkheid van Inlandsche vereenigingen in het algemeen, als van Inlandsche vennootschappen op aandeelen in het bijzonder, gewenscht zouden zijn. Naar de meening van de Commissie zou tevens wettelijke regeling van de rechten op grond, welke deze eventueel te scheppen rechtspersonen zouden kunnen uitoefenen, noodzakelijk zijn.

Waar de Commissie de door de Indische regeering gestelde vragen derhalve bevestigend beantwoordde, zette de Commissie zich er toe, overeenkomstig haar mandaat, ontwerpen van de gewenschte regelingen op te stellen.

De Commissie bracht niet vóóraf, dus voor de opstelling van andere ontwerp-regelingen, — zooals de opdracht aan de Commissie suggereerde — een verslag uit met een ontwerp-regeling der Inlandsche vennootschappen op aandeelen.

Het Verslag van de Commissie behelst in tegendeel het volledige complex van regelingen, welke de Commissie wenschelijk achtte, met de bijbehorende stukken, te weten:

- a. een ontwerp-ordonnantie op de inlandsche maatschappij op aandeelen.
- b. een model-acte van oprichting van een inlandsche maatschappij op aandeelen.
- c. een ontwerp-memorie van toelichting op de ontwerp-ordonnantie op de inlandsche maatschappij op aandeelen.
- d. een ontwerp-regeeringsverordening tot vaststelling van een model register voor de inschrijving van de oprichting enz. van inlandsche maatschappijen op aandeelen en van de wijze van bewaring van de acten van oprichting en andere bescheiden, waarvan de bewaring in de ontwerp-ordonnantie op de inlandsche maatschappijen op aandeelen is voorgeschreven.
- e. een ontwerp-ordonnantie op de inlandsche vereeniging.
- f. model-statuten voor een inlandsche vereeniging.
- g. een ontwerp-memorie van toelichting op de ontwerp-ordonnantie op de inlandsche vereeniging.
- h. een ontwerp-ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van inlandsche rechtspersonen.
- i. een ontwerp-memorie van toelichting op de ontwerp-ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van inlandsche rechtspersonen.
- j. een ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van het Koninklijk Besluit van 15 September 1916, no. 26 (Ind. Stbl. 1917, No. 12). Het bedoelde Koninklijk Besluit behelst de regeling nopens de vrijwillige onderwerping aan het Europeesch privaatrecht.
- k. een ontwerp-memorie van toelichting op de ontwerp-ordonnantie tot aanvulling van het Koninklijk Besluit van 15 September 1916, No. 26 (Ind. Stbl. 1917, No. 12).

¹⁾ Verslag van de Commissie voor Inlandsche Rechtspersonen, blz. 7, 9.

Het verslag van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen werd gepubliceerd in 1931. Op 18 November 1932 zeide Prof. Zeylemaker, dat hij vreesde, dat het verslag voorloopig wel zou blijven rusten¹⁾. Deze vrees bleek niet ongegrond te zijn, want eerst in het zittingsjaar 1938—1939 diende de Indische Regeering bij den Volksraad de volgende ontwerp-regelingen in:

- A. inzake de Inlandsche maatschappij op aandeelen.
- B. inzake de Inlandsche vereeniging.
- C. inzake de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen.
- D. tot aanvulling van het Koninklijk Besluit van 15 September 1916, No. 26 (Indisch Staatsblad 1917, No. 12).
- E. tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht.
- F. tot wijziging van de Zegelverordening 1921, de ordonnantie op de vennootschapsbelasting 1925, de ordonnantie op de couponbelasting 1933 en de ordonnantie op de loonbelasting.

Deze jarenlange rustpoos heeft de Regeering uitvoerig gemotiveerd, deels ook wegens de critiek welke daaromtrent op haar werd uitgeoefend.

De langdurige depressieperiode, welke in 1931 intrad, vormde naar het oordeel der regeering op zich zelf reeds voldoende aanleiding voor uitstel²⁾. De groote prijsdaling der landbouwproducten en de verzwakking ook van de ondernemingen, die als N.V. waren georganiseerd, deed bij de regeering twijfel rijzen over de urgentie van een in het leven roepen van de figuur der I.M.A.³⁾ Tevens had de Commissie de wenschelijkheid van de invoering speciaal bezien in verband met een moderniseering van het Inlandsche landbouwbedrijf³⁾.

In de latere jaren bleek echter, dat de beteekenis van associaties in den Inlandschen handeldrijvenden en industrieelen middenstand vermoedelijk grooter was dan de beteekenis van associaties in den Inlandschen landbouw op Java en Madoera⁴⁾. Alom kwam in de laatste jaren in de centra van kleine nijverheid en van Inlandschen handel een streven naar vereeniging en organisatie aan den dag⁴⁾. Uit deze groote belangstelling in de kringen van handel en nijverheid spreekt de gedeeltelijke structuurwijziging binnen Nederlandsch-Indië in het laatste decennium⁴⁾. Zoowel van thee- en rubbertuin-bezitters, als van weverijen en batikkerijen, scheepvaartbedrijven en handelszaken, credietbankjes, drukkerijen en rijstpellerijen kwamen in 1937 verzoeken om advies en hulp bij het vinden van een goeden organisatievorm⁴⁾.

Uit de bovenvermelde uitlatingen in de regeeringsstukken blijkt, dat de regeering gedurende geruimen tijd niet de behoefte aan regelingen aanwezig achtte en eerst na een ingetreden economisch herstel zich

1) Indisch Genootschap 1932, blz. 335.

2) Memorie van Toelichting, pag. 35.

3) Memorie van Antwoord, pag. 116.

4) Memorie van Toelichting, pag. 36.

geroepen voelde in te grijpen, in het bijzonder ook ten behoeve van den Inlandschen handel en van de Inlandsche nijverheid¹⁾.

Uitdrukkelijk wordt niettemin gezegd, dat het verslag van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen den grondslag vormt van de ontwerp-regelingen. Wel zijn, volgens de regeering²⁾, in de door de commissie overgelegde ontwerpen eenige niet onbelangrijke wijzigingen aangebracht, doch in hoofdzaak is op den arbeid van de commissie voortgebouwd. Aan de uitvoering van de belangrijkste beginselen van het verslag van de commissie staat thans — aldus de Memorie van Toelichting²⁾ — niets meer in den weg.

Hoewel de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen naar het oordeel van de regeering³⁾ de wenschelijkheid van de invoering speciaal gezien had in verband met een moderniseering van het Inlandsche landbouwbedrijf — terwijl de regeering onder de gewijzigde omstandigheden ingrijpen meer noodig achtte ten gerieve van den Inlandschen handel en de Inlandsche nijverheid — kon nochtans, door de breedheid en soepelheid der ontworpen bepalingen, het commissoriale ontwerp in hoofdzaak worden gevolgd³⁾. Het verslag van de Commissie hield trouwens reeds, volgens de Memorie van Antwoord, min of meer rekening met handel en bedrijf, doch wat het streven naar vereeniging en organisatie in de centra van kleine nijverheid en van Inlandschen handel betreft, kon eerst in de laatste jaren van een nieuwe, krachtige ontwikkeling worden gesproken⁴⁾.

Daarentegen was, wederom volgens de Memorie van Antwoord, de gedachte aan rendabele kapitaalsbelegging in den landbouw, en dan in het bijzonder in den voedsellandbouw, meer op den achtergrond gekomen⁴⁾.

De conclusies van de Commissie, ten aanzien van de behoefte aan de voorgestelde regelingen, konden echter, naar de meening der regeering³⁾, door de gewijzigde omstandigheden, bezwaarlijk aan de ontwerpen ten grondslag liggen.

De door de Commissie destijds gekozen rechtsvorm van de I.M.A. was echter naar het oordeel der regeering ook geschikt voor den Inlandschen handel en de Inlandsche nijverheid⁴⁾.

De regeering⁵⁾ achtte het in het algemeen mogelijk den vorm van een I.M.A. te kiezen voor cultuurbedrijven, waar een behoorlijke verwerking van het product slechts een bescheiden kapitaalsinvestatie vereischt. Als voorbeelden hiervan noemde de regeering⁵⁾ etablissementen voor bereiding en verkoop van rubber, copra, koffie, aetherische oliën, thee, krossok, cassavemeel, kapok en ooft. Ook op het gebied van

¹⁾ Er was nog een factor, waardoor de regeering zich later minder belemmerd kon achten bij het voorstellen van een wettelijke regeling. Prof. Zeylemaker heeft hierop de aandacht gevestigd.

Omstreeks 1930 zag de groote landbouwindustrie, voornamelijk de suikerindustrie, nog groote expansiemogelijkheden, en de laatste vreesde door de in geval van associatie geschapen mogelijkheid van grootgrondbezit in handen van personen, die niet zelf dien grond exploiteerden, een bemoeilijking van de inhuur van geschikte gronden voor het verbouwen van suikerriet. Dit was in 1939 geheel veranderd. Het suiker-areaal was beperkt, verschillende fabrieken waren gesloten, in het algemeen was er minder behoefte aan grond voor de Europeesche landbouwindustrie. (Kol. Studiën 1939, blz. 210).

²⁾ Memorie van Toelichting, blz. 35.

³⁾ Memorie van Antwoord, blz. 116.

⁴⁾ Memorie van Antwoord, blz. 117.

⁵⁾ Handelingen Volksraad, 1939/1940, blz. 1369 (mondelijke uiteenzetting van den Regeeringsgemachtigde).

den bevolkingslandbouw, waar de enkeling veelal financieel te zwak is om het product behoorlijk af te werken voor de wereldmarkt, zouden voor de I.M.A., naar de meening van de regeering, goede vooruitzichten bestaan; echter zou daarbij moeten worden afgewacht of er ondernemingen zullen ontstaan, die de cultuur zelve zullen entameeren¹⁾.

De regeering²⁾ sprak de verwachting uit, dat binnen een niet te groot aantal jaren wel eenige honderden maatschappijen op het gebied van landbouw, handel, nijverheid, credietwezen en verkeer zouden worden opgericht.

Tengevolge van het schriftelijk overleg met den Volksraad bracht de regeering wel een aantal wijzigingen in de ontwerpordonnantie op de I.M.A. aan, maar die raakten niet de hoofdzaken³⁾. De mondelinge behandeling in den Volksraad vermocht nog minder de ontwerp-ordonnantie op de I.M.A. te doen wijzigen. De ingediende amendementen⁴⁾, o.a. tot verruiming van de mogelijkheid tot grondbezit, werden door den Volksraad verworpen⁵⁾.

Zonder hoofdelijke stemming nam de Volksraad een motie aan, waarbij de Regeering werd verzocht ten spoedigste na afkondiging van de ordonnanties (waarbij dus de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandelen), voorstellen te doen tot herziening, om de werkingssfeer der regelingen uit te breiden tot geheel Ned.-Indië.

Daarentegen verwierp de Volksraad een motie, waarbij de regeering werd verzocht nader een regeling in overweging te nemen, krachtens welke een beperkte toelating van niet-Inheemschen tot de Inlandsche maatschappijen op aandelen en de Inlandsche vereenigen zou kunnen plaats hebben.

Tenslotte zijn de volgende regelingen afgekondigd en ingevolge besluit van den Gouverneur-Generaal van 20 December 1939 (Stbl. 1939, No. 717) met ingang van 1 Februari 1940 in werking getreden:

- A. de „Ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandelen” (Stbl. 1939, No. 569).
- B. de „Ordonnantie op de Inlandsche vereeniging” (Stbl. 1939, No. 570).
- C. de „Ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen”. (Stbl. 1939, No. 571).
- D. de ordonnantie van 25 September 1939 (Stbl. 1939, No. 572) tot aanvulling van de „Regeling nopens de vrijwillige onderwerping aan het Europeesch Privaatrecht”.
- E. de ordonnantie van 25 September 1939 (Stbl. 573) tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht.
- F. de ordonnantie van 25 September 1939 (Stbl. No. 574) tot wijziging van de „Zegelverordening 1921” en van de ordonnanties op de vennootschapsbelasting 1925, de couponbelasting 1933 en de loonbelasting.

De onder A, B, D genoemde ordonnanties worden in dit werk behandeld. Voor de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van In-

¹⁾ Handelingen Volksraad, 1939/1940, blz. 1369 (mondelinge uiteenzetting van den Regeeringsgemachtigde).

²⁾ Handelingen Volksraad, 1939/1940, blz. 1368 (mondelinge uiteenzetting van den Regeeringsgemachtigde).

³⁾ Wetgevingsbijlage 38 van het Indisch Tijdschrift van het Recht, 1939, blz. 140, 141, 143.

⁴⁾ De ingediende amendementen worden besproken bij de artt. 5 en 10, zie de blz. 48 en 57.

⁵⁾ Wetgevingsbijlage 38 van het Indisch Tijdschrift van het Recht, 1940, deel 151, afl. 1.

landsche rechtspersonen worde verwezen, zooals in het Voorwoord reeds is gezegd, naar de bespreking van Prof. Dr. J. F. A. M. Buffart onder den titel: „Een vereenvoudigd faillissement voor inlandsche rechtspersonen in Nederlandsch-Indië” in het Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie van 22 Februari 1941, No. 3713.

De regelingen, genoemd onder E en F, welke alleen ten doel hebben de bestaande wetgeving aan te passen aan den toestand, welke door de overige regelingen ontstond, zullen in dit werk niet behandeld worden.

§ 2. De inhoud van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen. (S. 1939, No. 569).

De considerans van de ordonnantie luidt:

Dat Hij, regelen willende stellen inzake de rechtspersoonlijkheid van Inlandsche maatschappijen op aandeelen en daarbij van het voor de inheemsche bevolking geldende adatrecht willende afwijken, voorzover de bij die bevolking gebleken maatschappelijke behoeften en het algemeen belang zulks vorderen;

De considerans wijst er op, dat in de regeling van het adatrecht wordt afgeweken, voorzover de bij de inheemsche bevolking gebleken maatschappelijke behoeften en het algemeen belang zulks vorderen. Welbewust wordt het adatrecht derhalve opzij gezet. Echter blijft het adatrecht gelden, voorzover niet uitdrukkelijk een wettelijke, afwijkende, regeling is gegeven. (Zie de Indische Staatsregeling, art. 131, lid 2 onder b) ¹⁾). De ordonnantie laat echter, wat het inwendige leven van de maatschappij betreft, niet zooveel ruimte aan het adatrecht als de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging, die zeer sober is ²⁾).

De bewoordingen van de considerans, volgens welke de regeering regelen wilde stellen „inzake de rechtspersoonlijkheid van Inlandsche maatschappijen op aandeelen” moeten ruim worden opgevat. De ordonnantie bevat n.l. naast een regeling van de rechtspersoonlijkheid in letterlijken zin, ook tal van bepalingen over de rechtspersoon zelve, zooals die, betreffende de samenstelling, de bevoegdheid en de taak van de organen der I.M.A., alsmede bepalingen over het aandeelenkapitaal.

Met betrekking tot den term „inheemsche bevolking” zij verwezen naar de opmerkingen bij artikel 1.

Artikel I.

Vast te stellen de volgende regeling inzake de Inlandsche maatschappij op aandeelen op Java en Madoera gevestigd.

Artikel I beperkt reeds aanstonds de werkingssfeer van de regeling tot I.M.A.'s, welke op Java en Madoera gevestigd zijn. In de memorie van

¹⁾ Men zie ook blz. 99 en 100.

²⁾ Zie blz. 106 en 148.

toelichting¹⁾ wordt gezegd, dat een onderzoek of de voorstellen²⁾ ook voor de Buitengewesten aanvaardbaar zijn, is aangevangen.

De Commissie voor Inlandsche rechtspersonen had er zich toe beperkt ontwerpen samen te stellen, uitsluitend voor Java en Madoera.

Hoewel de regelingen ook voor een aantal Buitengewesten, vooral waar in de laatste jaren een streven naar vereeniging en organisatie wordt waargenomen, volgens de M. v. T.³⁾ van beduidende beteekenis schijnen (bedoeld is: waarschijnlijk van beduidende beteekenis zouden kunnen zijn), kan de aanpassing van de voorgestelde regelingen aan de behoeften der Buitengewesten, naar de regeeringsopvatting³⁾, niet zonder een nieuw omvangrijk onderzoek geschieden. De Volksraad nam in haar vergadering van 15 September 1939 zonder hoofdelijke stemming een motie aan, waarin de regeering werd verzocht na de afkondiging van het complex der ontwerp-ordonnanties, ten spoedigste voorstellen te doen tot herziening in dien zin, dat de werkingsfeer dezer regelingen wordt uitgebreid tot geheel Nederlandsch-Indië.

AFDEELING I.

Algemeene bepalingen.

Artikel 1.

- (1) Door tot de inheemsche bevolking behorende personen kan een Inlandsche maatschappij op aandeelen (I.M.A.) worden opgericht.
- (2) Alleen tot de inheemsche bevolking behorende personen mogen houders van aandeelen van een Inlandsche maatschappij op aandeelen zijn.

Volgens art. 1, lid 2 mogen dus alleen tot de inheemsche bevolking behorende personen aandeelhouders van een I.M.A. zijn. Ten aanzien van de oprichters zegt art. 1, lid 1, dat een I.M.A. kan worden opgericht door tot de inheemsche bevolking behorende personen.

De beperking van het aandeelhouderschap tot enkel inheemschen is geschied in verband met het bestaande agrarische stelsel. De Memorie van Toelichting⁴⁾ zegt o.a.:

„Het Inlandsche bezitsrecht is een recht, dat steeds is gereserveerd voor de inheemschen, en men heeft er steeds de niet-inheemschen van uitgesloten. Het gaat niet aan, dat door de invoering van de nieuwe regelingen hierop zijdelings inbreuk zou kunnen worden gemaakt. Derhalve moet voor de Inlandsche maatschappijen en vereenigingen worden geëischt, dat alle deelnemers of leden inheemschen zijn. Alleen op deze wijze kan gewaarborgd zijn, dat het grondbezit in inheemsche handen blijft.”

In het aandeelhouderschap van niet-Inlanders zag men derhalve ernstig gevaar voor dépossedeering van de Inlandsche bevolking. Alleen

¹⁾ Memorie van Toelichting, pg. 46.

²⁾ Dit geldt dus niet alleen voor de I.M.A., doch voor het geheel der voorgestelde regelingen.

³⁾ Memorie van Toelichting pg. 45.

⁴⁾ M. v. T., pg. 39.

art. 19, lid 7 laat een tijdelijke uitzondering toe op het beginsel van artikel 1 (zie pg. 67 en volgende).

De I.M.A. ontstaat, aldus de M. v. T. ¹⁾, op het oogenblik van de oprichting (zie art. 7). De Memorie van Toelichting zegt, dat de associatie, die er noodwendig moet zijn gevormd om tot de oprichting van een I.M.A. te leiden, met haar rechtens geen verband heeft ¹⁾. Men bedenke hierbij echter, dat ingevolge art. 7, lid 3 de rechten en verbintenissen op naam van de I.M.A. verworven of ontstaan vóór de inschrijving, met de inschrijving op haar overgaan. In zooverre is er dus wel verband.

Over de termen „inheemschen” en „tot de inheemsche bevolking behorende personen”, zegt de Memorie van Toelichting ¹⁾, dat deze dezelfde beteekenis hebben als de term „Inlanders”. Wie Inlanders zijn, wordt nergens gezegd, doch wel geeft art. 163 Indische Staatsregeling aan, wie aan de bepalingen voor Inlanders zijn onderworpen. De klank van de eerstgenoemde termen vindt men waarschijnlijk beter. Een bezwaar tegen deze termen is, dat zij niet in overeenstemming zijn met de bewoordingen van de artt. 131 en 163 I.S. Indien de regeering toch de nieuwe termen verkiest, zou het consequenter zijn deze in de geheele wetgeving in te voeren. Thans doet het vreemd aan dat de nieuwe wijze van aanduiding op enkele plaatsen in de wetgeving gebruikt wordt, terwijl verder de oude bewoordingen in de overige wetgeving — zooals in de Indische Staatsregeling, die toch toonaangevend is — zijn blijven staan. Zelfs in de benamingen „Inlandsche maatschappij op aandeelen” en „Inlandsche vereeniging” is men het woord „Inlandsche” blijven bezigen!

De Memorie van Toelichting ¹⁾ zegt verder nog, dat onder de termen „inheemschen” en „tot de inheemsche bevolking behorende personen” ook rechtspersonen worden verstaan.

Volgens de Memorie van Antwoord ²⁾ staat echter voor inheemschen, op wie krachtens art. 163, lid 5 I.S. de bepalingen voor Europeanen van toepassing zijn verklaard, de deelneming aan de I.M.A. en de Inlandsche vereeniging niet open, aangezien deze personen niet den staat van Inlander, doch den staat van Europeaan bezitten. De ordonnantie is niet van toepassing op onderhoorigen van de Vorstenlandsche zelfbesturen, behalve op de onderhoorigen van het Soenanaat ³⁾. Toch zal de regeling ook voor de eerstgenoemde groep van zelfbestuurs-onderhoorigen beteekenis hebben, aangezien zelfbestuurs-onderhoorigheid geen beletsel is om aandeelhouder van een I.M.A. te zijn ³⁾.

Een definitie van een I.M.A. wordt in de ordonnantie niet gegeven. Bij de mondelinge behandeling in den Volksraad verklaarde de regeeringsgemachtigde ten aanzien hiervan het volgende ⁴⁾:

„De definitie is echter niet noodig, omdat, zooals in casu het geval is, het ontwerp in zijn geheel een voldoende omschrijving van de kenmerken van de maatschappij inhoudt.

Een wettelijke definitie levert ook het gevaar op, dat zij bij de voortschrijding der wetenschap onjuist wordt bevonden. Zoo

¹⁾ Pg. 53.

²⁾ Pg. 123.

³⁾ M. v. A., blz. 127. Met uitzondering van het Soenanaat zijn de algemeene verordeningen in het algemeen niet toepasselijk in de Vorstenlanden. In het Soenanaat zijn thans wel alle voor Inlanders op Java en Madoera geldende algemeene verordeningen in zake het privaatrecht volledig toepasselijk. (Zie art. 30 van het politieke contract met den nieuwen Soesoehoenan in S. 1939, No. 614).

⁴⁾ Handelingen Volksraad 1939/1940, Onderwerp 22, blz. 1374.

houdt het Nederlandsche vennootschapsrecht een definitie in van de naamlooze vennootschap, maar de wetenschap houdt zich daaraan niet.

De Regeering zou een definitie kunnen opstellen, die ongeveer zou overeenstemmen met den inhoud van de concrete regeling, maar de Regeering meent beter te doen met zich hieraan niet te wagen."

De regeering¹⁾ is van meening, dat er meerdere oprichters dienen te zijn; naar haar gevoelen volgt n.l. zoowel uit den naam „Inlandsche maatschappij op aandeeleu", als uit den geheelen opzet van de ordonnantie, dat er iets in gemeenschap moet worden gebracht. Met het beginsel, dat er meerdere oprichters moeten zijn, acht de regeering het in strijd, dat alle aandeeleu na de oprichting in één hand komen. De regeering¹⁾ is van oordeel, dat de houder van alle aandeeleu geen beroep op beperking van zijn aansprakelijkheid kan doen. De eenmansmaatschappij behoudt dus, naar de regeeringsopvatting¹⁾, niet de rechtsgevolgen, die zij heeft verkregen zoolang zij werkelijk vennootschap was.

Artikel 2.

- (1) De Inlandsche maatschappij op aandeeleu is rechtspersoon.
- (2) Het voor de inheemsche bevolking geldende recht is op haar van toepassing.
- (3) Zij kan voor niet langer dan dertig jaren worden aangegaan, behoudens verlenging telkenmale na afloop van dien termijn.

In tegenstelling tot de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen (zie pg. 27), wordt hier (lid 1) uitdrukkelijk verklaard, dat de I.M.A. rechtspersoon is. Dit is gedaan in overeenstemming met de moderne wetgeving, omdat er in het verkeer geen twijfel mag zijn, dat men hier niet te doen heeft met eenige min of meer in verband met elkaar handelende personen, maar met een als eenheid optredende combinatie, welke een zelfstandige persoonlijkheid vormt met alle daaraan verbonden gevolgen. Uit lid 2 volgt dan nog, dat de I.M.A. een Inlandsche rechtspersoon is.

Het voor de inheemsche bevolking geldende materiele recht, dat op de I.M.A. van toepassing is, wordt, naast het in de ordonnantie gegeven recht, voornamelijk door het adatrecht gevormd. Wat het inwendige leven van de I.M.A. betreft, is het adatrecht echter, door het in de ordonnantie gegeven recht, zoo op den achtergrond gedrongen, dat er weinig ruimte voor is gebleven (zie blz. 99 en 100).

Uit lid 2 volgt tevens, dat het voor de inheemsche bevolking geldende procesrecht op de I.M.A. toepasselijk is, zoodat zij justiciabel is aan den Inlandschen rechter, d.i. als regel de landraad.

De rechtspersoonlijkheid begint eerst als de oprichting is voltooid, d.w.z. zoodra de maatschappij is ingeschreven (art. 7, lid 2). Bij beëindiging van de I.M.A. eindigt ook de rechtspersoonlijkheid, behoudens voorzoover het bestaan als rechtspersoon voor de vereffening noodig is (art. 33, lid 2).

De bepaling van lid 3, dat een I.M.A. voor niet langer dan 30 jaar kan worden aangegaan, behoudens verlenging telkenmale na afloop van

¹⁾ Handelingen Volksraad, 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1374.

dien termijn, kwam niet voor in het ontwerp van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen.

De Memorie van Antwoord ¹⁾ zegt over deze bepaling:

„Zooals in de memorie van toelichting (blz. 40, 7e alinea) is uiteengezet, is bepaald, dat de I.M.A. voor niet langer dan 30 jaren kan worden aangegaan, omdat het noodig wordt geoordeeld, dat de overheid telkens na een geruim tijdsverloop de gelegenheid heeft zich rekenschap te geven van het bestaansrecht der organisatie. Dat aan de overheid deze gelegenheid wordt gelaten, maakt het mogelijk intensieve contrôle door Haar tijdens het bestaan van de maatschappij achterwege te laten. Aan een verruiming van de bepaling, in dier voege, dat de maatschappij voor langeren duur dan 30 jaren kan worden opgericht, bestaat geen behoefte.”

Tevens zegt de M. v. A. ²⁾ nog:

„Bij verlenging zal dus de geheele contrôle opnieuw moeten worden ingesteld. Dit blijkt uit art. 13 van de ontwerp-ordonnantie (= art. 13 ord. v. d. B.). Verlenging van den termijn, waarvoor de maatschappij is aangegaan, vereischt namelijk een wijziging van de acte, zoodat volgens genoemd artikel 13 de aanvraag om verlenging van den termijn moet worden behandeld op overeenkomstige wijze als de aanvraag om erkenning als rechtspersoon. Indien de verlenging wordt toegestaan, blijft uiteraard het aan de maatschappij toebehoorende grondbezit aan haar toebehooren en blijft van kracht een eventueel verkregen toestemming om boven de in artikel 5, lid 1 van het ontwerp (= art. 5, lid 1, ord. v. d. B.) genoemde uitgestrektheden Inlandsche rechten op grond te hebben.”

De bepaling van lid 3 heeft dus, als parallel van de overeenkomstige bepaling ten aanzien van vereenigingen in het Europeesche recht, ten doel dat de overheid telkens na een geruim tijdsverloop nagaat of het voortbestaan van een I.M.A. strookt met de wettelijke bepalingen.

Artikel 3.

De Inlandsche maatschappij op aandeeleu is met haar eigen vermogen voor haar verbintenissen aansprakelijk. De aandeelhouders zijn persoonlijk niet aansprakelijk voor de verbintenissen van de Inlandsche maatschappij op aandeeleu.

Artikel 3 vermeldt, aldus de Mem. v. Toel., de hoofdgevolgen van de rechtspersoonlijkheid ³⁾. In het hier besproken artikel wordt n.l. gezegd, dat de I.M.A. met haar eigen vermogen voor haar verbintenissen aansprakelijk is, terwijl tevens wordt vastgesteld dat de aandeelhouders persoonlijk niet aansprakelijk zijn voor de verbintenissen van de I.M.A. Hoewel art. 3, volgens de Mem. v. Toel. ³⁾, streng genomen overbodig is (naast art. 2, lid 1), kwam het der regeering gewenscht voor dezen rechtsregel te formuleeren en er zoodoende tevens in het bijzonder de aandacht der betrokkenen op te vestigen ³⁾. Inderdaad lijkt deze formulering gewenscht. Al dadelijk is namelijk het feit te noemen, dat bij een andere Inlandsche rechtspersoon, de Inlandsche coöperatieve vereeniging, zelfs onbepaalde aansprakelijkheid van de leden voor de verbintenissen der vereeniging kan bestaan (zie blz. 29).

¹⁾ Pg. 129.

²⁾ Pg. 123.

³⁾ M. v. T., pg. 53.

Indien alle aandeelen na de oprichting in één hand komen, kan de houder hiervan, naar de meening der regeering, geen beroep op beperking van zijn aansprakelijkheid doen ¹⁾. (Zie het slot van de bespreking van art. 1).

Artikel 4.

De aandeelhouders zijn tegenover de Inlandsche maatschappij op aandeelen verplicht tot betaling van de aandeelen, welke zij zich hebben verbonden te nemen, overeenkomstig het in art. 15 bepaalde.

In de bepaling van art. 4, dat de aandeelhouders tegenover de I.M.A. verplicht zijn tot betaling van de aandeelen, welke zij zich hebben verbonden te nemen, komt het beginsel van de beperkte aansprakelijkheid van de aandeelhouders tot uitdrukking. De aansprakelijkheid van de aandeelhouders, die persoonlijk niet aansprakelijk zijn voor de verbintenissen der I.M.A. (art. 3), gaat n.l. niet verder dan de hier verplicht gestelde betaling van hun aandeelen.

Artikel 5.

- (1) Het is aan Inlandsche maatschappijen op aandeelen verboden om tot een grootere uitgestrektheid dan 75 hectare, waarvan ten hoogste 25 hectare sawahgronden, rechtstreeks of middellijk de tijdelijke of blijvende beschikking te verkrijgen of te hebben over met eenig Inlandsch recht — waaronder begrepen agrarisch eigendom — aan de inheemsche bevolking toebehoorende gronden, dan wel over de daarop voorkomende beplantingen.
- (2) Echter mag een Inlandsche maatschappij op aandeelen, na daartoe verkregen vergunning van het hoofd van gewestelijk bestuur, in wiens ressort de gronden gelegen zijn, boven de in het vorige lid genoemde uitgestrektheden, de beschikking verkrijgen of hebben over gronden of aanplantingen als in dat lid bedoeld, echter tot geen grootere uitgestrektheid dan in de vergunning zal zijn uitgedrukt en onder de zoo noodig daarin te vermelden voorwaarden.
- (3) De Inlandsche maatschappij op aandeelen kan geen gronden bezitten buiten Java en Madoera.

Het belangrijke artikel 5 behelst een verbod aan de I.M.A. om te beschikken over aan de inheemsche bevolking toebehoorende gronden, tot een grootere uitgestrektheid dan 75 hectare. Hierbij mogen dan nog slechts 25 hectare sawahgronden zijn. Echter kan het hoofd van gewestelijk bestuur het verbod ter zijde stellen door het verleenen van vergunningen.

Wijziging in de agrarische verhoudingen, in dien zin dat Inlandsche privaatrechtelijke corporaties grootgrondbezit zouden kunnen verwerven, wenschte de regeering niet. Overwogen werd, dat het grondbezit van zulke corporaties veel bestendiger zou zijn en veelvuldiger zou gaan voorkomen dan het individueele grootgrondbezit, dat niet vaak voorkomt ²⁾.

¹⁾ Handelingen Volksraad, 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1374.

²⁾ M. v. T., pg. 37.

Merkwaardig is het, dat ten aanzien van de Inlandsche coöperatieve vereeniging geen beperkende bepaling met betrekking tot het grondbezit bestaat. Te meer valt dit op, omdat èn het verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen èn de Memorie van Toelichting deze aan gelegenheid juist zoo zeer op den voorgrond plaatsen. Interessant is, dat dit verschilpunt ter sprake kwam ¹⁾ tusschen Prof. Zeylemaker en Prof. Boeke, respectievelijk de voorzitters van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen en van de coöperatie-commissie.

Prof. Zeylemaker merkte daarbij op ¹⁾, naar aanleiding van een vraag van Prof. Boeke:

„De commissie ²⁾ had te maken met de naamlooze vennootschap, die zuiver op winstbejag uit is, terwijl in het geval van de coöperatieve vereeniging haar karakter volkomen gewaarborgd wordt door de wettelijke regeling. Het is niet aan te nemen dat men in de coöperatie zal gaan werken op grootgrondbezit in handen van weinige personen. Als de Inlandsche maatschappij op aandelen beteekenis gaat verkrijgen, zullen er wel pogingen worden gedaan tot grondopkoop. Bij coöperatie gaat het echter om het gezamenlijk inbrengen van grond ter exploitatie. In dit geval is het gevaar lang niet zoo groot.”

Men kan instemmen met de opmerking van Prof. Zeylemaker ten aanzien van het gewaarborgde karakter der Inlandsche coöperatieve vereeniging, als men bedenkt, dat de regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen het aan de Overheid mogelijk maakt elke coöperatieve vereeniging, welke niet welgevallig is, of niet als zoodanig in te schrijven of te ontbinden (artt. 8 en 32, lid 3 regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen) ³⁾.

In art. 5, lid 1 lijkt het woord „verkrijgen” op het eerste gezicht overbodig, want wie de beschikking verkrijgt, die heeft haar dan tevens. „Verkrijgen” slaat echter op het verwerven na de oprichting, terwijl het woord „hebben” betrekking heeft op hetgeen bij de oprichting aanwezig is. De woorden „tijdelijke” of „blijvende” in lid 1 zijn strikt genomen, niet noodzakelijk. Deze woorden zijn echter opgenomen om ontduiking te verhinderen. Storend zijn deze toevoegingen evenwel niet.

De beschikking door pacht of huur valt onder het verbod van lid 1. Het verbod van beschikking over gronden slaat alleen op gronden van de bevolking, aangezien in lid 1 slechts gesproken wordt over aan de inheemsche bevolking toebehoorende gronden. Met betrekking tot andere gronden, zooals bijv. door het Gouvernement in erfpacht gegeven gronden, geldt het verbod niet ⁴⁾.

Merkwaardig is de interpretatie, die de Memorie van Antwoord geeft aan het in lid 1 genoemde maximum van 25 hectare sawahgronden. Dit maximum heeft, men kan het uit lid 1 lezen, uitsluitend betrekking op *aan de inheemsche bevolking toebehoorende sawahgronden*.

De Memorie van Antwoord concludeert hieruit ⁵⁾:

„het zal aan Inlandsche maatschappijen op aandelen dan ook vrij staan om de haar toebehoorende droge gronden, voor de bevlöeiing

1) Indisch Genootschap, 1932, blz. 334—335.

2) De commissie voor Inlandsche rechtspersonen.

3) Art. 32 lid 3 van de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen beperkt de mogelijkheid van ontbinding niet tot een precaire positie in financieel opzicht, doch spreekt algemeen over: „de toestand van de vereeniging.”

4) M. v. T., blz. 121.

5) Memorie van Antwoord, blz. 122.

waarvan water beschikbaar gesteld kan worden, in sawah's om te zetten, ook al zou de uitgestrektheid daarvan grooter zijn dan 25 hectare."

Beter zou men dezen regel in de ordonnantie hebben kunnen neerleggen. Thans moet men n.l. aannemen, om de regeeringsopvatting te aanvaarden, dat in het door de Memorie van Antwoord genoemde geval een I.M.A. niet begrepen is onder de inheemsche bevolking. Wil men dit aannemen, dan blijft echter de moelijkheid, dat de Memorie van Antwoord op een andere plaats zegt¹⁾:

„Dat onder „Inheemschen” en „tot de Inheemsche bevolking behorende personen” Inheemsche rechtspersonen moeten worden begrepen, is niet aan twijfel onderhevig.”

Het verbod van lid 1 strekt zich niet alleen uit over de gronden, doch ook over de daarop voorkomende beplantingen. Ontduiking van het verbod ten aanzien van de gronden wil men hiermede tegengaan²⁾.

Volgens de regeeringsopvatting moet de beperking van de mogelijkheid om de beschikking te verkrijgen over gronden tot zoodanige uitgestrektheid als deze maatschappijen meenen te kunnen exploiteeren, niet verder gaan dan door andere belangen wordt geboden³⁾. Als regel zal dus bij gebleken behoefte der I.M.A. de vergunning, bedoeld in lid 2, dienen te worden verleend door het hoofd van gewestelijk bestuur⁴⁾, tenzij andere belangen zwaarder zouden wegen.

De Memorie van Toelichting⁵⁾ acht hiermede de mogelijkheid om groote landbouwondernemingen, ook op sawahgronden, op te richten, niet uitgesloten. Naar het oordeel van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen⁶⁾ behoort bij het verleenen van een vergunning te worden gelet op de agrarische verhoudingen ter plaatse, zoodat waar en voor zoover noodig en het kleingrondbezit, en de Europeesche landbouw kunnen worden beschermd.

Een voorstel in het afdeelvingsverslag⁷⁾ om in het tweede lid te bepalen dat de vergunning te allen tijde door het hoofd van gewestelijk bestuur kan worden ingetrokken, wees de regeering af, op grond van het bezwaar dat een dergelijke bepaling de bedrijfszekerheid van maatschappijen, die deze vergunning voor hun bedrijf noodig hebben, in belangrijke mate zou aantasten⁸⁾. Aangenomen moet dus worden, dat een eenmaal verleende vergunning niet kan worden ingetrokken. Indien

¹⁾ Memorie van Antwoord, blz. 128.

²⁾ De regeering zag geen grond voor de meening, dat door het betrekken van de beplantingen in het verbod van art. 5, aan de I.M.A. de gelegenheid zou worden ontnomen om zich bezig te houden met den koop en verkoop, de inpandneming of de beleening van producten.

Mochten de daarop betrekking hebbende transacties impliceeren, dat de Inlandsche maatschappij de te velde staande producten zelf moet oogsten en mocht zij het terrein van haar werkzaamheid daarbij willen uitstrekken over een grooter oppervlak dan in art. 5, lid 1 als maximum is gesteld, dan zou aan dergelijke maatschappijen een vergunning gegeven kunnen worden op den voet van het tweede lid van art. 5. Aldus de regeerings-gemachtigde bij de mondelinge behandeling van de ontwerp-ordonnantie in den Volksraad. (Handelingen Volksraad 1939/1940, Onderwerp 22, blz. 1375).

³⁾ Memorie van Antwoord, blz. 122.

⁴⁾ Met het H. v. G. B. is hier de gouverneur bedoeld. (Vgl. art. 10 lid 2 en art. 34, lid 2, waar niet het H. v. G. B. genoemd is, doch de resident).

⁵⁾ Memorie van Toelichting, blz. 38.

⁶⁾ Verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 11.

⁷⁾ Afdeelvingsverslag, blz. 105.

⁸⁾ Memorie van Antwoord, blz. 129.

echter de voorwaarden, welke in de vergunning vermeld zijn, niet worden nageleefd, verliest deze hierdoor hare geldigheid.

Niettegenstaande de I.M.A. in het algemeen alles zal mogen doen, wat aan Inlandsche natuurlijke personen is toegestaan, behoudens de voor haar geldende verbodsbepalingen, is de mogelijkheid van ontginning van woeste gronden op den voet van de ontginningsordonnantie aan de I.M.A. ontzegd, aangezien deze ontginning, volgens de regeeringsopvatting, op grond van de Ontginningsordonnantie voor Java en Madoera alleen is toegelaten ten name van natuurlijke personen ¹⁾. Ook aan andere Inlandsche rechtspersonen worden deze ontginningsvergunningen niet verleend ¹⁾. Volgens de regeeringsopvatting is het ontginningsrecht een bestaand, in de adat wortelend recht, dat door de Overheid wordt erkend en geëerbiedigd. Het kan daarom — aldus de regeerings-gemachtigde bij de mondelinge behandeling van de ontwerp-ordonnantie in den Volksraad — bezwaarlijk worden toegekend aan personen of lichamen, die eerst thans, door de wet, in het leven worden geroepen ²⁾. Woeste grond kan echter door het gouvernement aan de I.M.A. in Inlandsch bezit worden afgestaan, doch dan als regel tegen vergoeding ²⁾.

In lid 2 is het woord „aanplantingen” blijven staan, dat in de ontwerp-ordonnantie in lid 1 ook werd gebruikt. In lid 1 heeft men dit woord echter vervangen door „beplantingen”.

Bij de behandeling van de ontwerp-ordonnantie in den Volksraad werden amendementen voorgesteld om in art. 5 te doen vervallen:

1. in lid 1 het getal „75”, hetgeen te vervangen ware door het getal „200”.
Uitbreiding van de mogelijkheid tot grondbezit, door het aangegeven maximum te verhoogen van 75 op 200 hectare, werd hiermede beoogd.
2. in lid 1 de woorden „dan wel over de daarop voorkomende beplantingen”.
3. in lid 2 de woorden „of aanplantingen”.

Deze amendementen werden echter, evenals de overige, verworpen.

De bepaling van lid 3, dat de I.M.A. geen gronden kan bezitten buiten Java en Madoera, is opgenomen om moeilijkheden te voorkomen, aangezien de ordonnantie alleen geldt voor maatschappijen, op Java en Madoera gevestigd.

Artikel 6.

De Inlandsche maatschappij op aandeelen treedt naar buiten op onder een eigen naam, welke als eerste of laatste woorden bevat: „Inlandsche maatschappij op aandeelen” of I.M.A.

Door het voorschrift dat de maatschappij optreedt onder een eigen naam, waarvan de eerste of laatste woorden „Inlandsche maatschappij op aandeelen” of I.M.A. zijn, is de I.M.A. onmiddellijk als zoodanig te herkennen.

Met het oog op de beperkte aansprakelijkheid der aandeelhouders is dit noodzakelijk. Verwarring met de N.V. en met Europeesche vennootschappen en commandite, die aandeelen uitgeven, wordt door deze bepaling volkomen uitgesloten.

¹⁾ Memorie van Antwoord, blz. 122.

²⁾ Handelingen Volksraad, 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1375.

Overigens is de I.M.A. vrij in de keuze van haar naam.

Het voorstel van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen, dat in plaats van „Inlandsche maatschappij op aandeelen” of „I.M.A.” de woorden „persekoetoean andil” of de afkorting hiervan „P.A.” gebruikt zouden kunnen worden, heeft de regeering niet overgenomen. Ter voorkoming van allerlei afkortingen achtte de regeering het noodig slechts één aanduiding van den vennootschapsvorm in de ordonnantie dwingend voor te schrijven ¹⁾.

AFDEELING II.

Van de oprichting.

Artikel 7.

- (1) De Inlandsche maatschappij op aandeelen wordt opgericht bij een schriftelijke akte, gesteld in een voor de oprichters verstaanbare taal. Zij moet op Java of Madoera gevestigd zijn.
- (2) Zij heeft geen rechtspersoonlijkheid, voordat zij door den voorzitter van den landraad, binnen wiens ressort zij is gevestigd, na verkrijging van de in art. 12 genoemde bewilliging van den Directeur van Justitie, in een daartoe bestemd register is ingeschreven.
- (3) De rechten en verbintenissen op naam van de Inlandsche maatschappij op aandeelen verworven of ontstaan vóór de inschrijving gaan met de inschrijving op haar over. Zoolang de inschrijving niet heeft plaats gehad zijn de oprichters voor de verbintenissen hoofdelijk aansprakelijk.

De oprichting van een I.M.A. geschiedt volgens lid 1 bij een schriftelijke acte, welke gesteld moet zijn in een voor de oprichters verstaanbare taal. Rechtspersoonlijkheid verwerft zij echter niet voordat zij, na verkrijging van de bewilliging van den Directeur van Justitie, door den landraadvoorzitter in het daartoe bestemde register is ingeschreven (lid 2).

Ingeval vóór de inschrijving reeds rechten en verbintenissen op naam van de I.M.A. bestaan hebben, gaan deze met de inschrijving op haar over. Vóór de inschrijving zijn de oprichters echter hoofdelijk aansprakelijk voor de verbintenissen (lid 3).

De eisch van een authentieke acte van oprichting is niet gesteld. Een onderhandsche acte is voldoende. Door den eisch, dat de acte gesteld moet zijn in een voor de oprichters verstaanbare taal, wilde men misleiding van de oprichters voorkomen ¹⁾. Er is zorg voor gedragen, dat de acte in het Nederlandsch vertaald wordt (art. 8, lid 3 en 6, art. 10, lid 1).

Hoewel in den aanhef van Artikel I der ordonnantie reeds gezegd wordt: „de volgende regeling inzake de Inlandsche maatschappij op aandeelen op Java en Madoera gevestigd”, bevat artikel 7, lid 1 nog eens den eisch, dat de I.M.A. op Java of Madoera gevestigd moet zijn. Strikt noodig was deze toevoeging aan lid 1 dus niet geweest.

Volgens art. 7 wordt de maatschappij reeds als bestaand beschouwd, zoodra de acte van oprichting is opgemaakt. Dit is ook de

¹⁾ M. v. T., blz. 54.

bedoeling van den wetgever geweest. De Memorie van Toelichting¹⁾ zegt:

„Het tweede lid van dit artikel gaat uit van de gedachte, dat de maatschappij als bestaand moet worden aangenomen op het oogenblik van de totstandkoming van de acte.

Met de maatschappij als rechtssubject is evenwel slechts rekening te houden na de verleening van de bewilliging, en de daarop gevolgde inschrijving. Het voorstadium daarvoor is voor deze ordonnantie zonder belang.”

Met dit al is art. 7, lid 2 duidelijk in conflict met art. 2, lid 1. Volgens art. 2, lid 1 is de I.M.A. rechtspersoon. Art. 7, lid 2 zegt daarentegen dat de I.M.A. geen rechtspersoonlijkheid heeft, voordat zij is ingeschreven.

De bewoordingen van art. 7, lid 1: „De Inlandsche maatschappij op aandeelen wordt opgericht bij een schriftelijke acte, enz.”, zijn ook niet in overeenstemming met de bepaling van art. 2, lid 1, dat de I.M.A. rechtspersoon is. De rechtspersoon komt n.l. niet reeds tot stand door het opstellen van de acte.

De strijdigheid van de artikelen 2 lid 1 en art. 7 kan men wellicht op de eenvoudigste wijze wegnemen door aan art. 2, lid 1, dat de opvatting van den wetgever²⁾ blijkbaar niet juist weergeeft, toe te voegen: „zoodra zij op den voet van art. 7, lid 2 is ingeschreven”. Dit geldt natuurlijk alleen voor het geval, dat men het systeem van den wetgever intact wil laten.

De bedoeling van art. 7, lid 3 is geweest een regeling te treffen voor de rechten en verbintenissen verworven of ontstaan na de indiening van de acte. Het artikel spreekt van: „op naam van de Inlandsche maatschappij op aandeelen”. Op zichzelf is dit een onvoldoende aanwijzing, doch de Memorie van Toelichting zegt¹⁾:

„Daar de tijdsduur tusschen indiening van de acte en de inschrijving tamelijk lang zal zijn door de verschillende instanties, die bij de oprichting betrokken zijn, is het noodig rekening te houden met het feit, dat de oprichters reeds voor de bewilliging verschillende rechtshandelingen verrichten ten behoeve der maatschappij, ja misschien zelfs reeds het bedrijf begonnen, hetgeen voor landbouwbedrijven noodig kan zijn.”

Er wordt dus alleen gesproken over den tijdsduur tusschen indiening der acte en de inschrijving, niet over den tijd vóór de indiening der acte. Het tijdstip van de indiening der acte, dat de Memorie van Toelichting noemt, is overigens m.i. niet het beslissende moment voor de mogelijkheid, dat de aansprakelijkheid der oprichters kan intreden. Veeleer is dit het oogenblik van de totstandkoming der acte. Voordien kan niet van oprichters gesproken worden, terwijl ook te betwijfelen valt of voor de totstandkoming der acte rechten en verbintenissen op naam van de I.M.A. kunnen verworven worden of ontstaan.

Waarschijnlijk is men bij het redigeeren van lid 3 weer uitgegaan van het beginsel, dat de maatschappij als interne organisatie als bestaand moet worden aangenomen op het oogenblik van de totstandkoming van de acte.

De hoofdelijke aansprakelijkheid is in lid 3 wel heel ver doorgevoerd, omdat zij niet beperkt is tot de bestuurders, doch zich uitstrekt

1) M. v. T., blz. 54.

2) M. v. T., blz. 54, waar gesproken wordt over art. 7, lid 2.

tot alle oprichters. Indien slechts enkele oprichters zich met de zaken bemoeien, kan dit voor de mede-oprichters, die juist afgaan op de beperkte aansprakelijkheid, welke na de inschrijving bestaat, ernstige gevolgen hebben.

De hoofdelijke aansprakelijkheid van de oprichters, bedoeld in lid 3, is overigens beperkt tot de „verbintenissen”. Ten aanzien van de „rechten” geldt de hoofdelijke aansprakelijkheid niet. De Memorie van Toelichting¹⁾ zegt hierover, dat in geval van niet inschrijving der I.M.A., de regeling ten aanzien van de rechten veilig aan de partijen kan worden overgelaten.

De in art. 7, lid 3 bedoelde rechten en verbintenissen gaan met de inschrijving van rechtswege over op de I.M.A.

Artikel 8.

- (1) De acte houdt in de bepalingen der Inlandsche maatschappij op aandeelen, in het bijzonder:
 - a. naam, doel en plaats van vestiging van de Inlandsche maatschappij op aandeelen;
 - b. den tijd voor welken zij is aangegaan;
 - c. het bedrag van het maatschappelijke kapitaal en het nominale bedrag van de aandeelen;
 - d. de namen (jeugdnamen) en woonplaatsen der oprichters en het bedrag, waarvoor zij deelnemen;
 - e. wie der bestuurders voor de maatschappij handelen en op welke wijze.
- (2) De acte wordt gedagteekend en door de oprichters onderteekend of van een vingerafdruk voorzien. Indien de acte in plaats van een onderteekening van een vingerafdruk is voorzien, moet deze vingerafdruk op de wijze, geregeld in art. 1, lid 2 van de ordonnantie van 14 Maart 1867 (S. No. 29), zooals deze sedert is of zal worden gewijzigd, worden gewaarmerkt.

Deze waarmerking heeft kosteloos plaats, indien zij geschiedt door den voorzitter van den in art. 7, lid 2 genoemden landraad.
- (3) De acte wordt aangeboden aan den voorzitter van den in art. 7, lid 2 genoemden landraad, in vijfvoud en, indien zij is gesteld in een andere taal dan de Nederlandsche, zoo mogelijk voorzien van een Nederlandsche vertaling in drievoud, welke zoo noodig door den landraadvoorzitter zal worden verbeterd.
- (4) Indien de oprichters niet in staat zijn zelf de acte van oprichting samen te stellen, zal de voorzitter van den landraad, op hun verzoek, aan de hand van de door hen mondeling te verstrekken gegevens, de acte opmaken. De aldus opgemaakte acte wordt aan de partijen voorgehouden en in vijfvoud door hen onderteekend of van hun vingertopafdruk voorzien. Indien de acte in plaats van een onderteekening van een vingerafdruk is voorzien, waarmerkt de voorzitter van den landraad dezen vingerafdruk kosteloos op de wijze, geregeld in art. 1, lid 2 van de ordonnantie van 14 Maart 1867 (S. No. 29), zooals deze sedert is of zal worden gewijzigd.
- (5) Voor de samenstelling van de acte van oprichting kan gebruik worden gemaakt van het bij deze ordonnantie behoorende model.

¹⁾ M. v. T., blz. 55.

- (6) De voorzitter van den landraad zendt reeds dadelijk een exemplaar der acte van oprichting met een Nederlandsche vertaling daarvan, zoo noodig aan den voet aangevuld met de opgaven overeenkomstig art. 99 der „Zegelverordening 1921”, aan den inspecteur van financiën, binnen wiens ressort de plaats van vestiging der maatschappij is gelegen, met verzoek om een machtiging tot storting van het zegelrecht in 's Lands kas. Na ontvangst van de machtiging tot storting zendt de voorzitter van den landraad deze aan de oprichters.
- (7) De voorzitter van den landraad aanvaardt de acte van oprichting niet alvorens hem is gebleken, dat het zegelrecht, verschuldigd te worden terzake van het besluit van bewilliging op de acte, is voldaan.

Artikel 8 vermeldt, dat de acte van oprichting de bepalingen der I.M.A. inhoudt en schrijft voor wat de acte in het bijzonder moet bevatten (lid 1). Verder behelst het artikel allerlei voorschriften over dagteekening, onderteekening of het aanbrengen van een te waarmerken vingerafdruk op de acte, alsmede over de bemoeienis van den landraadvoorzitter met de acte.

De taak van den landraadvoorzitter is zeer uitgebreid. Indien de oprichters niet in staat zijn zelf de acte op te maken, moet de landraadvoorzitter dit op hun verzoek doen. Een vertaling van de acte in het Nederlandsch moet hij zoo noodig verbeteren, terwijl hij eventueel zelf voor een vertaling moet zorgen. Aan den inspecteur van financiën verzoekt de landraadvoorzitter om een machtiging voor de oprichters tot storting van het zegelrecht in 's Lands kas. Dit zijn nog maar enkele grepen. Ook in de volgende artikelen wordt den landraadvoorzitter velerlei bemoeienis met de oprichting van de I.M.A. opgedragen. Hij moet de behandeling van de acte voortstuwen naar den Directeur van Justitie, opdat deze een beschikking ten aanzien van de bewilliging kan nemen en ook daarna wordt de landraadvoorzitter ingeschakeld. Dat den landraadvoorzitter kan worden verzocht deze hulp te verleen, is volgens de M. v. T. ¹⁾ een noodzakelijkheid, daar het veelal onmogelijk zal zijn voor de oprichters om zich tegen een voor hen betaalbare belooning betrouwbare juridische voorlichting te verschaffen. Bij gebreke van een Inlandsch notariaat heeft men den landraadvoorzitter belast met deze uitgebreide bemoeienis, terwijl verder de griffie van den landraad is aangewezen voor het bewaren van stukken, het geven van inzage en het uitreiken van afschriften (art. 12). Volgens de regeering ¹⁾ ligt het geheel in de lijn van de opvatting van de inheemsche bevolking, dat de landraadvoorzitter evenzeer raadgever is ter voorkoming van geschillen, als rechter in geschillen, die reeds zijn ontstaan.

De Memorie van Toelichting ²⁾ zegt ten aanzien van lid 1:

„De acte van oprichting moet het statuut zijn van de Inlandsche maatschappij op aandeelen. Daarom is voorgeschreven, dat de bepalingen der Inlandsche maatschappij op aandeelen daarin moeten zijn opgenomen. Speciaal is de nadruk gevestigd op enkele punten die voor de beoordeeling van de Inlandsche maatschappij op aandeelen door derden onmisbaar zijn, en waarvan de uitdrukkelijke vermelding in de acte dwingend moet worden geacht. Dit zijn de

¹⁾ M. v. T., blz. 48.

²⁾ M. v. T., blz. 55.

naam, het doel en de plaats van vestiging, de tijd van bestaan, het bedrag van het maatschappelijk kapitaal en dat van het aandeel, de namen en woonplaatsen van de oprichters en het bedrag, waarvoor zij deelnemen.

Tevens wordt geëischt, zulks in verband met art. 25, dat de acte aangeeft, welke bestuurders voor de maatschappij kunnen handelen en op welke wijze."

Verder zegt de Memorie van Antwoord¹⁾ nog ten aanzien van de vermelding der namen in de oprichtingsacte:

"De jeugdnamen kunnen ter nadere identificeering aan de namen worden toegevoegd. Ook titels en „gelar"²⁾ kunnen desgewenscht worden opgenomen; zij zullen moeten worden opgenomen, indien zij naar plaatselijke adat deel uitmaken van den naam."

Indien de acte van oprichting niet voldoet aan of in strijd is met de voorschriften van art. 8, lid 1, moet de voorzitter van den landraad weigeren de acte te aanvaarden (zie art. 9, lid 1).

In lid 2 wordt dagteekening van de acte geëischt, benevens onder-teekening door de oprichters of het voorzien met een vingerafdruk. Een vingerafdruk moet gewaarmerkt worden op de wijze, geregeld in art. 1, lid 2 van de ordonnantie van 18 Maart 1867 (S. no. 29).

Deze waarmerking kan door verschillende instanties geschieden (nader aangegeven in S. 1916, no. 46), doch indien zij geschiedt door den voorzitter van den landraad, binnen wiens ressort de I.M.A. is gevestigd, is de waarmerking kosteloos.

Lid 3 spreekt over de acte in vijfvoud. De Memorie van Toelichting geeft de bestemming van de verschillende exemplaren aan, welke gedeeltelijk ook uit de ordonnantie blijkt. De Memorie van Toelichting³⁾ zegt n.l.:

„één exemplaar wordt reeds dadelijk gezonden aan den Inspecteur van Financiën ten behoeve van de heffing van verschuldigd zegelrecht, waarvan immers de voldoening moet plaats hebben alvorens zelfs de acte door den voorzitter van den landraad mag worden aanvaard (lid 7); één exemplaar dient voorts ter eventueele opzending naar den betrokken ambtenaar van het binnenlandsch bestuur (artikel 10) (zijn er meerdere van die bestuursautoriteiten, dan moet de vermenigvuldiging ter griffie geschieden; voorloopig zal dit zelden voorkomen), één ter opzending naar den Directeur van Justitie (artikel 11), één ter bewaring ter griffie (artikel 12, lid 2) en één om te worden voorzien van de aantekening der inschrijving en aan de oprichters te worden teruggegeven (artikel 12, lid 3)."

Wat de vertaling in drievoud betreft, de verschillende exemplaren zijn bestemd:

1. voor den Inspecteur van Financiën (art. 8, lid 6),
2. voor den Directeur van Justitie (art. 10, lid 1) en
3. ter bewaring door de griffie (art. 12, lid 2).

Volgens lid 3 wordt de acte, welke den landraadvoorzitter wordt aangeboden „zoo mogelijk" voorzien van een Nederlandsche vertaling

¹⁾ M. v. Antwoord, blz. 131.

²⁾ Gelar = titel of bijnaam.

³⁾ M. v. Toelichting, blz. 55.

in drievoud, indien de acte is gesteld in een andere taal dan de Nederlandsche.

De Memorie van Antwoord¹⁾ vermeldt te dien aanzien, dat de landraadvoorzitter een Nederlandsche vertaling van de acte mag eischen, indien een der oprichters tot het maken dier vertaling in staat is. Dit is dus de officieele interpretatie van de woorden „zoo mogelijk”, welke in lid 3 voorkomen. Uit de artt. 8, lid 6 en 10, lid 1 volgt, dat de voorzitter van den landraad anders zelf moet zorgen voor een Nederlandsche vertaling.

De Memorie van Toelichting²⁾ vestigt er de aandacht op, dat het in het Nederlandsch gestelde stuk slechts een vertaling is, zoodat bij verschil het in de inheemsche taal gestelde origineel geldt.

Mr. A. F. J. de Greve³⁾ heeft gewezen op een bezwaar hiertegen, omdat de acte van oprichting in een Inheemsche taal minder toegankelijk is voor den Europeeschen handel, dan wanneer zij in het Nederlandsch wordt gesteld. Hij stelde voor de vertaling bijv. door het Departement van Justitie te doen controleeren, welke daarna namens den Directeur van Justitie voor de juistheid zou kunnen worden ondertekend. De Nederlandsche vertaling zou dan als authentiek verplicht gesteld moeten worden. Het Afdeelingsverslag⁴⁾ wijst op dit bezwaar en de Memorie van Antwoord¹⁾ gaat hierop in door te verklaren, dat het Departement van Justitie zeer zeker de Nederlandsche vertaling, zoo noodig met behulp van een daartoe geschikte instantie, zal controleeren. Eventueel blijkend verschil tusschen de acte en de vertaling er van zal moeten worden hersteld, voordat de bewilliging is verleend¹⁾. Uit het verleenen van de bewilliging zelf zal dus reeds blijken, volgens de Memorie van Antwoord, dat de vertaling deugdelijk is bevonden¹⁾. De Memorie van Antwoord zwijgt er verder over, welke tekst als de authentieke moet worden beschouwd, indien er na het verleenen van de bewilliging toch verschil blijkt te bestaan. Het in de inheemsche taal gestelde origineel is echter toch beslissend. Bij de behandeling in den Volksraad van de ontwerp-ordonnantie heeft de Regeeringsgemachtigde dit nadrukkelijk verklaard. (Handelingen Volksraad 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1375).

De bepaling van lid 4, dat de voorzitter van den landraad de acte van oprichting op verzoek van de oprichters zal samenstellen, indien deze hiertoe zelf niet in staat zijn, maakt het den oprichters zeer gemakkelijk. Een mondeling verzoek aan den landraadvoorzitter is voldoende.

Indien de acte door den voorzitter van den landraad wordt samengesteld en deze in plaats van een ondertekening van een vingerafdruk is voorzien, waarmerkt de landraadvoorzitter tevens dezen vingerafdruk en wel kosteloos op de wijze, geregeld in art. 1, lid 2 van de ordonnantie van 14 Maart 1867 (S. No. 29).

In tegenstelling met het geval, dat de oprichters zelf de acte samenstellen (zie lid 2), kan hier de waarmerking van een vingerafdruk niet door een andere autoriteit geschieden.

In lid 4 wordt éénmaal gesproken over „vingertopafdruk”, terwijl

1) M. v. Antwoord, blz. 131.

2) Mem. v. Toel., blz. 56.

3) Kol. Studiën 1939, blz. 233—234.

4) Afdeelingsverslag, blz. 107.

verder in lid 4 en ook in lid 2 gewaagd wordt van „vingerafdruk”. De terminologie zou beter eensluidend kunnen zijn.

Als voorbeeld voor de oprichters of den landraadvoorzitter behoort bij de ordonnantie een model-acte van oprichting. In lid 5 wordt hierop gewezen. Er behoeft echter geenszins gebruik te worden gemaakt van het model.

Als de oprichtingsacte in orde is, neemt de landraadvoorzitter verder de geheele leiding ter hand om tot het verkrijgen van de rechts-persoonlijkheid te komen.

„Reeds dadelijk” moet de landraadvoorzitter, volgens lid 6, een exemplaar van de acte van oprichting met een Nederlandsche vertaling daarvan aan den inspecteur van financiën zenden, met verzoek om een machtiging tot storting van het zegelrecht in 's Lands kas. In elk geval mag de landraadvoorzitter de acte niet aanvaarden, voordat hem is gebleken, dat het zegelrecht is voldaan (lid 7). De woorden „reeds dadelijk” in lid 6 zullen zoo opgevat moeten worden, dat de landraadvoorzitter terstond na ontvangst van de acte of na het opmaken van de acte door hem zelf, een exemplaar aan den inspecteur dient te zenden, althans indien de acte de noodige gegevens inhoudt voor de berekening van het zegelrecht.

Met lid 7 wordt het begrip: „aanvaarding van de acte door den landraadvoorzitter” ingevoerd. Kennisgeving van de aanvaarding aan de oprichters is niet voorgeschreven. De aanvaarding brengt op zich zelf voor de oprichters ook geen gevolgen mede. Met de „aanvaarding” is ook alleen bedoeld, dat de landraadvoorzitter de acte formeel in orde bevonden heeft, zoodat hij geen reden heeft de acte te weigeren, en er dus toe over kan gaan een exemplaar der acte aan den Directeur van Justitie in te zenden (zie art. 10). Het feit van de aanvaarding der acte sluit niet in, dat het in art. 10 bedoelde advies van den landraadvoorzitter aan den Directeur van Justitie gunstig behoeft te zijn. Van de aanvaarding blijkt eerst definitief, hoewel belanghebbenden hiervan geen kennis behoeven te krijgen, als de landraadvoorzitter de stukken opzendt aan den Directeur van Justitie (zie art. 10).

Artikel 9.

- (1) De voorzitter van den landraad weigert om de acte te aanvaarden, indien zij niet voldoet aan of in strijd is met de voorschriften van de artt. 8, lid 1, 15, 16, 22 laatste lid, 24, 25 lid 2 of 30, tenzij de acte in overeenstemming met deze voorschriften wordt gebracht.
- (2) Zijn weigering moet geschieden bij een met redenen omkleede schriftelijke beschikking.

De gevallen, waarin de landraadvoorzitter de acte moet weigeren, zijn in lid 1 limitatief opgesomd. De ordonnantie kent den landraadvoorzitter niet de bevoegdheid toe de acte op andere gronden te weigeren, zoodat hij verplicht is de acte te aanvaarden, indien de in art. 9, lid 1 genoemde gevallen niet aanwezig zijn.

Indien de acte niet is gedagteekend of door de oprichters niet is onderteeekend of niet van een vingerafdruk is voorzien, is er geen acte in den zin der ordonnantie, zoodat dan van aanvaarding geen sprake kan zijn.

De voorzitter van den landraad heeft dus alleen formeele contrôle

op de ingezonden acte. De Memorie van Toelichting¹⁾ zegt, dat de opdracht de acte te toetsen aan bepaalde artikelen van de ordonnantie, de voorkeur verdient boven een algemeene contrôle van den vorm, die licht tot verschillende opvatting en uiteenlopende behandeling zou kunnen leiden.

Verder zegt de Memorie van Toelichting¹⁾:

„Voor de mondelinge indiening is een soortgelijke regeling niet noodig geoordeeld. Daar heeft de voorzitter van den landraad voldoende macht om te zorgen dat de acte, door hemzelf voor de partijen samengesteld, voldoet aan de eischen, die hij overeenkomstig art. 9, lid 1 moet stellen.”

De weigering van de acte door den landraadvoorzitter moet met redenen omkleed zijn, zoodat de partijen uit de weigering kunnen opmaken door welke veranderingen zij de acte aanvaardbaar kunnen maken¹⁾. Beroep tegen de beslissing van den voorzitter van den landraad staat niet open. Volgens de Memorie van Toelichting¹⁾ zou de mogelijkheid van beroep een uitvoerige regeling behoeven en de procedure van verleening der rechtspersoonlijkheid omslachtiger maken. De regeering achtte het voor de rechtsbedeeling in het algemeen veel beter, dat de partijen in dit geval de formeele wenschen van den landraadvoorzitter inwilligen¹⁾.

Artikel 10.

- (1) Wanneer de voorzitter van den landraad de acte aanvaardt, zendt hij een exemplaar der acte, met een Nederlandsche vertaling daarvan en vergezeld van zijn advies inzake de aanvraag, aan den Directeur van Justitie, ter verkrijging van de bewilliging op de acte.
- (2) Bij de samenstelling van zijn advies wendt de voorzitter van den landraad zich desgewenscht tot den resident of, in de Vorstenlanden, tot den assistent-resident, binnen wiens ressort de oprichters wonen, waarna deze een onderzoek doet instellen, in het bijzonder in hoeverre bekend is, of:
 - a. de Inlandsche maatschappij op aandeelen een ander doel nastreeft dan in de acte is opgegeven;
 - b. de voorschriften met betrekking tot het grondbezit van de maatschappij worden overtreden;
 - c. de goederen, welke bij de totstandkoming van de maatschappij in betaling zijn gegeven, juist zijn getaxeerd.
- (3) Voor zoover hem een der in het vorige lid genoemde omstandigheden bekend is, deelt de resident, dan wel de assistent-resident mede, waaruit hem die omstandigheden zijn gebleken.

Nadat de voorzitter van den landraad de acte aanvaard heeft, zendt hij een exemplaar hiervan, en een vertaling, met zijn advies aan den Directeur van Justitie.

Zoals op blz. 55 reeds is gezegd, brengt het feit van de aanvaarding van de acte door den landraadvoorzitter, geenszins mede, dat zijn advies aan den Directeur van Justitie gunstig zal zijn. De slotwoorden van lid 1 „ter verkrijging van de bewilliging op de acte” zijn dus feitelijk minder juist.

¹⁾ Memorie van Toelichting, blz. 56.

Voor de samenstelling van zijn advies kan de voorzitter van den landraad de hulp van het Binnenlandsch Bestuur inroepen. Hij is daartoe niet verplicht. Als regel zal hij dit echter wel doen, teneinde in zijn advies inlichtingen te kunnen geven over de in lid 2 genoemde punten.

Indien de oprichters niet alle binnen het ressort van één resident of assistent-resident wonen, zal de voorzitter van den landraad zich tot meer dan één bestuursautoriteit kunnen wenden. De in lid 2 aangewezen bestuursambtenaar is gehouden het onderzoek te doen instellen. Een uitdrukkelijk voorschrift, dat de betrokken bestuursambtenaar in ieder geval den landraadvoorzitter moet antwoorden, werd in de Memorie van Antwoord ¹⁾ onnoodig geacht, te meer waar de bestuursambtenaar aan de regeering ondergeschikt is en hij zoo noodig kan worden gecorrigeerd.

Aan den aandrang, die door leden van den Volksraad werd uitgeoefend bij de behandeling van de ontwerp-ordonnantie, om, in verband met de taakverdeeling tusschen het Europeesche en het Inlandsche bestuur, den regent in stede van den resident in te schakelen, heeft de Regeering geen gevolg gegeven. Amendementen, waarin voorgesteld werd het woord „resident” in de leden 2 en 3 te vervangen door „regent”, werden trouwens door den Volksraad verworpen.

De M. v. A. ²⁾ zegt:

„Ofschoon de Inlandsche maatschappij op aandeelen een Inlandsche rechtsfiguur zal zijn, zal zij in de Inheemsche samenleving een zoo aparte plaats innemen en zal haar optreden naar buiten vooral zooveel overeenkomst vertoonen met dat van soortgelijke westersche rechtsfiguren, dat het beter voorkomt om het toezicht op deze Inlandsche corporaties, voorzoover dat in de ontwerpen in handen van den resident is gelegd, daar te laten. Te minder bestaat hiertegen bezwaar, aangezien de regent vanzelfsprekend door den resident ingeschakeld zal worden bij de tenuitvoerlegging van de aan hem, resident, in deze ontwerpen opgedragen taak.”

De Commissie voor Inlandsche rechtspersonen had een imperatief onderzoek door den resident voorgesteld ³⁾. Ook had de Commissie een voortdurend toezicht op de maatschappij gedurende het bestaan der I.M.A. door deze autoriteit noodig geoordeeld ⁴⁾ (zie pag. 89 en 102). Deze voorgestelde bepalingen nopens het toezicht van de zijde van het binnenlandsch bestuur zijn verzacht, omdat de noodzaak voor een vergaande bestuurscontrole, als door de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen voorgesteld, naar het oordeel der Regeering niet kon worden aangewezen ⁵⁾.

„De Regeering geeft er de voorkeur aan af te wachten, hoe het thans voorgestelde stelsel in de praktijk zal werken. Eerst indien zich werkelijk de behoefte zou doen gevoelen aan een ingrijpende controle als door de Commissie werd voorgesteld, zou daartoe kunnen worden besloten. Zou thans van den aanvang af aan, het nieuwe instituut, dat ter bevordering van de economische daadkracht van de Inheemsche bevolking wordt geschapen, met een

¹⁾ Memorie van Antwoord, blz. 132.

²⁾ Pg. 125.

³⁾ Verslag Commissie Inl. Rechtspersonen, blz. 61, ontw. ord. art. 10.

⁴⁾ Verslag Commissie Inl. Rechtspersonen, blz. 69, ontw. ord. art. 34.

⁵⁾ M. v. A., pg. 124.

zware contrôle worden belast, dan zou het gevaar dreigen, dat het nieuwe instituut nog vóór zijn geboorte impopulair en onbereikbaar zou zijn.

De Regeering is derhalve de meening toegedaan, dat, voorzover in de voorliggende ontwerpen van bestuurstoezicht sprake is, dit toezicht bepaald noodig is en dat er naar gestreefd is dit toezicht tot een minimum te reduceren¹⁾.

Ook vond de Regeering het niet op haar weg liggen door bepaalde voorzieningen te waken tegen onverstand en ondeskundigheid van de besturen der nieuwe lichamen²⁾. Dusdanige voorzieningen zouden de nieuwe instituten onderwerpen aan een ingrijpende overheidscontrôle, welke met den opzet der instituten niet verenigbaar is²⁾.

Bij deze beschouwingen heeft de regeering waarschijnlijk het waarschuwend voorbeeld van de regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen voor oogen gehad.

Tegen den zeer beperkten opzet van de bestuurscontrôle zou ook een onderzoek door den resident, naar de personen der oprichters en met name naar hun betrouwbaarheid en politieke gezindheid, ingaan. Aldus de Memorie van Antwoord³⁾. Het gunstige bericht van de bestuursautoriteit, zoo zegt de Memorie van Toelichting⁴⁾, moet uit den aard der zaak negatief zijn. Een positieve verklaring⁵⁾ van het Binnenlandsch Bestuur kan volgens de Memorie van Toelichting⁴⁾ niet worden verwacht. De Memorie van Toelichting⁶⁾ acht dit geen bezwaar, daar een overtreding van de eischen, overeenkomstig artikel 34, de ontbinding als straf na zich sleept. Deze laatste opmerking in de Memorie van Toelichting is niet geheel juist. Een onjuiste taxatie der goederen, zooals bedoeld is in lid 2 onder c, is op zich zelf n.l. geen grond voor ontbinding (zie art. 34). De contrôle op de juiste taxatie van de goederen (lid 2c), lijkt, met het oog op de bekende misbruiken bij de naamlooze vennootschappen, zeer nuttig. De bestuursambtenaar behoeft het onderzoek niet te beperken tot de onder a, b en c genoemde punten. (Zie ook pg. 118).

De bepaling van lid 3 dient om het lichtvaardig verstrekken van inlichtingen door de bestuursautoriteit te voorkomen⁷⁾.

De betrokkenen behoeven geen kennis te krijgen van het rapport van den bestuursambtenaar. Hierover rept de ordonnantie althans niet, terwijl daarentegen in de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging (art. 12), kennisgeving aan de betrokkenen bij de comparitie voor den landraadvoorzitter verplicht is gesteld, als er bezwaren van bestuurszijde zijn.

Artikel 11.

- (1) De Directeur van Justitie verleent de bewilliging, tenzij zich de gevallen voordoen genoemd in art. 10 onder lid 2, dan wel de maatschappij strijdig is met de wet, de openbare orde of de goede zeden.

1) M. v. A., pg. 124.

2) M. v. A., pg. 125.

3) Memorie van Antwoord, blz. 132.

4) Memorie van Toelichting, blz. 56.

5) Over de punten, genoemd in art. 10, lid 2, onder a, b, c.

6) Memorie van Toelichting, blz. 56 en 57.

7) Memorie van Toelichting, blz. 57.

- (2) De weigering moet met redenen omkleed worden.
- (3) Een afschrift van het besluit, waarbij de bewilliging is verleend of geweigerd, wordt onmiddellijk toegezonden aan den voorzitter van den landraad, die de acte inzond.

Het verleenen van de bewilliging is in handen van den Directeur van Justitie gelegd, om verscheidenheid in opvatting bij de verschillende landraadvoorzitters te vermijden. (M. v. T., blz. 43).

Uit art. 17, lid 2 (zie pg. 64) blijkt, dat de bewilliging niet behoeft te worden geweigerd, als de goederen, welke bij de totstandkoming van de maatschappij in betaling zijn gegeven, onjuist zijn getaxeerd. Het maken van een uitzondering in art. 11, lid 1 voor het geval van art. 10, lid 2 onder c was m.i. juister geweest, omdat thans art. 17, lid 2 niet klopt met de stellige bewoordingen¹⁾ van art. 11, lid 1. De regering meende echter, dat in art. 11, lid 1 geen melding gemaakt behoefde te worden van artikel 17, lid 2, aangezien het geval van artikel 17, lid 2 begrepen is onder de in lid 1 van artikel 11 genoemde gevallen van lid 2 van artikel 10²⁾. Men zou zeggen, juist op dezen grond moet in art. 11, lid 1 een uitzondering gemaakt worden voor het geval van art. 17, lid 2.

De Directeur van Justitie heeft niet alleen formeele contrôle, zooals de landraadvoorzitter, doch hij beoordeelt ook de materieele omstandigheden.

De mogelijkheid van weigering der bewilliging op grond van de openbare orde laat volgens de Memorie van Toelichting³⁾ voldoende ruimte aan de overheid om in gevallen, waar dat gewenscht voorkomt, de bewilliging te weigeren. De overeenkomstige bepaling in het Wetboek van Koophandel (art. 37, lid 1 W. v. K.) vermeldt ten aanzien van de N.V. bovendien:

„en er overigens geen gewichtige bedenking tegen hare oprichting bestaat.”

Het komt mij niet juist voor, dat de Directeur genoodzaakt wordt allerlei gevallen, welke de ordonnantie misschien niet alle voorzien heeft, te brengen onder het etiket: „op grond van de openbare orde.”

De voorwaardelijke bewilliging, welke bij de N.V. mogelijk is (art. 37, lid 3 W. v. K.), bestaat bij de I.M.A. niet.

In art. 37, lid 2 W. v. K., is ten aanzien van de N.V. een voorbehoud gemaakt met betrekking tot den eisch, dat de weigering der bewilliging met redenen omkleed moet zijn. („ten ware het ongeraden mocht worden geacht”). Bij de I.M.A. komt deze uitzondering niet voor. De Memorie van Toelichting³⁾ zegt hierover, dat bij de naamlooze vennootschap het voorbehoud, dat de motiveering geweigerd kan worden, nooit wordt toegepast.

Artikel 12.

- (1) Indien de bewilliging is geweigerd, zendt de voorzitter van den landraad onverwijld een afschrift van het door hem ontvangen

¹⁾ De Directeur van Justitie verleent de bewilliging, tenzij zich de gevallen voordoen, genoemd in art. 10, onder lid 2 enz. Treedt een van deze gevallen in, dan verleent de Directeur van Justitie volgens de tekst van art. 11, lid 1 de bewilliging dus niet.

²⁾ Memorie van Antwoord, blz. 132.

³⁾ Memorie van Toelichting, blz. 57.

afschrift-besluit aan de oprichters. Mededeeling aan den eersten onderteekenaar geldt als voldoende kennisgeving.

- (2) Is de bewilliging verleend, dan schrijft de voorzitter van den landraad onverwijld de maatschappij in in het daartoe bestemde register ter griffie van den landraad. Een exemplaar van de acte van oprichting, indien zij is gesteld in een andere taal dan de Nederlandsche, een Nederlandsche vertaling daarvan en het besluit, waarbij de bewilliging is verleend, worden ter griffie bewaard.
- (3) Op het vijfde exemplaar van de acte van oprichting stelt de voorzitter van den landraad een aantekening, inhoudende nummer en datum van het besluit, waarbij de bewilliging is verleend en datum en nummer van inschrijving in het register ter griffie. Deze aantekening wordt door hem onderteekend.
- (4) Dit vijfde exemplaar wordt onverwijld toegezonden aan de oprichters en geadresseerd aan den eersten onderteekenaar der acte, onder mededeeling van het bij de artt. 14 en 17 bepaalde.
- (5) De inrichting van het register ter griffie en de wijze van bewaring der acten worden bij regeeringsverordening vastgesteld.
- (6) Het register en alle verdere bij den landraad berustende bescheiden zijn ter inzage voor een ieder. Tegen betaling van de kosten kan door een ieder een afschrift worden verkregen.

Ingeval de bewilliging wordt geweigerd, moet de landraadvoorzitter de oprichters hiervan in kennis stellen door toezending van een afschrift van het besluit van den Directeur van Justitie. Wordt de bewilliging daarentegen verleend, dan moet de voorzitter van den landraad de maatschappij terstond inschrijven in het vereischte register, dat ter griffie gehouden wordt. In tegenstelling tot de regeling bij de naamlooze vennootschap is de inschrijving essentieel voor het bestaan der I.M.A. ¹⁾). Bij art. 7, lid 2 is n.l. bepaald, dat de maatschappij geen rechtspersoonlijkheid heeft, voordat zij in het daartoe bestemde register is ingeschreven.

Het valt op, dat in lid 3 en 4 plotseling gesproken wordt over het vijfde exemplaar van de acte van oprichting, terwijl de ordonnantie het 1e, 2e, 3e en 4e exemplaar niet, althans niet genummerd, noemt (zie pg. 53).

Het voorschrift van lid 4, dat de inhoud van art. 17 moet worden medegedeeld aan de oprichters, kan alleen bedoeld zijn om de aandacht van de oprichters te vestigen op het 3e lid van artikel 17 ²⁾).

De regeeringsverordening, welke in lid 5 genoemd wordt, komt voor in S. 1939, no. 575. Zij is 1 Februari 1940 in werking getreden, gelijktijdig met de ordonnantie op de I.M.A.

Lid 6 is zoo geredigeerd, dat niet alleen de in lid 2 genoemde stukken — n.l. een exemplaar van de acte, van de vertaling en van het bewilligingsbesluit — voor een ieder ter inzage zijn, doch ook alle

¹⁾ Memorie van Toelichting, blz. 49.

²⁾ Artikel 17 luidt:

- (1) Bij de totstandkoming van de maatschappij kan de betaling der aandeelen geschieden in goederen. Uit de acte moet blijken, welke aandeelen op deze wijze betaald en welke goederen in betaling worden gegeven.
- (2) De bewilliging op de acte kan worden geweigerd, wanneer blijkt, dat de goederen die in betaling zijn gegeven, onjuist zijn getaxeerd.
- (3) Na de totstandkoming van de maatschappij behoeft elke betaling in dezen vorm de goedkeuring van de algemeene vergadering van aandeelhouders.

overige bescheiden, welke bij den landraad berusten (zie bijv. art. 18, lid 3, waarin gezegd wordt, dat de formulieren, welke de wijzigingen in het aandeelhoudersregister behelzen, bij de acte bewaard worden).

Artikel 13.

- (1) Elke latere wijziging van de acte wordt op overeenkomstige wijze behandeld als de aanvraag om erkenning als rechtspersoon.
- (2) De wijziging werkt niet, voordat zij in het register ter griffie is ingeschreven.

Door het voorschrift, dat elke latere wijziging van de acte op overeenkomstige wijze moet worden behandeld als de aanvraag om erkenning als rechtspersoon, dient op de wijziging ook de bewilliging verkregen te worden. Zoowel voor als na het besluit van den Directeur van Justitie op de aanvraag tot wijziging, zal op overeenkomstige wijze gehandeld moeten worden als bij de aanvraag om erkenning als rechtspersoon.

Volgens de Memorie van Toelichting¹⁾ is het mogelijk het onderzoek door het Binnenlandsch Bestuur te laten herhalen, daar er ook bij wijzigingen van de acte sprake kan zijn van het ontstaan van strijd tusschen werkelijk en statutair doel en van ontduiking van de beperking van het grondbezit.

Men zie verder ook blz. 44 en 78.

Artikel 14.

Het bestuur der maatschappij zorgt, dat mededeeling van de inschrijving van de maatschappij en van de plaats, waar de inschrijving is geschied, wordt opgenomen in het officieel nieuwsblad. Zoolang deze mededeeling niet heeft plaats gehad, zijn de bestuurders naast de maatschappij hoofdelijk aansprakelijk voor de verbintenissen van de maatschappij.

Alleen van de inschrijving en van de plaats van inschrijving is publicatie in het officieele nieuwsblad voorgeschreven. Het officieele nieuwsblad is de Javasche Courant (Overgangsbepalingen S. 1848, No. 10, art. 105).

De volledige publicatie van de acte van oprichting in de Javasche Courant is volgens de Memorie van Toelichting²⁾ voor deze maatschappijen weinig doelmatig en tevens te kostbaar, zoodat volstaan is met een eenvoudige aankondiging in dit orgaan voor te schrijven. Dit is ook voldoende, want wie meer van de maatschappij wil weten, weet nu, waar hij alles kan inzien (zie art. 12, lid 2 en lid 6).

Zoolang de publicatie niet is geschied, blijven naast de maatschappij ook de bestuurders aansprakelijk en wel hoofdelijk. De woorden „naast de maatschappij” kwamen niet voor in het ontwerp van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen³⁾. De ingevoegde woorden zijn noodig, omdat reeds door de inschrijving — en niet pas met de publicatie daarvan — de tevoren verworven rechten en verbintenissen op de maatschappij overgaan (art. 7, lid 3).

¹⁾ Memorie van Toelichting, blz. 58.

²⁾ Memorie van Toelichting, blz. 49.

³⁾ Vgl. het verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 63.

De Memorie van Toelichting¹⁾ zegt, dat de inschrijving, in tegenstelling tot de regeling bij de naamlooze vennootschap, essentieel is voor het bestaan van de I.M.A. Met deze uitdrukking „het bestaan van de maatschappij” in de Memorie van Toelichting, is het rechtens bestaan bedoeld, niet het bestaan als interne organisatie, waarvan de aanwezigheid reeds kan worden aangenomen op het oogenblik van de totstandkoming van de acte van oprichting²⁾. (Zie ook blz. 49 en 50).

De Memorie van Toelichting¹⁾ zegt verder nog:

„Van het mede in de ordonnantie opgenomen voorschrift, dat de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de daden der maatschappij vóór de bekendmaking in het officieele nieuwsblad (art. 14), kan niet dezelfde werking en beveiliging van derden worden verwacht, als in het Europeesche recht het geval is. De kans op een dergelijke aansprakelijkstelling moet zooveel mogelijk worden uitgesloten. Door de maatschappij slechts te laten bestaan sedert de inschrijving, wordt deze kans veel verminderd. Door het gevolgde stelsel wordt een groote rechtszekerheid gepaard aan een eenvoudige behandeling.”

De passages in de Memorie van Toelichting over art. 14 zijn woorde-lijk overgenomen uit de ontwerp-memorie van toelichting van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen³⁾.

In art. 14 van de ontwerp-ordonnantie van de commissie werd gesproken⁴⁾ over: „de verbintenissen door de maatschappij aangegaan”. Terecht is dit in art. 14 van de ordonnantie vervangen door de bewoordingen: „de verbintenissen van de maatschappij”, kennelijk omdat de aangegane verbintenissen niet alle voorkomende verbintenissen omvatten.

Alleen voor de „verbintenissen” der maatschappij worden de bestuurders mede aansprakelijk gesteld, niet voor de „rechten” der maatschappij (zie hierover art. 7, lid 3).

AFDEELING 3.

Van het aandeelenkapitaal.

Artikel 15.

- (1) De Inlandsche maatschappij op aandeelen heeft een vast kapitaal, verdeeld in gelijke aandeelen.
- (2) Uit de acte van oprichting moet blijken, dat ten minste een vijfde van het kapitaal, in het eerste lid bedoeld, en ten minste een bedrag van één duizend gulden aan aandeelen, door de oprichters is genomen.

Een vast kapitaal, verdeeld in gelijke aandeelen, is een kenmerk van de I.M.A. Het maatschappelijke kapitaal moet dus een vast kapitaal zijn. De eisch van gelijke aandeelen is door practische overwegingen ingegeven⁵⁾. Het gouvernement zag geen aanleiding om aandeelen van verschillend nominaal bedrag toe te laten⁵⁾.

1) Memorie van Toelichting, blz. 49.

2) Memorie van Toelichting, blz. 54.

3) Verslag commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 83 en 97.

4) Verslag commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 63.

5) Memorie van Toelichting, blz. 58.

De regeering wilde niet tegemoet komen aan den wensch om het kapitaal in dien zin veranderlijk te maken, dat de aandeelhouder althans in bepaalde gevallen zijn gestorten inleg, of de waarde daarvan zou kunnen terugvorderen ¹⁾. Volgens de Memorie van Toelichting ¹⁾ zouden de toch reeds niet sterke waarborgen, die de kleine Inlandsche maatschappijen op aandeelen bieden, niet op deze wijze illusoir mogen worden gemaakt. Om dezelfde reden is het aan de I.M.A. verboden haar eigen aandeelen in te koopen of in pand te nemen (art. 21) (zie pg. 71).

Evenals bij de naamlooze vennootschap is de eisch gesteld, dat ten minste $\frac{1}{5}$ van het maatschappelijke kapitaal geplaatst is. De inwerking van deze bepaling is bij de I.M.A. echter grooter dan bij de naamlooze vennootschap, omdat ingevolge art. 16, lid 2 de aandeelen bij uitgifte onmiddellijk moeten worden volgestort.

Bij de I.M.A. kan dus alleen worden onderscheiden tusschen maatschappelijk kapitaal en geplaatst kapitaal. In tegenstelling met de naamlooze vennootschap is daarnaast geen plaats voor gestort kapitaal tot een ander bedrag, omdat het geplaatste kapitaal dadelijk volgestort moet zijn. Het minimum van het maatschappelijke en geplaatste kapitaal beide is *f* 1.000,—.

Het voorschrift van art. 15, lid 2 is stellig op zijn plaats om pogingen tot het bewegen van deelname aan niet-reëele ondernemingen zooveel mogelijk te bemoeilijken. Een andere sanctie tegen misleiding is neergelegd in art. 391 W. v. S., dat de uitgifte van aandeelen of obligaties onder valsche voorspiegelingen strafbaar stelt.

Het voorschrift, dat het kapitaal ten minste *f* 1.000,— moet bedragen, dient om de oprichting van dwerg-maatschappijen eenigszins te verhinderen ¹⁾.

Indien de acte van oprichting niet voldoet aan de bepalingen van artikel 15, moet de voorzitter van den landraad weigeren de acte te aanvaarden (art. 9, lid 1).

Artikel 16.

- (1) De aandeelen luiden op naam.
- (2) Zij moeten ten minste vijf gulden groot zijn en bij uitgifte onmiddellijk worden volgestort.

Door het voorschrift dat de aandeelen op naam moeten luiden, komen aandeelen aan toonder of order bij de I.M.A. dus niet voor. Aangezien het aandeelhouderschap tot inheemschen beperkt is, worden tal van moeilijkheden en ontduikingsgevallen door deze bepaling van lid 1 voorkomen.

Het gestorte kapitaal is bij de I.M.A. gelijk aan het geplaatste kapitaal. Ook bij de oprichting moet het geplaatste kapitaal reeds dadelijk worden volgestort ²⁾. De Memorie van Toelichting ²⁾ zegt hierover:

„De mogelijkheid van latere storting op de aandeelen is opzettelijk niet opengesteld. De soliditeit van de onderneming en daardoor de aanvaardbaarheid door het verkeer wordt er door

¹⁾ Memorie van Toelichting, blz. 58.

²⁾ Memorie van Toelichting, blz. 47.

bevorderd, wanneer vaststaat, dat het als geplaatst kapitaal vermelde bedrag ook inderdaad in de kas van de maatschappij is gevloeid, en niet voor een deel bestaat uit vorderingen op aandeelhouders, waarvan men de kapitaalkrachtigheid zeer moeilijk kan beoordeelen. Bovendien is de vrees niet ongemotiveerd, dat men zich zou laten verleiden tot het nemen van meer aandelen, dan in verband met de beschikbare middelen van een aandeelhouder verantwoord zou zijn. Dit alles wordt voorkomen door de onmiddellijke volstorting van de aandelen te eischen.”

Door het laag gestelde minimum van *f* 5,— is het ook gemakkelijker geworden, de eisch dat de aandelen volgestort dienen te worden, in de practijk aanvaardbaar te doen zijn. De commissie voor Inlandsche rechtspersonen had het minimum-bedrag van een aandeel nog lager gesteld, n.l. op *f* 1,—. Dit uiterst lage minimum zou stellig geen voldoende waarborg tegen niet-reëele ondernemingen zijn geweest.

Vermindering van het gestorte kapitaal kan geschieden bij besluit van de algemeene vergadering van aandeelhouders, op de wijze en met de waarborgen die art. 23 geeft. Elke andere wijze van kapitaalsverandering kan slechts geschieden door wijziging van de acte van oprichting.

Indien de acte van oprichting niet voldoet aan de bepalingen van artikel 16, moet de voorzitter van den landraad weigeren de acte te aanvaarden (art. 9, lid 1).

Men zie ook blz. 63 bij de bespreking van art. 15.

Artikel 17.

- (1) Bij de totstandkoming van de maatschappij kan de betaling der aandelen geschieden in goederen. Uit de acte moet blijken, welke aandelen op deze wijze betaald en welke goederen in betaling worden gegeven.
- (2) De bewilliging op de acte kan worden geweigerd, wanneer blijkt, dat de goederen die in betaling zijn gegeven, onjuist zijn getaxeerd.
- (3) Na de totstandkoming van de maatschappij behoeft elke betaling in dezen vorm de goedkeuring van de algemeene vergadering van aandeelhouders.

Artikel 17 geeft aan, dat de inbrenging van goederen als betaling van aandelen kan geschieden òf bij de oprichting en uit de acte moet hiervan dan blijken, òf later, maar dan alleen met goedkeuring van de algemeene vergadering van aandeelhouders.

De Memorie van Antwoord¹⁾ zag een behoefte aan de mogelijkheid van inbreng van goederen en met name van grond, in het bijzonder ten aanzien van gronden, beplant met overjarige gewassen.

Indien de acte niet voldoet aan het voorschrift, gegeven in den laatsten zin van lid 1, is er m.i. geen sprake van aanvaarding van de acte van oprichting door den landraadvoorzitter, ofschoon art. 17 niet genoemd wordt in art. 9, lid 1. Er is dan n.l. geen acte in den zin van de ordonnantie. Art. 17, lid 1 behoefde dus niet in art. 9, lid 1 genoemd te worden.

¹⁾ Memorie van Antwoord, blz. 132.

De landraadvoorzitter kan de acte van oprichting niet weigeren, indien hij van meening zou zijn, dat de in te brengen goederen onjuist getaxeeerd zijn.

Een bepaling, als in het afdeelvingsverslag voorgesteld, dat de transactie van den inbreng ten overstaan van den regent e.g. den landraadvoorzitter zou moeten geschieden, zou naar de meening van de regeering ingaan tegen den zeer beperkten opzet van het overheids-toezicht op de maatschappij ¹⁾. De bewilliging *behoeft* niet te worden geweigerd, aangezien over de juistheid van de taxatie van goederen wel eenig verschil van meening kan bestaan, zoodat geen poging tot misbruik aanwezig behoeft te zijn ²⁾.

Gegevens over de juistheid van de taxatie kunnen door het binnenlandsch bestuur verzameld worden (art. 10, lid 2).

De Directeur van Justitie is de autoriteit, die de bewilliging op de acte wegens onjuiste taxatie kan weigeren (art. 11, jo. art. 17, lid 2; men zie ook de bespreking van art. 11).

Naar het oordeel van de regeering moet weigering ook mogelijk zijn op grond van te lage taxatie ²⁾.

Na de verkrijging van de rechtspersoonlijkheid is er geen overheidscontrôle meer op de juistheid van de taxatie van in te brengen goederen. De algemeene vergadering van aandeelhouders moet zich dan uitspreken over de toelaatbaarheid van de betaling in goederen.

In betaling van aandeelen op andere wijze dan in geld of goederen is niet voorzien. Betaling op andere wijze — bijv. betaling in arbeid — is dus niet toegelaten ³⁾.

De Regeering gemachtigde verklaarde te dien aanzien bij de mondelinge behandeling van de ontwerp-ordonnantie in den Volksraad het volgende ⁴⁾:

„Door den heer Zwart is voorts de vraag gesteld, of arbeid en diensten kunnen worden ingebracht ter betaling van aandeelen, evenals goederen en dan met taxatie. Het antwoord op deze vraag luidt ontkennend. Die diensten en arbeid kunnen niet worden begrepen onder het begrip goederen, zoodat niet, zooals bij goodwill, taxatie mogelijk zal zijn en dus aandeelen op deze wijze kunnen worden betaald.”

Volgens de regeeringsopvatting is dus betaling der aandeelen met arbeid en diensten niet mogelijk, betaling met goodwill daarentegen wel.

Artikel 18.

- (1) Ten kantore der maatschappij wordt een register van aandeelhouders gehouden, vermeldende naam en woonplaats van iederen aandeelhouder en het bedrag en aantal der door hem genomen aandeelen.
- (2) In dit register worden alle veranderingen in de personen der aandeelhouders en het bedrag hunner deelname aangetekend.
- (3) De wijzigingen in het register worden jaarlijks in de maand Januari van elk jaar op een, bij den voorzitter van den landraad verkrijgbaar formulier, bij dezen ingediend en mede bij de acte be-

¹⁾ Memorie van Antwoord, blz. 132.

²⁾ Memorie van Antwoord, blz. 133.

³⁾ Memorie van Toelichting, blz. 59.

⁴⁾ Handelingen Volksraad, 1939/1940, Onderwerp 22, blz. 1431/1432.

waard. Indien geen wijziging heeft plaats gehad, wordt dit feit medegedeeld.

Een register van aandeelhouders moet ten kantore van de maatschappij aanwezig zijn. Volgens de Memorie van Toelichting¹⁾ wordt voor de overschrijving van de aandelen op naam het houden van een register vereischt, aangezien het recht op een aandeel, niet het houden van het aandeelbewijs, het aandeelhouderschap bepaalt. Verder is een register noodig, omdat alleen tot de inheemsche bevolking behorende personen (zie art. 1, lid 2) aandeelhouder mogen zijn¹⁾.

Wijzigingen in het register moeten jaarlijks per formulier aan den landraadvoorzitter worden medegedeeld. Ook indien geen wijzigingen hebben plaats gehad, moet hiervan mededeeling worden gedaan aan den landraadvoorzitter.

Aangezien de formulieren van wijziging bij de acte van oprichting ter griffie van den landraad bewaard worden, zijn ook de wijzigingsopgaven voor ieder ter inzage (zie art. 12, lid 6). Een periodiek bijgevoerd overzicht van de deelnemers en hun aandelen kan daardoor verkregen worden, omdat de acte van oprichting met de opgaven van wijziging de daarvoor noodige gegevens behelzen. Het uitoefenen van controle op het Inlandsch karakter van de maatschappij is daardoor mogelijk. Een volledig overzicht, zooals de Memorie van Toelichting het aanduidt, zal dit niet altijd zijn, aangezien in sommige gevallen het register geen juist beeld van den werkelijken toestand geeft. Zoo kan het bijv. gebeuren dat, niettegenstaande de overdracht van een aandeel formeel heeft plaats gehad, het recht daarop toch niet is overgegaan. (Zie hiervoor en voor andere voorbeelden van gevallen, dat het register niet den werkelijken toestand weergeeft, de blz. 69, 70, 71).

Vreemd is, dat het artikel, dat handelt over het bijhouden van het register, vóór de regeling van de overdracht is geplaatst. De Memorie van Toelichting²⁾ zegt hierover, dat zulks geschied is wegens de meervoudige beteekenis van art. 18. Onder deze meervoudige beteekenis zal begrepen zijn de beteekenis van art. 18 ten aanzien van de controle op den landraad der aandeelhouders.

Artikel 19.

- (1) De aandelen zijn overdraagbaar; zij kunnen niet in pand worden gegeven.
- (2) De overdracht geschiedt door overschrijving in het aandeelhoudersregister door het bestuur. Bij weigering der overschrijving geschiedt de overdracht door een schriftelijke mededeeling van beide partijen gezamenlijk aan den griffier van den landraad, waar de Inlandsche maatschappij op aandelen is ingeschreven.
- (3) Deze mededeeling wordt bij de acte bewaard.
- (4) Het aandeel gaat niet over, wanneer de acte bijzondere voorwaarden voor den overgang van aandelen stelt en deze voorwaarden niet zijn vervuld.
- (5) Van de overdracht geschiedt aanteekening op het aandeel.
- (6) Van den overgang van aandelen anders dan door overdracht kan door belanghebbenden inschrijving worden verzocht in het register

¹⁾ Memorie van Toelichting, blz. 59.

²⁾ Zie de Memorie van Toelichting, blz. 60 en de Memorie van Antwoord, blz. 133.

van aandeelhouders. Bij weigering door het bestuur heeft een schriftelijke mededeeling aan den griffier van den landraad, waar de Inlandsche maatschappij op aandeelen is ingeschreven, en welke wordt bewaard bij de acte, gelijke waarde.

- (7) Indien krachtens erfrecht, huwelijk of andere verandering van staat het aandeel in handen komt van een niet tot de inheemsche bevolking behoorenden persoon, is deze verplicht zich binnen twee jaar na de verkrijging van het aandeel te ontdoen. In bijzondere gevallen kan deze termijn door den Directeur van Justitie worden verlengd.
- (8) Wanneer aan de bepaling van het vorige lid niet is voldaan, vervalt het aandeel.

De aandeelen zijn wel overdraagbaar, doch zij kunnen niet in pand worden gegeven. Zoowel Europeesch als Inlandsch pandrecht is uitgesloten, om tegen te gaan, dat een ander dan de werkelijke recht-hebbende invloed uitoefent in de I.M.A. ¹⁾ Het geven als enkele zekerheid, hetzij aan inheemschen, hetzij aan niet-inheemschen, levert volgens de Memorie van Toelichting ²⁾ echter geen bezwaar op, en is dan ook mogelijk.

Deze laatste opmerking in de Memorie van Toelichting is ten aanzien van de niet-inheemschen in strijd met art. 20. Aan een aandeel dat, anders dan in het geval, voorzien bij art. 19, lid 7, in handen geraakt is van een niet tot de inheemsche bevolking behorende persoon, kan n.l. op grond van art. 20 geenerlei recht worden ontleend. Onder deze „enkele zekerheid” is volgens de Memorie van Antwoord ³⁾ te verstaan, die zekerheid, welke niet het karakter van pandrecht draagt en welke dus den zekerheidnemer geen bevoegdheid ten aanzien van het aandeel verschaft.

De „enkele zekerheid” welke de regeering bedoelt, is dus een zekerheid, welke den zekerheidnemer alleen veroorlooft passief pressie op den schuldenaar uit te oefenen, doordat het dezen laatste bijv. niet mogelijk is stemrecht uit te oefenen of dividend te toucheeren, als het bezit van het aandeel of aan het aandeel gehechte dividend-bewijzen hiervoor volgens de statuten noodig is. Een ander actief recht dan het recht van retentie kan aan deze zekerheid volgens de regeeringsopvatting blijkbaar niet ontleend worden. De regeering heeft gedacht aan adatrechtelijke figuren van zekerheid, welke zij dus heeft willen ontzien. De Mem. v. Antwoord ³⁾ zegt n.l.:

„Uit de mededeeling in de memorie van toelichting, dat het geven als enkele zekerheid, hetzij aan Inheemschen, hetzij aan niet-Inheemschen ⁴⁾ geen bezwaren oplevert, indien deze zekerheid niet het kenmerk van pandrecht draagt, blijkt, dat ook hier aan adatrechtelijke figuren voldoende aandacht is geschonken.”

De overdracht van aandeelen geschiedt ingevolge lid 2 of door overschrijving in het aandeelhoudersregister door het bestuur of, bij weigering van het bestuur, door een schriftelijke mededeeling van beide partijen gezamenlijk aan den griffier. De mededeeling van de partijen

¹⁾ Zie de Memorie van Toelichting, blz. 60 en de Memorie van Antwoord, blz. 133.

²⁾ Memorie van Toelichting, blz. 60.

³⁾ Memorie van Antwoord, blz. 133.

⁴⁾ Hier wordt dus nogmaals deze onjuiste uitlating vermeld ten aanzien van het geven van enkele zekerheid aan niet-inheemschen, welke in strijd is met de bepaling van art. 20.

moet bij de acte bewaard worden (lid 3), zoodat deze evenals alle stukken, welke ter griffie bij de acte van oprichting worden bewaard, aldaar voor een ieder ter inzage zijn op grond van art. 12, lid 6.

Door het vastleggen van de mogelijkheid van overdracht van aandeelen wordt niet uitgesloten, dat de statuten de mogelijkheid van overdracht beperken.

De Memorie van Toelichting¹⁾ zegt ten aanzien van de bepaling van lid 2 o.a. het volgende:

„Het bestuur is krachtens artikel 18, lid 2 verplicht ook deze overdracht²⁾ in te schrijven in het register (sanctie hierop in art. 34). De eigendom van het aandeel gaat echter in dit geval reeds over door de verklaring ter griffie. Zoowel het bestuur als de griffier beoordeelen de overdracht alleen formeel. Zij onderzoeken niet de rechtsgeldigheid van de overdracht. Deze wordt naar de algemeene rechtsregels op dit punt beoordeeld. Een overschrijving op een niet-inheemsche is daardoor zonder werking.”

Uit de ordonnantie blijkt evenwel niet, dat de griffier de overdracht formeel beoordeelt, zooals de Memorie van Toelichting blijkens bovenstaand citaat aanneemt. In lid 2 wordt den griffier een volkomen lijdelijke rol toebedeeld. Het bestuur moet m.i. wel nagaan of de transactie formeel in orde is, voordat zij de overdracht door de overschrijving in het register verricht.

In het uitzonderingsgeval, dat het bestuur medewerking bij de overdracht weigert, kan er door de lijdelijkheid van den griffier alle reden tot twijfel zijn of er sprake is van een geldige overdracht.

Het zal het bestuur echter geraden zijn de gepretendeerde overdracht over te schrijven in het register, want de regeering dreigt in de bovenaangehaalde passage van de Memorie van Toelichting (M. v. T., blz. 60) reeds aanstonds met de sanctie van ontbinding op grond van art. 34!

Twijfel over de geldigheid van de overdracht kan ook rijzen, als de acte van oprichting bijzondere voorwaarden voor den overgang van aandeelen stelt en de vraag rijst of deze voorwaarden zijn vervuld. In art. 19, lid 4 wordt n.l. bepaald, dat het aandeel niet overgaat, wanneer de acte bijzondere voorwaarden voor den overgang van aandeelen stelt en deze voorwaarden niet zijn vervuld. Ofschoon in art. 19, lid 4 het algemeene woord „overgang” wordt gebruikt, heeft de bepaling van lid 4 m.i. alleen betrekking op overgang door overdracht. Immers kan overgang, anders dan door overdracht, slechts van rechtswege geschieden, zoodat daarbij geen bijzondere voorwaarden te pas kunnen komen; zouden er dan wel bijzondere voorwaarden gesteld zijn, dan heeft van zelf geen overgang van rechtswege en dus heelemaal geen overgang plaats. De plaatsing tusschen leden (1, 2, 3 en 5), welke handelen over de overdracht, wijst er ook op dat de overgang door overdracht bedoeld is.

Behalve de twijfel die kan ontstaan over de geldigheid van de overdracht in de gevallen, welke hier boven genoemd zijn, kan deze natuurlijk ook in het algemeen bestaan ten aanzien van de materiele geldigheid van een overdracht. Het is dus heel goed mogelijk, dat het aan-

1) Memorie van Toelichting, blz. 60.

2) Bedoeld wordt de overdracht in geval van weigering van medewerking door het bestuur der I.M.A.

deelhoudersregister niet altijd een materieel juist overzicht van alle deelnemers en hun aandeel geeft, ofschoon de Memorie van Toelichting¹⁾ dit wel aanneemt.

Van de overdracht geschiedt aanteekening op het aandeel (lid 5). Ten aanzien van overgang, anders dan overdracht, is dit niet voorgescreven.

In tegenstelling tot de regeling van lid 2, waar de overdracht alleen geschiedt door de overschrijving in het register of de mededeeling aan den griffier, is de overgang op den voet van lid 6 onafhankelijk van inschrijving in het register of mededeeling aan den griffier. Indien belanghebbenden niet de inschrijving verzoeken in het aandeelhoudersregister, of in geval van weigering door het bestuur, geen mededeeling doen aan den griffier, tast dit toch hun recht niet aan. In de Memorie van Toelichting wordt hierop de aandacht gevestigd²⁾. De Memorie van Toelichting²⁾ veronderstelt hier wel, dat het aandeelhoudersregister niet altijd volledig zou kunnen zijn, aangezien zij zegt: „De overgang van een aandeel op andere wijze dan door overdracht moet ook in de registers kunnen worden aangeteekend, opdat deze zooveel mogelijk den waren toestand weergeven.”

Overigens gelden voor den overgang op de wijze als in lid 6 is omschreven ook de opmerkingen, welke gemaakt zijn bij lid 2 en 4.

Teneinde een niet-Inlander, die door vererving, huwelijk of andere verandering van staat een aandeel verkrijgt, niet geheel te dupeeren door de strenge bepaling van art. 1, lid 2³⁾ wordt hem de gelegenheid geboden en tevens de plicht opgelegd, zich binnen twee jaar na de verkrijging van het aandeel te ontdoen. De Directeur van Justitie kan dezen termijn van 2 jaar in bijzondere gevallen verlengen (lid 7). Wanneer de niet-Inlander zich niet binnen den gestelden termijn van het aandeel ontdoet, vervalt dit aandeel (lid 8).

De ordonnantie gebruikt in lid 7 de woorden „het aandeel in handen komt.” Dit is ruimer dan het verkrijgen in eigendom. Het is niet duidelijk, waarom deze term gebezigd is. Heeft de regeering deze woorden opzettelijk gebruikt, om ook de belangen van den zekerheidnemer, of diens rechtverkrijgenden, die thans ook kunnen profiteeren van het in lid 7 bepaalde, te beschermen? (zie de M. v. T., blz. 60). Aangezien de stukken van voorbereiding der ordonnantie hierover zwijgen, blijft dit punt onduidelijk. Mogelijk heeft men eenvoudig willen vermijden, dat in het uitzonderingsgeval van lid 7 van „eigendom” gesproken zou moeten worden (zie de bespreking van art. 20).

De „andere verandering van staat”, welke in lid 7 genoemd wordt, kan bijv. betrekking hebben op naturalisatie. Ook indien krachtens artikel 163, lid 5 Indische Staatsregeling de bepalingen voor Europeanen op Inlanders toepasselijk zijn verklaard, staat aan dezen de mogelijkheid van deelneming aan een I.M.A. niet open, aangezien zij dan den staat van Europeaan bezitten⁴⁾.

Door het vervallen van het aandeel op den voet van lid 8 kan de gewezen aandeelhouder er geen rechten aan ontleenen, zegt de Memorie

1) Memorie van Toelichting, blz. 60, 1e alinea.

2) Memorie van Toelichting, blz. 60, bij de toelichting op lid 6.

3) Art. 1, lid 2 zegt, dat alleen tot de inheemsche bevolking behorende personen houders van aandelen van een I.M.A. mogen zijn.

4) Memorie van Antwoord, blz. 123.

van Toelichting¹). Het bedrag van het geplaatste kapitaal wordt daardoor met dat van het aandeel verminderd. Het werkelijke vermogen van de I.M.A. is in dit geval evenwel gelijk gebleven, zoodat eenige vermelding van de verandering in het geplaatste kapitaal niet noodig is, volgens de Memorie van Toelichting²).

Er is niet voorgeschreven, dat van het vervallen van een aandeel aantekening moet geschieden in het register van aandeelhouders, zoodat ook dit geval oorzaak kan zijn van onvolledigheid van het register.

Men zie verder ook bij de bespreking van art. 20.

Artikel 20.

Behoudens het bepaalde bij het zevende lid van het vorige art., kan aan een aandeel, in handen van een niet tot de inheemsche bevolking behoorenden persoon, geenerlei recht worden ontleend en kan van zoodanig aandeel door het bestuur en door ieder belanghebbende aan den landraad de nietigverklaring worden gevraagd.

Aan een aandeel, dat, anders dan in het geval, voorzien bij art. 19, lid 7, in handen is geraakt van een niet tot de inheemsche bevolking behoorenden persoon, kan op grond van art. 20 geenerlei recht worden ontleend. Merkwaardig is, dat de samenstellers van de Memorie van Toelichting dit blijkbaar over het hoofd gezien hebben, aangezien het geven van aandeelen als enkele zekerheid aan niet-inheemschen, volgens de Memorie van Toelichting²), geen bezwaren oplevert (zie blz. 67).

Indien het aandeel vóór de nietigverklaring overgaat op een Inlander, herkrijgt het ook niet zijn geldigheid. Eenmaal in handen van een niet-Inlander kan immers, volgens art. 20, daaraan geenerlei recht worden ontleend. De Regeeringsgemachtigde verklaarde dan ook bij de mondelinge behandeling van de ontwerp-ordonnantie in den Volksraad (Handelingen 1939—1940, Ond. 22, blz. 1376): „Het feit, dat de nietigverklaring kan worden gevraagd, beteekent niet dat het aandeel tot de nietigverklaring geldig is”.

De woorden „in handen”, welke ook in art. 19, lid 7 gebruikt zijn, hebben een ruimere beteekenis dan het in eigendom hebben. Heeft de regeering deze woorden gekozen met het oog op den zekerheidnemer? Indien men aan de aangehaalde uitlating in de M. v. T. (M. v. T., blz. 60) denkt, moet men dit ontkennend beantwoorden. Het is zeer goed mogelijk, dat men achter de woorden „in handen” niet te veel moet zoeken. Wanneer aan een aandeel geenerlei recht ontleend kan worden, is het n.l. wel moeilijk om te spreken van „in eigendom”; de woorden „in handen” zijn dan aannemelijker. Zoo is het ook heel goed mogelijk, dat men in art. 19, lid 7 dezelfde woorden gebruikt heeft, om het woord „eigendom” voor het daar bedoelde uitzonderingsgeval te kunnen vermijden.

De woorden „behoudens het bepaalde bij het zevende lid van het vorige artikel” slaan, volgens mededeeling van den Regeeringsgemach-

¹) Memorie van Toelichting, blz. 60. Zie ook art. 20, waarin bepaald wordt, dat aan een aandeel in handen van een niet-Inlander geenerlei recht kan worden ontleend (dus door niemand).

²) Memorie van Toelichting, blz. 60.

tigde ¹⁾, alleen op den termijn van art. 19, lid 7, gedurende welken de niet-Inlander zijn aandeel mag blijven behouden. Met dit voorbehoud is verder de bepaling van art. 20 geheel toepasselijk op het geval, dat krachtens erfrecht, huwelijk of andere verandering van staat een aandeel in handen van een niet-Inlander is gekomen (art. 19, leden 7 en 8). Ook van zulk een aandeel kan, wanneer de gestelde termijn is verstreken, de nietigheid worden gevraagd ¹⁾.

Een onaangename consequentie, zoowel van art. 20 als van art. 19, lid 8, is, dat er ongeldige aandelen in omloop kunnen zijn, terwijl van dit feit geen aantekening behoeft te geschieden in het aandeelhoudersregister. Ook publicatie hiervan (voorzoover het feit bekend is) op andere wijze is niet voorgeschreven.

Dit kan ongewenschte gevolgen hebben. Benadeeling van derden is door een en ander niet uitgesloten, hoewel het voorschrift van art. 19, lid 2, dat overdracht van aandelen normaal geschiedt door overschrijving in het aandeelhoudersregister door het bestuur, wel een bescherming hiertegen kan zijn.

Teneinde zekerheid te doen ontstaan over de al of niet geldigheid van een aandeel, is in art. 20 aan het bestuur en aan ieder belanghebbende het recht gegeven de nietigverklaring van een aandeel aan den landraad te vragen. Wat den rechter gevraagd kan worden, is niet het nietig verklaren van iets, dat tevoren geldig was, doch de declaratoire uitspraak dat het aandeel nietig is ²⁾.

Artikel 21.

Het is aan de Inlandsche maatschappij op aandelen verboden hare eigen aandelen in te koopen of in pand te nemen.

De toevoeging „of in pand te nemen” is, strikt genomen, overbodig. Art. 19, lid 1 bepaalt n.l. reeds, dat aandelen niet in pand kunnen worden gegeven. Het in pand nemen is derhalve reeds op grond van art. 19, lid 1 altijd van rechtswege nietig. De toevoeging „of in pand te nemen” kwam niet voor in de ontwerp-ordonnantie, hoewel de Memorie van Toelichting bij het ontwerp-artikel 21 wel sprak over het in pand nemen ³⁾. Het afdeelvingsverslag beval de toevoeging aan en de regeering nam deze over.

In de Memorie van Toelichting ³⁾ wordt opgemerkt, dat de inkoop en eveneens het in pand nemen, in wezen de strekking heeft het kapitaal der rechtspersoon weer in handen der aandeelhouders te brengen. De toch reeds niet sterke waarborgen, die de kleine Inlandsche maatschappijen op aandelen aan derden bieden, mogen volgens de Memorie van Toelichting ⁴⁾ niet hierdoor illusoir worden gemaakt.

In de Memorie van Toelichting ⁵⁾ wordt verder de meening geuit, dat het verbod opvoedend zal werken en den aandeelhouder zal leeren, dat men in een Inlandsche maatschappij op aandelen niet naar believen in en uit kan loopen.

¹⁾ Handelingen Volksraad 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1376 (mondelijke verklaring van den Regeeringsgemachtigde).

²⁾ Handelingen Volksraad 1939—1940, Ond. 22, blz. 1376 (verklaring van den Regeeringsgemachtigde).

³⁾ Memorie van Toelichting, blz. 21.

⁴⁾ Memorie van Toelichting, blz. 58.

⁵⁾ Memorie van Toelichting, blz. 61.

De Memorie van Toelichting¹⁾ wijst er op, dat voor een gewenschte of noodzakelijke kapitaalsvermindering, met eventueele terugstorting op de aandeele, de gelegenheid open blijft, ingevolge art. 23.

Artikel 22.

- (1) Elk aandeel geeft een evenredig recht op uitkeering van de jaarlijks gemaakte winst en op een evenredig deel van het overschot bij vereffening.
- (2) Vaste rente en uitkeeringen, die niet uit de winst geschieden, zijn verboden.
- (3) Evenceens is verboden winst uit te keeren, zoolang de balans der maatschappij een saldooverlies vertoont.

Aangezien volgens lid 1 elk aandeel een evenredig recht op winstuitkeering en op een evenredig deel van het overschot bij vereffening geeft, is toekenning van voorkeursrechten op uitkeering aan bepaalde aandeele onmogelijk, tenzij de acte van oprichting anders bepaalt. Dit is een belangrijk gevolg van lid 1. Uit de toelichting die de regeering op dit artikel gegeven heeft, blijkt ook dat zulk een gevolg beoogd is. De Memorie van Toelichting¹⁾ zegt hierover n.l.: „Het artikel geeft de twee hoofdkenmerken van het aandeel, in het Europeesche recht reeds lang aanvaard, maar hier nog wel een afzonderlijke vermelding waard. Lid 1 wijst op de gelijkheid van de rechten van alle aandeelhouders *als regel* ²⁾”.

Op de bepaling van lid 2, dat vaste rente en uitkeeringen, die niet uit de winst geschieden, verboden zijn, volgt in lid 3 ter aanvulling het dwingende voorschrift, dat uitkeering van winst evenceens verboden is, zoolang de balans een saldooverlies vertoont. Voorschotuitkeeringen op te verwachten winst zijn derhalve verboden. Interim-dividenden zullen dus ook slechts mogen worden toegekend, voorzoover werkelijk winst is behaald ³⁾.

Indien de acte van oprichting niet voldoet aan of in strijd is met de bepaling van het laatste lid van art. 22, moet de voorzitter van den landraad weigeren de acte te aanvaarden (zie art. 9, lid 1).

Wanneer in een bepaald jaar winst is behaald, terwijl nog een verlies van vorige jaren bestaat, is er — aldus de M. v. T. (blz. 61) — in werkelijkheid geen winst. Voor de beoordeeling van de vraag of er in eenig geval een saldooverlies is, zal men van deze regeerings-interpretatie moeten uitgaan.

Artikel 23.

- (1) Het gestorte kapitaal der Inlandsche maatschappij op aandeele kan worden verminderd bij besluit der algemeene vergadering van aandeelhouders.
- (2) Dit besluit heeft geen kracht noch mag er eenigerlei uitvoering aan gegeven worden alvorens het is bekend gemaakt in het officieel nieuwsblad, terwijl bovendien uit een door den griffier van den

¹⁾ Memorie van Toelichting, blz. 61.

²⁾ Cursiveering van mij, v. d. B.

³⁾ M. v. A., pg. 134.

landraad aan de maatschappij af te geven verklaring moet zijn gebleken, dat binnen twee maanden na de bekendmaking door geen der schuldeischers verzet is gedaan.

- (3) Het verzet geschiedt door een mondeling of schriftelijk verzoek aan den landraad, waar de maatschappij is ingeschreven, en wordt door den landraad beoordeeld na verhoor van dengene, die het verzet deed en van het bestuur der maatschappij.
- (4) Door afwijzing van het verzet wordt het besluit van kracht.
- (5) Indien het besluit inhoudt een terugstorting op de aandeelen kan deze alsdan geschieden.

Bij besluit van de algemeene vergadering van aandeelhouders kan het gestorte kapitaal worden verminderd. Tegen benadeeling van de belangen van schuldeischers is echter gewaakt. Men is de mogelijkheid van verzet tegen het besluit gegeven. Door een verzoek aan den bevoegden landraad, dat zelfs mondeling kan geschieden, wordt het verzet aanhangig gemaakt. Het besluit van de algemeene vergadering heeft geen kracht en er mag geenerlei uitvoering aan gegeven worden, voordat het in de Javasche Courant bekend is gemaakt, terwijl bovendien uit een verklaring van den griffier van den landraad moet zijn gebleken, dat binnen twee maanden na deze bekendmaking geen der schuldeischers verzet heeft gedaan.

Behalve op de wijze als in art. 23 is omschreven, kan het gestorte kapitaal alleen verminderd worden door wijziging van de acte van oprichting.

Wanneer door kapitaalsvermindering op den voet van art. 23 de acte van oprichting wordt aangetast, moet bovendien wijziging daarvan plaats hebben. Dit zal steeds het geval zijn, wanneer het bedrag der aandeelen wordt verminderd, en wanneer het maatschappelijke kapitaal wordt verminderd ¹⁾.

De in art. 23 gegeven regeling wijkt vrij sterk af van de regeling, welke in Nederland ten aanzien van terugbetaling op aandeelen van een N.V. is gegeven (Ned. W. v. K. 41b-g) ²⁾.

Bij de I.M.A. wordt geen onderscheid gemaakt tusschen terugstorting, welke al dan niet uit de winst zou kunnen geschieden. Ook is niet de eisch gesteld van vermindering van het maatschappelijke kapitaal — te bereiken door wijziging van de acte van oprichting — indien de terugstorting niet uit de winst kan geschieden.

Het Nederlandsche voorbeeld — waarbij de arrondissements-rechtbank bij de behandeling van het verzet onderzoekt, of de wijziging en de wijze waarop zij is tot stand gekomen, strookt met de goede zeden, de openbare orde, de wet en de acte van oprichting en tevens of de goederen der vennootschap ten gevolge van de vermindering van het maatschappelijke c.q. gestorte kapitaal nog wel een voldoende waarborg voor de schuldeischers opleveren — is niet nagevolgd.

Aan den landraad is vrij groote arbitraire macht gegeven, zegt de M. v. T. ³⁾. Inderdaad zijn er in art. 23 geen richtlijnen gegeven voor de beoordeeling van het verzet.

¹⁾ M. v. T., pg. 61.

²⁾ In Ned.-Indië gelden nog de oude bepalingen voor de N.V., welke geen regeling voor de terugbetaling op aandeelen geven. Zie voor de Nederlandsche regeling: Mr. Dr. H. F. A. Völlmar. Het Nederlandsch Handelsrecht, Dl. I, blz. 105, 106, 107.

³⁾ Pg. 61.

Wel is, evenals in Nederland bij de N.V., het verzet alleen beperkt tot schuldeischers, zoodat andere belanghebbenden niet in verzet kunnen komen. Het is natuurlijk zeer goed mogelijk dat ook anderen dan alleen schuldeischers de behoefte gevoelen verzet te doen, bijv. aandeelhouders en zekerheidnemers van aandeelen.

Gewichtige bezwaren tegen het uitbreiden van de mogelijkheid van verzet tot andere belanghebbenden dan schuldeischers — waarvoor wijziging van de ordonnantie noodig zou zijn — lijken mij niet te bestaan. Ter bescherming van de belangen van deze andere belanghebbenden komt uitbreiding van de mogelijkheid tot verzet mij wel gewenscht voor, in het bijzonder omdat de mogelijkheid van vermindering van het gestorte kapitaal bij besluit van de aandeelhoudersvergadering zoo gemakkelijk aanleiding tot misbruik kan geven. Thans worden de belangen van de andere belanghebbenden achtergesteld bij die van de schuldeischers en hiervoor is in het algemeen feitelijk geen reden, hoewel er ten aanzien van aandeelhouders iets voor te zeggen is, dat deze gebonden zijn aan de beslissing van de algemeene vergadering van aandeelhouders.

Het doen van verzet door andere belanghebbenden zou uitzondering zijn, zoodat geen noemenswaardige toename van het aantal landraadzaken gevreesd zou behoeven te worden.

AFDEELING 4.

Van het bestuur.

Artikel 24.

- (1) De Inlandsche maatschappij op aandeelen wordt bestuurd door een bij de acte aangewezen of later door de algemeene vergadering van aandeelhouders gekozen bestuur, welks leden alle aandeelhouders moeten zijn.
- (2) Het bestuur en elk lid daarvan kan ten allen tijde door de algemeene vergadering van aandeelhouders worden geschorst of ontslagen.

Het bestuur is een noodzakelijk orgaan van de I.M.A., aangezien in lid 1 is bepaald, dat de I.M.A. *wordt bestuurd* door een bij de acte aangewezen of later door de algemeene vergadering van aandeelhouders gekozen bestuur. Verder is in lid 1 het voorschrift neergelegd, dat alle bestuurders aandeelhouders moeten zijn. Dientengevolge kunnen, in verband met art. 1, lid 2, alleen Inlanders bestuurders zijn. Het geval van den aandeelhouder, die niet tot de inheemsche bevolking behoort (art. 19, lid 7), kan vrijwel verwaarloosd worden. Wel zou het m.i. juister zijn geweest, als men het bekleeden van de functie van bestuurslid onmogelijk had gemaakt voor degenen, die slechts tijdelijk aandeelhouder op den voet van art. 19, lid 7 zijn (zie ook pg. 83 over het bekleeden van de functie van commissaris door dezen).

De algemeene vergadering is bij haar keuze van het bestuur beperkt, indien de acte van oprichting voorschrijft, dat de benoeming van bestuursleden afhankelijk is van een bindende voordracht van ten minste drie personen, op te maken door het bestuur of de commissarissen (zie art. 31, lid 3). De algemeene vergadering kan te allen tijde het

bestuur in zijn geheel of elke bestuurder afzonderlijk schorsen of ontslaan (lid 2).

Indien de acte van oprichting niet voldoet aan of in strijd is met art. 24, moet de voorzitter van den landraad weigeren de acte te aanvaarden (zie art. 9, lid 1).

Volgens een verklaring van den Regeeringsgemachtigde¹⁾ bij de mondelinge behandeling van de ontwerp-ordonnantie in den Volksraad houdt de uitdrukking „het bestuur” in, dat het bestuur uit één of meer personen kan bestaan. De Regeeringsgemachtigde vroeg zich echter af, of eenhoofdig bestuur wenschelijk zou zijn.

Artikel 25.

- (1) Het bestuur is belast met de leiding van het bedrijf. Het verricht alle rechtshandelingen voor de Inlandsche maatschappij op aandeelen.
- (2) De acte van oprichting bepaalt op welke wijze het bestuur voor de maatschappij in rechten optreedt.
- (3) Tegenover derden zijn de bestuurders voor hunne handelingen niet persoonlijk aansprakelijk, wanneer zij handelen binnen de grenzen van hunne bevoegdheid.
- (4) Steeds wanneer de bestuurders aansprakelijk zijn, is hunne aansprakelijkheid een hoofdelijke.
- (5) De macht van het bestuur kan bij de acte worden beperkt.

De ordonnantie laat met betrekking tot de inrichting, de taak en de werkwijze van het bestuur groote vrijheid. Alleen het meest noodzakelijke wordt in de ordonnantie vermeld. Over de samenstelling van het bestuur is zelfs niets voorgeschreven. Het bestuur is belast met de leiding van het bedrijf. Wel kan de macht van het bestuur bij de acte van oprichting worden beperkt (lid 5). Ook kan de algemeene vergadering van aandeelhouders met inachtneming van de bevoegdheid, bij de ordonnantie of bij de acte aan het bestuur gegeven, besluiten nemen, welke door het bestuur moeten worden uitgevoerd (art. 28, lid 2).

Echter kan de werkkring van het bestuur niet zoodanig beknot worden volgens de M. v. T.²⁾, dat van de leiding door het bestuur niets overblijft. De acte van oprichting moet bepalen op welke wijze het bestuur in rechten optreedt (lid 2).

De laatstgenoemde bepaling bevat derhalve een imperatief voorschrift tot regeling in de acte van oprichting, zooals verder trouwens verschillende onderwerpen, doch niet verplichtend³⁾, aan de acte zijn overgelaten.

Uit den regel van lid 2 volgt, dat de handelingsbevoegdheid van elken bestuurder uit de acte moet blijken. Indien de acte van oprichting niet voldoet aan of in strijd is met het tweede lid van art. 25, moet de voorzitter van den landraad weigeren de acte te aanvaarden (zie art. 9, lid 1).

Aangezien het bestuur optreedt als orgaan van de I.M.A., zijn de bestuurders voor hun handelingen niet persoonlijk aansprakelijk, wanneer zij handelen binnen de grenzen van hun bevoegdheid (lid 3).

¹⁾ Handelingen Volksraad 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1376.

²⁾ M. v. T., blz. 62.

³⁾ Zie echter ook de bindende bepaling van art. 8, lid 1.

Als gevolg van de bepaling van lid 3 zijn de bestuurders wel persoonlijk aansprakelijk, wanneer zij hun bevoegdheid overschreden hebben. In dat geval, en verder ook steeds wanneer de bestuurders aansprakelijk zijn ¹⁾, zijn zij hoofdelijk aansprakelijk (lid 4). De bepalingen van art. 25 over de aansprakelijkheid van het bestuur bieden weinig nieuws. Dezelfde beginselen gelden n.l. voor de naamlooze vennootschap.

Artikel 26.

- (1) Het bestuur is verplicht jaarlijks, binnen zes maanden na het eindigen van het boekjaar der maatschappij, aan de algemeene vergadering van aandeelhouders een volledig verslag te doen van zijn werkzaamheden in het afgelopen jaar, onder overlegging van een balans en een winst- en verliesrekening.
- (2) Goedkeuring dezer stukken door de algemeene vergadering van aandeelhouders strekt tot décharge van het bestuur ten aanzien van de handelingen, welke in het verslag vermeld zijn of die blijken uit de overgelegde stukken.
- (3) Een afschrift van de balans en de winst- en verliesrekening wordt in tweevoud bij den voorzitter van den landraad, waar de Inlandsche maatschappij op aandeelen is ingeschreven, ingediend. Een exemplaar wordt bewaard bij de acte van oprichting, terwijl de griffier het andere exemplaar doorzendt aan den Directeur van Economische Zaken.

Als bijzondere plicht is aan het bestuur opgelegd om jaarlijks, en wel binnen 6 maanden na het eindigen van het boekjaar, een *volledig* verslag uit te brengen van zijn werkzaamheden in het afgelopen jaar. Het verslag moet gedaan worden aan de algemeene vergadering van aandeelhouders, onder overlegging van een balans en een winst- en verliesrekening (lid 1). Het verslag behoeft niet schriftelijk te worden uitgebracht ²⁾. De balans en de winst- en verliesrekening dienen wel schriftelijk te worden opgemaakt, aangezien anders van „overlegging” geen sprake kan zijn. Volgens de regeringsopvatting ³⁾ behoeven de woorden „volledig verslag” niet te beteekenen, dat het bestuur met alle bedrijfsgeheimen voor den dag moet komen. De bedoeling van de regering is, dat men een verslag uitbrengt, waaruit het geheel van de verrichtingen der maatschappij volledig kan worden beoordeeld.

Indien het verslag, de balans en de winst- en verliesrekening door de algemeene vergadering worden goedgekeurd, strekt dit tot décharge van het bestuur ten aanzien van de handelingen, welke in het verslag vermeld zijn of die blijken uit de overgelegde stukken (lid 2).

Uit de bepaling van lid 3, dat een exemplaar van de balans en winst- en verliesrekening ter griffie bij de acte van oprichting wordt bewaard, volgt, in verband met art. 12, lid 6, dat deze op de griffie van

¹⁾ Op grond van art. 14 zijn de bestuurders naast de maatschappij hoofdelijk aansprakelijk voor de verbintenissen van de maatschappij, zoolang de mededeeling van de inschrijving van de maatschappij en van de plaats, waar de inschrijving is geschied, niet is opgenomen in de Javasche Courant. Een ander geval van persoonlijke aansprakelijkheid der bestuurders is vermeld in art. 27 lid 2 (aansprakelijkheid jegens derden wegens het niet-nakomen van de verplichting van het bestuur tot boekhouding en het bewaren der boeken).

²⁾ M. v. A., blz. 134.

³⁾ Handelingen Volksraad 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1377.

den landraad ter inzage zijn voor een ieder, terwijl ook een ieder tegen betaling van de kosten een afschrift kan verkrijgen. De regeering achtte het, met het oog op concurrenten, niet wenschelijk voor te schrijven, dat ook het verslag van het bestuur ter griffie gedeponceerd zou moeten worden. ¹⁾

Het departement van Economische Zaken heeft belang bij de kennisneming van de wijze, waarop de rechtsvorm van de I.M.A. zich ontwikkelt. Bij Gouvernements Besluit in S. 1935, No. 514 is den Directeur van Economische Zaken n.l. de bevordering van het binnenlandsche bedrijfsleven toevertrouwd. Daarom is voorgeschreven, dat de balansen en de winst- en verliesrekeningen mede aan den Directeur van Economische Zaken worden toegezonden ²⁾. Een voorschrift om controle te doen uitoefenen, is dit niet. De regeering wenschte geen toezicht op te dragen aan het Departement van Economische Zaken ³⁾.

Artikel 27.

- (1) Het bestuur is verplicht boek te houden en de boeken gedurende tien jaar te bewaren.
- (2) De bestuurders dragen naast de maatschappij persoonlijk de schade voor derden voortvloeiende uit de niet-naleving van deze verplichting.

Als tweede bijzondere plicht — de eerste is het uitbrengen van het verslag en de overlegging van de andere stukken, bedoeld in art. 26 lid 1 — is het bestuur opgedragen boek te houden en de boeken gedurende 10 jaar te bewaren (lid 1). Er is niet voorgeschreven aan welke eischen de boekhouding moet voldoen. De voorbereidende stukken roeren dit onderwerp niet aan. Ofschoon op grond van de algemeene rechtsregelen moet worden aangenomen, dat de wijze van boekhouding behoorlijk moet zijn, zou een aanduiding van de eischen waaraan de boekhouding moet voldoen, m.i. toch wel wenschelijk zijn geweest.

Het komt mij voor, dat de eischen, welke het W. v. K. in art. 6, lid 1 ⁴⁾ stelt, ook voor de I.M.A. niet onbruikbaar zouden zijn. In art. 6 W. v. K. wordt n.l. rekening gehouden met de eischen van het bedrijf, hetgeen voor het Inlandsche bedrijf ook voldoende mogelijkheid tot differentiatie zou geven. Vindt men het te bezwaarlijk dat de rechten en verplichtingen te allen tijde uit de boekhouding zouden moeten blijken, dan zou men dit nog kunnen verzachten.

Naast de maatschappij zijn de bestuurders persoonlijk aansprakelijk voor de schade voor derden voortvloeiende uit het niet-nakomen van de verplichting van het bestuur tot boekhouding en het bewaren der boeken (lid 2). Ingevolge de bepaling van art. 25, lid 4 is de aansprakelijkheid van de bestuurders in het geval van art. 27, lid 2 hoofdelijk.

¹⁾ M. v. A., pg. 134.

²⁾ M. v. T., pg. 62.

³⁾ Handelingen Volksraad 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1371.

⁴⁾ Art. 6 lid 1 W. v. K. luidt:

„Ieder, die een bedrijf uitoefent, is verplicht van zijn vermogenstoestand en van alles, wat zijn bedrijf betreft, naar de eischen van zijn bedrijf aantekening te houden op zoodanige wijze, dat uit de gehouden aantekeningen te allen tijde zijne rechten en verplichtingen kunnen worden gekend.”

Onder de derden, bedoeld in lid 2, zijn de aandeelhouders niet begrepen (zie art. 25, lid 3).

Eigenaardig is, dat in art. 27 lid 2 niet gesproken wordt van de aansprakelijkheid van de bestuurders, doch dat men hier, minder accuraat, de woorden „dragen de schade” heeft gebruikt.

AFDEELING 5.

Van de algemeene vergadering van aandeelhouders.

Artikel 28.

- (1) De aandeelhouders oefenen hun rechten in de maatschappij uit door de algemeene vergadering van aandeelhouders.
- (2) De algemeene vergadering van aandeelhouders kan met inachtneming van de bevoegdheid bij deze ordonnantie of bij de acte aan het bestuur gegeven, besluiten nemen, welke door het bestuur moeten worden uitgevoerd.
- (3) Zij kan bij meerderheidsbesluit de acte van oprichting wijzigen, tenzij deze daaromtrent anders bepaalt.
- (4) Zij beoordeelt het verslag van het bestuur en stelt de jaarlijksche winst en het daarvan te verdeelen gedeelte vast.
- (5) Zij kan, door middel van een daartoe aangewezen vertegenwoordiger het bestuur in rechte aanspreken voor aan de maatschappij berokkende schade, behoudens het bepaalde bij art. 32.

Ook de algemeene vergadering van aandeelhouders is een noodzakelijk orgaan van de I.M.A. Zij is de hoogste macht in de I.M.A. Dit volgt uit het feit, dat de algemeene vergadering bestuursleden kan benoemen en ontslaan (art. 24) en c.q. ook commissarissen (art. 32, lid 1 en 2); bovendien is de algemeene vergadering de eenige macht, die de acte van oprichting wijzigen kan (lid 3)¹⁾. Er is niet voorgeschreven hoe dikwijls de vergadering bijeen moet komen. Wel moet uit art. 28, lid 4 worden opgemaakt, dat de vergadering minstens eenmaal 's jaars gehouden dient te worden. In lid 4 wordt n.l. bepaald, dat de algemeene vergadering van aandeelhouders het verslag van het bestuur beoordeelt en de jaarlijksche winst en het daarvan te verdeelen gedeelte vaststelt.

Artikel 28, lid 4 stempelt de algemeene vergadering van aandeelhouders daarmee tevens tot een orgaan, dat niet gemist kan worden (zie ook lid 1).

Volgens de M. v. T.²⁾ is in art. 28, lid 4 de plicht van de algemeene vergadering vastgelegd om jaarlijks rekening en verantwoording te eischen. Dit is niet rechtstreeks uit het genoemde artikellid te lezen. Wel zal het vaststellen van de jaarlijksche winst moeilijkheden kunnen opleveren, als het bestuur geen rekening en verantwoording aflegt.

Ook de bepaling van lid 1, dat de aandeelhouders hun rechten in de maatschappij uitoefenen door de algemeene vergadering van

¹⁾ Wijziging van de acte moet echter ingevolge art. 13, lid 1 op overeenkomstige wijze worden behandeld als de aanvraag om erkenning als rechtspersoon. Ook de bewilliging van den Directeur van Justitie moet dus op de wijziging verkregen worden.

²⁾ Pg. 63.

aandeelhouders, wijst er op, dat de algemeene vergadering een noodzakelijk orgaan van de I.M.A. is. De M. v. T. ¹⁾ zegt over art. 28 lid 1: „Dit sluit niet uit de mogelijkheid van individueele rechten van de aandeelhouders, waar hun persoonlijk belang in het spel is.” De M. v. T. ¹⁾ zegt verder, dat er van afgezien is om het vraagstuk van de „action individuelle” van den aandeelhouder tot regeling te brengen, gelijk er evenmin een regeling is getroffen tot bescherming van minderheden. Bij de toepassing, die de I.M.A. voorloopig zal vinden, is een regeling ten aanzien van beide vraagstukken, naar de opvatting van de regeling, overbodig ¹⁾. Zij meent, dat aan de vrije rechtsontwikkeling kan worden overgelaten middelen te scheppen tegen gevaren, welke hieruit voort kunnen spruiten ¹⁾.

De algemeene vergadering kan besluiten nemen, welke door het bestuur moeten worden uitgevoerd. Echter moet de bevoegdheid, welke bij de ordonnantie of bij de acte van oprichting aan het bestuur is gegeven, daarbij in acht worden genomen (lid 2). De besluiten van de algemeene vergadering mogen dus niet tengevolge hebben, dat van het voeren van de leiding van het bedrijf door het bestuur niets overblijft (zie art. 25, lid 1 en de bespreking daarvan op blz. 75).

Bij meerderheidsbesluit kan de algemeene vergadering de acte van oprichting wijzigen, tenzij de acte daaromtrent anders bepaalt (lid 3). Hieruit volgt dus, dat de acte van oprichting een andere meerderheid kan voorschrijven voor wijziging van de acte en zelfs wijziging van de acte geheel kan uitsluiten.

Teneinde het mogelijk te maken, dat de aandeelhouders vertegenwoordigd worden om het bestuur in rechte te kunnen aanspreken voor aan de maatschappij berokkende schade, is in lid 5 bepaald, dat de algemeene vergadering hiertoe een vertegenwoordiger kan aanwijzen. Een uitzondering is gemaakt voor het geval dat er een college van commissarissen is. Genoemd college vertegenwoordigt dan van rechtswege de algemeene vergadering van aandeelhouders (zie art. 32).

Artikel 29.

- (1) De algemeene vergadering van aandeelhouders kan besluiten nemen, wanneer zij op een behoorlijken termijn en op een behoorlijken tijd en plaats is samengeroepen.
- (2) De acte kan termijn van oproeping en tijd en plaats voor de vergadering bepalen.
- (3) Indien bij gebreke daarvan de termijn voor oproeping en tijd en plaats der vergadering vooraf door den landraadvoorzitter zijn goedgekeurd, is aan de voorwaarden voor behoorlijke oproeping voldaan.
- (4) De vergadering kan worden samengeroepen door het bestuur, door de commissarissen of door tenminste een vijfde der aandeelhouders.

Mits de algemeene vergadering op een behoorlijken termijn en op een behoorlijken tijd en plaats is samengeroepen, kan zij besluiten nemen (lid 1). De eisch van behoorlijkheid van termijn, tijd en plaats, wil volgens de M. v. T. ²⁾ zeggen, dat de redelijkheid betracht moet worden tegenover de aandeelhouders, die aanwezig willen zijn.

¹⁾ Pg. 62.

²⁾ Pg. 63.

Twijfel over de behoorlijkheid van termijn, tijd en plaats kan uitgesloten worden door een regeling in de acte van oprichting (lid 2). De garantie voor de behoorlijkheid is dan o.a. gelegen in het feit, dat de acte de bewilliging van den Directeur van Justitie noodig heeft.

De tweede mogelijkheid om twijfel te voorkomen, is gelegen in de geboden gelegenheid om vooraf termijn, tijd en plaats te doen goedkeuren door den landraadvoorzitter (lid 3). De taak van den landraadvoorzitter is hier die van vraagbaak en helper¹⁾.

Samenroeping van de vergadering kan geschieden: 1e door het bestuur, 2e door de commissarissen, 3e door tenminste $\frac{1}{5}$ der aandeelhouders (lid 4). In tegenstelling tot de regeling, welke in Nederland ten aanzien van de N.V. thans geldt, is de aanwijzing van degenen die de algemeene vergadering kunnen samenroepen, uiterst eenvoudig. De regeering verwacht, dat deze regeling in de practijk zal voldoen, hoewel men zich in theorie allerlei ingewikkelde casus-posities zou kunnen denken¹⁾. Mocht de regeling in de practijk toch aanleiding tot moeilijkheden geven, dan zou men m.i. het laatste lid van art. 29 kunnen aanvullen met een bepaling, waarbij geschillen over de bijeenroeping onder zekere voorwaarden ter beslissing kunnen worden opgedragen aan den landraadvoorzitter.

Artikel 30.

- (1) In de vergadering brengt iedere aandeelhouder ten minste één stem uit.
- (2) Alleen aandeelhouders hebben stemrecht.
- (3) Aandeelhouders kunnen zich alleen door een medeaandeelhouder doen vertegenwoordigen. Geen aandeelhouder brengt voor zichzelf en anderen samen meer dan één derde der stemmen of meer dan 12 stemmen uit.

De landraadvoorzitter moet ingevolge art. 9, lid 1 de acte van oprichting weigeren, indien deze niet voldoet aan of in strijd is met de voorschriften van art. 30. Art. 30 geeft dus bindend recht.

In de vergadering brengt iedere aandeelhouder minstens één stem uit (lid 1). Het aantal stemmen dat per aandeel kan worden uitgebracht, is opzettelijk niet in de ordonnantie vastgelegd, om aan de acte van oprichting de noodig geoordeelde vrijheid hieromtrent te laten²⁾. De M. v. T.²⁾ zegt dat, indien in de acte niets is bepaald, dan natuurlijk voor ieder aandeel één stem wordt uitgebracht. Hoewel dit laatste beginsel niet uitdrukkelijk in de ordonnantie is neergelegd, valt dit, afgezien van de uittaling in de Memorie van Toelichting, door een redeneering a contrario wel te verdedigen. Immers, aangezien de ordonnantie geen bepalingen hierover geeft, zal bij stilzwijgen van de acte moeilijk een willekeurig aantal stemmen per aandeel kunnen worden toegekend, zoodat in dit geval het minimum van één stem, dat de ordonnantie noemt, moet worden aangenomen.

Stemrecht hebben alleen aandeelhouders (lid 2). Vertegenwoordiging van aandeelhouders in de algemeene vergadering kan alleen geschieden door een mede-aandeelhouder. Voor zichzelf en voor anderen

¹⁾ M. v. T., pg. 63.

²⁾ M. v. T., blz. 64.

samen kan een aandeelhouder niet meer dan $\frac{1}{3}$ der stemmen of meer dan 12 stemmen uitbrengen (lid 3). Bij de regeling van art. 30, lid 2 en 3 heeft men zooveel mogelijk willen voorkomen, dat buitenstaanders, vooral niet-inheemschen, invloed zouden kunnen uitoefenen. De regeering was zich daarbij er wel van bewust, dat de invloed van niet-inheemschen slechts indirect uit te sluiten is en derhalve steeds kan bestaan ¹⁾. In het afdeulingsverslag ²⁾ werd opgemerkt, dat de regeering uit het oog heeft verloren, dat het wakil ³⁾-systeem inhaerent is aan het adatrecht. De M. v. A. ⁴⁾ weerlegt dit met de tegenwerping, dat ook naar adatrecht aan vertegenwoordiging beperkingen kunnen worden opgelegd, wanneer daartoe gegronde redenen zijn. Tevens werd in het afdeulingsverslag ²⁾ het bezwaar geopperd, dat één aandeelhouder tezamen met één anderen aandeelhouder de meerderheid zou kunnen vormen. De regeering ging in de M. v. A. niet in het bijzonder op dit bezwaar in, zoodat zij dit blijkbaar niet van overwegende beteekenis achtte. In het algemeen zal de opmerking in de M. v. T. ¹⁾ wel juist zijn, dat het maximum van 12 stemmen, in totaal uit te brengen, het verleen van vele stemmen aan een aandeel niet in de hand werkt.

Artikel 31.

- (1) Alle besluiten worden genomen bij volstreckte meerderheid van stemmen. Een voorstel, dat geen meerderheid verwerft, is verworpen.
- (2) De acte kan bepalen, dat in bepaalde gevallen besluiten slechts met een versterkte meerderheid kunnen worden genomen. Indien in de acte niet anders is bepaald, kunnen besluiten tot wijziging van de acte van oprichting en tot beëindiging der maatschappij slechts met twee derden der uitgebrachte stemmen worden genomen.
- (3) De benoeming van bestuursleden kan in de acte worden afhankelijk gesteld van een bindende voordracht van ten minste drie personen, op te maken door het bestuur of de commissarissen.

Alle besluiten worden genomen bij volstreckte meerderheid van stemmen; staken de stemmen, dan is het voorstel verworpen (lid 1). De volstreckte meerderheid van stemmen, genoemd in lid 1, is blijkens den tweeden zin van lid 2, de meerderheid der *uitgebrachte* stemmen. Een quorum is niet voorgeschreven, zoodat ook een weinig bezochte aandeelhoudersvergadering wettige besluiten kan nemen, tenzij de acte anders bepaalt. Wil er echter sprake zijn van een vergadering, dan zullen toch minstens twee aandeelhouders aanwezig moeten zijn. Voor het nemen van besluiten zal er ook een meerderheid gevormd moeten kunnen worden, zoodat de aanwezige aandeelhouders tezamen minstens 3 stemmen moeten kunnen uitbrengen.

De acte van oprichting kan — zulks in afwijking van het voorschrift van lid 1 — bepalen, dat in bepaalde gevallen besluiten slechts met een versterkte meerderheid kunnen worden genomen. Besluiten tot wijziging van de acte van oprichting en tot beëindiging der maat-

1) M. v. T., blz. 64.

2) Pg. 109.

3) Wakil = gemachtigde, plaatsvervanger, vertegenwoordiger.

4) M. v. A., pg. 135.

schappij kunnen slechts met $\frac{2}{3}$ der uitgebrachte stemmen worden genomen (lid 2). In het afdeelvingsverslag ¹⁾ werd aanbevolen ook voor de besluiten van de aanwijzing, schorsing en ontslag van bestuursleden (art. 24) een meerderheid van twee derden der uitgebrachte stemmen dwingend voor te schrijven. De regeering wenschte dit echter niet over te nemen. Het bepaalde in den tweeden zin van lid 2 is daarentegen wel naar aanleiding van den daartoe geuiten wensch in het afdeelvingsverslag ¹⁾ tot stand gekomen, echter zoodanig geredigeerd, dat de bepaling geen dwingend karakter heeft.

Een bepaling, welke het recht, om op formeelen grond de nietigheid in te roepen van een besluit van de algemeene vergadering van aandeelhouders, aan een termijn bindt, zooals in de nieuwe Nederlandsche regeling ten aanzien van de N.V. is geschied (Völlmar, Dl. I, pg. 117), komt in de ordonnantie niet voor.

De acte van oprichting kan voorschrijven, dat de benoeming van bestuursleden afhankelijk is van een bindende voordracht van ten minste 3 personen, op te maken door het bestuur of de commissarissen (lid 3). Daarbij wordt gesproken over de benoeming van „bestuursleden.” Beter had men hier het enkelvoud kunnen gebruiken om bij de benoeming van meerdere bestuursleden tegelijk, elk misverstand over het aantal voor te dragen personen uit te sluiten. De M. v. T. ²⁾ noemt de autocratische of oligarchische clause, zooals deze is neergelegd en beperkt in lid 3, een eisch van het moderne vennootschapsrecht. Op zich zelf is deze motiveering vreemd, omdat de regeling van de I.M.A. juist in vele opzichten opzettelijk zoo is geredigeerd, dat zij afwijkt van de eischen, welke het Europeesche vennootschapsrecht ³⁾ stelt.

Artikel 32.

- (1) Voor het dagelijksch toezicht op het bestuur kunnen, wanneer de acte daarin voorziet, uit de aandeelhouders een of meer commissarissen bij de acte of door de algemeene vergadering van aandeelhouders worden benoemd.
- (2) Zij kunnen steeds door de algemeene vergadering van aandeelhouders worden ontslagen.
- (3) Het college van commissarissen kan het bestuur of een bepaalden bestuurder schorsen voor ten hoogste twee maanden. Bij ontstentenis van het bestuur treedt het college als zoodanig op; in dat geval zijn de commissarissen als bestuurders aansprakelijk.
- (4) Het college van commissarissen vertegenwoordigt van rechtswege de algemeene vergadering van aandeelhouders in het geval bedoeld in art. 28, lid 5.

Het college van commissarissen is geen noodzakelijk orgaan van de I.M.A. Alleen als de acte van oprichting ruimte laat voor het optreden van een of meer commissarissen, kunnen deze, voor het uitoefenen van het dagelijksche toezicht op het bestuur, door de algemeene vergadering worden benoemd, hoewel zij overigens ook bij de acte van oprichting kunnen worden aangewezen.

¹⁾ Afdeelvingsverslag, blz. 110.

²⁾ Pg. 64.

³⁾ Hierbij zij opgemerkt dat het Ind. W. v. K. ten aanzien van de naamlooze vennootschap niet de oligarchische clause kent.

De commissarissen moeten uit de aandeelhouders benoemd worden (lid 1). Niet is uitdrukkelijk voorgeschreven, zooals in art. 24, lid 1 ten aanzien van de bestuursleden, dat de commissarissen aandeelhouders moeten *zijn*. Handhaving van een commissaris, die op het tijdstip van zijn benoeming aandeelhouder was, doch die dit niet gebleven is, is derhalve niet onwettig. Men heeft dit blijkbaar niet voorzien. De Mem. v. Toel.¹⁾ schrijft n.l.: „Ook zij moeten natuurlijk inheemschen zijn, daarom aandeelhouders”. Beter had men in dit opzicht de redactie van art. 24, lid 1 kunnen volgen (zie pg. 74). Nog beter ware het echter geweest, indien men het bekleeden van functies van commissaris en van bestuurslid onmogelijk had gemaakt voor degenen, die slechts tijdelijk aandeelhouder op den voet van art. 19, lid 7 zijn. Thans is het n.l. niet wettelijk uitgesloten, dat niet-inheemschen, welke ingevolge art. 19, lid 7 tijdelijk aandeelhouder zijn, voor onbeperkten tijd gehandhaafd worden als commissaris²⁾. Practisch is deze aangelegenheid overigens van weinig belang, in het bijzonder door de mogelijkheid van ontbinding (art. 34), waarvan voldoende preventieve werking zal uitgaan.

Ten aanzien van den term „dagelijksch toezicht”, welke in lid 1 gebruikt wordt, zegt de M. v. T.¹⁾, dat deze term ruim genoeg is om de positie der commissarissen naar den wensch van de algemeene vergadering van aandeelhouders te bepalen, doch dat er door wordt uitgesloten, dat de commissarissen de functie van den bestuurder of die van de algemeene vergadering van aandeelhouders overnemen. De M. v. T. zal wel bedoeld hebben, dat de grenzen van het begrip „dagelijksch toezicht” niet dienen te worden overschreden, doch dat de algemeene vergadering, met inachtneming van deze grenzen, vrij is een meer of minder omvattend toezicht door de commissarissen aan te geven. Ook de acte van oprichting zal m.i. het begrip „dagelijksch toezicht” nader kunnen omschrijven, zonder dat de grenzen van dit begrip overschreden worden.

De commissarissen kunnen steeds door de algemeene vergadering van aandeelhouders worden ontslagen (lid 2). In de M. v. T.¹⁾ staat een merkwaardige zin: „Zij³⁾ zijn lasthebbers van de algemeene vergadering van aandeelhouders en kunnen steeds door haar worden ontslagen”. Het ware te wenschen geweest, dat de M. v. T. duidelijk had aangegeven wat zij hiermede bedoelde. Het Europeesche recht is n.l. slechts bij uitzondering op de I.M.A. toepasselijk⁴⁾. Wel is de tekst op vele plaatsen verwant aan regelingen van Europeeschen oorsprong. Er ontstaat dus het belangrijke vraagstuk of bij de uitlegging van de regeling op de I.M.A., ook als in het normale geval het Europeesche recht niet van toepassing is, de interpretatie van de overeenkomstige regelingen van Europeesch recht — welke dikwijls weer een vast verband met verder liggende Europeesche regelingen vertoonen, zooals bijv. het Wetboek van Koophandel met het Burgerlijk Wetboek — geheel of naar analogie, gevolgd kan worden. Een sprekend voorbeeld hiervan is juist hetgeen de Mem. van Toelichting aanvoert: de quaestie van de

¹⁾ Mem. v. Toel., blz. 64.

²⁾ Ten aanzien van bestuursleden is dit ook wel mogelijk, doch slechts voor beperkten tijd (zie artt. 19, lid 7 en 24, lid 1).

³⁾ De commissarissen.

⁴⁾ N.l. alleen in geval van de vrijwillige onderwerping aan het Europeesche recht (S. 1917, No. 12, zooals dit is aangevuld bij S. 1939, No. 572).

lastgeving. Is hiermede bedoeld de lastgeving volgens Europeesch recht? Het gemak waarmede de samenstellers van de Mem. v. Toelichting zich het woord „lasthebbers” laten ontvallen zonder nadere toelichting, zou dit doen veronderstellen.

Overigens rijst dit vraagstuk niet alleen bij de ordonnantie op de I.M.A., doch bij alle soortgelijke regelingen, indien het Europeesche recht niet toepasselijk is, doch de tekst der regelingen verwant is aan regelingen van Europeesche origine. Voor de verdere bespreking van dit probleem worde hier verwezen naar blz. 100 en 101.

Het kan zijn, dat de samenstellers van de Mem. van Toelichting hierbij niet stil gestaan hebben en eenvoudig als volgt gedacht hebben: De algemeene vergadering moet waken voor de gezamenlijke belangen van de leden. Dagelijks doen dit voor haar de commissarissen. Deze treden voor de algemeene vergadering op, zijn dus haar lasthebbers en kunnen *daarom* steeds door de algemeene vergadering worden ontslagen.

Schorsing van het bestuur of van een bepaalden bestuurder kan geschieden door het college van commissarissen voor den duur van hoogstens 2 maanden. Bij ontstentenis van het bestuur treedt het college van commissarissen als bestuur op; in dat geval zijn de commissarissen als bestuurders aansprakelijk (lid 3). Hoewel de laatstgenoemde zin in lid 3 onmiddellijk volgt op de bepaling over de schorsing van het bestuur, is de werking van de in dezen zin vervatte bepaling m.i. toch niet beperkt tot het geval van schorsing van het bestuur. De redactie is n.l. van zoo algemeenen aard gehouden, dat de bepaling wel geacht moet worden toepasselijk te zijn in alle gevallen van ontstentenis van het bestuur. De M. v. T. ¹⁾ merkt ten aanzien van het optreden als bestuurders door de commissarissen op, dat dit slechts een tijdelijke toestand kan zijn, waar artikel 24 een bestuur eischt en de commissarissen nooit werkelijk bestuur worden.

De schorsing van het bestuur of van een bestuurder door het college van commissarissen kan gevolgd worden door schorsing of ontslag van het bestuur of van een bestuurder door de algemeene vergadering van aandeelhouders op grond van art. 24, lid 2. De termijn van twee maanden, genoemd in lid 3, is lang genoeg om de algemeene vergadering een beslissing hierover te doen nemen.

In lid 3 en 4 wordt alleen gesproken over het college van commissarissen. Uit de toelichting door de regering op het ontwerp-art. 32 gegeven, blijkt niet, of het de bedoeling is geweest de leden 3 en 4 niet van toepassing te doen zijn op het geval, dat er slechts één commissaris is. Op grond van den tekst zou men de gevolgtrekking kunnen maken, dat de leden 3 en 4 in dit geval geen toepassing kunnen vinden. Echter is een commissie, uit één lid bestaande, in het Ned.-Indische recht geen onbekende. In art. 71, lid 1 van de Faillissements-verordening wordt hierover n.l. gesproken. In lid 4 is bepaald, dat het college van commissarissen van rechtswege de algemeene vergadering van aandeelhouders vertegenwoordigt in het geval, bedoeld in art. 28, lid 5 (het in rechte aanspreken van het bestuur voor aan de maatschappij berokkende schade). Het college treedt dan dus zonder een nadere opdracht in rechte voor de algemeene vergadering van aandeelhouders op. Met betrekking tot art. 28, lid 5 en art. 32, lid 4 zegt de M. v. T. ²⁾: „Als ver-

¹⁾ Pg. 64.

²⁾ Pg. 63.

tegenwoordiger van de algemeene vergadering van aandeelhouders zullen, indien de maatschappij deze kent, in dit geval in den regel commissarissen optreden." De woorden „in den regel" zijn misplaatst, aangezien art. 32, lid 4 overeenkomstig het ontwerp-artikel zegt, dat het college van commissarissen *van rechtswege* de algemeene vergadering van aandeelhouders vertegenwoordigt in het geval bedoeld in art. 28, lid 5.

Ten slotte zij nog opgemerkt dat de Regeering de regeling van het instituut der commissarissen zoo eenvoudig mogelijk heeft willen houden, teneinde dit instituut gelegenheid te geven zich vrij te ontwikkelen¹⁾.

AFDEELING 6.

Van het einde der Inlandsche maatschappij op aandelen.

Artikel 33.

- (1) De Inlandsche maatschappij op aandelen eindigt:
 - a. door het verloop van den tijd, waarvoor zij is aangegaan;
 - b. door besluit van de algemeene vergadering van aandeelhouders;
 - c. door ontbinding;
 - d. door het in kracht van gewijsde gegaan vonnis van den landraad, waarbij de gerechtelijke vereffening wordt bevolen.
- (2) Ingeval van vereffening blijft de Inlandsche maatschappij op aandelen als rechtspersoon bestaan, voor zooveel zulks voor de vereffening noodig is.

Onder *a* en *b* zijn de normale wijzen van beëindiging van de I.M.A. genoemd, n.l. door het verloop van den tijd, waarvoor de maatschappij is aangegaan (*a*) en door besluit van de algemeene vergadering van aandeelhouders (*b*). De tijd, waarvoor de I.M.A. kan worden aangegaan, is hoogstens 30 jaar, tenzij door wijziging van de acte van oprichting de tijd is verlengd (art. 2, lid 3). Indien de I.M.A. door besluit van de algemeene vergadering eindigt, is dit een beëindiging tusschentijds.

Verder zijn onder *c* en *d* genoemd de buitengewone gevallen van beëindiging, door ontbinding (*c*) en door het in kracht van gewijsde gegaan vonnis van den landraad, waarbij de gerechtelijke vereffening wordt bevolen (*d*). Onder *c* is bedoeld de ontbinding door den Gouverneur-Generaal of door den Directeur van Justitie (zie art. 34).

Gerechtelijke vereffening kan geschieden, wanneer de I.M.A. verkeert in den toestand van te hebben opgehouden te betalen. Deze gerechtelijke vereffening is geregeld in de „Ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen" (S. 1939, No. 571).

Ten aanzien van het geval, genoemd onder *d*, zegt de M. v. T.²⁾, dat de eenige redelijke grond voor het doen voortbestaan van de maatschappij, na de intreding van de gerechtelijke vereffening, de mogelijkheid van een accoord zou zijn. De aanbieding van een accoord komt zelden voor en heeft bij een rechtspersoon in het algemeen niet veel

¹⁾ Handelingen Volksraad 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1377 (mondelijke mededeeling van den Regeeringsgemachtigde).

²⁾ M. v. T., pg. 65.

zin¹⁾). Bij de regeling van de gerechtelijke vereffening is dan ook de mogelijkheid van een gerechtelijk accord niet geopend¹⁾.

De I.M.A. blijft in geval van vereffening alleen in zoover als rechtspersoon bestaan, als voor de vereffening noodig is (lid 2). Dit is een constructie, analoog aan die van het Europeesche recht (W. v. K., art. 55 c). Indien tijdens de vereffening nog iets aan de gewezen I.M.A. opkomt, anders dan tengevolge van een tijdens het bestaan der I.M.A. ontstane verbintenis of bestaand recht — dus bijv. door schenking of making²⁾ — valt dit dan nog in den te vereffenen boedel? Hoewel de wettigheid van het brengen van het aldus opgekome in den boedel m.i. in het algemeen niet vaststaat, kan men zich toch wel gevallen voorstellen, waarin de gestelde vraag bevestigend moet worden beantwoord. Het zou n.l. kunnen, dat het voor de vereffening noodig is, dat het opgekome in den boedel valt, zoodat het dientengevolge dan ook noodig is, dat de I.M.A. tot dit doel als rechtspersoon blijft bestaan. Van grooter belang dan voor de I.M.A. zou deze aangelegenheid voor de ingeschreven Inlandsche vereeniging zijn, indien daarvoor dezelfde bepaling als die van art. 33, lid 2 gold. Dit is echter niet het geval (zie blz. 141).

In art. 33, lid 2 wordt niet gesproken over „gerechtelijke vereffening”, doch over „vereffening”. Wel volgt lid 2 onmiddellijk op lid 1 sub *d*, waar gewaagd wordt van gerechtelijke vereffening, doch de ordonnantie handelt verder ook over buitengerechtelijke vereffening (Afdeling 7 der ordonnantie). In de toelichting op art. 33, lid 2¹⁾ wordt niet gezegd, dat lid 2 alleen betrekking heeft op gerechtelijke vereffening. Op grond van den tekst van art. 33, lid 2 en de plaatsing (niet in het hoofdstuk „Van de buitengerechtelijke vereffening”), moet wel, bij gebreke van nadere gegevens, geconcludeerd worden dat art. 33, lid 2 zoowel betrekking heeft op de buitengerechtelijke als op de gerechtelijke vereffening.

Artikel 34.

- (1) Wanneer dit in het belang der openbare orde noodzakelijk wordt geacht, spreekt de Gouverneur-Generaal de ontbinding uit, na ingewonnen advies van den landraad, waar de Inlandsche maatschappij op aandeelen is ingeschreven, welke dit advies niet geeft dan na verhoor, althans behoorlijke oproeping, van het bestuur der maatschappij.
- (2) De ontbinding moet na gelijk advies door den Directeur van Justitie worden uitgesproken:
 - a. bij overtreding van de voorschriften met betrekking tot het grondbezit van de maatschappij;
 - b. indien voldoende aanwijzingen aanwezig zijn, dat anderen dan tot de inheemsche bevolking behoorende personen aandeelen bezitten, behoudens het bepaalde in het zevende lid van art. 19, of de feitelijke voordeelen genieten van aandeelen, die zich in

¹⁾ M. v. T., pg. 65.

²⁾ Hoewel hier, om de begrippen te kunnen aanduiden, Europeesche rechtstermen worden gebruikt, bedenke men wel, dat de voorwaarden in het Europeesche recht gesteld voor een wettige schenking of making, hier niet gelden, aangezien deze materie beheerscht wordt door het adatrecht.

hunne handen bevinden, of gronden van de Inlandsche maatschappij op aandeelen door rechtstreekschen of zijdelingschen dwang doen exploiteeren in hun belang;

- c. wegens niet naleving van het in de acte ten aanzien van het doel gestelde;
 - d. indien de maatschappij een doel gaat nastreven, in strijd met de wet of de goede zeden.
- (3) De gevallen onder *b*, *c* en *d* van het vorige lid genoemd leveren geen grond voor ontbinding op, wanneer de goede trouw voldoende blijkt en de fout is hersteld.
- (4) De residenten of, in de Vorstenlanden, de assistent-residenten, aan wie een grond tot ontbinding van een Inlandsche maatschappij op aandeelen bekend is, geven hiervan aan den Gouverneur-Generaal, c.q. den Directeur van Justitie kennis.
- (5) De ontbinding geschiedt bij gemotiveerd besluit.

Van art. 34 gaat stellig groote preventieve werking uit. De Gouverneur-Generaal spreekt de ontbinding uit, wanneer dit in het belang der openbare orde noodzakelijk wordt geacht. In het ontwerp-artikel (lid 1) ¹⁾ stond: „kan de Gouverneur-Generaal de ontbinding uitspreken”. Het belang der openbare orde is een ruim begrip, en zooals wij gezien hebben op pg. 59, vindt de regeering dit blijkbaar een term, waar veel onder gebracht kan worden, dat er strikt genomen misschien niet onder zou vallen. Alléén wanneer dit in het belang der openbare orde noodzakelijk is, spreekt de Gouverneur-Generaal de ontbinding uit. Hij moet zulks in dit geval doen. Op andere gronden kan de Gouverneur-Generaal niet ontbinden. In andere regelingen (bijv. de regeling van de rechtspersoonlijkheid van vereenigingen volgens Europeesch recht, S. 1870, No. 64, zooals dit gewijzigd is, art. 5 bis) is de beslissing over het criterium van de openbare orde ook in zijn handen gelegd.

De Directeur van Justitie ontbindt op bepaalde gronden, welke opgesomd zijn in lid 2, onder *a*, *b*, *c*, *d*. Ook hem is niet de vrijheid gelaten al dan niet te ontbinden. Zijn gedragslijn is in de ordonnantie voorgeschreven. Wel beoordeelt hij, evenals de Gouverneur-Generaal dit doet ten aanzien van de noodzakelijkheid van ontbinding in het belang der openbare orde, of de wettelijke grond voor ontbinding aanwezig is. De Directeur van Justitie moet de ontbinding uitspreken bij overtreding van de voorschriften met betrekking tot het grondbezit van de maatschappij. Goede trouw bij deze overtreding en herstel van de fout kan de ontbinding niet afwenden. Bij gebleken overtreding moet de ontbinding volgen. Eveneens moet de Directeur van Justitie de ontbinding uitspreken in de gevallen, genoemd onder *b*, *c* en *d*. (lid 2). In deze gevallen moet en kan de Directeur echter niet de ontbinding uitspreken, wanneer de goede trouw voldoende blijkt en de fout hersteld is (lid 3). De regeeringsopvatting is milder dan de tekst van lid 3. Immers, in gevallen van mogelijkheid voor verschillende waardeering of beoordeeling van de gevallen bedoeld in lid 2, onder *b*, *c* en *d*, zal volgens de M. v. A. ²⁾ stellig de goede trouw van de I.M.A. worden aangenomen. Daarentegen zal volgens de tekst van lid 3 de goede trouw voldoende moeten *blijken*.

¹⁾ Wetgev. bijl. no. 38, blz. 9.

²⁾ M. v. A., pg. 136.

De regeering beschouwt de ontbinding door den Directeur van Justitie als straf ¹⁾. Ten aanzien van de ontbinding door den Gouverneur-Generaal wordt dit niet gezegd, ofschoon de M. v. T. ¹⁾ op dit punt niet geheel duidelijk is.

De regeeringstoelichting op lid 2 sub *b* is niet in overeenstemming met den tekst van lid 2, sub *b*. Onder *b* wordt gesproken over „de feitelijke voordeelen genieten van aandeelen, die zich in hunne handen bevinden”, d.w.z. in handen van anderen dan tot de inheemsche bevolking behorende personen (zie ook het slot van lid 2 onder *b*: „in hun belang”). Daarentegen zegt de M. v. T. ²⁾:

„De tweede grond bestaat, behalve uit het werkelijk bezitten van aandeelen (dit gaat verder dan aandeelhouder zijn), uit het feitelijk voordeelen genieten van aandeelen *in handen van anderen door niet-inheemschen, waarmede elke persoonlijke verhouding van een niet-inheemsche tot een aandeelhouder wordt getroffen, waardoor de rechten uit het aandeel aan hem ten goede komen* ³⁾, en mede uit het geval, dat de gronden der Inlandsche maatschappij op aandeelen door rechtstreekschen of zijdelingschen dwang direct of indirect worden geëxploiteerd in het belang van niet-inheemschen.” Tevens zegt de M. v. T. op een andere plaats ⁴⁾:

„Ook is verboden, door daarop de sanctie van ontbinding te stellen, het direct of indirect deelnemen van niet-inheemschen, en het genieten van feitelijke voordeelen (van aandeelen v. d. B.) in handen van anderen dan inheemschen en het dwingen van de Inlandsche maatschappij op aandeelen om den grond direct of indirect te exploiteeren in het belang van een niet-inheemsche (artikel 34).

Deze laatste verbodsbepalingen zijn noodzakelijk, omdat de practijk leert, dat *niet-inheemschen dikwijls inheemschen als stroomannen gebruiken*”. (Cursiveering van mij, v. d. B.).

Volgens de eerstgenoemde toelichting (de tweede is in dit opzicht niet zoo duidelijk), heeft de aangehaalde zinsnede onder *b* dus een geheel andere beteekenis dan volgens de tekst van lid 2 sub *b*. Mijns ziens zal de tekst van de zinsnede, welke op zich zelf duidelijk is, zoodat de M. v. T. hieraan niets kan veranderen, gevolgd moeten worden.

Bij het geval, dat de gronden der I.M.A. door rechtstreekschen of zijdelingschen dwang direct of indirect worden geëxploiteerd in het belang van niet-inheemschen, is o.a. gedacht aan de verplichting om gronden met bepaalde gewassen te bebouwen, of zich te onthouden van de bebouwing met bepaalde gewassen ten bate van niet-inheemschen, en ook aan de verplichting om gronden aan niet-inheemschen te verhuuren ⁵⁾. Een normale contractueele verplichting valt echter niet onder dit geval, aangezien daarbij van dwang geen sprake is, volgens de opvatting van de samenstellers der M. v. T. ⁵⁾.

Ten aanzien van het onder *c* bepaalde (ontbinding wegens niet naleving van het in de acte ten aanzien van het doel gestelde), zegt de M. v. T. ⁵⁾, dat wijziging van doel mogelijk is en op geen bezwaar stuit,

¹⁾ M. v. T., pg. 65.

²⁾ Pg. 66.

³⁾ Cursiveering van mij, v. d. B.

⁴⁾ Pg. 51.

⁵⁾ M. v. T., blz. 66.

doch dat het wel bezwaarlijk is, wanneer door de statuten een verkeerde voorstelling aangaande het werken der I.M.A. wordt gewekt bij het publiek.

Het onder *d* bepaalde, is naast het onder *c* vermelde, feitelijk overbodig. Immers, een doel dat in strijd met de wet of de goede zeden is, zal redelijkerwijs niet voorkomen in de acte van oprichting, waarop de bewilliging is verkregen. Onder *d* wordt dan ook gezegd: „indien de maatschappij een doel *gaat* nastreven, in strijd met de wet of de goede zeden.” En indien de maatschappij het in de acte gestelde doel niet naleeft, levert dit ingevolge het bepaalde onder *c* reeds grond tot ontbinding op.

Zoowel in het geval van ontbinding door den Gouverneur-Generaal, als in dat waarin de Directeur van Justitie de ontbinding uitspreekt, moet het besluit gemotiveerd zijn (lid 5). Tevens moet in beide gevallen vooraf het advies worden ingewonnen van den landraad, bij welke de I.M.A. is ingeschreven. De landraad mag dit advies niet geven dan na verhoor, althans behoorlijke oproeping, van het bestuur der maatschappij. Het advies van den landraad is, volgens de M. v. A. ¹⁾, te zien als een verslag nopens het hooren van belanghebbenden.

Contrôle-instantie is het Binnenlandsch Bestuur. De residenten, en in de Vorstenlanden de assistent-residenten, zijn verplicht kennis te geven aan den Gouverneur-Generaal, c.q. den Directeur van Justitie, van een hun bekenden grond tot ontbinding van een I.M.A. De aangewezen bestuursambtenaren moeten kennis geven ter informatie van den Gouverneur-Generaal en den Directeur van Justitie. Door het indienen van een amendement op art. 34, lid 4 is bij de behandeling in den Volksraad nog een poging gedaan het Inlandsche Binnenlandsch Bestuur, met name den regent, in te schakelen in plaats van het Europeesche Bestuur ²⁾. Het amendement werd echter verworpen.

Artikel 35.

- (1) Het besluit van de algemeene vergadering van aandeelhouders tot beëindiging van de Inlandsche maatschappij op aandeelen en het besluit tot ontbinding, worden onmiddellijk ingeschreven in het register ter griffie van den landraad, waarin de Inlandsche maatschappij op aandeelen is ingeschreven. Het besluit der algemeene vergadering van aandeelhouders heeft tegenover derden geen rechtskracht alvorens het door het bestuur der Inlandsche maatschappij op aandeelen is openbaar gemaakt in het officieel nieuwsblad.
- (2) Het ontbindingsbesluit wordt door den in dat geval aan te stellen vereffenaar, onmiddellijk na zijn optreden op dezelfde wijze openbaar gemaakt.

Om voldoende bekendheid te geven aan het belangrijke besluit van de algemeene vergadering tot beëindiging van de I.M.A. en van het besluit tot ontbinding der I.M.A., is bepaald dat deze besluiten onmiddellijk moeten worden ingeschreven in het register ³⁾ ter griffie van den

¹⁾ M. v. A., pg. 136.

²⁾ Men zie ook de bespreking van art. 10.

³⁾ Op grond van art. 11 lid 6 is het register voor een ieder ter inzage. Tevens kan tegen betaling van de kosten door een ieder een afschrift worden verkregen.

landraad, waar de I.M.A. is ingeschreven; tot hetzelfde doel is nog voorgeschreven dat het besluit van de algemeene vergadering tegenover derden geen rechtskracht heeft alvorens het door het bestuur der I.M.A. is openbaar gemaakt in het officieel nieuwsblad (lid 1). Ook het ontbindingsbesluit moet op dezelfde wijze openbaar gemaakt worden en wel door den in dat geval aan te stellen vereffenaar (lid 2). Het officieel nieuwsblad is de Javasche Courant (Overgangsbepalingen S. 1848, No. 10, art. 105). Eveneens in geval van gerechtelijke vereffening moet inschrijving in hetzelfde register plaats vinden, terwijl tevens publicatie in de Javasche Courant geschiedt (art. 2, lid 6 en art. 4 van de Ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen, S. 1939, No. 571). Alleen van het feit dat een maatschappij eindigt door het verloop van den tijd, waarvoor zij is aangegaan — het eerste geval van de vier, genoemd in art. 33, lid 1 — vindt geen aanteekening in het register en publicatie in de Javasche Courant plaats. De acte van oprichting en de inschrijving daarvan vermelden dan reeds het tijdstip van beëindiging. Bij beëindiging door besluit van de algemeene vergadering zorgt het bestuur er voor, dat inschrijving en publicatie plaats vindt¹⁾. In geval van ontbinding kan dit niet aan het bestuur worden overgelaten. De griffier van den landraad, die ambtshalve van het ontbindingsbesluit kennis neemt (zie art. 36, lid 2), zorgt dan voor de inschrijving, terwijl de openbaarmaking in dat geval is opgedragen aan de(n) vereffenaar(s). (Art. 35, lid 2, alsmede van de Ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen: art. 4).

In lid 2 wordt gesproken van den vereffenaar, hoewel volgens art. 36, lid 2 de vereffening in geval van ontbinding geschiedt door een of meer vereffenaars.

Artikel 36.

- (1) Indien de Inlandsche maatschappij op aandelen eindigt overeenkomstig art. 33, lid 1 *a*, *b* of *c*, zal zij worden vereffend.
- (2) Ingeval van ontbinding geschiedt de vereffening door een of meer vereffenaars, die benoemd worden door den voorzitter van den landraad, onmiddellijk nadat de landraad het ontbindingsbesluit heeft ontvangen. Op deze vereffening zijn toepasselijk de bepalingen van alinea (lees: art.) 3 en volgende van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen.
- (3) In de beide andere gevallen geschiedt de vereffening door het bestuur, tenzij de algemeene vergadering van aandeelhouders een anderen vereffenaar of andere vereffenaars benoemt.

Elke I.M.A., die geëindigd is, wordt vereffend. In geval van gerechtelijke vereffening spreekt dat vanzelf, daar dan immers de bevolen vereffening het einde medebrengt¹⁾.

Voor het geval van ontbinding is de procedure van de gerechtelijke vereffening toepasselijk verklaard. De regeering achtte het, zooals vanzelf spreekt, niet wenschelijk dat het bestuur van een I.M.A., dat zich schuldig heeft gemaakt aan overtredingen als in art. 34 genoemd, zelf vrijelijk zou kunnen vereffenen²⁾. In geval van ontbinding is, na de benoeming van een of meer vereffenaars door den voorzitter van den

¹⁾ Zie de Memorie van Toelichting, blz. 66.

²⁾ M. v. T., pg. 67.

landraad, een zelfde toestand ontstaan als na het uitspreken van de gerechtelijke vereffening door den landraad, zoodat de procedure als bij de gerechtelijke vereffening wordt gevolgd. De landraadvoorzitter treedt bij deze vereffening zelf op als controleerend orgaan, of draagt deze contrôle aan een ander lid van den landraad op. (Zie het toepasselijke art. 3, lid 2 van de Ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen, S. 1939, No. 571).

Met de beide andere gevallen, genoemd in lid 3, zijn bedoeld (zie art. 36, lid 1) het geval dat de I.M.A. eindigt door het verstrijken van den tijd, waarvoor zij is aangegaan, en de beëindiging door besluit van de algemeene vergadering van aandeelhouders. Dan heeft plaats, wat de ordonnantie verder behandelt als „buitengerechtelijke vereffening” (Afdeling 7).

AFDEELING 7.

Van de buitengerechtelijke vereffening.

Artikel 37.

Indien de vereffening geschiedt door het bestuur, of door andere vereffenaars, door de Inlandsche maatschappij op aandeelen zelf aangesteld, doen deze na afloop der vereffening rekening en verantwoording van hun beheer aan de algemeene vergadering van aandeelhouders.

Na afloop der vereffening moet het bestuur, of de vereffenaar(s), rekening en verantwoording van het gevoerde beheer aan de algemeene vergadering afleggen.

Het is vreemd, dat hier gesproken wordt over vereffenaars, door de Inlandsche maatschappij op aandeelen zelf aangesteld, terwijl bedoeld worden (zie art. 36) vereffenaars, door de algemeene vergadering van aandeelhouders benoemd. In art. 37 wordt derhalve het orgaan van de I.M.A., de algemeene vergadering van aandeelhouders, vereenzelvigd met de rechtspersoon.

Een omschrijving van wat onder de vereffening verstaan wordt, is niet in de ordonnantie gegeven. Het woord vereffening duidt volgens de M. v. T. ¹⁾ voldoende de taak en de bevoegdheden aan van hen, die met de vereffening belast zijn. Alleen het einde der vereffening is geregeld.

Artikel 38.

- (1) De door de algemeene vergadering goedgekeurde rekening en verantwoording, wordt ter griffie, waar de maatschappij is ingeschreven, ter inzage van een ieder neergelegd.
- (2) Deze nederlegging wordt bekend gemaakt in het officieel nieuwsblad.
- (3) Binnen één maand na deze bekendmaking kunnen de schuldeischers verzet doen tegen deze rekening en verantwoording.

¹⁾ M. v. T., pg. 67.

Het publiek moet kunnen kennis nemen van de door de algemeene vergadering goedgekeurde rekening en verantwoording. Daartoe moet deze ter griffie van den landraad, waar de maatschappij is ingeschreven, ter inzage van een ieder worden neergelegd (lid 1). Een schriftelijke rekening en verantwoording is dus vereischt. Tevens moet het feit van deze nederlegging worden bekend gemaakt in de Javasche Courant (lid 2). Degene(n), die met de vereffening belast is, zal voor een en ander moeten zorgen.

De bekendmaking in de Javasche Courant heeft een dubbel doel, volgens de M. v. T. ¹⁾. In de eerste plaats kondigt zij aan een ieder het einde der vereffening aan, zoodat de nog niet voldane schuldeischer tijdig kan ingrijpen ¹⁾. In de tweede plaats geeft zij de gelegenheid aan elken schuldeischer, wiens vordering nog niet opeischbaar is, om te controleeren of voor hem een bedrag overeenkomstig zijn vordering is gereserveerd. Ook de aandeelhouders, die nog niet bekend zijn geworden met de rekening en verantwoording, kunnen er dan inzage van nemen, ook al kunnen zij haar als regel niet meer veranderen (vergelijk evenwel artikel 39) ¹⁾.

De schuldeischers kunnen binnen één maand na de bekendmaking in de Javasche Courant verzet doen tegen de rekening en verantwoording (lid 3). Waar en op welke wijze de schuldeischers verzet moeten doen, wordt niet bepaald. Wel wordt in art. 40 gezegd, dat de artt. 11, 12 en 13 van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen overeenkomstige toepassing vinden. De laatstgenoemde artikelen regelen de *behandeling* van het verzet, gedaan door de schuldeischers tegen de uitdeelingslijst, voor den landraad en het hooger beroep van de beslissing van den landraad, alsmede de gevolgen van ongegrond verklaard verzet of van het geval dat geen verzet gedaan wordt. Men zal dus wel moeten aannemen, dat het verzet voor den landraad gebracht moet worden. Art. 10 van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen, dat overigens niet van toepassing is verklaard, schrijft voor dat het verzet gedaan moet worden door een schriftelijk of mondeling verzoek aan den landraad. Het lijkt mij geen overwegend bezwaar, nu de ordonnantie op de I.M.A. hierover zwijgt, aan te nemen dat het verzet, bedoeld in art. 38, lid 3, op de wijze van art. 10 van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen, kan geschieden. Aanvulling van art. 38, lid 3 is echter wel gewenscht.

Men zie verder de bespreking van art. 39.

Artikel 39.

- (1) Wanneer anderen dan alleen de aandeelhouders rechten op het batig overschot der liquidatie kunnen doen gelden, leggen de vereffenaars tegelijkertijd een plan van uitdeeling neer.
- (2) In dit geval kunnen ook de rechthebbenden op een uitkeering uit het saldo op dezelfde wijze als de schuldeischers verzet doen.

In gevolge art. 38, lid 1 en 2 kan het publiek kennis nemen van de rekening en verantwoording, ter griffie waar de maatschappij is ingeschreven. Wanneer anderen dan alleen de aandeelhouders — de

¹⁾ M. v. T., pg. 68.

M. v. T. ¹⁾) noemt bestuurders en andere tantiëmegerechtigden, alsmede houders van winstbewijzen — rechten op het batig overschot kunnen doen gelden, moeten de vereffenaars tegelijkertijd een plan van uitdeeling ter griffie neerleggen (lid 1). Het plan van uitdeeling is aldaar eveneens voor een ieder ter inzage. Niet uitdrukkelijk is voorgeschreven, dat in de bekendmaking in de Javasche Courant ook gewag gemaakt moet worden van de nederlegging van een plan van uitdeeling. Strikt noodig is dit ook niet. De rechthebbende krijgt immers voldoende gelegenheid zich op de hoogte te stellen, als hij door de publicatie gewaarschuwd is.

In het geval van lid 1, dus als een plan van uitdeeling ter griffie is neergelegd, kunnen ook de rechthebbenden op een uitkeering uit het saldo op dezelfde wijze als de schuldeischers verzet doen (lid 2).

De term „rechthebbenden op een uitkeering” is zoo ruim, dat ook aandeelhouders als zoodanig gerechtigd zijn verzet te doen.

Indien alleen aandeelhouders rechten op het batig overschot kunnen doen gelden, moeten de aandeelhouders berusten in de goedkeuring van de rekening en verantwoording door de algemeene vergadering. Het recht van verzet is hen alleen toegekend, voor het geval dat ook niet-aandeelhouders rechten kunnen doen gelden en er dus een plan van uitdeeling is.

Alle soorten rechthebbenden kunnen in dit geval verzet doen ¹⁾), dus ook bijv. bestuurders en andere tantiëme-gerechtigden en ook houders van winstbewijzen.

Eenigszins vermakelijk is het, dat het tweede lid zegt, dat de rechthebbenden op een uitkeering op dezelfde wijze als de schuldeischers verzet kunnen doen, terwijl juist de wijze waarop schuldeischers verzet moeten doen in 't geheel niet geregeld is! (Men zie de bespreking van art. 38 op pg. 92).

Artikel 40.

De artt. 11, 12 en 13 van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen vinden overeenkomstige toepassing.

Men zie de bespreking van art. 38, pag. 92.

Artikel 41.

Na de verdeeling worden de boeken en bescheiden der Inlandsche maatschappij op aandeelen door den landraad gedurende vijf jaren bewaard. Komen binnen vijf jaren na de verdeeling nog schuldeischers op, dan heeft de vereffenaar of bij ontstentenis een door den voorzitter van den landraad aan te wijzen persoon het recht van degenen, die uitkeering van het saldo genoten, terugstorting te vragen naar evenredigheid van het genoten bedrag en zóó, dat winstuitkeeringen eerder worden teruggevorderd dan het nominale bedrag der aandeelen.

De landraad is aangewezen voor de bewaring van de boeken en bescheiden, aangezien in het algemeen niet verwacht kan worden, dat

¹⁾ M. v. T., pg. 68.

de vereffenaars of andere belanghebbenden voldoende gelegenheid tot bewaring en voldoende zorg zullen hebben voor deze boeken en papieren¹⁾. De vereffenaar treedt automatisch weer in functie, indien binnen 5 jaren na de verdeeling nog schuldeischers opkomen, tenzij hij niet meer beschikbaar is, in welk geval de voorzitter van den landraad een vervanger zal aanwijzen¹⁾. De vereffenaar of degene, die voor hem in de plaats komt, heeft het recht van hen, die uitkeering van het saldo genoten, terugstorting te vragen naar evenredigheid van het door hen genoten bedrag, echter met dien verstande, dat winstuitkeeringen eerder worden teruggevorderd dan het nominale bedrag der aandeelen. De termijn van 5 jaren is een vervaltermijn. In geval van insolventie van eenigen dergenen, die indertijd uitkeeringen ontvingen, komt het verlies voor rekening van den schuldeischer. De aansprakelijkheid voor terugstorting is n.l. niet hoofdelijk¹⁾, terwijl er ook geen recht van regres is toegekend.

In het afdeeliningsverslag²⁾ werd verondersteld dat de termijn van 5 jaren een verlenging van den verjaringstermijn van vorderingen zou medebrengen. De regeering antwoordde hierop³⁾, dat schuldeischers geen aanspraken meer hebben, indien hun vorderingen verjaard zijn, zoodat de vervaltermijn van 5 jaren, genoemd in art. 41, geen verlenging kan beteekenen van een eerder verloopenden verjaringstermijn.

Er is geen speciale regeling getroffen voor het geval, dat een bij het opmaken van de rekening en verantwoording geheel of gedeeltelijk als waardeloos afgeschreven vordering inbaar zou blijken te zijn¹⁾. De vereffenaar zal het verschuldigde echter in rechte kunnen opvorderen⁴⁾. Dat zulks gebeuren zal bij vorderingen van belang, acht de regeering voldoende gewaarborgd door het persoonlijke belang, dat de vereffenaar meestal zal hebben⁵⁾. De vereffening is pas geheel geëindigd, als er geen actief en passief meer bestaat; de rekening en verantwoording en de uitdeeling zijn slechts een voorloopige beëindiging⁵⁾.

Artikel 42.

De behandeling van het verzoek om bewilliging en alle inschrijvingen in de registers geschieden zonder eenige kosten, behoudens de voldoening van het zegelrecht verschuldigd ingevolge hoofdstuk XII der „Zegelverordening 1921”.

Leges voor het verzoek om bewilliging op de acte van oprichting en op de wijziging van de acte, alsmede voor de inschrijvingen in de registers zijn niet verschuldigd.

De regeering meende de ontwikkeling van de I.M.A. niet te moeten belemmeren door het vorderen van betaling, waar dit niet bepaald noodzakelijk is⁶⁾. Zij wees er op, dat ook voor het op schrift stellen van inleidende verzoekschriften in burgerlijke procedures niet afzonderlijk wordt betaald⁶⁾.

¹⁾ M. v. T., pg. 68.

²⁾ Afd. Versl., pg. 110.

³⁾ M. v. A., blz. 136.

⁴⁾ Afd. Versl., pg. 110.

⁵⁾ M. v. T., pg. 68 en 69.

⁶⁾ Handelingen Volksraad, 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1372 (mondelijke uiteenzetting van den Regeeringsgemachtigde).

Wel moet het zegelrecht voldaan worden, dat verschuldigd is ingevolge Hoofdstuk XII der „Zegelverordening 1921.” De voorzitter van den landraad mag de acte van oprichting zelfs niet aanvaarden, voordat hem gebleken is, dat het zegelrecht, verschuldigd te worden terzake van het besluit van bewilliging op de acte, is voldaan (art. 8, lid 7).

De plaats van artikel 42 in de ordonnantie is vreemd. Het artikel houdt in het geheel geen verband met het hoofdstuk, waarin het is geplaatst. Met de buitengerechtelijke vereffening heeft het niets te maken. Beter zou men dit artikel hebben kunnen plaatsen na artikel 13 of als eerste artikel van Afdeling 8.

De verwijzing naar de bepalingen van hoofdstuk XII der Zegelverordening 1921 houdt in, dat de maatschappij z.g. kapitaalszegel verschuldigd zal worden, zoo voor het besluit van bewilliging op de acte van oprichting of op de statutenwijziging alswel — ingeval van latere uitbreiding van het geplaatste kapitaal zonder dat wijziging der acte noodig is — voor de desbetreffende verklaring, welke ingevolge artikel 94 der Zegelverordening 1921 aan den Inspecteur van Financiën moet worden ingediend ¹⁾.

Aangezien het doel van een I.M.A. het behalen van winst is, zijn voor haar, in tegenstelling tot de ingeschreven Inlandsche vereeniging, geen bijzondere bepalingen met betrekking tot een verminderd zegelrecht gemaakt ²⁾. De I.M.A. moet dus, evenals de Europeesche naamlooze vennootschap, het evenredig zegelrecht betalen, dat afhankelijk is van de grootte van haar kapitaal.

Evenzeer als de Europeesche N.V. is de I.M.A. voor de behaalde winsten onderworpen aan de vennootschapsbelasting; de bepalingen van die belasting zijn daartoe ook aangepast (S. 1939, No. 574, art. 2).

Krachtens art. 3, lid 2a der Ordonnantie op de Vennootschapsbelasting (S. 1925, No. 319, zooals aangevuld bij S. 1939, No. 574) zullen inkomsten uit landrenteplichtige gronden niet tot de winst worden gerekend, zoodat van deze opbrengst geen vennootschapsbelasting verschuldigd zal zijn ³⁾.

AFDEELING 8.

Slot- en overgangsbepalingen.

Artikel 43.

- (1) Europeesche naamlooze vennootschappen, coöperatieve vereenigingen en vereenigingen met rechtspersoonlijkheid, welke aandeelhouders of leden allen tot de inheemsche bevolking behooren, alsmede coöperatieve vereenigingen als bedoeld in de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen kunnen, indien zij op het tijdstip van inwerkingtreding dezer ordonnantie bestaan en overigens voldoen aan de bepalingen van deze ordonnantie, worden omgezet in een Inlandsche maatschappij op aandeelen.

¹⁾ M. v. T., pg. 69.

²⁾ M. v. T., pg. 44.

³⁾ Zie Handelingen Volksraad. 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1374 (mondelijke uiteenzetting van den Regeeringsgemachtigde).

- (2) Het tengevolge van de omzetting krachtens hoofdstuk XII der „Zegelverordening 1921” verschuldigd zegelrecht wordt slechts geheven voor zoover zoodanig recht niet reeds wegens plaatsing of storting van kapitaal in de vroegere vennootschap of vereeniging is voldaan.
- (3) Bij de omzetting vinden art. 7 en volgende overeenkomstige toepassing.
Bij de acte moet worden overgelegd een afschrift van het besluit der algemeene vergadering van de vennootschap of vereeniging, die de omzetting vraagt, waaruit blijkt, dat tot de omzetting is besloten.
- (4) Door de inschrijving bij den landraad gaan alle activa en passiva van rechtswege over op de Inlandsche maatschappij op aandeelen. Ten aanzien van vóór de omzetting ontstane verplichtingen blijven de teyoren toepasselijke wetsvoorschriften voor de maatschappij gelden.
- (5) De omzetting kan slechts plaats hebben gedurende drie jaren na den dag van inwerkingtreding van deze ordonnantie.

Aangezien er een aantal associaties zijn, die uit nood een der vormen van het Europeesche recht of den vorm van de Inlandsche coöperatieve vereeniging hebben gekozen, maar die zeer moeilijk onder deze vormen bestaan, achtte de regeering het noodig voor deze bestaande associaties den overgang naar den nieuwen vorm van de Inlandsche maatschappij op aandeelen mogelijk te maken ¹⁾.

Voorwaarden voor de omzetting zijn: 1°. dat de associatie bestaat op het tijdstip van inwerkingtreding der ordonnantie, 2°. dat de associaties overigens voldoen aan de bepalingen van de ordonnantie, 3°. dat de aandeelhouders of leden allen tot de inheemsche bevolking behooren (lid 1).

Zooals in lid 5 is bepaald, kan de omzetting slechts plaats hebben gedurende 3 jaren na den dag van inwerkingtreding van de ordonnantie, dus tot 1 Februari 1943.

Met de „vereeningen met rechtspersoonlijkheid”, genoemd in lid 1, zijn bedoeld de vereeningen, welke (Europeesche) rechtspersoonlijkheid bezitten op den voet van S. 1870, No. 64.

De bepaling van lid 2 geeft vrijstelling van het Kapitaalszegelrecht, voorzoover dit reeds wegens plaatsing of storting van kapitaal in de vroegere vennootschap of vereeniging is voldaan.

Teneinde ongemotiveerde bevoordeeling van bestaande lichamen te voorkomen, wordt, aldus de M. v. T. ¹⁾, ter vermijding van dubbele belastingheffing, vroeger geheven Kapitaalszegelrecht in mindering gebracht (lid 2). Men zou misschien beter kunnen zeggen, dat door de bepaling van lid 2 ongemotiveerde benadeeling van de om te zetten associaties wordt voorkomen.

Bij de omzetting worden art. 7 en volgende op overeenkomstige wijze toegepast. Een afschrift van het besluit der algemeene vergadering, waaruit blijkt dat tot de omzetting is besloten, moet bij de acte van oprichting worden overgelegd (lid 3).

Lid 3 is onnauwkeurig, waar het spreekt over „art. 7 en volgende”. Letterlijk omvat deze uitdrukking art. 7 en alle volgende artikelen van

¹⁾ M. v. T., pg. 69.

de ordonnantie. Toch is dit niet de bedoeling geweest. De M. v. A. ¹⁾ zegt ten aanzien van lid 3: „Dat de bepalingen *omtrent de oprichting* ²⁾ van I.M.A.'s ook van toepassing zijn op de omzetting van associaties in I.M.A.'s, is reeds bepaald in lid 3 van dit artikel”. Ook de M. v. T. ³⁾ wijst in de richting van een beperkte beteekenis van „art. 7 en volgende”, aangezien hierin gezegd wordt, blijkbaar met het oog op lid 3: „De procedure moet natuurlijk die zijn van de aanvraag om bewilliging. Alle voorzorgen te nemen bij de oprichting zijn ook hier weer noodzakelijk”.

De bedoeling is dus wel geweest de bepalingen van afdeling 2: „Van de oprichting” van toepassing te doen zijn bij de omzetting. Practisch is de quaestie trouwens van weinig belang, omdat na de omzetting de geheele ordonnantie toch van kracht is voor de in een I.M.A. omgezette associatie.

Alle activa en passiva van de associatie gaan door de inschrijving bij den landraad van rechtswege over op de I.M.A. Ten aanzien van vóór de omzetting ontstane verplichtingen blijven de tevoren toepasselijke wetsvoorschriften voor de maatschappij gelden (lid 4). Met dezen tweeden zin van lid 4 wilde men bereiken, dat aan de rechten van derden geen nadeel wordt toegebracht door de omzetting. Bij het verleen van de bewilliging zal men er voor dienen te waken, dat er geen bestaande verplichtingen zijn, welke leiden tot conflict met de voor de I.M.A. geldende verbodsbepalingen. De omzetting zou dan n.l. ten onrechte geschieden. Bij het onderzoek van het binnenlandsch bestuur, bedoeld in art. 10, zal hierop gelet dienen te worden. Tusschen het tijdstip van dit onderzoek en het tijdstip van de omzetting kunnen dan natuurlijk nog dergelijke verplichtingen ontstaan, welke strijd met de verbodsbepalingen ten gevolge hebben.

Artikel 44.

Deze ordonnantie kan worden aangehaald als „Ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen.”

Artikel II.

Deze ordonnantie treedt in werking met ingang van een door den Gouverneur-Generaal te bepalen dag.

Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 20 December 1939 (Stbl. 1939, No. 717) is bepaald, dat de ordonnantie met ingang van 1 Februari 1940 in werking treedt.

§ 3. Besluit.

Als wij nagaan, op welke Europeesche rechtsfiguur de I.M.A. het meeste lijkt, dan is dit de naamlooze vennootschap.

Ontegenzeggelijk is dit een voordeel. Mr. A. F. J. de Greve vestigde de aandacht op een z.i. te verwachten, belangrijk gevolg van deze gelijkenis:

¹⁾ M. v. A., pg. 136.

²⁾ Cursiveering van mij, v. d. B.

³⁾ M. v. T., pg. 69.

„In de invoering van de I.M.A. ligt een belangrijk psychologisch moment. De vorm van de I.M.A. lijkt op dien van een Europeesche Naamlooze Vennootschap. Men kan zeggen: de I.M.A. is een vereenvoudigde Naamlooze Vennootschap, aangepast aan Inlandsche toestanden en onderworpen aan het Inlandsche Recht, doch voorzien van zoodanige waarborgen, ook voor niet-Inlandsche crediteuren, dat zij in vele opzichten gelijkwaardig is aan een Europeesche Naamlooze Vennootschap.

De Westersche handel zal er daardoor veel gemakkelijker toe komen handel te drijven met, en crediet te verleenen aan een I.M.A. dan aan een Inlandsche vereeniging of coöperatie”¹⁾.

Hoewel in de regeling van de I.M.A. op vele punten is aangeknoopt bij de regeling van de naamlooze vennootschap in het Wetboek van Koophandel, is zij toch geenszins een copie hiervan. Er zijn vele verschilpunten, als gevolg van het andere milieu, waarvoor de regeling op de I.M.A. bestemd is, bijv. de bepalingen over het kapitaal en de aandeelen, de inschakeling van den rechter, de bepalingen over het grondbezit, enz. De ordonnantie op de I.M.A. is hierdoor een geheel zelfstandige regeling.

Prof. Zeylemaker vestigt er de aandacht op, dat de I.M.A. ook kentrekken vertoont, ontleend aan de coöperatieve vereeniging. Prof. Zeylemaker zegt n.l. 2):

„De inlandse maatschappij op aandeelen, bij afkorting I.M.A. genoemd, heeft als prototype de Naamloze Vennootschap, maar ook de coöperatieve vereeniging, de vorm, waarin het ontluikende commerciële corporatieve leven in de inheemse sfeer aanvankelijk zijn toevlucht had gezocht.

Zij ontleent aan de N.V. de kenmerken van een vast kapitaal en van de uitsluiting van de aansprakelijkheid van de aandeelhouders, aan de coöperatieve vereeniging het meerhoofdige bestuur, dat men zich als normaal heeft gedacht, zonder dit tot een bindende eis te maken. De gedachte aan coöperatie, samenwerking van allen, staat ongetwijfeld economisch gezien zeer sterk op de voorgrond; aandelen nemen tot geldbelegging, betrekkelijk zonder interesse in het bedrijf, is nog niet een gedachte waarvoor de inheemse wereld vooralsnog rijp is.

Dit coöperatieve karakter komt ook uit in de regeling met betrekking tot het aandeel en de inbreng.”

Ofschoon deze overeenkomst met de coöperatieve vereeniging inderdaad bestaat, lijkt de I.M.A. toch overwegend op de naamlooze vennootschap.

¹⁾ Kol. Studiën 1939, pg. 233. Mr. A. F. J. de Greve: De Inlandsche Maatschappij op aandeelen (I.M.A.) en het Westersch Grootbedrijf. Hoe moeilijk het was voor een Inlandsch bedrijf om crediet te krijgen, blijkt heel duidelijk uit een geval, dat Mr. de Greve (t.a.p., blz. 229) vermeldt:

„In vele gevallen dreigde een overigens behoorlijk opgezet bedrijf te stranden op gebrek aan kapitaal en crediet ter financiering van het bedrijf, voor den aankoop van grond, den bouw van fabrieken eenerzijds, voor de financiering van den afzet van het product anderzijds.

„Uit de gevallen, die zich in de practijk hebben voorgedaan noem ik één sterk sprekend: een Inlandsche rijstpellerij, waarin ongeveer f 60.000,— was geïnvesteerd, kon practisch nergens crediet verkrijgen, hoewel de fabriek geheel onbezwaard was.”

²⁾ Kol. Studiën 1939, Prof. Mr. Jb. Zeylemaker Jzn.: Inlandsche Rechtspersonen,

De ordonnantie op de I.M.A. opent de gelegenheid tot het scheppen van associaties, welke in den vorm, omschreven in de ordonnantie, voordien niet bestonden. Dit is anders dan bij de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging, die een regeling geeft van de rechtspersoonlijkheid van vereenigingen en de gevolgen daarvan; de vereeniging op zich zelf was echter in het geheel geen onbekende in de Inlandsche wereld. De ordonnantie op de I.M.A. scheidt dus niet alleen een nieuwe rechtsfiguur, zooals de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging overigens ook doet, doch tevens een associatievorm voor Inlanders, welke in deze concrete gedaante te voren niet bestond.

Vandaar dat de ordonnantie de organen van de I.M.A. moest aanwijzen en tevens een regeling moest geven — hier meer, daar minder volledig — over de samenstelling, de taak, de werkwijze en de bevoegdheid van deze organen. De wetgever heeft zich hierbij wel beperkingen opgelegd. Er zijn verschillende punten aan de acte van oprichting ter regeling overgelaten, bijv. de wijze waarop het bestuur voor de maatschappij in rechten optreedt (art. 25, lid 2). De hoofdzaken van het inwendige leven der rechtspersoon zijn echter bindend in de ordonnantie voorgeschreven. Zoo kan bij de acte van oprichting de bevoegdheid van het bestuur beperkt worden (art. 25, lid 5), maar dit mag niet zoo ver gaan, dat van het leiding geven aan het bedrijf door het bestuur niets overblijft. Ook het stemrecht kan in de acte geregeld worden. De bepalingen hierover in de ordonnantie beperken de vrijheid echter aanzienlijk. Aandeelhouders kunnen zich alleen door een medeaandeelhouder doen vertegenwoordigen. Geen aandeelhouder brengt voor zich zelf en anderen samen meer dan $\frac{1}{3}$ der stemmen of meer dan 12 stemmen uit (art. 30).

Naast de bepalingen over de organen van de I.M.A. staan dan strikt bindende regelingen over de totstandkoming, de beëindiging en de vereffening van de I.M.A. Dit is nog niet alles. Bepalingen over het maatschappelijke kapitaal, het geplaatste kapitaal (= het gestorte kapitaal), over de aandelen en uitkeeringen, voltooiën het beeld dat de ordonnantie geeft. Ook deze laatste categorie van bepalingen laat geen vrijheid voor afwijking aan de I.M.A.

De regeering heeft er naar gestreefd de ordonnantie opzettelijk zoo eenvoudig mogelijk te houden ¹⁾. Zoo kwam zij niet tegemoet aan een verzoek van een Volksraadlid om bepalingen over te vormen reserves en nadere voorschriften omtrent commissarissen op te nemen ¹⁾. Allerlei details zooals in de regeling van Westersche vennootschappen mischien wel gewenscht zijn, wilde de regeering derhalve niet opnemen ¹⁾.

Als men nu het geheel ziet, dan blijkt, dat de wetgever op Europeesche wijze heeft gebouwd. Het binnenwerk kan hier en daar wat veranderd of aangevuld worden, maar het huis is practisch kant en klaar en het is van Europeesch model.

In art. 2, lid 2 leest men, dat het voor de inheemsche bevolking geldende recht op de I.M.A. van toepassing is en hieronder is het materiele recht, d.i. voornamelijk het adatrecht, begrepen. In de bepalingen van de ordonnantie is echter al heel weinig terrein voor aanvulling met adatrecht overgelaten. Waar de wetgever mogelijkheid voor afwijking of aanvulling liet, daar zal het adatrecht ten opzichte van deze splinter-

¹⁾ Handelingen Volksraad, 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1432 (mondeline verklaring van den Regeeringsgemachtigde).

nieuwe Europeesche buitenmodel-regeling niet veel stof te bieden hebben.

Hoewel het adatrecht dus voor aanvulling of afwijking van de ordonnantie weinig of geen beteekenis heeft, is de bepaling van art. 2, lid 2 toch voor het materieele recht van veel belang. Uit deze bepaling volgt n.l. dat de I.M.A. die burgerlijke handelingen kan verrichten, waartoe een Inlander gerechtigd is; zij neemt aan het rechtsverkeer deel als een Inlandsch persoon. De rechtspersoonlijkheid van de I.M.A. is dus van anderen aard dan de Europeesche rechtspersoonlijkheid.

Ook voor het formeele recht is de bepaling van art. 2, lid 2 van groot belang. Er volgt n.l. uit, dat de I.M.A. justiciabel is aan den Inlandschen rechter.

Een netelige quaestie vormt het vraagstuk, dat reeds aangeroerd werd bij de bespreking van art. 32 (over het begrip „lasthebbers”). De vraag is n.l. of bij de uitlegging van de regeling op de I.M.A. ¹⁾, de interpretatie van de overeenkomstige regelingen van Europeesch recht — welke dikwijls weer een vast verband met verder liggende Europeesche regelingen vertoonen, zooals bijv. het Wetboek van Koophandel met het Burgerlijk Wetboek — geheel of naar analogie, gevolgd kan worden. Dit vraagstuk rijst overigens niet alleen bij de ordonnantie op de I.M.A., doch bij alle soortgelijke regelingen, indien het Europeesche recht niet toepasselijk is, doch de tekst der regelingen verwant is aan regelingen van Europeeschen oorsprong.

Bij de behandeling in den Volksraad heeft de heer Wirjopranoto deze aangelegenheid aangeroerd, zij het ook, dat deze het vraagpunt niet in dezen vorm naar voren bracht. De heer Wirjopranoto zei n.l. ²⁾:

„Ten aanzien van artikel 2 zou ik der Regeering de vraag willen stellen, of in verschillende gevallen — ik doel hier dan op de werking van de I.M.A. —, indien de betreffende statuten daaromtrent geen bepaalden uitleg geven, ook het Europeesch N.V.-recht van toepassing kan worden verklaard. Immers in art. 2 staat, dat voor de I.M.A. nog steeds zal gelden het adatrecht. Ik meen, dat hier eenige ruimte behoort te worden gelaten. Het uitgangspunt van de Regeering bij de behandeling van deze materie was een afwijking van het adatrecht, zoodat dus in de verdere uitwerking van de I.M.A. telkens een beroep zal moeten worden gedaan op overeenkomstige instituten of figuren als in de Westersche N.V.-wereld bestaan. Ik zou gaarne van de Regeering nader een bevestigend antwoord op deze vraag ontvangen.”

De regeering heeft geen duidelijke uitspraak gedaan. Wel verklaarde de Regeeringsgemachtigde het volgende, mogelijk mede in antwoord op de vraag van den heer Wirjopranoto ³⁾:

„Tegenover dit alles kan nu in het kort worden gesteld, dat de oorsprong van de instituten, waarmede wij hier te doen krijgen, adatrechtelijk is, doch dat, waar het adatrecht te kort schiet, aan dat recht naar eigen aard hulp wordt geboden. Zeker is daarbij het oog gericht geweest op Europeesche rechtsvoorschriften en Europeesche rechtsvormen, maar dit is niet in strijd met den adatrechtelijken opzet en brengt ook de goede werking, die van de voorstellen te verwachten is, niet in gevaar.”

¹⁾ Het geval, dat het Europeesche recht door onderwerping aan dit recht van toepassing is, wordt hierbij buiten beschouwing gelaten.

²⁾ Handelingen Volksraad, 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1303—1304.

³⁾ Handelingen Volksraad, 1939—1940, Onderwerp 22, blz. 1370.

Een duidelijke uitspraak ten aanzien van de hier besproken vraag is dit geenszins.

In het algemeen komt het mij voor, dat, indien de regeling op de I.M.A. en andere soortgelijke regelingen een terminologie gebruiken, welke in het Europeesche recht een geijkte beteekenis heeft — al of niet doordat de beteekenis dezer terminologie in de verwante Europeesche regeling ontstaat door het verband met verder liggende Europeesche regelingen — in de onderhavige regelingen hieraan dezelfde beteekenis moet worden gehecht. Dit geldt natuurlijk niet als de statuten (of reglementen) op geldige wijze anders bepalen of als de wetgever met de gekozen terminologie kennelijk de bedoeling heeft gehad een in het adatrecht bekende aangelegenheid aan te duiden of te regelen. Het laatste zal echter wel zeldzaam voorkomen. Op de boven omschreven wijze wordt niet star vastgehouden aan de letter van art. 2, lid 2, dat inhoudt dat het voor de inheemsche bevolking geldende recht op de I.M.A. van toepassing is, doch wordt van dit beginsel afgeweken, waar zulks met het oog op den oorsprong van de bepalingen voor de uitlegging rationeel is.

Er is geen voorschrift, dat het doel van de I.M.A. vastlegt. De regering wenschte den associaties vrijheid te laten den vorm te kiezen welke voor hen het meest geëigend is ¹⁾. De figuur van de I.M.A. is echter speciaal geschikt voor associaties, die het behalen van winst ten doel hebben.

Bij de oprichting van de I.M.A. valt bijzonder de rol op, welke de landraadvoorzitter hier speelt. Bij gebreke van een Inlandsch notariaat heeft men deze methode gekozen. De landraadvoorzitter is helper en voorlichter. Er is op deze wijze voor gezorgd, dat de Inlandsche bevolking niet wordt afgeschrikt door voor haar bezwarende formaliteiten om tot oprichting te komen.

De wijze waarop de landraadvoorzitter is ingeschakeld, wijkt sterk af van de daarvoor gegeven regeling in de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging. Ten aanzien van de I.M.A. beslist de landraadvoorzitter niet over de verleening van de rechtspersoonlijkheid, zooals bij de Inlandsche vereeniging. Hier is hij alleen een bemiddelende instantie, die de acte van oprichting formeel beoordeelt, en de acte, als deze aan de wettelijk gestelde vereischten voldoet — met een op het onderzoek van het Binnenlandsch Bestuur gegrond advies — ter beslissing doorzendt naar den Directeur van Justitie. De regering wenschte door deze regeling eenheid van beoordeeling der acten van oprichting te verkrijgen ²⁾. Evenzoo is bij de ontbinding van een I.M.A. de landraad krachtens art. 34 een adviseerende instantie, en niet een beslissende, zooals wel het geval is bij de ontneming van de rechtspersoonlijkheid aan een ingeschreven Inlandsche vereeniging.

Anders dan bij de regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen (zie blz. 30), geeft de ordonnantie op de I.M.A. behoorlijke waarborgen tegen willekeur bij de ontbinding van overheidswege. De Gouverneur-Generaal spreekt de ontbinding uit, wanneer dit in het belang van de openbare orde noodzakelijk wordt geacht (art. 34, lid 1). Het is geenszins te verwachten, dat deze bevoegdheid, welke tevens plicht is, op lichtvaardige wijze gehanteerd zal worden. Het is overigens niet een op zich zelf staand geval, dat aan den Gouverneur-Generaal het criterium

¹⁾ M. v. T., blz. 41.

²⁾ M. v. T., blz. 43.

van de openbare orde als grondslag voor beoordeeling wordt gegeven. Men zie bijv. de Vereeniging- en vergadering-verordening, art. 4 (S. 1919, No. 27, zooals dit gewijzigd is) en de regeling nopens de rechts-persoonlijkheid van vereenigingen, bestaande volgens Europeesch recht, art. 5 bis (S. 1870, No. 64, zooals dit gewijzigd is).

De ontbinding door den Directeur van Justitie kan alleen wegens bepaalde, in de ordonnantie (art. 34) opgesomde redenen geschieden.

Contrôle wordt door de Overheid uitgeoefend, in het bijzonder op de naleving van de bepalingen over het grondbezit en op het Inlandsche karakter der I.M.A. Zoowel bij de oprichting als later bestaat de mogelijkheid van contrôle. Bij de oprichting kan het Binnenlandsch Bestuur worden ingeschakeld voor de contrôle. Tevens houdt het Binnenlandsch Bestuur een oog in het zeil tijdens het bestaan van de I.M.A. Indien n.l. aan den betrokken bestuursambtenaar een grond tot ontbinding bekend is, moet deze hiervan kennis geven aan den Gouverneur-Generaal, c.q. den Directeur van Justitie (art. 34). Door middel van het aandeelhoudersregister kan het B.B. contrôle houden op den landaard van de aandeelhouders. Ten slotte is, met het doel dat contrôle wordt uitgeoefend, de duur van de I.M.A. beperkt (art. 2, lid 3). Om verlenging van dezen duur te verkrijgen, moet dan n.l. — bij wijze van wijziging der acte van oprichting — een overeenkomstige procedure als bij de oprichting gevolgd worden.

Het instituut van een veelomvattende contrôle tijdens het bestaan van de associatie, zooals dit bij de Inlandsche coöperatieve vereenigingen voorkomt, is dus in de ordonnantie op de I.M.A. niet overgenomen.

De I.M.A. is verder ook niet gedrongen in de positie van sterke afhankelijkheid, tijdens haar bestaan, van de inzichten der overheid, zooals de Inlandsche coöperatieve vereeniging. De rechtspositie van de I.M.A. wordt door behoorlijke waarborgen beschermd.

HOOFDSTUK V.

DE INLANDSCHE VEREENIGING.

§ 1. De voorgeschiedenis.

Gedeeltelijk kwam de voorgeschiedenis van de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging reeds ter sprake in § 1 van hoofdstuk IV, bij de behandeling van de voorgeschiedenis van de Inlandsche maatschappij op aandeelen. Op het daar vermelde moge dan ook hierbij nog eens de aandacht worden gevestigd.

De behoefte aan een regeling was afdoende gebleken. De mededeelingen van belanghebbenden aan de commissie voor Inlandsche rechtspersonen, spraken in dit opzicht een duidelijke taal. Deze uittalingen van belanghebbenden werden reeds vermeld op blz. 17 en 18.

Vóór de inwerkingtreding van de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging was de Inlandsche vereeniging reeds een bekende en veelvuldig voorkomende figuur ¹⁾. Zooals wij reeds gezien hebben in Hoofdstuk II, gaf echter de quaestie van het al dan niet bestaan van de rechtspersoonlijkheid van vereenigingen op grond van het adatrecht aanleiding tot groote moeilijkheden, aangezien deze rechtspersoonlijkheid in de maatschappelijke practijk veelal niet werd erkend. Deze quaestie was het kernpunt van de moeilijkheden. Het verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen ²⁾ zegt dan ook, dat de ontwerp-ordonnantie, door de commissie opgesteld, alleen de verleening en het verlies van de rechtspersoonlijkheid behandelt.

De Mem. v. Toelichting ³⁾ geeft een samenvatting van de naar voren gekomen bezwaren:

„Evenals vennootschappen ondervinden ook vereenigingen moeilijkheden door het ontbreken van de mogelijkheid om binnen het kader van het inheemsche recht rechtspersoonlijkheid te verkrijgen. Werkende zonder erkenning, wordt de vereeniging niet als rechtens bestaande aangemerkt, zoodat zij in procedures, bij het deponeren van gelden bij afdeelingsbanken, en vooral bij het verkrijgen van grondbezit niet onder haar eigen naam kan optreden. Een der bestuurders moet in dergelijke gevallen optreden als partij bij verbintenissen; hij deponeert gelden op zijn naam bij eene bank; gronden worden op zijn naam gekocht en in de land-

¹⁾ Ten aanzien van de Inlandsche maatschappij op aandeelen kan dit niet gezegd worden. Inlandsche maatschappijen op aandeelen, zooals de ordonnantie op de I.M.A. deze beschrijft, bestonden in het geheel niet vóór de inwerkingtreding van de laatstgenoemde ordonnantie.

²⁾ Verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 18. Het zou m.i. vollediger zijn geweest, indien genoemd was als in de ontwerp-ordonnantie van de commissie behandelde stof: de regeling van het ontstaan, bestaan, beëindiging en vereffening van de ingeschreven (d.i. wettelijk erkende, Inlandsche rechtspersoonlijkheid bezittende) Inlandsche vereeniging.

³⁾ Mem. v. Toelichting, blz. 36, 37.

renteregisters ingeschreven enz. Enkele van de hier genoemde bezwaren zouden door de verkrijging van Europeesche rechtspersoonlijkheid kunnen worden opgeheven, maar dan zouden groo-tere bezwaren voor de voordeelen in de plaats treden. De vereeniging zou dan buiten staat zijn Inlandsch bezitsrecht op den grond uit te oefenen, daar zij den status van Europeaan zou hebben ver-kegen; bovendien zou zij ten aanzien van het recht, zoowel voor het procesrecht als voor het materiele recht, als ook met betrek-king tot den bevoegden rechter, onderworpen zijn aan het Euro-peesche privaatrecht, dat ver staat van het recht van een groot deel van de leden van de vereenigen, die dan ook liever geheel in eigen rechtssfeer willen blijven. Verder kan worden gewezen op de hooge kosten van het aanvragen van de Europeesche rechts-persoonlijkheid, welke niet kunnen worden gedragen door uit onvermogen inheemschen gevormde vereenigen. Om deze redenen behoort ook de mogelijkheid te worden geopend van erkenning van Inlandsche rechtspersoonlijkheid voor vereeni-ingen."

De ontwerp-ordonnantie, door de commissie voor Inlandsche rechts-personen opgesteld, draaide dus om de quaestie der rechtspersoon-lijkheid.

Volgens de Memorie van Toelichting¹⁾ vormt het verslag der com-missie voor Inlandsche rechtspersonen den grondslag van het regeer-ingsontwerp. Hier en daar wijkt het regeeringsontwerp wel af van het ontwerp van de commissie. Zoo is bijv. het belangrijke artikel 4, dat de beperking van het grondbezit behandelt, anders van inhoud en van redactie. Ook bevat het regeeringsontwerp in art. 8, lid 6 en art. 12, lid 3 het door den landraadvoorzitter aan te leggen criterium „openbare orde" (zie blz. 116 en 121), hetgeen in het ontwerp van de commissie niet voorkomt. De nummering van de genoemde artikelen is gelijk aan die van de desbetreffende artikelen der ordonnantie. Over het geheel is echter in het regeeringsontwerp het ontwerp van de commissie gevolgd.

Het schriftelijke en mondelinge overleg met den Volksraad heeft slechts tot weinig wijzigingen geleid, welke ook niet van zeer ingrijpen-den aard zijn. Enkele wijzigingen zullen wij hier even noemen. Zoo wordt in art. 4 de beslissing van de vraag of bepaalde gronden kunnen worden aangemerkt als woonerven — de eenige gronden, toebehoorende aan de inheemsche bevolking, welke een ingeschreven vereeniging onbeperkt mag bezitten — opgedragen aan den regent, behalve in de Vorstenlanden. In het oorspronkelijke regeeringsontwerp was de resi-dent hiervan aangewezen. Naar aanleiding van een in het afdeelin- verslag²⁾ geuiten wensch heeft de regeering³⁾ dit gewijzigd. Een andere wijziging betreft art. 12, lid 4. Op grond van art. 12, lid 4 zou, zooals de ontwerp-ordonnantie oorspronkelijk luidde, de landraadvoorzitter de erkenning van de rechtspersoonlijkheid der vereeniging moeten wei-geren, als het rapport van den bestuursambtenaar zou inhouden, dat het doel van de vereeniging in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet. In verband met een opmerking in het afdeelin-

1) M. v. T., blz. 35.

2) Afdeelinverslag, blz. 111.

3) M. v. Antwoord, blz. 137.

verslag¹⁾ heeft de regeering dit gewijzigd²⁾, door in plaats van de woorden „houdt het rapport de mededeeling in” te schrijven „blijkt uit het rapport”. Dientengevolge staat het thans aan den landraadvoorzitter te beoordeelen of uit het rapport het strijdige doel van de vereeniging — dus ook de strijd met de openbare orde — blijkt.

Bij de behandeling in den Volksraad werd een amendement voorgesteld om in art. 23, lid 3 — waar de personen worden opgenoemd, die het verzoek kunnen doen de rechtspersoonlijkheid aan de vereeniging te ontnemen — in plaats van de woorden „iedere dienaar van de openbare macht” te lezen: „iedere ambtenaar van het binnenlandsch bestuur en van het Inlandsch openbaar ministerie.” De regeering nam dit amendement over, nadat het woord „Inlandsch” vóór de woorden „openbaar ministerie”, door de voorstellers was geschrapt. Een amendement, beoogende de aan den resident toe te kennen bevoegdheden op te dragen aan den regent, door in de artikelen 4, 9, 10, 11, 12, 19 en 21 te schrijven „regent” in plaats van „resident”, werd verworpen. Andere amendementen dan de hier genoemde, werden niet ingediend. De motie, reeds genoemd op blz. 39, waarbij de regeering werd verzocht ten spoedigste na afkondiging van de ontwerp-ordonnanties voorstellen te doen tot herziening, om de werkingssfeer der regelingen uit te breiden tot geheel Ned.-Indië, had ook betrekking op de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging. De Volksraad nam deze motie zonder hoofdelijke stemming aan. Een andere motie echter, waarbij de regeering werd verzocht nader een regeling in overweging te nemen, krachtens welke een beperkte toelating van niet-Inheemschen tot de Inlandsche maatschappijen op aandeelen en de Inlandsche vereenigingen zou kunnen plaats hebben, werd verworpen.

De ordonnantie op de Inlandsche vereeniging van 25 September 1939 werd afgekondigd in S. 1939, No. 570. Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 20 December 1939 (S. 1939, No. 717) is bepaald, dat de ordonnantie met ingang van 1 Februari 1940 in werking treedt.

§ 2. De inhoud van de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging.

(S. 1939, No. 570).

De considerans van de ordonnantie luidt:

Dat Hij, regelen willende stellen inzake de rechtspersoonlijkheid van Inlandsche vereenigingen en daarbij van het voor de inheemsche bevolking geldende adatrecht willende afwijken, voorzoover de bij die bevolking gebleken maatschappelijke behoeften en het algemeen belang zulks vorderen;

De considerans wijst er op, dat in de regeling van het adatrecht wordt afgeweken, voorzoover de bij de inheemsche bevolking gebleken maatschappelijke behoeften en het algemeen belang zulks vorderen. Welbewust wordt het adatrecht derhalve op zij gezet. Echter blijft het adatrecht gelden, voorzoover niet uitdrukkelijk een wettelijke, afwij-

¹⁾ Afdeeliningsverslag, blz. 112.

²⁾ Mem. v. Antwoord, blz. 138.

kende, regeling is gegeven (zie Indische Staatsregeling art. 131, lid 2 onder b).

Veel meer, dan bij de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen, laat de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging ruimte aan het adatrecht. Het inwendige vereenigingsleven is n.l. slechts in geringe mate wettelijk geregeld, zoodat tal van aangelegenheden door het adatrecht beheerscht kunnen worden. Met betrekking tot den term „inheemsche bevolking” zij verwezen naar de opmerkingen bij artikel 1 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen (blz. 42).

De considerans komt geheel overeen met die van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen.

Artikel I.

Vast te stellen de volgende regeling inzake de Inlandsche vereeniging op Java en Madoera gevestigd.

Ten aanzien van dezen aanhef van artikel I gelden geheel dezelfde aantekeningen, als die welke gemaakt zijn op blz. 40 en 41 met betrekking tot den overeenkomstigen aanhef van artikel I der ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen. De werkingssfeer van de regeling wordt dus reeds aanstonds beperkt tot Inlandsche vereenigingen, welke op Java en Madoera gevestigd zijn (zie ook art. 4, lid 2 en art. 7, lid 2a). In verband met de omschrijving van het begrip „Inlandsche vereeniging” in art. 1, zou het juist zijn geweest als vóór de woorden „Inlandsche vereeniging” het woord „ingeschreven” of „erkende”¹⁾ ingevoegd ware.

AFDEELING 1.

Algemeene voorschriften.

Artikel 1.

In deze ordonnantie wordt verstaan: onder „Inlandsche vereeniging” elke vereeniging uitsluitend bestaande uit personen behoorende tot de inheemsche bevolking, die niet krachtens de voor de Europeanen geldende bepalingen als rechtspersoon is erkend; onder „ingeschreven Inlandsche vereeniging” (of ingeschreven vereeniging) de Inlandsche vereeniging, die op de in deze ordonnantie geregelde wijze als rechtspersoon is ingeschreven.

Met den term „Inlandsche vereeniging” wordt bedoeld de vereeniging vóór haar erkenning als rechtspersoon. In de Memorie van Toelichting wordt dit nog eens nadrukkelijk gezegd²⁾. In de stukken van voorbereiding der ordonnantie werd de vraag of de vereeniging reeds op grond van het adatrecht rechtspersoon is, buiten beschouwing gelaten (zie Hoofdstuk II, blz. 20). Dit blijft dus in het midden. Het doel

¹⁾ Een ingeschreven vereeniging is n.l. een vereeniging, welke erkend is (Zie art. 18).

²⁾ Mem. v. Toelichting, blz. 74.

van de regeling is ook juist om een middel te geven aan de vereenigingen de onzekerheid over het al dan niet aanwezig zijn der rechtspersoonlijkheid op te heffen. In den tekst van de ontwerp-ordonnantie is volgens de M. v. T.¹⁾ de enkele aanduiding „vereening” alleen gebezigd, indien uit het zinsverband onmiskenbaar bleek of de Inlandsche vereening in het algemeen of alleen de ingeschreven vereening is bedoeld. Veel twijfel kan inderdaad niet rijzen over de vraag of een artikel of artikellid betrekking heeft op een „Inlandsche vereening” of op een „ingeschreven vereening”. Zoo noemen de artt. 2, 3, 4, 5, 7 reeds uitdrukkelijk de ingeschreven vereening. De afdeelingen 2, 3 en 4 kunnen in dit opzicht ook geen aanleiding tot misverstand geven, aangezien deze respectievelijk handelen over: de aanvraag om erkenning, het verlies van de rechtspersoonlijkheid, het eindigen van de ingeschreven vereening. Ook lijkt het niet, dat de afdeelingen 5 en 6 met betrekking tot deze aangelegenheid moeilijkheden zullen bieden. In het geval van art. 6 zou echter wel twijfel kunnen bestaan. In art. 6 wordt n.l. niet gesproken over „Inlandsche vereening” of „ingeschreven vereening”. M.i. zal art. 6 toch ook betrekking hebben op een ingeschreven vereening (zie verder de toelichting op art. 6, blz. 113).

De regeering wenscht, dat de term „Inlandsche vereening” een technische term wordt, evenals „Inlandsche gemeente”, „Inlandsch bezitsrecht” enz.¹⁾ Deze technische term slaat dan echter niet op de ingeschreven vereening, terwijl de ordonnantie juist alleen regelen geeft omtrent het ontstaan, het bestaan, de beëindiging en vereffening van de ingeschreven vereening (zie ook blz. 147 en 148).

De ordonnantie geeft in art 1 alleen een definitie van de „Inlandsche vereening”, doch regelt ten aanzien hiervan niets. Die definitie luidt: „elke vereening *uitsluitend* bestaande uit personen behoorende tot de inheemsche bevolking, die niet krachtens de voor de Europeanen geldende bepalingen als rechtspersoon is erkend”. Verder wordt in art. 1 met „ingeschreven Inlandsche vereening” (of ingeschreven vereening) aangeduid: de Inlandsche vereening, die op de in de ordonnantie geregelde wijze als rechtspersoon is ingeschreven. De landraadvoorzitter zorgt, dat de inschrijving, op den voet van het in art. 18 bepaalde, in het daartoe bestemde register geschiedt. De beperking van het lidmaatschap tot enkel inheemschen is geschied in verband met het bestaande agrarische stelsel. Dezelfde beperking geldt voor het aandeelhouderschap van een I.M.A. Het bij de bespreking van art. 1 van de ordonnantie op de I.M.A. hierover gezegde (blz. 41), is ook hier van toepassing.

Door de uitsluiting in art. 1 van de Inlandsche vereening, die reeds als Europeesch rechtspersoon is erkend, wordt tevens bereikt, dat wettelijk is uitgesloten, dat zulk een Europeaan geworden vereening later bovendien nog Inlandsche rechtspersoonlijkheid verkrijgt¹⁾. Voor een overgangsbepaling, die toelaat, dat bestaande vereeningen van Inlanders, die Europeesch rechtspersoon zijn, omgezet worden in Inlandsche rechtspersonen, zorgt artikel 38¹⁾.

Onder den term „personen behoorende tot de inheemsche bevolking” vallen ook rechtspersonen¹⁾. Met betrekking tot laatstgenoemden term zij overigens verwezen naar de aantekeningen hierover op blz. 42.

¹⁾ M. v. T., blz. 74.

Artikel 2.

- (1) De ingeschreven Inlandsche vereeniging is rechtspersoon.
- (2) Het voor de inheemsche bevolking geldende recht is op haar van toepassing.
- (3) Zij bestaat niet langer dan dertig jaar na hare inschrijving, behoudens verlenging van dien termijn, bij wege van statutenwijziging.

De ingeschreven Inlandsche vereeniging is rechtspersoon (lid 1). Hieruit volgt, dat de rechtspersoonlijkheid begint op het tijdstip van de inschrijving in het register, dat genoemd is in art. 18, lid 1. Dit tijdstip is dus beslissend voor den aanvang der rechtspersoonlijkheid en niet het tijdstip van de publicatie in de Javasche Courant (zie art. 19, lid 3). De uitdrukkelijke bepaling, dat de ingeschreven vereeniging rechtspersoon is, is in overeenstemming met de moderne wetgeving, omdat er in het verkeer geen twijfel mag zijn, dat men niet te doen heeft met eenige min of meer in verband met elkaar handelende personen, maar met een als eenheid optredende combinatie, welke een zelfstandige persoonlijkheid vormt met alle daaraan verbonden gevolgen. Uit de bepaling van lid 2, dat het voor de inheemsche bevolking geldende recht op de ingeschreven vereeniging van toepassing is, volgt dan nog, dat deze vereeniging een Inlandsche rechtspersoon is. Het voor de inheemsche bevolking geldende materiele recht, dat op de ingeschreven vereeniging van toepassing is, wordt, naast het in de ordonnantie gegeven recht, voornamelijk door het adatrecht gevormd.

De ingeschreven Inlandsche vereeniging bestaat niet langer dan 30 jaar na de inschrijving, tenzij die termijn door middel van statutenwijziging verlengd wordt (lid 3). Deze bepaling heeft, als parallel van de overeenkomstige bepaling ten aanzien van vereenigingen in het Europeesche recht, ten doel dat de bevoegde overheidsinstantie telkens na een geruim tijdsverloop nagaat of het voortbestaan van de rechtspersoon strookt met de wettelijke bepalingen. Verlenging van den termijn kan n.l. alleen door middel van statutenwijziging geschieden en ingevolge art. 20 moet elke wijziging van de statuten, na de verkrijging der rechtspersoonlijkheid, op overeenkomstige wijze worden behandeld als de aanvraag om erkenning als rechtspersoon. De bevoegde instantie, d.i. normaal de voorzitter van den landraad, moet dus haar goedkeuring hechten aan de wijziging der statuten, waarbij de termijn van 30 jaar wordt verlengd. Ten gevolge van de bepaling van lid 3 kan dus periodiek worden nagegaan of de rechtspersoon nog recht van bestaan heeft.

Het in art. 2 bepaalde, komt overeen met de bepalingen van art. 2 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen.

Artikel 3.

- (1) De ingeschreven vereeniging is met haar eigen vermogen voor hare verbintenissen aansprakelijk.
- (2) De leden van zoodanige vereeniging zijn persoonlijk niet aansprakelijk voor de verbintenissen der vereeniging.

De strekking van dit artikel is dezelfde als die van art. 3 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen. De redactie komt ook geheel overeen met die van laatstgenoemd artikel, met uitzondering van de verdeeling in 2 artikelleden, die daar niet heeft plaats gehad (zie blz. 44). De regeering beschouwde de aansprakelijkheid van

de vereeniging voor haar verbintenissen met haar vermogen (lid 1) weliswaar als een zeer elementaire rechtsregel, doch achtte het niettemin goed, dezen regel onder woorden te brengen ¹⁾). In de uitsluiting van de aansprakelijkheid van de leden voor de verbintenissen der vereeniging wordt — aldus de Memorie van Toelichting ¹⁾ — veelal een hoofdmotief voor het aanvragen van rechtspersoonlijkheid gezien.

Artikel 4.

- (1) Het is aan ingeschreven vereenigingen verboden om rechtstreeks of middellijk de tijdelijke of blijvende beschikking te verkrijgen of te hebben over gronden, welke met eenig Inlandsch recht — waaronder begrepen agrarisch eigendom — aan de inheemsche bevolking toebehooren. Iedere daarmede strijdige handeling is nietig. Onder de in dit lid bedoelde gronden zijn niet begrepen woonerven op Java en Madoera, ter beoordeeling van den regent of, in de Vorstenlanden, den assistent-resident in overleg met den betrokken regent, als zoodanig aan te merken.
- (2) Echter kan aan bepaalde ingeschreven vereenigingen door het hoofd van gewestelijk bestuur in wiens ressort de gronden gelegen zijn bij besluit worden vergund zich de beschikking te verwerven over een in het besluit te vermelden uitgestrektheid bouwvelden en tuinen op Java en Madoera.

Ingevolge art. 4, lid 1 geldt voor de ingeschreven vereenigingen een verbod om te beschikken over gronden van de inheemsche bevolking, met uitzondering echter van woonerven.

De regering had twee redenen voor deze verbodsbepaling. De Memorie van Toelichting ¹⁾ noemt als eerste reden de omstandigheid, dat het type der vereeniging, waarvoor de ordonnantie is ontworpen, aan bouwgronden- en tuinenbezit slechts hoogst zelden behoefte zal hebben.

De Mem. v. Toelichting ¹⁾ vervolgt dan:

„Bijna steeds toch zullen die gronden worden begeerd door een associatie, die zich het maken van winst tot oogmerk heeft gesteld en voor wie de Regeering den vorm der Inlandsche maatschappij op aandeelen heeft klaargelegd. In de weinige gevallen, waarin de vereeniging bouwgrond als beleggingsobject van vereenigingsgelden zou wenschen, of zulke gronden ten geschenke zou kunnen krijgen, zal dit artikel hen hinderen. Er zijn echter bruikbare middelen genoeg om het vermogen van de vereeniging solide te beleggen, zoodat dit geringe nadeel tegen het voordeel, dat de vereenigingsvorm daarmede in sterke mate voor zijn eigenlijke doel bewaard wordt, niet opweegt. In bijzondere gevallen laat lid 2 van dit artikel bovendien het verleenen van een dispensatie toe.”

Over de tweede reden van het voorschrift, zegt de Mem. v. T. ¹⁾:

„In de tweede plaats was het feit, dat de aard en de inrichting van de vereeniging het veel bezwaarlijker maakt goed toezicht te houden op het Inlandsch karakter daarvan dan bij de Inlandsche maatschappij op aandeelen het geval is, aanleiding tot dit voor-

¹⁾ M. v. T., blz. 75.

schrift. Daarom toch is het wenschelijk geheel af te snijden de mogelijkheid, dat de Inlandsche vereeniging zou worden aangewend tot ontduiking van het toch al moeilijk te handhaven vervreemdingsverbod van bouwgrond. Men kan met veel lichtere contrôle- en anti-ontduikingsvoorschriften volstaan, wanneer die niet behoeven dienst te doen tot bescherming van het vervreemdingsverbod tegen het gebruik van vereenigingen als stroomannen."

De wenschelijkheid om ontduiking tegen te gaan van de bepalingen van de agrarische wetgeving — welke de Inlandsche bevolking beschermen tegen dépossedeering — is wel de voornaamste reden van het voorschrift van art. 4, lid 1 geweest.

Anders dan bij de I.M.A., waar de beschikking over 75 hectare aan de inheemsche bevolking toebehoorende gronden, inbegrepen ten hoogste 25 hectare sawahgronden, is toegestaan, geldt hier een absoluut verbod, met uitzondering alleen van woonerven. Zooals uit de bovenaangehaalde passage van de Mem. v. T. blijkt, motiveert de regeering deze algeheele verbodsbepaling met de verklaring, dat de vereenigingen slechts hoogst zelden behoefte hebben aan bouwgrond en tuinenbezit. Merkwaardig is, dat het verbod om te beschikken over de op de gronden voorkomende beplantingen, gelijk dit is opgenomen in art. 5, lid 1 van de Ordonnantie op de I.M.A., niet genoemd is in art. 4. Men moet hieruit wel opmaken, dat laatstgenoemd verbod voor de ingeschreven vereenigingen niet geldt, behoudens dan in gevallen, waarin de beschikking over op de gronden voorkomende beplantingen de beschikking over den grond noodzakelijkerwijze met zich brengt. Een vereeniging zal normaal niet de beschikking over beplantingen nastreven, zoo min als de beschikking over bouw- en tuingronden. Art. 4 is echter bedoeld om een dam op te werpen voor abnormale gedragingen. Het is dan ook niet duidelijk, waarom de bepaling over de beplantingen hier is weggelaten, terwijl men die in de ordonnantie op de I.M.A. wel noodig oordeelde.

In art. 4, lid 1 lijkt het woord „verkrijgen” op het eerste gezicht overbodig, want wie de beschikking verkrijgt, die heeft haar dan tevens. „Verkrijgen” slaat echter op het verwerven na de oprichting, terwijl het woord „hebben” betrekking heeft op hetgeen bij de oprichting aanwezig is. De woorden „tijdelijke” of „blijvende” in lid 1 zijn strikt genomen niet noodzakelijk. Deze woorden zijn echter opgenomen om ontduiking te verhinderen. Storend zijn deze toevoegingen echter niet.

De beschikking door pacht of huur valt onder het verbod van lid 1. Het verbod van beschikking over gronden slaat alleen op gronden van de bevolking, aangezien in lid 1 slechts gesproken wordt over aan de inheemsche bevolking toebehoorende gronden. Met betrekking tot andere gronden, zooals bijv. door het Gouvernement in erfpacht gegeven gronden (welk geval bij vereenigingen echter wel niet zal voorkomen), geldt het verbod niet ¹⁾.

Op een gebleken overtreding van de voorschriften met betrekking tot het grondbezit, moet ontneming van de rechtspersoonlijkheid volgen (art. 23, lid 1), behoudens de in het geval van art. 27 aan den landraad gegeven bevoegdheid. Naast deze sanctie van art. 23, lid 1, wordt in art. 4, lid 1 nog een andere sanctie gegeven in de bepaling, dat iedere handeling, welke strijdt met het verbod van beschikking over

¹⁾ M. v. T., blz. 121 (toelichting op de overeenkomstige bepaling ten aanzien van de Inlandsche maatschappij op aandeelen).

gronden, nietig is. Deze algemeene nietigverklaring treft men niet aan in de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen (zie aldaar, art. 5, lid 1). Zij, die met de vereeniging handelen, kunnen gemakkelijker dan ten aanzien van de I.M.A. nagaan of de vereeniging door de handeling in overtreding zal zijn. De Inlandsche vereeniging is immers reeds kennelijk in overtreding bij elke transactie over gronden, toebehoorende aan de inheemsche bevolking, welke niet gaat over woonerven.

De regeering beseftte dat met een bepaling, die aan het oordeel van bestuursambtenaren overlaat om uit te maken wat een woonerf is, niet ten volle kan worden bereikt, dat misverstanden inzake het begrip woonerf zullen zijn uitgesloten ¹⁾. Reeds eerder, bij de onttrekking van woonerven aan de grondhuurordonnantie, was het niet mogelijk gebleken een voor alle denkbare gevallen passende, wettelijke omschrijving te geven van het begrip „woonerf” ¹⁾. Wel geeft de Mem. v. Toel. eenige aanwijzingen ²⁾ voor de uitlegging van dit begrip, welke geput zijn uit de stukken, die geleid hebben tot de totstandkoming van de tegenwoordige en vroegere grondhuur-ordonnanties. Een maximum oppervlakte van een woonerf is niet vastgesteld, ofschoon in het afdeulingsverslag ³⁾ hierop was aangedrongen. In de ontwerp-ordonnantie werd voor de beoordeeling van de vraag of bepaalde gronden woonerven zijn, oorspronkelijk de resident aangewezen. Naar aanleiding van het afdeulingsverslag wijzigde de regeering dit in dier voege, dat de beoordeeling werd opgedragen aan den regent en in de Vorstenlanden aan den assistent-resident in overleg met den betrokken regent.

In verband met de beperking van de werkingsfeer der ordonnantie tot Java en Madoera (zie de aanhef van art. I, blz. 106 wordt in lid 1 gesproken over „woonerven op Java en Madoera” en in lid 2 over „bouwvelden en tuinen op Java en Madoera”).

Het hoofd van gewestelijk bestuur (d.i. de Gouverneur) kan, volgens lid 2, bij besluit vergunning verleenen aan de vereeniging om de beschikking te verwerven over een in het besluit te vermelden uitgestrektheid bouwvelden en tuinen. Niet is in lid 2 bepaald, zooals wel is geschied in de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen (zie aldaar art. 5, lid 2), dat in de vergunning voorwaarden vermeld kunnen worden. Men zal dus moeten aannemen, dat de vergunning alleen onvoorwaardelijk kan worden verleend. Over het verleenen van de vergunningen zegt het verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen ⁴⁾:

„Toegelaten behoort te worden voor vereenigingen een onbeperkt bezit van woonerven in inlandsch bezitsrecht, terwijl in bijzondere gevallen dispensatie van het verbod van inlandsch bezitsrecht op bouwvelden behoort te kunnen worden verkregen.

Daarbij wordt opgemerkt, dat de verhouding tusschen het met en zonder dispensatie geoorloofde hier eenigszins anders is, dan bij de vennootschappen. Door het woord dispensatie heeft de commissie willen uitdrukken, dat de op deze wijze verleende vergunning uitzondering moet blijven, beperkt tot gevallen van noodzakelijkheid, terwijl bij de vennootschappen verwacht wordt, dat

¹⁾ M. v. T., blz. 76.

²⁾ Op blz. 76, 77.

³⁾ Afdeulingsverslag, blz. 111.

⁴⁾ Verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 11.

de vergunning zal worden verleend, wanneer daardoor geen andere belangen worden geschaad."

De Mem. van Toelichting ¹⁾ bevestigt, dat de vergunningen slechts bij uitzondering zullen worden verleend. Dit is dus in tegenstelling met de gedragslijn bij de I.M.A., waar de vergunningen als regel verleend worden en slechts geweigerd worden als andere belangen zwaarder wegen (zie blz. 47).

Artikel 5.

Het lidmaatschap van de ingeschreven vereeniging is niet vatbaar voor overdracht of overgang bij versterf.

Het lidmaatschap van een ingeschreven vereeniging is strikt persoonlijk, dus niet vatbaar voor overdracht of overgang bij versterf. De Mem. van Toelichting ²⁾ vestigt er de aandacht op, dat in dit voorschrift een reden gelegen zal zijn voor de winstbeoogende associaties om niet den vereenigingsvorm te kiezen.

Het aandeelhouderschap van een Inlandsche maatschappij op aandeelen is wel vatbaar voor overdracht of overgang bij versterf (zie art. 19 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen).

Artikel 6.

- (1) Het bestuur is tot alle handelingen bevoegd, die niet uitdrukkelijk aan een algemeene ledenvergadering zijn voorbehouden.
- (2) In de ledenvergadering heeft ieder lid slechts één stem.
- (3) Indien het bestuur zijne bevoegdheid te buiten gaat, worden de gevolgen daarvan, in geval van geschil, door den rechter naar billijkheid bepaald.

Indien bepaalde handelingen niet uitdrukkelijk aan een algemeene ledenvergadering zijn voorbehouden, is het bestuur tot al deze handelingen bevoegd (lid 1). Bij de I.M.A. is een andere weg gevolgd. Daar kan de bevoegdheid en tevens de taak van het bestuur wel beperkt worden, doch de wettelijke regel, dat het bestuur belast is met de leiding van het bedrijf (art. 25, lid 1 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen), mag niet geheel op zij worden gezet (zie blz. 75).

In art. 6, lid 1 is niet gezegd op welke wijze handelingen aan de algemeene ledenvergadering kunnen zijn voorbehouden. Behalve bij de ordonnantie kan dit natuurlijk geschieden bij de statuten. Kan het voorbehoud echter ook worden gemaakt door een algemeene ledenvergadering? De Memorie van Toelichting zegt, dat lid 1 geen toelichting behoeft ²⁾. Ten aanzien van de hier gestelde vraag zou een toelichting echter wel wenschelijk zijn geweest. Het komt mij voor, dat een algemeene ledenvergadering wel bevoegd moet worden geacht handelingen aan een algemeene vergadering voor te behouden en aldus de bevoegdheid van het bestuur te beperken. Weliswaar zegt de ordonnantie niet, dat de algemeene ledenvergadering de hoogste macht is in de vereeniging, doch dit laatste spreekt eigenlijk van zelf. Overigens bevat de

¹⁾ M. v. T., blz. 75 en 76.

²⁾ M. v. T., blz. 77.

ordonnantie ook wel bepalingen, die in deze richting wijzen (bijv. art. 7, lid 2 onder *i* en art. 30; men zie ook de artt. 14 en 16 van de modelstatuten). Indien de regeering een voorbehoud van het verrichten van handelingen alleen bij de statuten gemaakt had willen zien, waarom zouden de statuten dan niet uitdrukkelijk in lid 1 zijn genoemd? Om misverstand te voorkomen, zou het m.i. echter wel aanbeveling verdienen art. 6, lid 1 aan te vullen, zoodat hieruit blijkt op welke wijze handelingen aan de algemeene ledenvergadering kunnen worden voorbehouden.

Ieder lid heeft slechts één stem in de ledenvergadering (lid 2). Het is dus niet mogelijk, zooals bij de I.M.A., dat een deelgenoot meer dan één stem uitbrengt. Aangezien de figuur van de Inlandsche vereeniging niet bedoeld is voor associaties, welke winst beoogen, is het uitbrengen van meer dan één stem door een lid ook niet noodig. Lid 2 geeft dan ook volgens de M. v. T. ¹⁾ een voorschrift, dat mede het karakter van de vereeniging in tegenstelling tot dat van de I.M.A. bewaakt. In lid 2 wordt niet, zooals verder in de ordonnantie, gesproken over „algemeene ledenvergadering” doch over „ledenvergadering”.

Bij overschrijding van bevoegdheid door het bestuur, bepaalt de rechter de gevolgen daarvan naar billijkheid, in geval van geschil (lid 3). In deze bepaling ligt blijkbaar o.a. besloten, dat de rechter een of meer bestuursleden wegens overschrijding van bevoegdheid voor de gevolgen hiervan aansprakelijk kan stellen. Er zij op gewezen, dat de leden, waartoe ook de bestuursleden behooren, op grond van art. 3, lid 2 niet persoonlijk aansprakelijk zijn voor de verbintenissen van de vereeniging. Art. 33, lid 2 vermeldt nog, dat de bestuursleden hoofdelijk aansprakelijk zijn voor aan hun schuld te wijten benadeeling van anderen, doch dit geldt alleen met betrekking tot de vereffening, indien deze door het bestuur geschiedt. Bestuursleden zijn dus alleen persoonlijk aansprakelijk bij overschrijding van hun bevoegdheid en bij vereffening in het geval van art. 33, lid 2.

De bepaling van art 6, lid 3 is wel zeer algemeen gehouden. Zoo ware het m.i. beter geweest aan derden, met wie gehandeld werd en die onbekend waren met de bevoegdheidsoverschrijding van het bestuur, uitdrukkelijk eenige wettelijke garantie te verleenen. Zulks met het oog op de rechtszekerheid in het maatschappelijk verkeer.

In het afdeulingsverslag ²⁾ werd gevraagd of de regeering met de woorden „naar billijkheid”, voorkomende in lid 3, een uitdrukkelijke afwijking van het positieve recht, in het bijzonder van het adatrecht, bedoelde. In haar antwoord ³⁾ wees de regeering er op, dat een soortgelijke bevoegdheid aan den rechter is toegekend in art. 2, lid 4 der Woekerordonnantie (Stbl. 1938, No. 524). In hoeverre de rechter bij zijn beslissing van de positieve bepalingen van het adatrecht meent te moeten afwijken, wordt, volgens de Mem. v. Antwoord ³⁾, aan zijn prudentie overgelaten. De bevoegde rechter zal als regel de landraad zijn.

Uit art. 6 blijkt niet dadelijk of hare bepalingen betrekking hebben op een „Inlandsche vereeniging” of een „ingeschreven Inlandsche vereeniging” (zie de definities hiervan in art. 1). M.i. zal art. 6 toch alleen betrekking hebben op een ingeschreven vereeniging, aangezien de or-

¹⁾ M. v. T., blz. 77.

²⁾ Afdeulingsverslag, blz. 111.

³⁾ M. v. A., blz. 137.

donnantie in de andere artikelen niets regelt ten aanzien van niet-ingeschreven vereenigingen, zoodat moeilijk kan worden aangenomen, dat zij voor dit geval een uitzondering heeft willen maken.

Artikel 7.

- (1) Iedere ingeschreven vereeniging moet in het bezit zijn van geschreven statuten.
- (2) De statuten moeten inhouden:
 - a. den naam en het doel der vereeniging, de plaats waar zij gevestigd is, welke op Java of Madoera moet zijn gelegen, alsmede het tijdstip, waarop de vereeniging door tijdsverloop beëindigd zal zijn.
 - b. een aanduiding van de middelen, waarmede de vereeniging haar doel nastreeft.
 - c. de bepaling, dat alleen tot de inheemsche bevolking behorende personen lid van de vereeniging mogen zijn, alsmede den inhoud van de artt. 3, 4, 5 en 6, lid 1 en 2 van deze ordonnantie.
 - d. de inrichting van het bestuur en de bepaling, dat alle leden van het bestuur lid van de vereeniging moeten zijn.
 - e. de bepaling, wie de vereeniging in en buiten rechten vertegenwoordigt.
 - f. de bepaling, dat het bestuur verplicht is elk jaar verantwoording af te leggen van den stand der geldmiddelen en de regeling van de wijze, waarop dat zal geschieden.
 - g. de rechten en verplichtingen der leden en de wijze, waarop het lidmaatschap wordt verkregen en eindigt.
 - h. de bestemming van het voordeelig slot, dat bij ontbinding van de vereeniging aanwezig is.
 - i. de wijze, waarop de vereeniging kan worden ontbonden door een besluit van de algemeene ledenvergadering.
- (3) Voor de samenstelling van de statuten kan gebruik gemaakt worden van het bij deze ordonnantie behorende model.

Het bezit van geschreven statuten, dat in lid 1 wordt voorgeschreven, is naar de meening van de regeering niet te veel gevraagd, te minder omdat de aan de ordonnantie toegevoegde model-statuten de voldoening aan deze verplichting belangrijk vergemakkelijkt ¹⁾. Onder de uitdrukking „geschreven statuten” moet, volgens de Mem. v. Antwoord ²⁾, worden verstaan „op schrift gestelde statuten”. De wijze, waarop de statuten op schrift gesteld worden, is geheel vrijgelaten.

In lid 2 wordt puntsgewijze aangegeven, wat de statuten in elk geval moeten inhouden, o.a. de naam, het doel, de plaats van vestiging der vereeniging; de middelen, waarmede de vereeniging haar doel nastreeft; de inrichting van het bestuur; de bepaling, wie de vereeniging in en buiten rechten vertegenwoordigt, enz.

Het noemen van de punten onder lid 2 als verplichte inhoud van de vereenigings-statuten, dient mede om de voor de betrokkenen zelf van dadelijk gewicht zijnde bepalingen der ordonnantie bijeen te voegen en gemakkelijk onder hun bereik te brengen ¹⁾. Zoo wordt onder c zelfs

¹⁾ M. v. T., blz. 77.

²⁾ M. v. A., blz. 137.

de vermelding van den inhoud der artikelen 3, 4, 5 en 6, lid 1 en 2 van de ordonnantie in de statuten verplicht gesteld. Ook moet o.m. in de statuten nog uitdrukkelijk worden vastgelegd, dat alleen tot de inheemsche bevolking behorende personen lid van de vereeniging mogen zijn (zie art. 1).

Het verplicht stellen van de financieele verantwoording, elk jaar door het bestuur af te leggen (lid 2, sub *f*), werd door de regeering nuttig geoordeeld met het oog op het gevaar, dat er anders te veel schroom zou bestaan die verantwoording te eischen¹⁾. In de ordonnantie is niet voorgeschreven aan wie de verantwoording afgelegd moet worden, doch in de statuten moet dit wel worden bepaald. Op grond van lid 2, sub *f* moet n.l. de wijze waarop de verantwoording zal worden afgelegd, in de statuten geregeld worden.

Ingevolge lid 2, sub *i* moeten de statuten nog de wijze aangeven, waarop de vereeniging kan worden ontbonden door een besluit van de algemeene ledenvergadering. Dit voorschrift hangt samen met art. 30, waarin gezegd wordt, dat de ingeschreven vereeniging eindigt op het in de statuten bepaalde tijdstip, dan wel op de in de statuten geregelde wijze door een besluit van de algemeene ledenvergadering.

Artikel 7 wordt besloten met de bepaling van lid 3, dat voor de samenstelling van de statuten gebruik kan worden gemaakt van het bij de ordonnantie behorende model.

De inrichting van de Inlandsche vereeniging is dus grootendeels niet in de ordonnantie geregeld, maar aan de statuten overgelaten, waarin daarom de genoemde aangelegenheden dienen — het is verplichtend voorgeschreven — te worden geregeld.

AFDEELING 2.

Van de aanvraag om erkenning.

Artikel 8.

- (1) Het verzoek tot erkenning van een Inlandsche vereeniging als rechtspersoon, wordt door het bestuur der vereeniging mondeling of schriftelijk ingediend bij den voorzitter van den landraad, onder welke de plaats, waar de Inlandsche vereeniging gevestigd is, resorteert, onder opgave van de namen van de bestuursleden, het doel en den zetel der Inlandsche vereeniging, en van de namen en woonplaatsen der leden.
- (2) Aan het verzoek kunnen desgewenscht statuten en een uittreksel uit de notulen der vergadering, waaruit blijkt, dat de statuten zijn vastgesteld, worden toegevoegd.
- (3) Indien het verzoek mondeling wordt gedaan, stelt de voorzitter van den landraad dit aan de hand van de door verzoekers mondeling te verstrekken opgaven op schrift. Het aldus opgemaakte verzoekschrift wordt door hen ondertekend of van hun vingerafdruk voorzien.
- (4) Indien bij het indienen van het verzoek nog niet blijkt, dat het bestuur handelt in opdracht van de vereeniging, kan de voorzitter

¹⁾ M. v. T., blz. 78.

van den landraad vorderen, dat zulks op door hem aan het bestuur aan te geven wijze worde aangetoond.

- (5) Het verzoek wordt door den griffier in een daartoe bestemd register ingeschreven en van een volgnummer voorzien.
- (6) Indien den landraadvoorzitter blijkt, dat het doel van de vereeniging in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet, weigert hij dadelijk bij gemotiveerde beschikking de erkenning van de Inlandsche vereeniging als rechtspersoon.

Het verzoek tot erkenning van een Inlandsche vereeniging als rechtspersoon moet door het bestuur der vereeniging mondeling of schriftelijk worden gericht tot den bevoegden voorzitter van den landraad. Het woord „ingediend” in lid 1 is, daar het ook betrekking heeft op een mondeling verzoek, niet mooi gekozen. Er moet dus reeds een Inlandsche vereeniging (zie de definitie hiervan in art. 1) bestaan, wil er sprake zijn van erkenning als rechtspersoon. Bevoegd om van het verzoek kennis te nemen is de voorzitter van den landraad onder welke de plaats, waar de Inlandsche vereeniging gevestigd is, ressorteert.

Bij het doen van het verzoek moet worden opgegeven: 1. het bestuur, om den voorzitter van den landraad in staat te stellen te beoordeelen of degenen, die zich als zoodanig aandienen daartoe gerechtigd zijn ¹⁾; 2. de zetel der vereeniging, om de competentie van den landraadvoorzitter te kunnen vaststellen ¹⁾; 3. het doel der vereeniging en 4. de namen en woonplaatsen der leden.

Aan het verzoek kunnen desgewenscht statuten en een uittreksel uit de notulen der vergadering, waaruit blijkt, dat de statuten zijn vastgesteld, worden toegevoegd (lid 2). De Mem. v. Toel. ¹⁾ zegt ten aanzien van deze bepaling:

„Lid 2 geeft aan die vereenigingen, die in staat zijn de stukken zelf op te maken en daaraan de voorkeur geven boven een comparitie voor den landraad-voorzitter, de gelegenheid het verzoek zoo compleet in te dienen, dat er zonder meer op kan worden beschikt, behoudens bezwaren van bestuurszijde.”

Men zal wel hebben willen bevorderen, dat statuten en een uittreksel uit de notulen zooveel mogelijk zullen zijn bijgevoegd. Door het woordje „desgewenscht” in lid 2 wordt echter geen voorkeur uitgedrukt, zoodat dit woordje niet zoo gelukkig gekozen is. Misschien heeft men met het woordje „desgewenscht” de mogelijkheid willen open laten, dat de stukken later nog overhandigd kunnen worden. Het feit, dat het verloop van de behandeling van het verzoek steeds afhankelijk is van het feit of deze stukken al dan niet volledig zijn *bijgevoegd* (artt. 10, 12, lid 5, art. 13), wijst echter m.i. niet in deze richting. Immers, indien de statuten niet of niet volledig zijn *bijgevoegd*, worden deze opgesteld door of gewijzigd op aanwijzing van den landraadvoorzitter (art. 13 jo. artt. 14 en 15).

Evenals de landraadvoorzitter bij de Inlandsche maatschappij op aandeelen op verzoek de acte van oprichting samenstelt, zoo stelt hij hier bij een mondeling verzoek tot erkenning dit aan de hand van mondeling te verstrekken opgaven op schrift. De eisch dat de aanvragers niet in staat moeten zijn een schriftelijk verzoek op te stellen, komt hier echter niet voor ²⁾. Het feit, dat het verzoek mondeling wordt gedaan,

¹⁾ M. v. T., blz. 78.

²⁾ Dit is wel het geval bij de I.M.A. (vgl. art. 8, lid 4 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen).

legt den landraadvoorzitter reeds terstond de plicht op het verzoek op schrift te stellen. Het door den landraadvoorzitter opgemaakte verzoekschrift moet door de verzoekers worden ondertekend of van hun vingerafdruk worden voorzien (lid 3).

Indien bij het doen van het verzoek om erkenning nog niet blijkt, dat het bestuur optreedt namens de vereeniging, is de voorzitter van den landraad bevoegd te vorderen, dat zulks hem nog wordt aange-toond. De wijze waarop het bewijs hiervan geleverd moet worden, moet de landraadvoorzitter aan het bestuur mededeelen. De M. v. T.¹⁾ zegt in verband hiermede:

„Te verwachten is echter, dat zulke verzoeken dikwijls tot den voorzitter van den landraad zullen worden gericht, zonder statuten en zonder dat een afschrift van notulen kan worden overgelegd, waaruit blijkt, dat de vereeniging het bestuur gemachtigd heeft de aanvraag om erkenning te doen. Bij kleinere en binnenlandsche vereenigingen zal het ook veelal onwenschelijk zijn het laatstgenoemde papier te vorderen; aan den landraadvoorzitter is overgelaten om, of genoeg te nemen met de verschijning van alleen het bestuur (bijvoorbeeld als de bestuursleden een belangrijk deel van het bij het begin aanwezige totaal aantal leden der vereeniging omvatten of in andere dergelijke gevallen), of zelf een aantal leden der vereeniging te hooren, dan wel daartoe de hulp van bij voorbeeld het districtshoofd in te roepen, of eindelijk overlegging van een extract van notulen te eischen, of op nog andere wijze zich van de instemming der vereeniging te vergewissen.”

Het verzoek om erkenning als rechtspersoon wordt door den griffier van den betrokken landraad in een daartoe bestemd register ingeschreven en van een volgnummer voorzien (lid 5). In lid 5 wordt weliswaar alleen gesproken van den „griffier”, zonder nadere aanduiding, doch dit kan geen misverstand geven.

Indien den landraadvoorzitter in dit stadium van behandeling van het verzoek reeds blijkt, dat het doel van de vereeniging in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet, weigert hij dadelijk bij gemotiveerde beschikking de erkenning als rechtspersoon (lid 6). Er is den landraadvoorzitter in dit geval geen keus gelaten. Wel is de vraag of het doel strijdig is aan zijn beoordeeling overgelaten, doch is dit geval z.i. aanwezig, dan moet de landraadvoorzitter de erkenning weigeren.

De woorden „de openbare orde” kwamen in het ontwerp van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen niet voor, doch wel reeds in de ontwerp-ordonnantie welke de regeering bij den Volksraad indiende. Het is wel een bijzonderheid, dat een rechterlijke instantie het criterium „de openbare orde” moet toepassen (zie blz. 59 en 122).

In gevolge art. 36 is de weigering van de erkenning vatbaar voor hooger beroep.

Artikel 9.

- (1) De voorzitter van den landraad zendt, wanneer zich het in art. 8, lid 6 genoemde geval niet voordoet, een afschrift van het verzoek aan den resident of, in de Vorstenlanden, aan den assistent-resident van de woonplaatsen der leden.

¹⁾ M. v. T., blz. 79.

- (2) De resident, dan wel assistent-resident deelt den voorzitter van den landraad zoo spoedig mogelijk mede, of hem bekend is:
- dat de vereeniging niet is een Inlandsche vereeniging in den zin van deze ordonnantie;
 - of de vereeniging een ander doel nastreeft dan zij heeft opgegeven en zoo ja, welk;
 - of het doel van de vereeniging in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet.

De landraadvoorzitter is verplicht, wanneer hij niet reeds dadelijk de erkenning weigert (het geval van art. 8, lid 6), den resident of, in de Vorstenlanden ¹⁾, den assistent-resident van de woonplaatsen der leden te raadplegen (lid 1). De regeling in de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen is anders; daar kan de voorzitter van den landraad den aangewezen bestuursambtenaar raadplegen. Indien de leden niet alle binnen het ressort van één resident of assistent-resident wonen, moet de voorzitter van den landraad dan alle in aanmerking komende autoriteiten raadplegen? Volgens den tekst van art. 9, lid 1 is dit inderdaad zoo. De betrokken bestuursambtenaar moet den voorzitter van den landraad zoo spoedig mogelijk mededeelen of hem bekend is: *a.* dat de vereeniging niet is een Inlandsche vereeniging in den zin der ordonnantie; *b.* of de vereeniging een ander doel nastreeft dan zij heeft opgegeven en zoo ja, welk; *c.* of het doel van de vereeniging in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet (lid 2).

Hoewel lid 2 niet zegt, dat de bestuursambtenaar een onderzoek doet instellen — zooals wel is geschied in art. 10, lid 2 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen — ligt het instellen van een onderzoek in den aard der zaak. Uit de Memorie van Toelichting ²⁾ blijkt ook duidelijk, dat het de bedoeling is steeds een onderzoek te doen plaats vinden. In lid 2 is onder *a* genoemd „een Inlandsche vereeniging in den zin dezer ordonnantie”. Art. 1 geeft aan, wat de ordonnantie onder een Inlandsche vereeniging verstaat, n.l. elke vereeniging uitsluitend bestaande uit personen behoorende tot de inheemsche bevolking, die niet krachtens de voor de Europeanen geldende bepalingen als rechtspersoon is erkend.

Ten aanzien van lid 2, onder *a* zegt de Mem. van Toelichting ³⁾, dat moet vaststaan dat de vereeniging zich niet als een „Inlandsche” voor doet, terwijl in werkelijkheid andere dan tot de inheemsche bevolking behoorende personen deelnemen. Wegens het verschil in karakter van de Inlandsche vereeniging en de Inlandsche maatschappij op aandeelen en ook door de andere regeling van het grondbezit, behooren tot de punten, genoemd in lid 2, niet de punten *b* en *c* van art. 10, lid 2 der ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen. Bij de I.M.A. is verder nog ruimte gelaten voor de mogelijkheid, dat het onderzoek zich uitstrekt over andere punten dan de met name genoemde (zie blz. 56). In de onderhavige regeling wordt hiervan niet gewaagd. Opdat de bestuursambtenaren niet voor vragen worden gesteld, welke zij niet met volkomen zekerheid zouden kunnen beantwoorden, is in lid 2 alleen de eisch gesteld, dat zij mededeelen, hetgeen hun bekend is ⁴⁾.

¹⁾ Voorzover de ordonnantie daar werkt (zie blz. 42, noot 3 en blz. 130, noot 3).

²⁾ M. v. T., blz. 72 en 79.

³⁾ M. v. T., blz. 72.

⁴⁾ M. v. T., blz. 79.

Een amendement, waarin voorgesteld werd om o.a. in art. 9 te schrijven „regent” in plaats van „resident”, werd door den Volksraad verworpen. Het doel van dit amendement was dus den regent in plaats van den resident in te schakelen, zulks in verband met de taakverdeling tusschen het Europeesche en het Inlandsche bestuur.

De regeering achtte bestuursinmenging onontbeerlijk, aangezien de overheid op vereenigingen bepaaldelijk toezicht moet houden en de verleening van rechtspersoonlijkheid aan vereenigingen in breede kringen wordt beschouwd als een placet van overheidswege op het doen en laten van de vereenigingen ¹⁾). Voorzoover er echter van bestuurstoezicht sprake is o.a. in deze ordonnantie, is dit toezicht naar de meening van de regeering bepaald noodig en er is naar gestreefd dit toezicht tot een minimum te reduceeren ¹⁾).

Artikel 10.

Indien de mededeeling van den resident, dan wel assistent-resident geen bezwaren oplevert tegen het erkennen van de vereeniging als rechtspersoon en bij het verzoek reeds de in lid 2 van art. 8 genoemde stukken zijn gevoegd en deze in orde worden bevonden, erkent de voorzitter van den landraad de vereeniging als rechtspersoon en handelt verder als in art. 18 en volgende is voorgeschreven.

Blijken uit de mededeeling van het Binnenlandsch Bestuur geen bezwaren tegen de erkenning en zijn bij het verzoek om erkenning gevoegd statuten en een uittreksel uit de notulen, waaruit blijkt, dat de statuten zijn vastgesteld, dan gaat de voorzitter van den landraad over tot erkenning van de vereeniging, mits hij de laatstgenoemde stukken in orde bevindt. De landraadvoorzitter zorgt dan, dat de inschrijving van de als rechtspersoon erkende vereeniging in het daartoe bestemde register geschiedt en dat wordt verricht, hetgeen verder nog in de artt. 18 en 19 is voorgeschreven. In art. 10 wordt weliswaar gesproken over art. 18 en volgende, doch bij lezing van de artt. 20 en 21 blijkt, dat het woord „volgende” alleen betrekking kan hebben op art. 19.

Als de erkenning geschiedt op den voet van art. 10, is dit wel de snelste en minst omslachtige wijze — althans voor vereenigingen die zelf bij machte zijn statuten op te stellen en een uittreksel uit de notulen op te maken — waarop een erkenning verkregen kan worden. Comparitie voor den landraadvoorzitter is dan niet noodig.

Anders dan bij de Inlandsche maatschappij op aandeelen, waar de voorzitter van den landraad de acte van oprichting alleen formeel beoordeelt en waar de bewilliging op de acte van oprichting door den Directeur van Justitie wordt verleend, is hier de voorzitter van den landraad — behoudens de mogelijkheid van beroep tegen zijn *afwijzende* beschikking (zie art. 36) — de beslissende instantie voor de erkenning van de vereeniging als rechtspersoon. (Zie ook blz. 149 en 150).

Ten aanzien van den inhoud van de beschikking van erkenning geeft art. 10 geen bijzonderheden. Men zie echter het hierover opgemerkte bij art. 17 (blz. 126 en 127).

¹⁾ M. v.A., blz. 124.

Artikel 11.

- (1) Indien de mededeeling van den resident, dan wel assistent-resident wel bezwaren inhoudt tegen de erkenning van de vereeniging als rechtspersoon, dan wel indien de stukken genoemd in lid 2 van art. 8 niet volledig zijn bijgevoegd, bepaalt de voorzitter van den landraad dag en uur, waarop hij het verzoek in behandeling zal nemen en roept het bestuur der vereeniging, dan wel de bestuursleden aan wie de verdere behandeling van de aanvragen door het bestuur mocht zijn opgedragen, op om voor hem te verschijnen.
- (2) Van deze beschikking wordt aanteekening gehouden op het verzoek, alsmede in het in art. 8 genoemde register.
- (3) Wanneer ten bepaalden dage betrokkenen niet verschijnen, bepaalt de voorzitter van den landraad op hun verzoek een anderen dag voor de behandeling van hun verzoek.

Indien het geval van art. 10 niet aanwezig is, moet de landraadvoorzitter het bestuur der vereeniging of de bestuursleden aan wie de verdere behandeling van de aanvragen door het bestuur is opgedragen, oproepen om voor hem te verschijnen. Artikel 11, lid 1 zegt dit iets minder volledig. Het artikel noemt n.l. naast het geval, dat de mededeeling van den bestuursambtenaar bezwaren inhoudt, alleen het feit dat de statuten en het uittreksel uit de notulen (zie art. 8, lid 2) niet volledig zijn bijgevoegd. Over het geval dat deze stukken door den landraadvoorzitter niet in orde bevonden worden, zwijgt art. 11, lid 1. In dit laatste geval zal, waar art. 10 dan niet toepasselijk is, de landraadvoorzitter m.i. dan toch ook tot oproeping van het bestuur of de aangewezen bestuursleden moeten overgaan. Erkenning zonder oproeping, op den voet van art. 10 — hetwelk voorschrijft dat de stukken in orde bevonden moeten worden — is dan n.l. niet mogelijk.

Van de beschikking, waarbij comparitie gelast wordt, moet aanteekening worden gehouden op het verzoekschrift om erkenning en in het register, waarin het verzoek is ingeschreven (lid 2). In lid 2 wordt gesproken over „aanteekening gehouden op het *verzoek*”; in plaats van „verzoek” zou hier beter kunnen staan „verzoekschrift”. Wanneer op den aangegeven dag de opgeroepenen niet verschijnen, moet de landraadvoorzitter op hun verzoek een anderen dag voor de behandeling van hun verzoek bepalen (lid 3). De ordonnantie vermeldt niet, wat er moet gebeuren, als de opgeroepenen niet verschijnen en ook geen anderen dag verzoeken.

De Memorie van Toelichting¹⁾ zegt in verband met artikel 11:

„Indien echter aan de stukken iets ontbreekt, of indien het verslag van het bestuur daartoe aanleiding geeft, moet de landraadvoorzitter zich weer in verbinding stellen met de vereeniging. Was het wenschelijk om in artikel 8 te vorderen, dat het bestuur het ingediende of door den voorzitter van den landraad opgemaakte verzoekschrift onderteekent, het vervolg van de behandeling kan wel geschieden met den voorzitter of een ander, daartoe gemachtigd bestuurslid. Zoo zal bij een mondeling verzoek de voorzitter van den landraad goed doen de bestuursleden er op te wijzen, dat zij bij die gelegenheid mondeling een of enkelen hunner kunnen machtigen de aanvraag verder te behandelen. Bij een schriftelijk verzoek zullen de optredende bestuursleden van een machtiging van het bestuur voorzien moeten zijn.”

¹⁾ M. v. T., blz. 80.

Artikel 12.

- (1) Wanneer op den bepaalden dag een of meer bestuursleden zijn verschenen, en de voorzitter van den landraad genoegzaam overtuigd is, dat zij namens het bestuur mogen handelen, stelt hij hen van het van den resident ontvangen bericht in kennis.
- (2) Behelst dat bericht, dat niet tot de inheemsche bevolking behoorende personen lid van de vereeniging zijn, dan geeft de voorzitter van den landraad aan de handelende bestuursleden de gelegenheid door geschriften nader aan te toonen, dat zoodanige personen niet of niet meer lid zijn van de vereeniging.
- (3) Indien uit het rapport van den resident, dan wel assistent-resident blijkt, dat de vereeniging een ander doel nastreeft, dan in de aanvraag is vermeld, echter niet in strijd met de openbare orde, de goede zeden of de wet, geeft de voorzitter van den landraad aan de vereeniging de gelegenheid de opgave van het doel in overeenstemming te brengen met het in het rapport genoemde doel.
- (4) Wordt van de krachtens lid 2 en 3 van dit art. geboden gelegenheid geen gebruik gemaakt of blijkt uit het rapport, dat het doel van de vereeniging in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet, dan weigert de voorzitter van den landraad, bij gemotiveerde beschikking, de erkenning van de rechtspersoonlijkheid der vereeniging.
- (5) Indien de bezwaren tegen de erkenning van de vereeniging als rechtspersoon worden opgeheven en de stukken genoemd in lid 2 van art. 8 volledig zijn bijgevoegd en deze in orde worden bevonden, erkent de voorzitter van den landraad de vereeniging als rechtspersoon en handelt verder als in art. 18 en volgende is voorgeschreven.

De op den voet van artikel 11 opgeroepen bestuursleden worden door den landraadvoorzitter, bij hun verschijning, in kennis gesteld van het van den bestuursambtenaar ontvangen bericht (indien dit bezwaren inhoudt), mits de landraadvoorzitter genoegzaam overtuigd is, dat de betrokkenen namens het bestuur mogen handelen (lid 1). De landraadvoorzitter is verplicht hen kennis te geven van het bericht van den bestuursambtenaar. Over het bericht, dat in de Vorstenlanden wordt uitgebracht door den assistent-resident (zie art. 9), zwijgt lid 1 ten onrechte. Toch kan ten aanzien hiervan slechts hetzelfde gelden als voor het bericht van den resident, dat wel genoemd is in lid 1. Artikel 12, lid 1 heeft m.i. niet een zoo ruime strekking als de bewoordingen zouden doen vermoeden. Men zou er uit kunnen lezen, dat *altijd* bij comparitie voor den landraadvoorzitter de verplichting voor dezen bestaat kennis te geven van het bericht van den bestuursambtenaar, ook al heeft de bestuursambtenaar geen bezwaren. Toch is deze interpretatie m.i. niet juist, omdat art. 12 verder uitsluitend het geval behandelt, dat er bezwaren van bestuurszijde zijn, terwijl art. 13 en volgende gaan over de gevallen, dat de stukken niet volledig of niet in orde zijn. De verplichting tot kennisgeving, neergelegd in lid 1, is m.i. dus beperkt tot het geval, dat er bezwaren van bestuurszijde zijn (dit is overigens ook het eenige geval, waarin het voorschrift van belang is). De regeling, welke in lid 1 gegeven wordt, wijkt af van de desbetreffende regeling ten aanzien van de Inlandsche maatschappij op aandeelen. Bij de oprichting van een I.M.A. behoeven de betrokkenen n.l. nooit kennis

te krijgen van het rapport van den bestuursambtenaar, ook niet als er van diens zijde bezwaren zijn (zie blz. 58).

Indien het bericht van den bestuursambtenaar inhoudt, dat personen, welke niet tot de inheemsche bevolking behooren, lid van de vereeniging zijn, dan moet de landraadvoorzitter de handelende bestuursleden in de gelegenheid stellen te bewijzen, dat dergelijke personen niet of niet meer lid zijn. Het bewijs moet „door geschriften” geleverd worden (lid 2). De vereeniging heeft dus de gelegenheid het lidmaatschap van niet-inheemschen te doen vervallen.

Indien de vereeniging blijkens het rapport van den bestuursambtenaar een ander doel nastreeft dan het opgegeven doel, geeft de voorzitter van den landraad de gelegenheid aan de vereeniging om haar opgave van het doel overeenkomstig het rapport te corrigeren. Dit geldt echter alleen als het in werkelijkheid nagestreefde doel niet in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet (lid 3).

Op eenvoudige wijze wordt dus door het bepaalde in lid 2 en 3 gelegenheid tot herstel van onjuistheden gegeven.

Vrees voor het plegen van bedrog door de betrokkenen — door het alleen op papier aanbrenge van de vereischte wijzigingen, welke ingevolge lid 2 en 3 noodzakelijk zijn — behoeft volgens de regeering¹⁾ niet te bestaan, omdat bij het eerste blijk daarvan de ontneming van de rechtspersoonlijkheid krachtens artikel 23 en volgende mogelijk wordt.

De woorden „de openbare orde”, gebezigd in lid 3, kwamen in het ontwerp van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen niet voor, echter wel in het bij den Volksraad ingediende regeeringsontwerp. De landraadvoorzitter, als rechterlijke instantie, zou wel eens een strikter beteekenis kunnen hechten aan het begrip „openbare orde”, dan een administratieve instantie (vgl. blz. 59).

Maken de handelende bestuursleden geen gebruik van de hun geboden gelegenheid de vereischte wijzigingen, bedoeld in lid 2 en 3, aan te brengen of blijkt uit het rapport van den bestuursambtenaar, dat het doel van de vereeniging in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet, dan moet de landraadvoorzitter de erkenning van de rechtspersoonlijkheid weigeren. Deze weigering dient te geschieden bij gemotiveerde beschikking (lid 4). De woorden „blijkt uit het rapport”, voorkomende in lid 4, zijn in de plaats gekomen van de oorspronkelijke bewoordingen van de ontwerp-ordonnantie „houdt het rapport de mededeeling in”. Ingevolge een in het afdeulingsverslag²⁾ geuite wensch, heeft de regeering deze wijziging aangebracht³⁾, ten einde te bereiken dat de bevindingen van den resident aan het oordeel van den landraadvoorzitter worden onderworpen. Aan den landraadvoorzitter moet dus het strijdige doel uit het rapport blijken. Ingevolge art. 36 is de beschikking tot weigering vatbaar voor hooger beroep.

Indien de bezwaren tegen de erkenning, naar voren gebracht door den bestuursambtenaar, worden opgeheven door het aanbrenge van de vereischte wijzigingen, erkent de landraadvoorzitter de vereeniging als rechtspersoon, mits de statuten en het uittreksel uit de notulen (genoemd in art. 8, lid 2) volledig zijn bijgevoegd en in orde bevonden worden. De landraadvoorzitter handelt dan verder als in art. 18 en volgende is voorgeschreven (lid 5); d.w.z. hij zorgt, dat de als rechts-

¹⁾ M. v. T., blz. 80.

²⁾ Afdeulingsverslag, blz. 112.

³⁾ M. v. Antwoord, blz. 138.

persoon erkende vereeniging in het daartoe bestemde register wordt ingeschreven en dat wordt verricht, hetgeen verder nog in de artt. 18 en 19 is voorgeschreven. In lid 5 wordt wel gesproken over art. 18 en volgende, doch bij lezing van de artt. 20 en 21 blijkt, dat het woord „volgende” alleen betrekking kan hebben op art. 19.

Ten aanzien van den inhoud van de beschikking van erkenning geeft art. 12, lid 5 geen bijzonderheden. Men zie echter het hierover opgemerkte bij art. 17 (blz. 126 en 127).

Artikel 13.

Indien het rapport tegen de erkenning van de vereeniging als rechtspersoon geen bezwaar oplevert of indien de bezwaren tegen de erkenning van de vereeniging als rechtspersoon worden opgeheven, doch de stukken genoemd in lid 2 van art. 8 niet volledig zijn bijgevoegd, gaat de voorzitter van den landraad over tot een bespreking van de overgelegde statuten, of bij ontbreken daarvan, tot het opmaken van de statuten der vereeniging.

Terwijl art. 12 het geval behandelt, dat er van bestuurszijde bezwaren tegen de erkenning bestaan, gaat artikel 13 (en ook de artt. 14 en 15) over de gevallen, dat er bezwaren zijn van anderen aard. Indien n.l. het rapport van den bestuursambtenaar geen bezwaren behelst of deze bezwaren zijn opgeheven, kan het nog zijn dat de statuten en het uittreksel uit de notulen (genoemd in art. 8, lid 2) niet volledig zijn bijgevoegd. De landraadvoorzitter gaat dan over tot een bespreking van de overgelegde statuten, of bij ontbreken daarvan, tot het opmaken van de statuten der vereeniging. Uit art. 13 zou men dus moeten lezen, dat de landraadvoorzitter, indien geen statuten zijn overgelegd, tot het opmaken hiervan *ambtshalve* moet overgaan. Daarentegen zegt art. 15, dat de voorzitter van den landraad, indien door de handelende bestuursleden geen statuten zijn overgelegd, *op verzoek* van dezen overgaat tot het opstellen van de statuten. Het in dit opzicht uitvoeriger voorschrift van art. 15 zal m.i. toonaangevend zijn.

Naast de artt. 14 en 15 is art. 13 feitelijk overbodig. Het artikel 13 spreekt practisch uitsluitend en in andere bewoordingen over de gevallen, welke in de artt. 14 en 15 geregeld zijn, n.l. over de onvolledigheid van de overgelegde statuten (art. 14) en over het geval, dat namens de vereeniging in het geheel geen statuten zijn overgelegd (art. 15). Wel gewaagt art. 13, door het vermelden van de stukken, genoemd in art. 8, lid 2, ook van het geval dat het uittreksel uit de notulen, waaruit blijkt dat de statuten door een algemeene vergadering zijn vastgesteld, niet volledig is bijgevoegd (de artt. 14 en 15 spreken hier niet over); ook in dit geval gaat de voorzitter van den landraad over tot een bespreking van de overgelegde statuten, of bij ontbreken daarvan, tot het opmaken van de statuten. Wat in het laatste geval de raison van dit voorschrift is, blijkt niet. Men zou in artikel 13 na den aanhef (de aanhef te rekenen tot het woordje „doch”), m.i. beter hebben kunnen volstaan met een verklaring, dat het bepaalde in de artt. 14 en 15 van toepassing is. Hiermede zou men bereikt hebben, dat niet twee maal over dezelfde gevallen gesproken wordt en dat de artt. 14 en 15 duidelijker in het verband van de ordonnantie zouden staan. Thans kan men alleen uit de volgorde van de artt. 13, 14 en 15 opmaken, dat de laatste twee artikelen geschreven zijn voor de gevallen, dat er geen bezwaren van den bestuursambtenaar bestaan of dat deze bezwaren zijn opgeheven.

Artikel 14.

- (1) Indien onvolledige statuten zijn overgelegd, legt de voorzitter van den landraad den handelenden bestuursleden uit, wat aan de statuten ontbreekt, en houdt hij de beslissing aan tot de noodzakelijke wijzigingen zijn aangebracht.
- (2) Wenscht de vereeniging de aangeduide wijzigingen niet aan te brengen, dan weigert de voorzitter, bij gemotiveerde beschikking, de erkenning van de vereeniging als rechtspersoon.

In art. 14 wordt het geval behandeld, dat de overgelegde statuten onvolledig zijn. De voorzitter van den landraad legt den handelenden bestuursleden dan uit, wat aan de statuten ontbreekt. Zijn beslissing houdt hij aan totdat de noodzakelijke wijzigingen zijn aangebracht (lid 1). Omdat in lid 1 niet gesproken wordt van „aanvullingen”, doch van „wijzigingen”, is onder het geval van de onvolledigheid van de statuten blijkbaar ook begrepen het geval dat de statuten bepalingen bevatten, welke niet aan de eischen voldoen. Uit de volgorde van de artt. 13 en 14 moet worden opgemaakt, dat art. 14 eerst van toepassing is, als er geen bezwaren van den bestuursambtenaar bestaan of als deze bezwaren zijn opgeheven (zie ook de bespreking van art. 13). Indien de vereeniging de aangeduide wijzigingen niet wenscht aan te brengen, moet de landraadvoorzitter de erkenning als rechtspersoon weigeren bij gemotiveerde beschikking. De beschikking van weigering is ingevolge art. 36 vatbaar voor hooger beroep.

Artikel 15.

- (1) Indien door de handelende bestuursleden geen statuten zijn overgelegd, stelt de voorzitter van den landraad hen in kennis van de verplichting van de vereeniging statuten te hebben, en gaat op hun verzoek over tot het opstellen van de statuten der vereeniging, overeenkomstig het aan deze ordonnantie gehecht model.
- (2) Bijzondere wenschen van de vereeniging worden door den voorzitter van den landraad, indien de openbare orde, de goede zeden of de wet zich daartegen niet verzetten, aan de model-statuten toegevoegd.
- (3) Weigert de vereeniging mede te werken tot het vaststellen van de statuten, dan weigert de voorzitter van den landraad bij gemotiveerde beschikking, de vereeniging als rechtspersoon te erkennen.

Artikel 15 behandelt het geval, dat namens de vereeniging in het geheel geen statuten overgelegd zijn. De voorzitter van den landraad deelt den handelenden bestuursleden dan mede, dat de vereeniging verplicht is statuten te hebben. Op hun verzoek stelt de landraadvoorzitter de statuten op en wel overeenkomstig de aan de ordonnantie gehechte model-statuten (lid 1). Bij de bespreking van art. 13 is reeds gezegd, dat de woorden „op hun verzoek”, voorkomende in art. 15, lid 1, het voorschrift uitvoeriger doen zijn dan het in art. 13 bepaalde. Uit art. 13 zou men n.l. kunnen lezen, dat de landraadvoorzitter ambtshalve tot het opstellen van de statuten zou moeten overgaan, indien deze niet zijn overgelegd. Het uitvoeriger voorschrift van art. 15, lid 1 is m.i. toonaangevend, zoodat de landraadvoorzitter alleen op het verzoek van de handelende bestuursleden overgaat tot het opstellen van de statuten.

Practisch zal het verschil wel niet van veel belang zijn, omdat de landraadvoorzitter als raadgever en helper het verzoek wel zal uitlokken.

Op bijzonderen wensch van de vereeniging zal de voorzitter van den landraad bepalingen aan de model-statuten dienen toe te voegen, mits deze bepalingen niet strijdig zijn met de openbare orde, de goede zeden of de wet (lid 2). Lid 2 is niet mooi geredigeerd. „Wenschen” kan men n.l. moeijlijk aan statuten toevoegen; ook is *verzet* van een wensch tegen de openbare orde, de goede zeden of de wet, niet goed mogelijk. Men zou uit de leden 1 en 2 kunnen begrijpen, dat de landraadvoorzitter bij het opstellen van de statuten *gebonden* is aan de model-statuten, tenzij bijzondere wenschen van de vereeniging, welke aanvulling van de model-statuten beoogen, opgevolgd moeten worden. Het woord „overeenkomstig” in lid 1 behoeft echter nog niet ten gevolge te hebben, dat de statuten, bij het ontbreken van bijzondere wenschen, geheel gelijk behoeven te zijn aan de model-statuten. Het is ook niet de bedoeling van de regering geweest, dat de landraadvoorzitter gebonden zou zijn aan de model-statuten. De M. v. T. ¹⁾ zegt n.l. dat de landraadvoorzitter vrijheid behoudt, wanneer hem dat gewenscht voorkomt voor het geval, dat onder zijn aandacht is, het model aan te vullen of ter zijde te stellen. Verder wijst de M. v. T. ²⁾ er op, dat zonder veel moeite bij iederen landraad modelstatuten in het Nederlandsch, het Maleisch en in de landstaal aanwezig kunnen zijn. In dat geval kost het voorlezen en overreiken van die statuten, volgens de Memorie van Toelichting ²⁾, den landraadvoorzitter minder werk, dan het onderzoeken van de wettigheid en oirbaarheid van door de vereeniging overgelegde statuten.

Indien de vereeniging weigert mede te werken tot het vaststellen van de statuten, dan weigert de landraadvoorzitter bij gemotiveerde beschikking, de vereeniging als rechtspersoon te erkennen (lid 3). De weigering van de vereeniging om mede te werken, moet vast staan, wil het voorschrift van lid 3 toepasselijk zijn. De beschikking, waarbij de erkenning geweigerd wordt, is ingevolge art. 36 vatbaar voor hooger beroep.

Uit de volgorde van de artt. 13, 14 en 15 moet worden opgemaakt, dat art. 15 eerst van toepassing is, als er geen bezwaren van den bestuursambtenaar bestaan of als deze bezwaren zijn opgeheven (zie ook de bespreking van art. 13).

Artikel 16.

Na de vaststelling van de statuten op de wijze als in de artt. 13, 14 en 15 omschreven, doet de voorzitter van den landraad den handelenden bestuursleden een exemplaar van de statuten, gesteld in een voor die bestuursleden verstaanbare taal, onderteekenen, dan wel van hun vingertopafdruk voorzien, waarna hij die handteekening of vingertopafdruk waarmerkt.

Nadat de statuten met behulp van den landraadvoorzitter (artt. 13 en 14) of geheel door den landraadvoorzitter (artt. 13 en 15) zijn opgesteld, moet deze den handelenden bestuursleden een exemplaar der

¹⁾ M. v. T., pg. 43.

²⁾ M. v. T., pg. 80.

statuten doen onderteekenen of van hun vingertopafdruk doen voorzien. Het bedoelde exemplaar moet gesteld zijn in een voor de betrokken bestuursleden verstaanbare taal. De landraadvoorzitter dient de handteekeningen of vingertopafdrucken te waarmerken. Hier wordt dus gesproken van „vingertopafdruk” en niet van „vingerafdruk”, zooals in art. 8, lid 3. Beter zou men in beide gevallen hetzelfde woord hebben kunnen gebruiken.

Artikel 17.

Na de onderteekening van de statuten verklaart de voorzitter van den landraad bij beschikking de met haar naam en plaats van vestiging aan te duiden Inlandsche vereeniging, voor wie verschenen zijn de met hunne namen en woonplaatsen aan te duiden bestuursleden, als rechtspersoon te erkennen.

Langs drie verschillende wegen kan de voorzitter van den landraad komen tot de erkenning van de Inlandsche vereeniging:

- 1°. indien de mededeeling van den bestuursambtenaar geen bezwaren oplevert en bij het verzoek om erkenning reeds de statuten en het uittreksel uit de notulen (bedoeld in art. 8, lid 2) zijn gevoegd en deze in orde worden bevonden (art. 10).
- 2°. indien de bezwaren van den bestuursambtenaar worden opgeheven en de statuten en het uittreksel uit de notulen volledig zijn bijgevoegd en deze in orde worden bevonden (art. 12).
- 3°. indien de statuten met behulp van den landraadvoorzitter (artt. 13 en 14) of geheel door dezen zijn opgesteld en een exemplaar hiervan is onderteekend door de handelende bestuursleden of voorzien van hun vingertopafdruk en het waarmerk (art. 16) van den landraadvoorzitter.

Op het onder 3° genoemde geval heeft art. 17 betrekking. Indien n.l. aan de in art. 16 genoemde formaliteiten is voldaan — onderteekening van een exemplaar der statuten of het voorzien van een vingertopafdruk en waarmerking hiervan door den landraadvoorzitter — verklaart de voorzitter van den landraad de Inlandsche vereeniging als rechtspersoon te erkennen. In de beschikking, waarbij de vereeniging erkend wordt, moet de vereeniging met haar naam en plaats van vestiging worden aangeduid, terwijl tevens in de beschikking moet worden vermeld wie voor de vereeniging verschenen zijn en deze laatste bestuursleden moeten met naam en woonplaats aangeduid worden.

Artikel 17 geeft het sluitstuk van de procedure, welke beschreven is in de opeenvolgende artt. 13, 14, 15 en 16. Met de hier onder 1° en 2° genoemde gevallen van art. 10 en art. 12 heeft artikel 17 niets te maken. Dit volgt uit de zinsnede „na de onderteekening der statuten”, welke alleen aansluit bij art. 16 en niet bij de artt. 10 en 12; in de gevallen, omschreven bij de laatstgenoemde artikelen vindt n.l. geen onderteekening van de statuten plaats door de bestuursleden, omdat dan uit het uittreksel uit de notulen blijkt, dat de algemeene vergadering de statuten heeft vastgesteld. Omdat artikel 17 dus geen verband houdt met de artt. 10 en 12, valt het wel op, dat in deze laatste twee artikelen niet wordt gewezen op den inhoud van de beschikking ¹⁾, terwijl de vermeld-

¹⁾ In die artikelen (10 en 12) wordt zelfs niet van een beschikking gesproken.

ding in de beschikking van bepaalde punten, in het geval van art. 17 verplicht is gesteld (aanduiding in de beschikking van de naam en plaats der vereeniging en de namen en woonplaatsen der bestuursleden, die voor de vereeniging gehandeld hebben).

Toch zal het wel de bedoeling zijn, dat ook bij erkenning op den voet van de artt. 10 en 12¹⁾ de beschikking hetzelfde vermeldt als in art. 17 is aangegeven. Alleen komt bij erkenning op den voet van art. 10 de vermelding van de voor de vereeniging verschenen bestuursleden niet te pas, omdat in het bedoelde geval geen comparitie voor den landraadvoorzitter plaats vindt.

In plaats van de woorden „na de onderteekening” in art. 17, zou men ten slotte beter hebben kunnen schrijven: „na de waarmerking”. Immers, art. 17 sluit aan bij art. 16 en in art. 16 wordt als laatste formaliteit genoemd het waarmerken van de onderteekening of vingertopafdruk door den landraadvoorzitter.

Na de woorden „erkent de voorzitter van den landraad de vereeniging als rechtspersoon” staat in de artikelen 10 en 12, lid 5 nog: „en handelt verder als in art. 18 en volgende is voorgeschreven”. Art. 17 bevat deze toevoeging niet. Ter wille van de uniformiteit zou men de laatst aangehaalde woorden ook aan het slot van art. 17 hebben moeten toevoegen.

Met betrekking tot het feit, dat de erkenning als rechtspersoon aan den landraadvoorzitter is opgedragen, zij verwezen naar de opmerkingen hierover op blz. 119, 149 en 150.

Artikel 18.

- (1) De ingevolge het bepaalde bij art. 10, 12 of 17 als rechtspersoon erkende vereeniging wordt in een afzonderlijk register ingeschreven.
- (2) Een exemplaar der statuten wordt, voorzien van het nummer van het, in het vorige lid genoemde register, ter griffie bewaard.
- (3) Een door den griffier gewaarmerkt afschrift van statuten en beschikking wordt, gesteld in een voor de handelende bestuursleden verstaanbare taal, aan hen uitgereikt.

Is de vereeniging na het volgen van één van de drie procedures — omschreven bij de bespreking van art. 17 op blz. 126 — waarvan het slot wordt aangegeven respectievelijk in de artt. 10, 12 en 17, als rechtspersoon erkend, dan wordt zij in een afzonderlijk register ingeschreven (lid 1). In lid 1 wordt niet gewaagd van de vereeniging, die ingevolge het ingestelde beroep (art. 36) van een afwijzende beschikking van den landraadvoorzitter, door den hoogerem rechter als rechtspersoon is erkend. Voor dit geval zou natuurlijk ook moeten gelden, dat de aldus erkende vereeniging in het in lid 1 bedoelde register wordt ingeschreven. Het register waarin de erkende vereeniging dient te worden ingeschreven, is niet hetzelfde register als dat, waarin de verzoeken om erkenning (art. 8, lid 5) worden ingeschreven.

¹⁾ Ook bij erkenning door den hoogerem rechter, ingeval van ingesteld hooger beroep tegen een afwijzing door den landraadvoorzitter, zal de beschikking, voor zoover mogelijk, hetzelfde moeten vermelden. De ordonnantie zwijgt hierover echter geheel.

Een afzonderlijk register voor de ingeschreven vereenigingen achtte de regeering, aldus de Memorie van Toelichting¹⁾, gewenscht, ten einde voor het publiek de raadpleging gemakkelijk te maken, aangezien het algemeene register (art. 8, lid 5), waarin ook de afwijzingen voorkomen (art. 19, lid 1), bij raadpleging wellicht op een dwaalspoor zou kunnen leiden. Ingevolge de bepaling van art. 2, lid 1, dat de *ingeschreven* Inlandsche vereeniging rechtspersoon is, is het tijdstip van de inschrijving in het register tevens het tijdstip waarop de rechtspersoonlijkheid aanvangt (dus niet het tijdstip van de publicatie in de Javasche Courant).

Ter griffie wordt een exemplaar der statuten bewaard. Het nummer, waaronder de vereeniging in het afzonderlijke register voorkomt, moet hierop worden vermeld (lid 2).

Er is niet uitdrukkelijk bepaald in de ordonnantie, dat het register, bedoeld in lid 1, en het exemplaar der statuten, dat ter griffie bewaard wordt, voor het publiek ter inzage zijn. Op grond van de hier boven vermelde uiteenzetting in de Mem. v. Toelichting¹⁾, moet echter worden aangenomen, dat het publiek de gelegenheid daartoe zal worden geboden.

Een afschrift van de statuten en van de beschikking, waarbij de vereeniging erkend wordt, moet aan den handelenden bestuursleden worden uitgereikt. Het afschrift dient gesteld te zijn in een voor deze laatsten verstaanbare taal en het moet door den griffier van den landraad gewaarmerkt zijn (lid 3). In lid 3 wordt niet gesproken over den griffier *van den landraad*, doch alleen over den griffier. Dit kan echter, waar in de ordonnantie steeds uitsluitend gewaagd wordt van den landraad en den voorzitter van en landraad, geen misverstand geven.

De landraadvoorzitter dient er voor te zorgen, dat aan de voorschriften, in art. 18 gegeven, wordt voldaan. Dit blijkt uit het slot van de artikelen 10 en 12, waar gezegd wordt: „erkent de voorzitter van den landraad de vereeniging als rechtspersoon en *handelt* verder als in art. 18 en volgende is voorgeschreven.” Merkwaardig is, dat het laatste deel van deze zinsnede niet is toegevoegd aan art. 17, aangezien op den voet van art. 17 toch ook erkenning plaats vindt (zie bij de bespreking van art. 17, blz. 127).

Bij de Inlandsche vereeniging is niet, gelijk bij de I.M.A., ten aanzien van de acte van oprichting, een vertaling in het Nederlandsch voorgeschreven. Er wordt in de ordonnantie ook in het geheel niet over een Nederlandsche vertaling gesproken.

Artikel 19.

- (1) Van alle beschikkingen van erkenning van rechtspersoonlijkheid en van weigering der erkenning, geschiedt aanteekening in het in art. 8 genoemde register.
- (2) Afschrift van die beschikkingen wordt gezonden aan den in art. 9 genoemden resident of assistent-resident.
- (3) Bij erkenning van de vereeniging als rechtspersoon worden de beschikking en de statuten door de zorg van den voorzitter van den landraad opgenomen in het officieele nieuwsblad. Deze publicatie geschiedt kosteloos.

¹⁾ Mem. v. Toel., blz. 81.

In het register voor de verzoeken om erkenning als rechtspersoon, het z.g. algemeene register ¹⁾ (genoemd in art. 8, lid 5), worden alle ²⁾ beschikkingen van erkenning en van weigering der rechtspersoonlijkheid aangeteekend (lid 1). Een afschrift van die beschikkingen wordt gezonden aan den resident of assistent-resident, die op den voet van art. 9, lid 2 rapport aan den landraadvoorzitter heeft uitgebracht (lid 2). Vooral in verband met art. 19 en 21, lid 3 achtte de Regeering dit wenschelijk ¹⁾.

Bij erkenning van de vereeniging als rechtspersoon — ook dus als de erkenning geschiedt door den hooger en rechter tengevolge van ingesteld hooger beroep — dient de voorzitter van den landraad te zorgen, dat de beschikking van erkenning en de statuten worden openbaar gemaakt in het officieele nieuwsblad. Deze publicatie geschiedt kosteloos (lid 3). Het officieele nieuwsblad is de Javasche Courant. (Overgangsbepalingen S. 1848, No. 10, art. 105). De regeering ¹⁾ meende, dat in den gedachtengang, die de ontwerp-ordonnantie beheerschte, de zorg voor de publicatie in de Javasche Courant niet van de vereenigingen gevergd kan worden, zoodat deze aan den landraadvoorzitter is opgedragen.

Ook overigens dient de landraadvoorzitter er voor te zorgen, dat aan de voorschriften, in art. 19 gegeven, wordt voldaan. Dit blijkt uit het slot van de artikelen 10 en 12 ³⁾, waar gezegd wordt: „erkent de voorzitter van den landraad de vereeniging als rechtspersoon en *handelt* verder als in art. 18 *en volgende* is voorgeschreven.” De woorden „en volgende” kunnen, in verband met den inhoud van de artt. 20 en 21, alleen van toepassing zijn op art. 19.

Artikel 20.

- (1) Elke latere wijziging van de statuten wordt op overeenkomstige wijze behandeld als de aanvraag om erkenning als rechtspersoon.
- (2) De wijziging werkt niet, voordat zij in het in art. 18 genoemde register is ingeschreven.

Door het voorschrift, dat elke latere wijziging van de statuten op overeenkomstige wijze behandeld moet worden als de aanvraag om erkenning als rechtspersoon, dient op de wijziging de goedkeuring verkregen te worden van den landraadvoorzitter (c.q. van den rechter, waarop beroep mogelijk is). Zoowel voor als na de beschikking van goedkeuring op de aanvraag tot wijziging, zal op overeenkomstige wijze gehandeld moeten worden als bij de aanvraag om erkenning als rechtspersoon. De wijziging begint pas te werken op het tijdstip van de inschrijving der beschikking van wijziging in het afzonderlijke register, waarin de erkende vereenigingen worden ingeschreven. Evenals met betrekking tot den aanvang der rechtspersoonlijkheid (zie de bespreking van art. 2, lid 1 en art. 18, lid 1), is dus ook hier het tijdstip van de inschrijving als beslissend gekozen en niet het tijdstip van de publicatie in de Javasche Courant.

Artikel 20 is geheel op dezelfde wijze geredigeerd als art. 13 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandelen. Ten aanzien

¹⁾ Mem. v. Toel., blz. 81.

²⁾ Dit geldt dus ook voor de beschikkingen van den appèl-rechter. (Zie art. 36).

³⁾ Over het ontbreken van deze toevoeging aan het slot van art. 17, zie men de bespreking van art. 17 (blz. 127).

van de werking dezer beide artikelen is er echter een verschil in de regeeringsopvatting. Met betrekking tot de I.M.A. meende de Regeering, dat het onderzoek door het B.B. bij wijziging van de acte van oprichting kan worden herhaald ¹⁾. Daarentegen achtte zij het niet denkbaar, dat bij wijziging van de statuten een verslag van den bestuursambtenaar nopens de twee (?) in artikel 9 genoemde punten van pas zou kunnen komen ²⁾. M.i. is echter een dergelijk verslag met betrekking tot de onder *b* en *c* in art. 9 genoemde punten (*b*: of de vereeniging een ander doel nastreeft dan zij heeft opgegeven en zoo ja, welk; *c*: of het doel van de vereeniging in strijd is met de openbare orde, de goede zeden of de wet) zeer wel denkbaar. Dit springt al dadelijk in het oog, als men denkt aan een statutenwijziging, waarbij een ander doel van de vereeniging wordt geformuleerd. Met betrekking tot het in art. 9 onder *a* genoemde punt (*a*: dat de vereeniging niet is een Inlandsche vereeniging in den zin van deze ordonnantie) is de opmerking van de Regeering wel te verdedigen. De vereeniging is in dit geval n.l. reeds ingeschreven en onder den technischen term „Inlandsche vereeniging” is de ingeschreven vereeniging niet begrepen (zie de toelichting op art. 1). De bestuursambtenaar zou dan derhalve *altijd* moeten verklaren, dat de vereeniging niet is een Inlandsche vereeniging in den zin der ordonnantie.

Artikel 21.

Elke ingeschreven vereeniging is verplicht, telkens wanneer zulks gevorderd wordt, aan den resident of, in de Vorstenlanden, den assistent-resident van het ressort, waarbinnen de vereeniging gevestigd is opgave te doen van de namen en woonplaatsen der leden van de vereeniging.

De resident of, in de Vorstenlanden ³⁾, de assistent-resident van het ressort, waarbinnen de vereeniging gevestigd is, kan een opgave vorderen van de namen en woonplaatsen der leden van de vereeniging. De vereeniging is verplicht deze opgave te verstrekken. Zooals de Mem. v. Toel. ⁴⁾ zegt, maakt deze bepaling contrôle op het Inlandsche karakter — dus op het uitsluitend deelnemen van Inlanders — mogelijk.

AFDEELING 3.

Van het verlies van de rechtspersoonlijkheid.

Artikel 22.

- (1) De ingeschreven vereeniging, die door den Gouverneur-Generaal is verklaard in strijd te zijn met de openbare orde, verliest haar hoedanigheid van rechtspersoon.

¹⁾ M. v. T. op de ontwerp-ordonnantie I.M.A., blz. 58.

²⁾ M. v. T., blz. 81.

³⁾ De ordonnantie is in de Vorstenlanden echter alleen toepasselijk in het Soenanaat, (zie blz. 42, noot 3). In de overige Vorstenlanden zijn dus geen ingeschreven Inlandsche vereenigingen gevestigd. Wel kunnen daar natuurlijk leden van een elders gevestigde vereeniging wonen.

⁴⁾ M. v. T., blz. 81.

- (2) Van een besluit, houdende eene verklaring als in het eerste lid bedoeld, wordt kennisgegeven aan den landraad, waar de vereeniging is ingeschreven.

Indien de Gouverneur-Generaal een vereeniging verklaart in strijd te zijn met de openbare orde, verliest deze haar hoedanigheid van rechtspersoon (lid 1). In gevolge de artt. 3 en 4 van de Vereeniging- en vergadering-verordening (S. 1919, No. 27, gewijzigd bij S. 1935, No. 85), is een vereeniging, die door den Gouverneur-Generaal, den Raad van Ned.-Indië gehoord, in strijd is verklaard met de openbare orde, een verboden vereeniging. De verklaring van den Gouverneur-Generaal brengt dus niet alleen het verlies van de rechtspersoonlijkheid, waarover art. 22 alleen spreekt, doch ook het einde van de vereeniging met zich mede, indien de Raad van Ned.-Indië is gehoord op de verklaring. De Mem. v. Toelichting¹⁾ zegt, dat door art. 22 aan de verboden vereeniging²⁾ het voeren van een zelfstandig bestaan juridisch onmogelijk wordt gemaakt, terwijl haar vermogen moet worden geliquideerd.

Indien een vereeniging in strijd wordt geacht met de openbare orde, is er dus altijd een voldoende correctie mogelijk, hetgeen van veel belang is, omdat de beslissing over de verleening van de rechtspersoonlijkheid berust bij de rechterlijke macht en niet bij de administratie.

Art. 22, lid 1 is op overeenkomstige wijze geredigeerd als art. 5 bis³⁾ van S. 1870, No. 64 betreffende de rechtspersoonlijkheid van vereenigingen naar Europeesch recht (gewijzigd bij S. 1935, No. 85).

Van een besluit van den Gouverneur-Generaal, waarbij een vereeniging wordt verklaard in strijd te zijn met de openbare orde, moet worden kennis gegeven aan den landraad, waar de vereeniging is ingeschreven, omdat dan vereffening moet volgen (art. 31, lid 1). Hoewel niet is voorgeschreven, dat aantekening moet worden gehouden van het besluit van den Gouverneur-Generaal in het register, waarin de erkende vereenigingen worden ingeschreven, verdient het toch aanbeveling dat zulks geschiedt. De beschikking van den landraad waarbij de rechtspersoonlijkheid wordt ontnomen, moet immers ook in dit register worden aange teekend (art. 29). Men heeft blijkbaar niet aan het besluit van den Gouverneur-Generaal gedacht. Men zou deze leemte kunnen wegnemen door in art. 29 het besluit van den Gouverneur-Generaal, waarbij de vereeniging wordt verklaard in strijd te zijn met de openbare orde, te noemen (zie de bespreking van art. 29).

Artikel 23.

- (1) De rechtspersoonlijkheid wordt door den landraad aan de vereeniging ontnomen, wanneer zij:
- a. personen, niet behoorende tot de inheemsche bevolking, als leden toelaat.

¹⁾ M. v. T., blz. 82.

²⁾ De Memorie van Toelichting veronderstelt hier door het gebruiken van de woorden „verboden vereeniging” blijkbaar, dat de verklaring van art. 22 identiek is met de verklaring van art. 4 der Vereeniging- en vergadering-verordening (zie ook art. 3 dezer verordening). Het is natuurlijk zeer goed mogelijk, dat de identiteit dezer verklaringen in de bedoeling der Regeering ligt. Het verdient dan echter wel aanbeveling, ten einde onzekerheid uit te sluiten, aan lid 1 toe te voegen achter het woord „Gouverneur-Generaal”; den Raad van Ned.-Indië gehoord.

³⁾ Het bedoelde art. 5 bis luidt als volgt: „De vereeniging, welke door den Gouverneur-Generaal is verklaard in strijd te zijn met de openbare orde, verliest door die verklaring hare hoedanigheid van rechtspersoon.”

- b. de voorschriften met betrekking tot het grondbezit van de vereeniging overtreedt.
 - c. een doel gaat nastreven in strijd met de goede zeden of met de wet.
 - d. in gebreke blijft te voldoen aan de in art. 21 omschreven vordering tot opgave van de namen en woonplaatsen van haar leden, dan wel die opgave opzettelijk onvolledig of in strijd met de waarheid indient.
- (2) De rechtspersoonlijkheid kan door den landraad aan de vereeniging worden ontnomen, wanneer zij op andere wijze dan in het vorige lid omschreven afwijkt van hare statuten.
- (3) Iedere belanghebbende en iedere ambtenaar van het binnenlandsch bestuur en van het openbaar ministerie kan, schriftelijk of mondeling, het tot den landraad gericht, met redenen omkleede, verzoek om ontneming van de rechtspersoonlijkheid van de vereeniging indienen bij den voorzitter van den landraad, die van een mondeling gedaan verzoek aanteekening houdt, en wanneer de opgegeven feiten volgens het bepaalde in dit art. tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid kunnen leiden, met inachtneming van een termijn van ten minste 14 dagen, den dag bepaalt, waarop het verzoek door den landraad in behandeling zal worden genomen.

De landraad, bij welke de vereeniging is ingeschreven, moet haar de rechtspersoonlijkheid ontnemen in de met name genoemde gevallen van lid 1. Dit geschiedt dus wanneer de vereeniging niet-inheemschen als leden toelaat, of de bepalingen over het grondbezit overtreedt, of een doel gaat nastreven in strijd met de goede zeden of de wet, dan wel de controle van den bestuursambtenaar op den landraad van haar leden onmogelijk tracht te maken (lid 1). Het imperatieve voorschrift van lid 1 wordt echter verzacht door de bepaling van art. 27. De laatstgenoemde bepaling houdt n.l. in, dat de landraad, indien zich omstandigheden hebben voorgedaan, welke tot ontneming van rechtspersoonlijkheid aanleiding geven, de ontneming der rechtspersoonlijkheid kan weigeren, mits de bedoelde omstandigheden intusschen zijn opgeheven en indien voldoende waarborgen voor de goede trouw der vereeniging aanwezig worden geacht. (Zie de bespreking van art. 27).

De ontneming van de rechtspersoonlijkheid geschiedt door den landraad en niet door den landraadvoorzitter, welke laatste wel de vereeniging als rechtspersoon erkent. De uitspraak van den landraad achtte men blijkbaar een nog betere waarborg voor een juiste beslissing.

Naast het dwingende voorschrift van lid 1, staat de bepaling van lid 2, dat de rechtspersoonlijkheid door den landraad aan de vereeniging kan worden ontnomen wanneer zij op andere wijze van haar statuten afwijkt. Niet elke afwijking van de statuten behoeft dus ontneming van de rechtspersoonlijkheid met zich te brengen. Dit staat in eerste instantie ter beoordeeling aan den landraad. De beschikkingen van den landraad tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid en tot weigering van de ontneming van de rechtspersoonlijkheid, zijn ingevolge art. 36 vatbaar voor hooger beroep.

Anders dan in het geval van art. 22 — het verliezen van de rechtspersoonlijkheid door besluit van den Gouverneur-Generaal — is het heel goed mogelijk, dat een vereeniging, aan welke op grond van art. 23 de rechtspersoonlijkheid wordt ontnomen, verder als vereeniging zonder

rechtspersoonlijkheid rustig voortbestaat. De regeering¹⁾ zag hier ook geen bezwaar in. De Mem. v. Toel.¹⁾ noemt als voorbeeld het geval, dat aan een Inlandsche vereeniging de rechtspersoonlijkheid ontnomen wordt wegens toelating van niet-inheemschen als leden. Tegen het voortbestaan zonder rechtspersoonlijkheid bestaat dan geen bezwaar, want vereenigingen met leden, behoorende tot verschillende bevolkingsgroepen, zijn, als de rechtspersoonlijkheid niet in het geding is, zonder meer toegelaten²⁾. (Zie art. 1 van de Vereeniging- en vergaderingverordening S. 1919, No. 27). Indien de regeering echter een vereeniging, aan welke op grond van art. 23 de rechtspersoonlijkheid is ontnomen, tevens in strijd acht met de openbare orde, kan zij tegen het voortbestaan van de vereeniging zonder rechtspersoonlijkheid ook optreden (zie bij de bespreking van art. 22).

Aan art. 23 is een 3e lid toegevoegd, waarvan men eigenlijk beter een afzonderlijk artikel had kunnen maken. Het 3e lid geeft alleen de eerste stappen aan, welke tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid kunnen leiden. Met de eerste twee leden, die heel goed een compleet artikel zouden kunnen vormen, heeft dit dus niets te maken. De procedure van de ontneming van de rechtspersoonlijkheid wordt geregeld in art. 24 en volgende, dus artikelsgewijs. Het is dus wel vreemd, dat men bepalingen over de inleiding tot de procedure in een 3e lid van art. 23 geplaatst heeft.

Het verzoek om ontneming van de rechtspersoonlijkheid kan uitgaan van iederen belanghebbende en van iederen ambtenaar van het binnenlandsch bestuur of van het openbaar ministerie. In het regeeringsontwerp werd gesproken van „iedere dienaar van de openbare macht”; deze term is zoo ruim, dat hieronder ook politieagenten en militairen vallen. In den Volksraad werd een amendement voorgesteld om in plaats hiervan te lezen: „iedere ambtenaar van het binnenlandsch bestuur en van het Inlandsch openbaar ministerie”. De regeering nam dit amendement over, nadat de voorstellers het woord „Inlandsch” vóór de woorden „openbaar ministerie” hadden geschrapt. Van de hiërarchie in de corpsen van het Binnenlandsch Bestuur en van het openbaar ministerie zal, volgens de regeering³⁾, afhangen, welke ambtenaar zich in een bepaald geval tot den voorzitter van den landraad wendt. Het verzoek moet met redenen omkleed zijn en kan schriftelijk of mondeling tot den landraad gericht worden. Het verzoek behoort bij den voorzitter van den landraad te worden ingediend. Deze houdt van een mondeling gedaan verzoek aantekening. Wanneer de door den verzoeker opgegeven feiten op grond van lid 1 en 2 tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid kunnen leiden, bepaalt de landraadvoorzitter, met inachtneming van een termijn van ten minste 14 dagen, den dag, waarop het verzoek door den landraad in behandeling zal worden genomen.

Artikel 24.

- (1) Een afschrift van het verzoek met de daarop aangeteekende beschikking wordt door den voorzitter van den landraad gezonden aan alle hem bekende bestuursleden van de vereeniging en aan den

¹⁾ M. v. T., blz. 82.

²⁾ Ook gemengde vereenigingen, die (Europeesche) rechtspersoonlijkheid op den voet van S. 1870, No. 64 bezitten, zijn toegelaten.

³⁾ M. v. T., blz. 83.

regent en, in de Vorstenlanden, aan den assistent-resident van de plaats, waar de vereeniging haar zetel heeft, met het verzoek aan dezen laatste daaraan zooveel mogelijk bekendheid te geven.

- (2) De voorzitter van den landraad roept de vereeniging, den verzoeker, de hem bekende bestuursleden der vereeniging en voorts de personen, die hij als getuigen bij het onderzoek naar de opgegeven redenen door den landraad wil doen hooren, op om op den bepaalden dag voor den landraad te verschijnen.
- (3) Ieder belanghebbende kan uit eigen beweging op dien dag verschijnen en het verzoek doen door den landraad in de zaak van de vereeniging te worden gehoord.

De voorzitter van den landraad zendt een afschrift van het verzoek om ontneming van de rechtspersoonlijkheid aan alle hem bekende bestuursleden van de vereeniging, aan den regent en, in de Vorstenlanden ¹⁾, aan den assistent-resident van de plaats, waar de vereeniging gevestigd is. In lid 1 wordt ook gesproken over „een afschrift van het verzoek met de daarop aangeteekende beschikking.” Het laatst bedoelde afschrift wordt mede aan dezelfde personen toegezonden. Waarschijnlijk is met deze beschikking bedoeld de beschikking, waarbij de dag van de behandeling van het verzoek wordt vastgesteld. Iets anders is uit deze bewoordingen m.i. niet op te maken. De redactie van de aangehaalde zinsnede is niet alleen onduidelijk, maar ook formeel niet geheel juist, omdat een beschikking niet op een verzoek (doch wel op een verzoekschrift) kan worden aangeteekend. Gelijkzeitig verzoekt de landraadvoorzitter aan den regent c.q. assistent-resident zooveel mogelijk bekendheid te geven aan het verzoek om ontneming van de rechtspersoonlijkheid. De wijze, waarop hieraan zooveel mogelijk bekendheid moet worden gegeven, is niet vermeld. De regeering ²⁾ meende, dat een mechanisch gebod om van zulk een verzoek in een plaatselijk blad melding te maken, in de meeste gevallen geen effect zou sorteerden. Zij achtte het beter ²⁾ aan den regent c.q. assistent-resident op te dragen aan het verzoek zooveel mogelijk bekendheid te geven. Volgens de M. v. T. ²⁾ kan hierdoor met den aard der vereeniging ten volle rekening worden gehouden en bij voorbeeld aan de lagere ambtenaren van het Inlandsch bestuur opdracht worden gegeven het feit op bestuursbijeenkomsten met dorpschouwen te vermelden. Ook kan volgens de M. v. T. ²⁾ van het verzoek melding worden gemaakt in een blad, dat naar den regent c.q. assistent-resident bekend is, in de kringen van de betrokken vereeniging lezers telt.

Het vereischte van zooveel mogelijk bekendheid is, volgens de M. v. T. ²⁾ van groot belang voor de leden van de vereeniging, die desgewenscht de behandeling van het verzoek kunnen bijwonen.

De voorzitter van den landraad roept de vereeniging, den verzoeker, de hem bekende bestuursleden der vereeniging en de personen, die hij als getuigen wil doen hooren bij het onderzoek, op om op den bepaalden dag voor den landraad te verschijnen (lid 2). De in lid 2 bedoelde personen zijn, volgens de Mem. van Antwoord ³⁾, met uitzondering van degenen, die als getuigen worden opgeroepen, niet ver-

¹⁾ Alleen in het Soenanaat is de ordonnantie thans toepasselijk (zie blz. 42), zoodat in de overige Vorstenlanden geen ingeschreven vereenigingen gevestigd kunnen zijn.

²⁾ M. v. T., blz. 83.

³⁾ M. v. A., blz. 138.

plicht om voor den landraad te verschijnen. Deze uitdrukkelijke verklaring was wel noodig, omdat men uit art. 25, lid 3 door een redeneering a contrario iets anders zou kunnen lezen. Daar wordt n.l. gezegd, dat bij uitstel van de behandeling van de zaak, de reeds gehoorde personen *niet wederom behoeven* te verschijnen, tenzij hun aanwezigheid noodzakelijk wordt geacht. Hieruit zou kunnen volgen, dat er wel degelijk een verschijningsplicht voor de in art. 24, lid 2 genoemde personen zou bestaan, hoewel alleen ten aanzien van de daar bedoelde getuigen een wettelijke sanctie op niet-nakoming van deze plicht aanwezig is. De verklaring in de M. v. Antwoord neemt den twijfel echter weg. De regeering heeft in het oorspronkelijk ontwerp lid 2 opzettelijk gewijzigd¹⁾, zoodat thans het woord „getuigen” er in voorkomt, om de als getuigen opgeroepen te doen vallen onder de sanctie van art. 522 W. v. S. (zie over de beëdiging de bespreking van art. 25). Geen verplichte verschijning werd noodig geacht¹⁾ ten aanzien van degenen, die min of meer als partijen in de procedure moeten worden aangemerkt, te weten de vereeniging, de verzoeker en de bestuursleden der vereeniging, aangezien wegblijven hen vanzelf in een ongunstige positie brengt. In lid 2 worden naast de vereeniging de bestuursleden nog genoemd, omdat de vereeniging ook door anderen dan door bestuursleden vertegenwoordigd kan worden (zie art. 7, lid 2 onder e).

Ieder belanghebbende kan uit eigen beweging op den vastgestelden dag verschijnen en het verzoek doen door den landraad in de zaak van de vereeniging te worden gehoord (lid 3). De belanghebbende dient *op dien dag* te verschijnen; voor verschijning op een lateren zittingsdag geldt de bepaling dus niet. De bedoeling van de bepaling is waarschijnlijk, dat de landraad den belanghebbende in dit geval *moet* hooren; dit staat echter niet in lid 3.

Artikel 25.

- (1) Op den bepaalden dag hoort de landraad de verschenen personen en maakt van hunne verklaringen proces-verbaal.
- (2) Acht de landraad het onderzoek onvoldoende, dan stelt hij de behandeling van de zaak uit, tot een naderen door den voorzitter te bepalen dag en roept de alsnog te hooren personen tegen dien dag op.
- (3) De reeds gehoorde personen behoeven niet wederom te verschijnen, tenzij hunne aanwezigheid noodzakelijk mocht worden geacht.
- (4) Indien op den eersten dag geen der opgeroepen bestuursleden van de vereeniging, waartegen het verzoek om ontneming van de rechtspersoonlijkheid is gericht, aanwezig is en niet blijkt, dat zij behoorlijk zijn opgeroepen, wordt de behandeling van de zaak in elk geval uitgesteld, met last tot herhaalden oproep van die bestuursleden.

Artikel 25 bevat bepalingen over de behandeling van het verzoek om ontneming van de rechtspersoonlijkheid op de zitting. De landraad hoort op den vastgestelden dag de verschenen personen. Van hun verklaringen wordt proces-verbaal opgemaakt (lid 1). Indien de landraad het onderzoek onvoldoende acht, moet hij de behandeling van de zaak uitstellen tot een volgenden, door den voorzitter te bepalen dag.

¹⁾ M. v. A., blz. 138.

De alsnog te hooren personen worden tegen dien dag opgeroepen (lid 2). De reeds gehoorde personen behoeven niet opnieuw te verschijnen, tenzij hun aanwezigheid noodzakelijk mocht worden geacht (lid 3). Door dit laatste voorschrift wordt gezorgd, dat de reeds gehoorde personen geen onnoodigen overlast ondervinden. Indien op den eersten vastgestelden dag geen der opgeroepen bestuursleden van de vereeniging, waarvan de ontneming der rechtspersoonlijkheid wordt verzocht, verschijnt en indien niet blijkt, dat deze behoorlijk zijn opgeroepen, moet de behandeling der zaak in elk geval worden uitgesteld, met last tot herhaalden oproep van die bestuursleden (lid 4). Dit voorschrift dient om een verrassing van het geheele bestuur te voorkomen¹⁾.

Er moet dus blijken, dat de bestuursleden behoorlijk zijn opgeroepen, wil de zitting op den eersten dag voortgang hebben, in het geval dat geen der bestuursleden verschijnt. De wijze, waarop de oproeping moet geschieden, is geregeld in art. 37.

Beëdiging van de te hooren partijen is niet voorgeschreven. De regeering achtte deze beëdiging in het algemeen niet gewenscht²⁾. Het staat den landraad steeds vrij²⁾ om de personen, die hij als getuigen wil hooren (deze zijn uitdrukkelijk in art. 24, lid 2 genoemd), den eed op te leggen.

Artikel 26.

Heeft de landraad door het gehouden onderzoek niet de overtuiging gekregen, dat de bij het verzoek opgegeven omstandigheden, dan wel andere, die tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid aanleiding geven, zich hebben voorgedaan, dan weigert hij bij gemotiveerde beschikking, de verzochte ontneming van rechtspersoonlijkheid van de vereeniging.

Indien de landraad de redenen, opgegeven in het verzoek om ontneming der rechtspersoonlijkheid, niet steekhoudend bevindt — en ook andere omstandigheden, die tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid aanleiding geven, *uit het onderzoek* niet gebleken zijn — weigert de landraad de rechtspersoonlijkheid aan de vereeniging te ontnemen. De weigering geschiedt bij gemotiveerde beschikking. De landraad slaat dus niet alleen acht op de in het verzoek opgegeven redenen, doch neemt ook andere redenen in aanmerking, welke uit het onderzoek gebleken zijn. Gebondenheid van den landraad aan de formulering van de in het verzoek opgegeven redenen zou, naar de meening van de regeering¹⁾, in strijd zijn met den aard van het landraadonderzoek en tot onnodigen omslag leiden (zie ook de bespreking van art. 28). De geheele behandeling van het verzoek is n.l. zoo geregeld, dat een formeele procedure zooveel mogelijk is vermeden en dat integendeel duidelijk blijkt, dat de landraad met alle middelen moet trachten te weten te komen of er inderdaad materiele aanleiding is om de rechtspersoonlijkheid aan de vereeniging te ontnemen¹⁾. Eenige andere beperking wordt den landraad dan ook niet opgelegd, dan dat hij zijn beslissing tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid gronde op wat hem uit het onderzoek is gebleken¹⁾.

Van de beschikking tot weigering van de ontneming der rechtspersoonlijkheid is, ingevolge art. 36, hooger beroep mogelijk.

¹⁾ M. v. T., blz. 83.

²⁾ M. v. A., blz. 138.

Artikel 27.

Blijkt den landraad door het gehouden onderzoek, dat zoodanige omstandigheden zich hebben voorgedaan, doch dat zij intusschen zijn opgeheven, dan kan de landraad — indien voldoende waarborgen voor de goede trouw der vereeniging aanwezig worden geacht — de ontneming van de rechtspersoonlijkheid weigeren bij een met redenen omkleede beschikking.

De landraad krijgt door dit artikel de vrijheid om een voor de vereeniging onnoodig harde beslissing achterwege te laten¹⁾. Het kan bij het onderzoek blijken, dat zich inderdaad omstandigheden hebben voorgedaan — al dan niet in het verzoek om ontneming van de rechtspersoonlijkheid vermeld — welke aanleiding zouden geven tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid. Is dit het geval, dan kan de landraad toch de ontneming van de rechtspersoonlijkheid weigeren, mits de bedoelde omstandigheden intusschen zijn opgeheven en indien voldoende waarborgen voor de goede trouw der vereeniging aanwezig worden geacht.

De landraad is echter geenszins tot de weigering verplicht. De Mem. v. Toel. geeft den landraad een wenk hoe in dit geval de ontneming van de rechtspersoonlijkheid te voorkomen. De M. v. T.¹⁾ zegt n.l.:

„Geloof de landraad tijdens het onderzoek in de goede trouw van de vereeniging, dan staat niets hem in den weg, het onderzoek op te schorten, ten einde de verboden omstandigheid te doen ophouden en de ontneming van de rechtspersoonlijkheid af te wijzen. Ook deze vrijheid moet den rechter, naar de meening van de Regering, bij dit proces worden toevertrouwd, alleen op die wijze kan vooral tegenover in de dorpen gevormde vereenigingen met billijkheid worden opgetreden.”

Art. 27 luidt algemeen²⁾, zoodat de hierin neergelegde bepaling m.i. ook het imperatieve voorschrift van art. 23, lid 1, tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid in de daar genoemde gevallen, op zij kan zetten.

De beschikking tot weigering van de ontneming der rechtspersoonlijkheid moet met redenen omkleed zijn. Van deze beschikking is ingevalge art. 36 hooger beroep mogelijk.

Artikel 28.

Blijkt den landraad door het gehouden onderzoek genoegzaam, dat de in art. 26 bedoelde omstandigheden zich hebben voorgedaan en er geen aanleiding tot toepassing van het bepaalde in art. 27 bestaat, dan ontnemt de landraad bij met redenen omkleede beschikking aan de vereeniging hare rechtspersoonlijkheid.

¹⁾ M. v. T., blz. 83 en 84.

²⁾ De woorden „zoodanige omstandigheden” in art. 27 hebben betrekking op de omstandigheden genoemd in art. 26, n.l.: „de bij het verzoek opgegeven omstandigheden, dan wel andere, die tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid aanleiding geven.” De gespatieerde woorden hebben dus ook betrekking op de gevallen, in art. 23, lid 1 opgesomd, waarvoor overigens het imperatieve voorschrift tot ontneming der rechtspersoonlijkheid geldt.

Het kan zijn, dat „de bij het verzoek opgegeven omstandigheden, dan wel andere, die tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid aanleiding geven” (zie art. 26), door het gehouden onderzoek blijken te bestaan. Vindt de landraad in dit geval geen aanleiding art. 27 toe te passen — bijv. omdat de bedoelde omstandigheden nog bestaan, of omdat de landraad niet gelooft aan de goede trouw van de vereeniging — dan moet de landraad bij met redenen omkleede beschikking aan de vereeniging haar rechtspersoonlijkheid ontnemen.

Een nuttelooze, dubbele procedure kan — zooals de M. v. T.¹⁾ opmerkt — worden voorkomen, aangezien de landraad reeds aanstonds haar beslissing mag gronden op redenen, welke tot ontneming der rechtspersoonlijkheid kunnen leiden, doch die niet in het ingediende verzoek zijn aangevoerd (zie ook de bespreking van art. 26).

Ingevolge art. 36 is de beschikking van den landraad vatbaar voor hooger beroep.

Artikel 29.

- (1) Van alle in deze afdeeling genoemde beschikkingen wordt:
 1. afschrift toegezonden aan den in art. 24, lid 1 genoemden regent of assistent-resident, aan den verzoeker en aan de den landraad bekende bestuursleden van de vereeniging, en
 2. aanteekening gehouden in het in art. 18 genoemde register.
- (2) Beschikkingen, waarbij de rechtspersoonlijkheid aan een vereeniging is ontnomen, worden door de zorg van den voorzitter van den landraad opgenomen in het officieel nieuwsblad. Deze publicatie geschiedt kosteloos.

De regent, c.q. assistent-resident van de plaats, waar de vereeniging gevestigd is, de verzoeker en de aan den landraad bekende bestuursleden worden van de in Afdeeling 3 *genoemde* beschikkingen op de hoogte gehouden door toezending van een afschrift hiervan. Deze beschikkingen zijn: de beschikking, genoemd in art. 24, lid 1 (waarbij de dag van behandeling bepaald wordt; zie de bespreking van art. 24)²⁾, de beschikking tot weigering van de ontneming van de rechtspersoonlijkheid (artt. 26 en 27) en de beschikking tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid (art. 28).

Tevens wordt van deze beschikkingen aanteekening gehouden in het afzonderlijke register, waarin de als rechtspersoon erkende vereenigingen worden ingeschreven. Aangezien dit voorschrift alleen betrekking heeft op de in Afdeeling 3 *genoemde* „beschikkingen”, valt het „besluit” van den Gouverneur-Generaal, waarbij de vereeniging wordt verklaard in strijd te zijn met de openbare orde (art. 22), hier niet onder. Toch is aanteekening in het register van dit besluit van den Gouverneur-Generaal, waardoor de vereeniging haar rechtspersoonlijkheid verliest, zeker even noodig als aanteekening van de boven bedoelde beschikkingen. Het verdient m.i. aanbeveling, dat de aanteekening van het besluit van den Gouverneur-Generaal in het register ook geschiedt (zie de bespreking van art. 22). Aanvulling van lid 1 is m.i. wenschelijk, bijv. door aan het daar onder 2. *genoemde* toe te voegen: „Eveneens

¹⁾ M. v. T., blz. 83.

²⁾ Art. 24 lid 1 bepaalt trouwens reeds, dat de landraadvoorzitter een afschrift van deze beschikking zendt aan den regent, c.q. assistent-resident.

wordt in dit register aanteekening gehouden van het besluit van den Gouverneur-Generaal, bedoeld in art. 22." Aangezien moet worden aangenomen, dat het register openbaar is (zie de bespreking van art. 18), zal het publiek dus van de aanteekeningen in het register kennis kunnen nemen. Verdere openbaarheid wordt voorgeschreven door de bepaling van lid 2, dat *beschikkingen*, waarbij de rechtspersoonlijkheid aan een vereeniging is ontnomen, door de zorg van den landraadvoorzitter worden opgenomen in het officieel nieuwsblad. De publicatie hierin geschiedt kosteloos. Het officieel nieuwsblad is de Javasche Courant (Overgangsbepalingen, art. 105, S. 1848, No. 10). Aangezien ook hier alleen wordt gesproken over „beschikkingen”, heeft deze bepaling eveneens niet betrekking op het besluit van den Gouverneur-Generaal (art. 22).

AFDEELING 4.

Van het eindigen van de ingeschreven vereeniging.

Artikel 30.

De ingeschreven vereeniging eindigt op het in de statuten bepaalde tijdstip, dan wel op de in de statuten geregelde wijze door een besluit van de algemeene ledenvergadering.

Tegen de onvolledige bepaling van dit artikel — dat de ingeschreven vereeniging eindigt op het in de statuten bepaalde tijdstip of op de in de statuten geregelde wijze door een besluit van de algemeene ledenvergadering — en tegen de plaatsing van art. 30 in een afzonderlijke afdeeling, moeten verschillende bezwaren worden aangevoerd.

Blijkens de M. v. T. 1) heeft art. 30 alleen betrekking op het geheele eindigen van de vereeniging, waarbij de vereeniging ook niet zonder rechtspersoonlijkheid voortbestaat. Waarschijnlijk zijn in verband met deze bedoeling in art. 30 alleen genoemd twee gevallen van beëindiging der ingeschreven vereeniging, n.l. beëindiging op het in de statuten bepaalde tijdstip of op de in de statuten geregelde wijze door een besluit van de algemeene ledenvergadering. Art. 30 is daardoor onvolledig — met het oog op den aanhef, die luidt: „de ingeschreven vereeniging eindigt” — aangezien een ingeschreven vereeniging als zoodanig ook eindigt door het verlies van de rechtspersoonlijkheid (waarbij dan de ontneming der rechtspersoonlijkheid gerekend wordt), waarover Afdeeling 3 handelt. Om dezelfde reden was m.i. voor het onderbrengen van art. 30 in een zelfstandige afdeeling ook geen aanleiding geweest. Systematisch juister was het m.i. geweest te volstaan met een afdeeling 3 onder het hoofd „Van het eindigen van de ingeschreven vereeniging”. In zulk een Afdeeling 3 had men dan kunnen onderbrengen zoowel het eindigen van de ingeschreven vereeniging op normale wijze, als op de buitengewone wijze door het ontnemen van de rechtspersoonlijkheid. (waaronder hier dan het verliezen van de rechtspersoonlijkheid op den voet van art. 22 gerekend wordt).

Thans bestaat ook geen zuivere tegenstelling tusschen de afdeelingen 3 en 4 — zooals de regearing blijkbaar als grondslag voor de indee-

1) M. v. T., blz. 84.

ling in de afdelingen 3 en 4 aanneemt¹⁾ — in dien zin, dat afdeling 3 de ontneming van de rechtspersoonlijkheid aan een overigens voortbestaande vereeniging en afdeling 4 het algeheele eindigen van de vereeniging tot voorwerp zou hebben. Immers in het geval van art. 22 (Afdeling 3) zal de regeering de vereeniging als regel niet zonder rechtspersoonlijkheid laten voortbestaan²⁾, terwijl het ook heel goed mogelijk is, dat de vereeniging, door de ontneming van de rechtspersoonlijkheid op grond van art. 23 (Afdeling 3), wegens gebrek aan bestaansrecht ophoudt te bestaan.

Wil men de tegenwoordige indeeling in afdelingen behouden, dan dient art. 30 toch wegens onvolledigheid te worden aangevuld, of anders te worden gewijzigd, omdat een ingeschreven vereeniging als zoodanig ook eindigt door het ontnemen van de rechtspersoonlijkheid op den voet van de artt. 22 en 23.

De tijd, waarvoor de ingeschreven vereeniging kan worden aangegaan, is hoogstens 30 jaar, tenzij door wijziging van de statuten de tijd is verlengd (art. 2, lid 3). Het tijdstip, waarop de vereeniging door tijdsverloop beëindigd zal zijn, moet steeds in de statuten zijn aangegeven (art. 7, lid 2 onder *a*). Indien de ingeschreven vereeniging door besluit van de algemeene vergadering eindigt, is dit een beëindiging tusschen-tijds.

De ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen bepaalt in art. 33, dat een I.M.A. eindigt door het in kracht van gewijsde gegaan vonnis van den landraad, waarbij de gerechtelijke vereffening wordt bevolen. Deze bepaling ontbreekt in het hier besproken art. 30, als ook in Afdeling 3. Mede met het oog op art. 14 van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen, welk artikel rechtspersonen kent, die na het intreden van de gerechtelijke vereffening blijven voortbestaan, moet men aannemen, dat een ingeschreven vereeniging niet eindigt door het bloote feit, dat zij onder gerechtelijke vereffening is gesteld. Hoewel de stukken van toelichting op de ontwerp-ordonnantie over deze aangelegenheid zwijgen, moet men wel concludeeren, dat de regeering opzettelijk van de ten aanzien van de I.M.A. gegeven regeling is afgeweken. Ten slotte is ook uit practisch oogpunt het beëindigen van een ingeschreven vereeniging door het intreden van de gerechtelijke vereffening niet volstrekt noodzakelijk, hetgeen bij de Inlandsche maatschappij op aandeelen wel het geval is, aangezien deze laatste wel steeds het behalen van winst ten doel zal hebben.

AFDEELING 5.

Van de vereffening.

Artikel 31.

- (1) Na het verlies van de rechtspersoonlijkheid, dan wel na het eindigen van de ingeschreven vereeniging moeten de schulden der vereeniging onverwijld uit hare baten worden betaald.

¹⁾ M. v. T., blz. 84.

²⁾ Zie over de verboden vereeniging op den voet van artt. 3 en 4 van de Vereeniging-Verordening de bespreking van art. 22.

- (2) Voor zoover voor de vereffening noodig is wordt gehandeld alsof de vereeniging als rechtspersoon bestond.
- (3) Eene gerechtelijke vereffening kan worden verzocht op de wijze en in de gevallen, geregeld in de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen.

Na het eindigen¹⁾ van een ingeschreven vereeniging moeten de schulden der vereeniging onverwijld uit de baten worden betaald (lid 1).

De M. v. T.²⁾ zegt:

„Al blijft de vereeniging bestaan en al kan zij een kas houden en contributies blijven innen, hare rechtspositie tegenover derden is zoodanig veranderd, dat de oude toestand eerst geheel behoort te worden afgewikkeld.” Geheel juist is dit niet, omdat van een rechtspositie der vereeniging tegenover derden na beëindiging¹⁾ van de ingeschreven vereeniging in het geheel geen sprake meer is, omdat de vereeniging dan in rechte niet meer bestaat.

Voor zoover voor de vereffening noodig is, wordt *gehandeld* alsof de vereeniging als rechtspersoon bestond (lid 2). De bepaling van lid 2 is anders geredigeerd dan art. 33, lid 2 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen, waarin gezegd wordt, dat de I.M.A. als rechtspersoon blijft bestaan, voor zooveel zulks voor de vereffening noodig is. Practisch zal dit in den regel geen verschil maken. Misschien zou het kunnen gebeuren, dat, indien tijdens de vereffening iets opkomt aan de I.M.A. — anders dan ten gevolge van een tijdens het bestaan der I.M.A. ontstane verbintenis of bestaand recht (dus bijv. door schenking of making³⁾) — deze verkrijging geldig wordt geacht omdat de rechtspersoon, zij het ook in beperkte mate, nog bestaat. (zie de bespreking van art. 33 der ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen). De bedoelde wijze van verkrijging is na het eindigen van een ingeschreven vereeniging uitgesloten in alle gevallen, dus ook in de boven bedoelde gevallen, waarin voor de verkrijging het bestaan van de rechtspersoon uiteraard noodzakelijk is. Het feit dat de vereffenaar(s), voorzoover zulks voor de vereffening noodig is, kan *handelen* alsof de vereeniging als rechtspersoon bestaat, kan de rechtspersoon niet meer in het leven roepen.

Een gerechtelijke vereffening kan worden verzocht op de wijze en in de gevallen, geregeld in de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening van Inlandsche rechtspersonen (lid 3). Door het voorschrift van lid 3 kan het vermogen van een vereeniging, welke geëindigd is, gerechtelijk vereffend worden, gelijk een Inlandsche rechtspersoon. Gerechtelijke vereffening van een Inlandsche rechtspersoon is mogelijk, als zij verkeert in den toestand van te hebben opgehouden te betalen (art. 1 van de ordonnantie op de gerechtelijke vereffening). In het geval van art. 35, lid 2 is de landraadvoorzitter bevoegd den landraad voor te stellen te bevelen, dat het vermogen der vereeniging gerechtelijk zal worden vereffend.

¹⁾ Daarbij worden dan hier de gevallen van verlies der rechtspersoonlijkheid (Afdeling 3) gerekend; (zie de bespreking van art. 30).

²⁾ M. v. T., blz. 84.

³⁾ Deze Europeesche rechtstermen worden hier eenvoudigheidshalve gebruikt. Zie echter de noot op blz. 86.

Artikel 32.

Een overschot wordt gelijkelijk onder de tijdens het verlies van de rechtspersoonlijkheid aanwezige leden verdeeld, tenzij de statuten anders bepalen.

Blijft er, in geval van verlies der rechtspersoonlijkheid, na het betalen van de schulden uit de baten nog een overschot, dan wordt dit laatste zoodanig onder de leden verdeeld, dat ieder even veel krijgt. De statuten kunnen echter van deze bepaling afwijken. Het artikel zegt, dat de verdeling van het overschot gelijkelijk geschiedt „onder de tijdens het verlies van de rechtspersoonlijkheid” aanwezige leden. Dit behoefde alleen bepaald te worden voor de gevallen van verlies der rechtspersoonlijkheid (Afdeling 3). Immers schrijft art. 7, lid 2, letter *h* voor, dat de statuten de bestemming van het voordeelig slot, dat *bij ontbinding* van de vereeniging aanwezig is, moeten inhouden.

Artikel 33.

- (1) De verzilvering van de baten, de betaling van de schulden en de verdeling van het overschot geschieden door het bestuur.
- (2) De leden van het bestuur zijn hoofdelijk aansprakelijk voor aan hun schuld te wijten benadeeling van anderen.

De vereffening geschiedt door het bestuur. In lid 1 wordt n.l. gezegd, dat de verzilvering van de baten, de betaling van de schulden en de verdeling van het overschot geschieden door het bestuur. In art. 34 wordt de mogelijkheid geopend de vereffening te doen geschieden door een persoon, te benoemen door den landraadvoorzitter. Over de gerechtelijke vereffening zie men art. 35. De bestuursleden zijn hoofdelijk aansprakelijk voor aan hun schuld te wijten benadeeling van anderen (lid 2).

Hoewel de bepaling van lid 2 algemeen luidt, heeft zij m.i., op grond van de plaatsing in deze afdeling en in dit artikel, alleen betrekking op benadeeling bij de vereffening. In verband met lid 1, dat o.a. spreekt over de verdeling van het overschot (onder de leden), is het niet onmogelijk dat met de „anderen”, genoemd in lid 2, bedoeld zijn „anderen dan de bestuursleden.” Het begrip „anderen” zou dan ook de leden van de vereeniging, met uitzondering van de bestuursleden, omvatten. De aanwijzing is m.i. echter niet afdoende en aangezien de stukken van toelichting op de ontwerp-ordonnantie geen licht geven over de bedoeling van het woord „anderen”, blijft het de vraag, welke beteekenis aan dit woord gehecht moet worden.

Artikel 34.

- (1) Het bestuur, alsmede ten minste drie leden der vereeniging, kunnen den voorzitter van den landraad, waar de vereeniging was ingeschreven, onder opgave van redenen, schriftelijk of mondeling verzoeken een geschikt persoon te benoemen ten einde de in art. 33 genoemde handelingen te verrichten. Zoo daartoe naar zijn oordeel gronden zijn, voldoet de voorzitter van den landraad aan het verzoek.
- (2) De benoemde persoon handelt onder toezicht van den voorzitter of van een door hem aangewezen lid van den landraad.

Een verzoek om de vereffening te doen geschieden door een geschikt persoon, te benoemen door den landraadvoorzitter, kan bij dezen laatste worden ingediend door het bestuur of door ten minste 3 leden der vereeniging. Het verzoek kan mondeling of schriftelijk gedaan worden, doch het moet wel gemotiveerd zijn. De landraadvoorzitter voldoet aan het verzoek, indien daartoe naar zijn oordeel gronden zijn (lid 1). De voorzitter van den landraad is dus alleen verplicht aan het verzoek te voldoen, als dit naar zijn meening voldoende gegronnd is.

Artikel 34 heeft volgens de M. v. T.¹⁾ ten doel de gelegenheid te openen bij vereffening van een vereeniging, welker vermogenstoestand veelal van eenvoudigen aard zal zijn, de gerechtelijke vereffening met de daaraan verbonden procedure zoo lang mogelijk te vermijden. Evenals bij de gerechtelijke vereffening wordt in het geval van art. 34 een vereffenaar benoemd door den voorzitter van den landraad, terwijl het toezicht op de vereffening eveneens wordt uitgeoefend door genoemden voorzitter of een door dezen aan te wijzen lid van den landraad (lid 2). Andere vereischen aan den vereffenaar, dan dat het een geschikt persoon moet zijn, worden niet gesteld. Omdat de vereffenaar onder gerechtelijk toezicht handelt, heeft men het waarschijnlijk niet noodig geoordeeld om, zooals in art. 33, lid 2 wel geschied is, aan art. 34 een bepaling toe te voegen over de aansprakelijkheid van den vereffenaar voor culpoze benadeeling van belanghebbenden.

Artikel 35.

- (1) Zoodra de bestuursleden of de in art. 34 genoemde vereffenaars vermoeden, dat de schulden van de vereeniging de baten overtreffen, geven zij, onder opgave van de baten en schulden, daarvan kennis aan den voorzitter van den landraad.
- (2) Deze is bevoegd, zoo hij daartoe aanleiding aanwezig acht, den landraad voor te stellen te bevelen, dat het vermogen der vereeniging gerechtelijk zal worden vereffend.

De bestuursleden of de vereffenaar zijn verplicht kennis te geven aan den landraadvoorzitter zoodra zij vermoeden, dat de schulden van de vereeniging de baten overtreffen. De baten en schulden dienen zij daarbij tevens aan den landraadvoorzitter op te geven (lid 1).

De plicht tot kennisgeving aan den landraadvoorzitter geldt m.i. alleen nadat de ingeschreven vereeniging geëindigd is (onder de beëindiging worden hier dan de gevallen van verlies der rechtspersoonlijkheid gerekend; zie de bespreking van art. 30), aangezien in de geheele Afdeeling 5 alleen sprake is van vereffening van het vermogen, nadat de ingeschreven vereeniging reeds geëindigd is.

Indien anderen ten gevolge van nalatigheid (schuld) van de bestuursleden met betrekking tot deze verplichte kennisgeving aan den landraadvoorzitter, benadeeld zijn, zal art. 33, lid 2 — waarbij de bestuursleden hoofdelijk aansprakelijk zijn gesteld voor aan hun schuld te wijten benadeeling van anderen — m.i. toepasselijk zijn.

In lid 1 staat het woord „vereffenaars” ten onrechte in het meervoud, aangezien in art. 34, waarnaar in lid 1 verwezen wordt, het woord „persoon” in het enkelvoud voorkomt.

¹⁾ M. v. T., blz. 85.

De voorzitter van den landraad kan, zoo hij daartoe aanleiding aanwezig acht, den landraad voorstellen de gerechtelijke vereffening van het vermogen der vereeniging te bevelen (lid 2). (Zie de bespreking van art. 31, lid 3).

AFDEELING 6.

Slot- en overgangsbepalingen.

Artikel 36.

De beschikkingen van den voorzitter van den landraad en van den landraad tot weigering van de erkenning van de rechtspersoonlijkheid, tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid en tot weigering van de ontneming van de rechtspersoonlijkheid zijn vatbaar voor hooger beroep. Dit beroep staat open binnen dertig dagen na de dagteekening van de beschikking en wordt aangeteekend op de wijze als ten aanzien van burgerlijke landraadvonnis- sen is bepaald. In hooger beroep wordt zonder vorm van proces beslist.

Hooger beroep is mogelijk van de beschikkingen van den voorzitter van den landraad en van den landraad tot weigering van de erkenning van de rechtspersoonlijkheid, tot ontneming van de rechtspersoonlijkheid en tot weigering van de ontneming van de rechtspersoonlijkheid. Van de beschikking, waarbij de vereeniging wordt erkend als rechtspersoon, is geen hooger beroep mogelijk. Dit is ook niet noodig, omdat ieder belanghebbende aanstonds de ontneming van de rechtspersoonlijkheid kan verzoeken, als hij de erkenning van de vereeniging niet juist acht. Het beroep staat open binnen dertig dagen na de dagteekening van de beschikking, waarvan men in beroep komt. Het beroep moet worden aangeteekend op de wijze als ten aanzien van burgerlijke landraadvonnis- sen is bepaald. (Zie de artt. 188 en 191 van het Inlandsch Reglement). Alle beroepen staan ter competentie van de derde kamer van den Raad van Justitie te Batavia ¹⁾. In hooger beroep wordt zonder vorm van proces beslist. Er wordt dus alleen op de stukken recht gedaan. (Zie art. 192 Inlandsch Reglement). Comparitie voor den hooger- en rechter vindt niet plaats. Mededeeling aan de partijen van de beschikking van den hooger- en rechter zal wel op dezelfde wijze dienen te geschieden — hoewel dit niet is voorgeschreven — als bij vonnis- sen in burgerlijke zaken het geval is (zie art. 194 Inlandsch Reglement ²⁾).

De regeling van het hooger beroep van burgerlijke landraadvonnis- sen is te vinden in de 4e afdeeling van titel 9 van het Inlandsch Regle- ment (artt. 188/194) en in art. 355 vlg. Rv.

¹⁾ M. v. Antwoord, blz. 139; zie de artt. 128 en 128a van het Reglement op de Rech- terlijke organisatie.

²⁾ Art. 194 Inlandsch Reglement luidt als volgt:

Zoodra de voorzitter van den landraad het in hooger beroep gewezen vonnis van den hooger- en rechter zal hebben ontvangen, zal hij aan partijen doen aanzeggen, dat het bij hem is ingekomen, en dat zij daarvan inzage, en te haren koste afschrift kunnen nemen ter griffie van den landraad."

In het afdeeliningsverslag¹⁾ gaf een aantal leden van den Volksraad uiting aan de meening, dat bij hooger beroep van een beschikking tot weigering der erkenning, moeilijk een afwijkende beslissing zou kunnen vallen, aangezien van hetzelfde rapport van den bestuursambtenaar gebruik zal moeten worden gemaakt, als in de eerste instantie is geschied. In haar antwoord²⁾, waarin zij dit tegensprak, wees de regering er op, dat de waardeering van de in het bestuursrapport vermelde feiten geheel aan den rechter toekomt, zoodat de rechter in hooger beroep zijn zelfstandig oordeel behoudt.

Er is niet voorgeschreven, dat van de beschikkingen van den appel-rechter aantekening moet worden gehouden in het afzonderlijke register, waarin de erkende vereenigingen worden ingeschreven (zie de artt. 18 en 29). Toch verdient de aantekening in dit register aanbeveling op dezelfde gronden, waarop de aantekening in de gevallen van de artt. 18 en 29 is voorgeschreven. Art. 19 zou er, bij de bestaande redactie van art. 19, wel in kunnen voorzien, dat ook de beschikkingen van erkenning en van weigering der rechtspersoonlijkheid, afkomstig van den hoogereren rechter, worden aangeteekend in het algemeene register voor de verzoeken om erkenning (art. 8, lid 5). Art. 19 spreekt n.l. van „alle beschikkingen”, doch uit het verband, waarin art. 19 staat, moet men wel opmaken, dat uitsluitend aan beschikkingen van den landraadvoorzitter is gedacht.

Artikel 37.

- (1) Alle in deze ordonnantie genoemde oproepingen geschieden zooveel mogelijk rechtstreeks schriftelijk aan den betrokkene en anders door de dienaren van de openbare macht andere dan deurwaarders, die door den voorzitter van den landraad in zijn desbetreffende beschikking zijn aangewezen.
- (2) Het relaas van den oproep wordt door den betrokken ambtenaar ten spoedigste aan den landraad toegezonden.

Als regel moeten de oproepingen rechtstreeks schriftelijk geschieden, om zoo min mogelijk den indruk naar buiten te wekken, dat de opgeroepenen „een rechtszaak” hebben. Aldus de Mem. van Toelichting³⁾, die hier nog aan toevoegt, dat om dezelfde redenen de deurwaarders bij de dienaren van de openbare macht worden uitgeschakeld in de gevallen, waarin de betrokkene met een eenvoudigen brief niet bereikt kan worden. Het feit, dat de deurwaarders uitgeschakeld zijn, beteekent ook een kostenbesparing.

Indien de oproeping niet schriftelijk geschiedt, doch gedaan wordt door een dienaar van de openbare macht (bijv. politiebeampte of gerechtsbode), dient deze het verslag van de oproeping, door hem op te maken, ten spoedigste aan den landraad toe te zenden.

Artikel 38.

- (1) Voor de verzoekschriften bedoeld in art. 8, leden 1 en 3 is een recht verschuldigd van vijf gulden. Een recht van twee gulden vijftig cent is verschuldigd ingeval wordt verzocht wijziging van de statuten

¹⁾ Afdeeliningsverslag, blz. 102.

²⁾ M. v. Antwoord, blz. 124.

³⁾ Mem. v. Toel., blz. 85.

eener ingeschreven vereeniging. Het recht wordt aan de verzoekers teruggegeven, indien het verzoek niet wordt ingewilligd.

- (2) Alle overige stukken, opgemaakt ter voldoening aan de bepalingen van deze ordonnantie, zijn vrij van zegelrecht.

Voor het verzoekschrift om erkenning als rechtspersoon, hetzij schriftelijk ingediend bij den landraadvoorzitter (art. 8, lid 1), hetzij op mondeling verzoek door dezen opgemaakt (art. 8, lid 3), is een recht van *f* 5,- verschuldigd. Voor het verzoekschrift, waarbij wijziging van de statuten wordt gevraagd, bedraagt het recht slechts *f* 2,50. Indien het verzoek om erkenning of het verzoek tot wijziging der statuten niet wordt ingewilligd, wordt het betaalde recht aan de verzoekers teruggegeven.

Het hooge zegelrecht van *f* 50,- verschuldigd op verzoekschriften om goedkeuring van de statuten van een Europeesche vereeniging, was een van de oorzaken die deze vereenigingsvorm veelal ongeschikt deed zijn voor Inlandsche vereenigingen¹⁾.

Het zegelrecht wordt voldaan door betaling van formaatzegels of plakzegels (art. 47 Zegelverordening 1921, zooals gewijzigd bij S. 1939, No. 574).

De voldoening van het zegelrecht wordt, volgens de M. v. T.¹⁾, gewaarborgd door de omstandigheid dat een ongezegeld of onvoldoende gezegeld verzoekschrift niet in behandeling kan worden genomen (art. 15, lid 1 Zegelverordening 1921).

De bepaling van art. 38, lid 1 zou m.i. beter geplaatst zijn geweest in Afdeeling 2 (Van de aanvraag om erkenning). Thans is zij ondergebracht in een afdeeling met zeer uiteenlopende bepalingen.

Alle overige stukken, opgemaakt ter voldoening aan de bepalingen van de hier besproken ordonnantie, zijn vrij van zegelrecht (lid 2). In de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandelen (art. 42) is vrijstelling verleend van leges voor het verzoek om bewilliging op de acte van oprichting en op de wijziging van de acte, alsmede voor de inschrijvingen in de registers. Ook ten aanzien van de Inlandsche vereeniging zal dit wel de bedoeling zijn geweest. Aangezien de vrijstelling echter niet verleend is, zal het tarief van justitiekosten (S. 1924, No. 344) van toepassing zijn.

Artikel 39.

- (1) Binnen drie jaar na den dag van het in werking treden van deze ordonnantie mogen vereenigingen uitsluitend bestaande uit personen behorende tot de inheemsche bevolking, die op het oogenblik van die in werking treding reeds krachtens de voor Europeanen geldende bepalingen als rechtspersoon waren erkend kosteloos erkenning vragen als Inlandsch rechtspersoon.
- (2) De voorschriften van deze ordonnantie zijn op dat verzoek van toepassing.
- (3) Op het oogenblik van de erkenning van de vereeniging als Inlandsch rechtspersoon vervalt hare vroeger verworven rechtspersoonlijkheid.

¹⁾ Zie ook de M. v. T., blz. 37.

- (4) Ten aanzien van vóór de verandering ontstane verplichtingen blijven de op Europeanen toepasselijke wetsvoorschriften voor de vereeniging gelden.

Zooals de ordonnantie op de I.M.A. in art. 43 voorschriften geeft over de omzetting van Europeesche naamlooze vennootschappen, coöperatieve vereenigingen, vereenigingen met Europeesche rechtspersoonlijkheid en Inlandsche coöperatieve vereenigingen in Inlandsche maatschappijen op aandelen, zoo geeft hier artikel 39 een regeling van de omzetting van vereenigingen met (Europeesche) rechtspersoonlijkheid in ingeschreven Inlandsche vereenigingen. De bedoeling van het voorschrift is om aan Inlandsche associaties die, bij gebreke van een wettelijk geregelden Inlandschen rechtsvorm den Europeeschen vereenigingsvorm hadden gekozen, de mogelijkheid tot overgang te geven.

Voorwaarden zijn ook hier 1°. dat de oorspronkelijke vereeniging uitsluitend bestaat uit personen, die tot de inheemsche bevolking behooren en 2°. dat de vereeniging op het tijdstip van de inwerkingtreding der ordonnantie reeds als Europeesch rechtspersoon is erkend (op den voet van S. 1870, No. 64). De aanvraag om erkenning als Inlandsch rechtspersoon moet geschieden binnen drie jaar na den dag van het in werking treden van de ordonnantie, derhalve vóór 1 Februari 1943. De aanvraag geschiedt kosteloos, zoodat zegelrecht niet verschuldigd is. Voor de verkrijging van de (Europeesche) rechtspersoonlijkheid is n.l. reeds een zegelrecht van f 50,- betaald, hetgeen veel hooger is dan het zegelrecht, normaal verschuldigd voor de erkenning als Inlandsche vereeniging (f 5,-).

De voorschriften van de hier besproken ordonnantie zijn op het verzoek tot omzetting van toepassing (lid 2). Het verzoek wordt derhalve op dezelfde wijze behandeld als een gewoon verzoek van een vereeniging tot erkenning als rechtspersoon. Art. 39 was reeds noodzakelijk uit hoofde van het feit dat anders, in gevolge art. 1, lid 1, een als Europeesch rechtspersoon erkende vereeniging zich eerst zou moeten ontbinden om zich daarna opnieuw te vormen, ten einde de omzetting te bewerkstelligen ¹⁾.

De Europeesche rechtspersoonlijkheid vervalt op het oogenblik van de erkenning der vereeniging als Inlandsch rechtspersoon (lid 3). Ten aanzien van vóór de omzetting ontstane verplichtingen van de vereeniging blijven de op Europeanen toepasselijke wetsvoorschriften voor de vereeniging gelden (lid 4); ten aanzien van de vóór de omzetting ontstane rechten der vereeniging is zulks derhalve niet het geval. Uiteraard zal de vereeniging eventueel nadeelige gevolgen van deze laatste omstandigheid in overweging nemen voordat zij de omzetting verzoekt.

Artikel 40.

Deze ordonnantie kan worden aangehaald als „Ordonnantie op de Inlandsche vereeniging”.

De aanduiding van de ordonnantie is niet gelukkig getroffen. Op blz. 106 werd reeds vermeld, dat volgens de M. v. T. ²⁾ met den term „Inlandsche vereeniging” de vereeniging is bedoeld vóór haar erken-

¹⁾ Zie de M. v. T., blz. 86.

²⁾ M. v. T., blz. 74.

ning als rechtspersoon. Uit art. 1, lid 1 blijkt dit overigens reeds. De ordonnantie geeft echter alleen regelen ten aanzien van het ontstaan, het bestaan, de beëindiging en de vereffening van de „ingeschreven Inlandsche vereeniging”. De wensch om een korte aanduiding te scheppen, zou niet hebben mogen leiden tot een aanduiding, welke niet in overeenstemming is met de begripsbepaling in art. 1, lid 1. Aanduiding van de ordonnantie als „Ordonnantie op de ingeschreven Inlandsche vereeniging” of desnoods „Ordonnantie op de erkende Inlandsche vereeniging” zou m.i. beter zijn geweest.

Artikel II.

Deze ordonnantie treedt in werking met ingang van een door den Gouverneur-Generaal te bepalen dag.

Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 20 December 1939 (Stbl. 1939, No. 717) is bepaald, dat de ordonnantie met ingang van 1 Februari 1940 in werking treedt.

§ 3. Besluit.

Anders dan bij de ordonnantie op de I.M.A., welke voor Inlanders een gloednieuwe associatievorm — althans in de concrete gedaante van de I.M.A. — scheidt met eigen organen, geeft de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging een regeling omtrent de rechtspersoonlijkheid van de voordien niet onbekende associatievorm van de Inlandsche vereeniging, alsmede over de gevolgen van het bestaan der rechtspersoonlijkheid. Ook hetgeen aan het verkrijgen der rechtspersoonlijkheid voorafgaat en hetgeen op het eindigen daarvan volgt, heeft behandeling gevonden in de ordonnantie. Over de organen van de rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging is de ordonnantie erg kort. De ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen besteedt veel meer aandacht aan de regeling van de bevoegdheid, de taak en de werkwijze van de organen. Ook spelen in de ordonnantie op de I.M.A. de bepalingen over het kapitaal, de aandeelen en uitkeeringen een rol, die in de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging ontbreekt. De ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen draagt daardoor een meer Europeesch stempel dan de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging. Zulks niet in dien zin, dat de regeling van de (Europeesche) rechtspersoonlijkheid van vereenigingen in S. 1870, No. 64 zoo uitvoerig zou zijn. Integendeel. Het Kon. Besluit in het laatstgenoemde staatsblad regelt zeer in het kort vnl. de wijze van verkrijging van de rechtspersoonlijkheid en van het verlies daarvan met de gevolgen. Neen, indien wij aan de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen meer een Europeesch karakter willen toekennen dan aan de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging, dan wordt hiermede bedoeld, dat de eerstgenoemde ordonnantie door haar veel uitvoeriger, aan het Europeesche recht verwante bepalingen, uiterst weinig ruimte laat voor afwijking of aanvulling in overeenstemming met het adatrecht, terwijl daarentegen de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging zoo sober is, dat het inwendige vereenigingsleven practisch niet aan banden is gelegd.

De bepaling van art. 2, lid 2, dat het voor de inheemsche bevolking geldende recht op haar (de ingeschreven vereeniging) van toepassing

is, heeft, wat het materieele recht betreft, bij de Inlandsche vereeniging dan ook, door deze mogelijkheid van afwijking en aanvulling, een grootere draagwijdte dan de gelijklopende bepaling in de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen (art. 2, lid 2). Overigens heeft het voorschrift van art. 2, lid 2 hetzelfde effect als art. 2, lid 2 van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen. Op grond hiervan kan ook de ingeschreven Inlandsche vereeniging die burgerlijke handelingen verrichten, waartoe een Inlander gerechtigd is; zij neemt, evenals de I.M.A., aan het rechtsverkeer deel als een Inlandsch persoon. Haar persoonlijkheid is dus van anderen aard dan die van vereenigingen, welke (Europeesche) rechtspersoonlijkheid bezitten op den voet van S. 1870, No. 64. Voor het formeele recht heeft art. 2, lid 2 hier eveneens de beteekenis, dat de ingeschreven Inlandsche vereeniging justiciabel is aan den Inlandschen rechter, d.i. als regel de landraad.

Een onderscheid tusschen de Inlandsche vereeniging en de Inlandsche maatschappij op aandeelen met betrekking tot de doelstelling, in dien zin dat de Inlandsche vereeniging steeds een ideëel doel zou hebben, behoeft niet aanwezig te zijn. Een Inlandsche vereeniging kan zeer goed de behartiging van materieele belangen van haar leden op den voorgrond plaatsen. De regeering wenschte den organisaties vrijheid te laten in het kiezen van haar vereenigingsvorm ¹⁾. De regeering overwoog daarbij, dat het opwerpen van wettelijke beletselen tegen een vrije keuze, gereede aanleiding tot wetsontduiking zou kunnen geven ¹⁾. Associaties, die in het bijzonder het maken van winst ten doel hebben, zullen bij goede voorlichting echter niet licht den rechtsvorm van de ingeschreven vereeniging kiezen. Het verbod van beschikking over gronden, toebehoorende aan de Inheemsche bevolking, met uitzondering van woonerven (art. 4), verder de onmogelijkheid van overdracht of overgang van het lidmaatschap (art. 5), alsmede de bepaling dat ieder lid in de algemeene ledenvergadering slechts één stem heeft (art. 6, lid 2), maken den vorm van ingeschreven vereeniging niet aantrekkelijk voor associaties, welke het maken van winst nastreven.

De commissie voor Inlandsche rechtspersonen heeft met de door haar ontworpen regeling van erkenning der rechtspersoonlijkheid door den landraadvoorzitter beoogd, deze erkenning uitsluitend een erkenning van de vereeniging als rechtssubject te doen zijn ²⁾. Om duidelijk te doen uitkomen, dat de goedkeuring door de regeering niet verbonden is aan het verkrijgen van de rechtspersoonlijkheid, meende de commissie ²⁾ niet beter te kunnen doen, dan de erkenning van de rechtspersoonlijkheid te brengen bij een lager orgaan dan bij den Directeur van Justitie (deze is de beslissende instantie voor de bewilliging van de acte van oprichting der I.M.A.), n.l. bij den landraadvoorzitter. De commissie haalt een uittaling van de regeering aan, waarin gezegd wordt ²⁾, dat de verleening van (Europeesche) rechtspersoonlijkheid door de bevolking wordt beschouwd als een placet van regeeringswege op doen en laten en op de bedoelingen van een vereeniging. Hoewel de commissie haar opvatting duidelijk heeft uiteengezet, behoeft het daarom m.i. nog niet uitgesloten te zijn, dat de bevolking in de erkenning van de rechtspersoonlijkheid door den landraadvoorzitter toch een placet van overheidswege ziet.

¹⁾ M. v. T., blz. 70.

²⁾ Verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 19.

Er waren nog andere redenen om den landraadvoorzitter in te schakelen, zij het dan dat deze redenen niet het leggen van beslissingsbevoegdheid, over de erkenning, in diens handen behoeven mede te brengen. Door zijn ambt was de landraadvoorzitter, die gemakkelijk bereikt kan worden, reeds de juridische voorlichter van de bevolking¹⁾. Bovendien krijgt de landraadvoorzitter in gevallen van geschil en ont-neming van de rechtspersoonlijkheid toch reeds met de vereenigingen te maken, zoodat hij nu de feiten, die zich hebben voorgedaan, met meer deskundigheid zal kunnen waardeeren²⁾. De regeering legde volgens de M. v. T.³⁾ de beslissingsbevoegdheid ten aanzien van de erkenning in handen van den landraadvoorzitter, omdat deze voor de bevolking goed bereikbaar is en omdat aan inschakeling van een centrale autoriteit naar haar meening geen bepaalde behoefte bestaat.

Het is den vereenigingen terecht zeer gemakkelijk gemaakt de erkenning van de rechtspersoonlijkheid te verkrijgen. De aanvraag en de behandeling van de aanvraag kan mondeling bij den landraadvoorzitter geschieden. Belemmerende formaliteiten zijn aldus geheel vermeden. Ook de kosten kunnen geen bezwaar opleveren, aangezien ingevolge art. 38 slechts een recht van *f* 5,- verschuldigd is voor de verzoekschriften om erkenning, welke door de vereeniging of door den landraadvoorzitter zijn opgesteld, en een recht van *f* 2,50 voor een verzoek tot wijziging van de statuten. Het verbod om te beschikken over aan de inheemsche bevolking toebehoorende gronden, met uitzondering van woonerven (art. 4), zal evenmin een factor zijn, welke aanleiding kan geven tot veel moeilijkheden. In tegenstelling tot de Inlandsche maatschappij op aandelen, zal de Inlandsche vereeniging slechts hoogst zelden behoefte hebben aan bouwgronden- en tuinenbezit, terwijl in bijzondere gevallen het verleenen van dispensatie mogelijk is⁴⁾.

De contrôle-maatregelen van de overheid tasten tijdens het bestaan van de rechtspersoonlijkheid de zelfstandigheid van de vereeniging niet aan, afgezien dan van de preventieve werking die kan uitgaan van de mogelijkheid van verlies der rechtspersoonlijkheid (artt. 22 en 23). Om contrôle op het Inlandsch karakter van de vereeniging mogelijk te maken, is de vereeniging verplicht telkens wanneer de betrokken bestuursambtenaar dit vordert, opgave te doen van de namen en woonplaatsen van de leden der vereeniging (art. 21). Hoewel de ordonnantie niet uitdrukkelijk gewaagt van een onderzoek door het binnenlandsch bestuur naar de naleving van de voorschriften over het grondbezit, moet het B.B. hiertoe m.i. wel bevoegd worden geacht. In de eerste plaats is er n.l. het uitdrukkelijke verbod van art. 4, terwijl verder iedere ambtenaar van het binnenlandsch bestuur (art. 23, lid 3) ont-neming van de rechtspersoonlijkheid kan verzoeken (overtreding van de bepalingen over het grondbezit is een der redenen voor ontneming der rechtspersoonlijkheid).

De gevallen, waarin ontneming der rechtspersoonlijkheid moet of kan plaats vinden, zijn uitdrukkelijk in de ordonnantie genoemd (art. 23). Aan de ontneming van de rechtspersoonlijkheid door den landraad gaat een gerechtelijk onderzoek vooraf, waarvan het proces geregeld is.

¹⁾ Verslag van de commissie voor Inlandsche rechtspersonen, blz. 19, M. v. T. blz. 78.

²⁾ M. v. T., blz. 78.

³⁾ M. v. T., blz. 81.

⁴⁾ M. v. T., blz. 75.

Tegen willekeur bij de ontneming van de rechtspersoonlijkheid is dus zorgvuldig gewaakt. De hoedanigheid van rechtspersoon wordt verloren, als de Gouverneur-Generaal de ingeschreven vereeniging verklaart in strijd te zijn met de openbare orde (art. 22). Het feit, dat de verklaring, bedoeld in art. 22, moet worden afgelegd door den landvoogd, waarborgt, dat van deze bevoegdheid geen lichtvaardig gebruik zal worden gemaakt.

Ten slotte een woord over de systematiek van de ordonnantie. Deze kan niet zeer bewonderd worden. Voor afzonderlijke afdeelingen 3 en 4 was m.i. geen aanleiding geweest. De inhoud van afdeeling 3 zou zeer goed en zelfs beter onder het opschrift van afdeeling 4 gebracht kunnen worden (zie de bespreking op blz. 139 en 140). Verder wordt in afdeeling 2, hoewel deze volgens het opschrift alleen handelt over de aanvraag om erkenning, ook de wijze van erkenning, de inschrijving in het register en de bekendmaking van de erkenning geregeld. In afdeeling 1 zijn bepalingen van zeer uiteenloopenden aard ondergebracht. Hetzelfde treft men in afdeeling 6 aan. Art. 38, lid 1 staat verdwaald in afdeeling 6, terwijl het hierin bepaalde in afdeeling 2 op haar plaats zou zijn geweest.

M.i. zou een systematische indeeling, welke gebaseerd is op de in de ordonnantie behandelde stof, juister zijn geweest. De ordonnantie bevat, zooals reeds eerder gezegd is, regelen betreffende het ontstaan van de rechtspersoonlijkheid, regelen welke gelden tijdens het bestaan van de rechtspersoonlijkheid, bepalingen over het eindigen van de rechtspersoonlijkheid en een regeling van de gevolgen van deze beëindiging. Neemt men deze onderscheiding bij de indeeling als basis, voegt men hieraan toe een afdeeling algemeene bepalingen, waarin enkele artikelen voorkomen, die anders in meer dan één afdeeling zouden moeten staan (bijv. de bepalingen, voorkomende in de artt. 36, 37, 38, lid 2, 40), en een losse overgangsbepaling (de inhoud van art. 39), dan zou men van een logisch systeem van indeeling kunnen spreken. Het systeem van indeeling der ordonnantie is zeer gebrekkig, zoodat men moeilijk kan aannemen, dat aan de indeeling veel aandacht is besteed. Hetzelfde geldt overigens voor de redactie van menige bepaling.

LITERATUUROPGAVE.

- BOCKEL, Mr. O. van. — De zuiver Inlandsche vereeniging 1920. Adatrechtbundel XIX. Serie C. Middel-Java, No. 56.
- BOEKE, Prof. Dr. J. H. — Inlandsche Coöperatie en hare wettelijke regeling. Kol. Studiën 1916.
- Stelsel en inhoud van de Regeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen, uitgave Volkslectuur 1927, Serie No. 773.
- BUFFART, Prof. Dr. J. F. A. M. — Een vereenvoudigd faillissement voor inlandsche rechtspersonen in Nederlandsch-Indië. Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie van 22 Februari 1941, No. 3713.
- DJOJODIGOENO, Mas Mr. M. M. en RADEN Mr. TIRTAWINATA. — Het adat-privaatrecht van Middel-Java. Uitgave van het Departement van Justitie, 1940.
- DUURVOORT, S. F. — Rechtspersonen in de Nederlandsche Koloniën. Proefschrift Leiden, 1916.
- ENGELBRECHT, Mr. W. A. — De Nederlandsch-Indische Wetboeken. 1940.
- GREVE, Mr. A. F. J. DE — De Inlandsche Maatschappij op aandelen (I.M.A.) en het Westersch grootbedrijf. Kol. Studiën, 1939).
- HAAR, Prof. Mr. B. TER. — Beginselen en stelsel van het adatrecht. Batavia, 1939.
- HANDELINGEN VAN DEN VOLKSRAAD. 1939/1940. Onderwerp 22.
- KRAFFT, A. J. C. — Coöperatie in Indië. Proefschrift Vrije Universiteit. Amsterdam, 1929.
- LION CACHET, C. — Land en Kerk in Nederlandsch-Indië, Historisch-Staatsrechtelijke Schets. Proefschrift Leiden, 1933.
- REGEERINGSALMANAK van Nederlandsch-Indië. 1e gedeelte. 1939.
- VERSLAG van de Commissie voor Inlandsche rechtspersonen. Batavia, 1931.
- VERSLAG van de Coöperatie-commissie. Weltevreden, 1921.
- VÖLLMAR, Mr. Dr. H. F. A. — Het Nederlandsch handelsrecht. Dl. I. 4e druk, 1939.
- VOLLENHOVEN, Prof. Mr. C. VAN. — Het adatrecht van Nederlandsch-Indië. Dln. II en III.
- WETGEVINGSBIJLAGE van het Indisch Tijdschrift van het Recht, Nr. 38 (deel 150, afl. 2, afl. 3, afl. 5), 1939.
- ZEYLEMAKER Jzn., Prof. Mr. Jb. — Inlandsche Rechtspersoonlijkheid en Inlandsch Vereenigings- en Vennootschapswezen in Nederlandsch-Indië. Indisch Genootschap, 1932.
- Inlandsche Rechtspersonen. Kol. Studiën, 1939.

Z A A K R E G I S T E R.

	blz.
Adviseur voor het Volkscredietwezen en de Coöperatie	26
Bank National Indonesia	34, 35
Commissie voor Inlandsche rechtspersonen	34 en v.
Coöperatie-commissie	22
Coöperatie-wetgeving in Britsch-Indië	23
Coöperatie-wetgeving op de Philippijnen	23
Duurtevraagstuk	22
Inlandsche coöperatieve vereeniging:	
aansprakelijkheid	29, 32
afleggen van rekening en verantwoording	28
bedrijfsoverschot	28
bestuur	27
boekhouding	28, 32
contrôle	28
doelstelling	25, 26
hoogste macht in de I. c. v.	27
ontbinding	30, 31
oprichtingsacte	25, 26
reservefonds	28
statutenwijziging	26
vereffening	30, 31, 32, 33
vereenigingsregister	26, 27
vertegenwoordiging	27
weigering van de inschrijving der vereeniging	26, 27
Men zie ook de samenvattende beschouwing (§ 3. Besluit) op blz. 32 en 33	
Inlandsche maatschappij op aandeelen:	
aandeelenkapitaal	62, 63
algemeene vergadering van aandeelhouders	78 en v.
bestuur	74 en v.
betaling der aandeelen	64, 65
boekhouding	77
commissarissen	79, 81, 82 en v.
einde van een I.M.A.	85 en v.
inkoop van eigen aandeelen	71
in pand nemen van eigen aandeelen	71
inschrijving van de I.M.A.	60, 61, 62

naamsaanduiding	48, 49, 51
nietigverklaring van een aandeel	70, 71
ontbinding	85 en v.
oprichting	49 en v.
oprichtingsacte (zie ook: wijziging oprichtingsacte)	49 en v.
overdracht van aandeelen	66 en v.
overgang van aandeelen	66 en v.
publicatie van de inschrijving	61
register van aandeelhouders	65, 66
stemrecht	80 en v.
vennootschapsbelasting	95
vereffening	85, 86, 90 en v.
verpanding van aandeelen	66 en v., 71
verslag aan de algemeene vergadering van aandeelhouders	76, 77
winst- en verliesrekening	76, 77
wijziging oprichtingsacte	44, 61, 78
zegelrecht	94, 95, 96

Men zie ook de samenvattende beschouwing (§ 3. Besluit) op blz. 97 en v.

Inlandsche vereeniging:

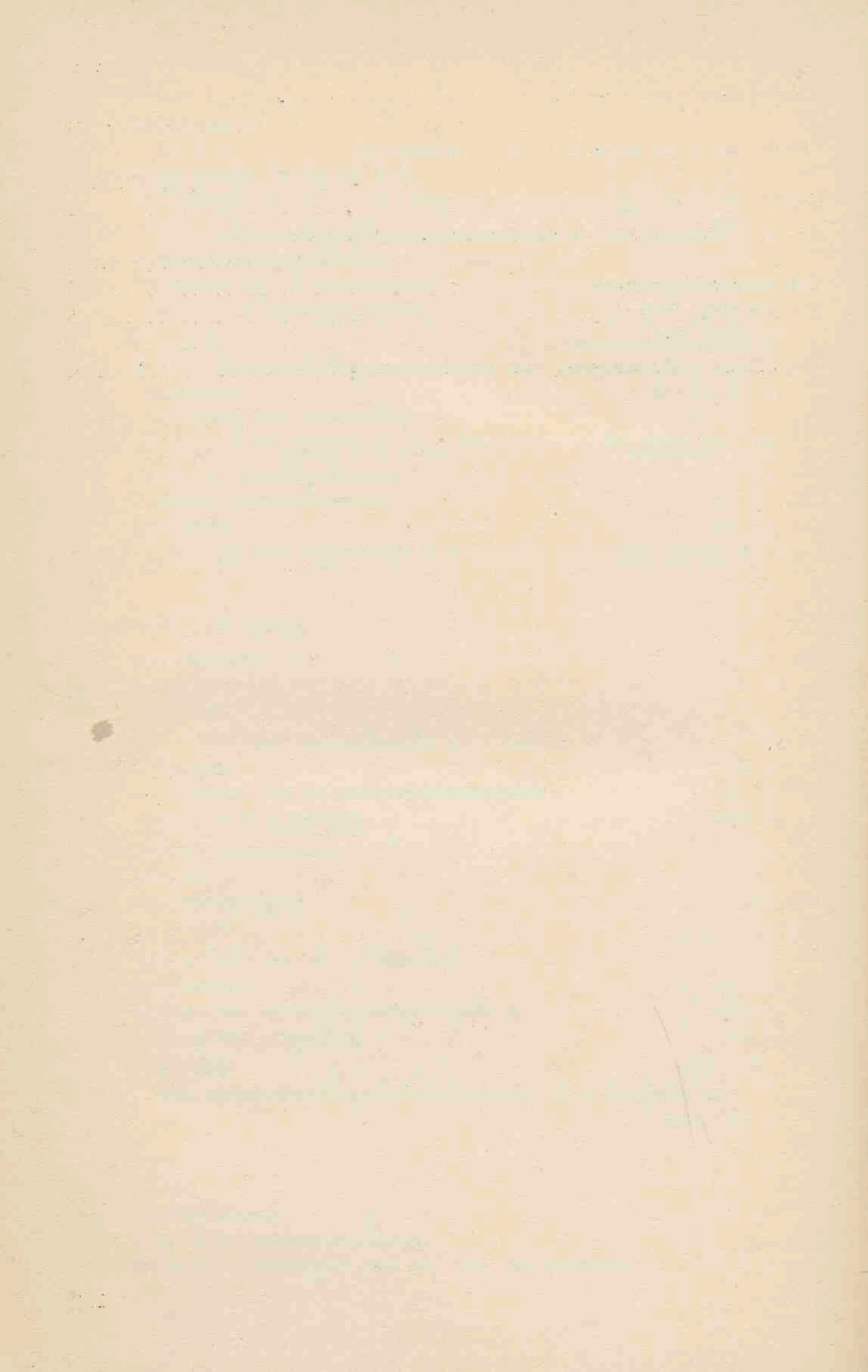
bestaansduur	108
bestuur	114 en v.
definities	107
einde van een ingeschreven vereeniging	139, 140
grondbezit	109 en v.
ontneming van de rechtspersoonlijkheid	131 en v.
register (afzonderlijk)	127 en v.
register (algemeen)	116, 117
statuten	114, 115
statutenwijziging	129, 130
stemrecht	112, 113
systematiek van de ordonnantie	151
vereffening	140 en v.
verlies van de rechtspersoonlijkheid	130 en v.
verzoek tot erkenning	115 en v.
zegelrecht	145, 146, 147

Men zie ook de samenvattende beschouwing (§ 3. Besluit) op

blz. 148 en v.

Kerken	5
Kerkgenootschappen	5
Onderlinge waarborgmaatschappij	6
Onderwerping (vrijwillige) aan het Eur. privaatrecht	7 en v.

Ontwerp-ordonnanties van de Commissie voor Inlandsche	
	rechtspersonen 36
Ordonnantie op de gerechtelijke vereffening	5, 6, 32, 36, 37, 39, 91, 92, 141, 143
Stichtingen	1
Toepasselijkheid van de algemeene verordeningen in de	
	Vorstenlanden 42, noot 3.
Uitvoeringsbepalingen	6
Vereeniging (begrip)	5
Vereeniging (gemengde)	7
Vrijwillige onderwerping; zie: onderwerping	7 en v.

I N H O U D.

	blz.
Voorwoord	5
HOOFDSTUK I. <i>De toepasselijkheid van het Europeanenrecht</i>	7
„ II. <i>De oorspronkelijke rechtspositie der Inlandsche vereenigingen in de sfeer van het adatrecht</i>	14
„ III. <i>De Inlandsche coöperatieve vereeniging</i>	21
§ 1. <i>De voorgeschiedenis</i>	21
§ 2. <i>De inhoud van de Régeling Inlandsche coöperatieve vereenigingen 1927 (S. No. 91)</i>	25
§ 3. <i>Besluit</i>	32
„ IV. <i>De Inlandsche maatschappij op aandeelen</i>	34
§ 1. <i>De voorgeschiedenis</i>	34
§ 2. <i>De inhoud van de ordonnantie op de Inlandsche maatschappij op aandeelen 1939 (S. No. 569)</i>	40
§ 3. <i>Besluit</i>	97
„ V. <i>De Inlandsche vereeniging</i>	103
§ 1. <i>De voorgeschiedenis</i>	103
§ 2. <i>De inhoud van de ordonnantie op de Inlandsche vereeniging 1939 (S. 570)</i>	105
§ 3. <i>Besluit</i>	148
Literatuurlijst	153
Zaakregister	155

STELLINGEN.

I.

Een begin van uitvoering van een misdrijf (art. 45 Ned. W. v. S.) is aanwezig, zoodra een gedraging heeft plaats gehad, die de objectieve geschiktheid heeft de pleging van het misdrijf te beginnen.

II.

Art. 899a Ned. B.W. geeft een te onregelmatig werkenden maatstaf voor het erfdeel van den langst levenden echtgenoot uit eerste huwelijk. Het verdient aanbeveling dit erfdeel aan een minimum en een maximum — beide uit te drukken in een gedeelte van de nalatenschap — te binden.

III.

Een der argumenten van Struycken tegen het bestaansrecht van administratieve rechtspraak, n.l. dat de wet in steeds mindere mate bepaalt wat recht is tusschen administratie en burger (Struycken. Administratie of Rechter, blz. 26), is eerder een argument ten gunste van het bestaansrecht van administratieve rechtspraak.

IV.

De omschrijving, welke Prof. Pompe geeft van het woord „feit” in art. 55 Ned. W. v. S. (Handboek van het Nederlandsche Strafrecht, 2e druk, blz. 211: „Onder ‚feit’ in art. 55 wordt dus verstaan de concrete gedraging, gericht op slechts één als voorwerp van normen geldend doel.”) is veelal minder geschikt voor gevallen, waarin de gedraging bestaat in nalaten.

V.

Telkens wanneer de bemoeienissen van de administratie belangrijk worden uitgebreid, is het aanwijzen van organen voor administratieve rechtspraak in het algemeen aanstonds noodig.

VI.

Onder den noodtoestand, in de literatuur over het strafrecht bekend als een conflict van plichten, kan een conflict van rechtsplicht en moreele plicht vallen.

ERRATA.

Blz. 15, regel 18: *luid* lees *luidt*.

Blz. 70, regel 24: achter „67” afsluithaakje plaatsen.

Blz. 71, noot 3: Memorie van Toelichting, blz. 21, lees: Memorie van Toelichting, blz. 61.

Blz. 111, regel 27: achter „106” afsluithaakje plaatsen.

